

SŁOWNIK
historyczny
kopalń węgla
na ziemiach
polskich

JERZY JAROS

556034

SŁOWNNIK

historyczny
kopalń węgla
na ziemiach
polskich

Wydanie II poprawione i zaktualizowane

Śląski Instytut Naukowy · Katowice 1984

1000071348

556034

Projekt obwoluty, okładki i strony tytułowej: *Gerard Labus*
Redaktor książki: *Jadwiga Sitko*
Redaktor techniczny: *Lech Dobrzański*
Korektor: *Maria Wojakiewicz*

© Copyright by Śląski Instytut Naukowy
Katowice 1984

ISBN 83-00-00848-6

Wydawca:
Śląski Instytut Naukowy
ul. Graniczna 22, Katowice

Wydanie II. Nakład 10 000+250 egz. Ark. druk. 12,5. Ark.
wyd. 21,40. Oddano do drukarni w czerwcu 1983 r. Podpi-
sano do druku w kwietniu 1984 r. Druk ukończono w maju
1984 r. Papier druk. kl. III, 70 g, 61x86. Cena zł 150,-- U-14

Zakłady Graficzne w Katowicach. Zakład nr 2 — zam. 6719-83

BUW-EO-857356 3

6.3.

Od wydawcy

Słownik historyczny kopalń węgla na ziemiach polskich został wydany po raz pierwszy przez Śląski Instytut Naukowy w 1972 r. w niewielkim nakładzie (800 egzemplarzy), który rozszedł się w ciągu kilku miesięcy. W obecnym wydaniu zaktualizowano dane na koniec 1982 r., uwzględniając m.in. istniejący od 1975 r. nowy podział administracyjny kraju, wprowadzono pewne zmiany w układzie (Zagłębie Górnośląskie potraktowano jako całość, ponieważ dawny podział na trzy okręgi ulega zatarciu), skorygowano dostrzeżone w I wydaniu błędy, wreszcie uzupełniono tekst ilustracjami i mapkami.

W aneksie statystycznym uwzględniono łączne wydobycie węgla tylko w niektórych, wybranych latach.

Wstęp

Zasady przyjęte przy opracowywaniu słownika kopalń

W *Słowniku* uwzględniono kopalnie, które stanowiły samodzielne zakłady eksploatacyjne przynajmniej przez krótki okres. Celem autora było uwzględnienie wszystkich tego rodzaju zakładów, w praktyce jednak musiało ograniczyć się do tych, o których znalazł wzmianki w literaturze przedmiotu lub w źródłach archiwalnych. Różnego rodzaju zestawienia (zwłaszcza roczne statystyki produkcyjne) i opisy czynnych kopalń są bardzo liczne (wykazy ich podano w spisach literatury i źródeł archiwalnych), nie zachowały się one jednak lub nie były sporządzane dla niektórych lat, w dodatku niektóre kopalnie pomijano niekiedy nawet w urzędowych zestawieniach, zwłaszcza zaś te, które znajdowały się na obszarach wyłączonych spođ kontroli władz górniczych. Trudno więc niejednokrotnie ustalić rok rozpoczęcia i zakończenia eksploatacji. Jeszcze większą trudność sprawia ustalenie, czy dana kopalnia była eksploatowana odrębnie czy też razem z innymi. W przypadkach wątpliwych trzeba było rozstrzygnąć sprawę na podstawie kryteriów czysto formalnych: za odrębny zakład uważa się tę kopalnię, która wykazywana jest jako odrębna pozycja w zestawieniach statystycznych. W niektórych opisach, zwłaszcza z terenu Śląska, podano również dla orientacji nazwy pól górniczych, które weszły w skład danej kopalni, oraz daty ich nadania. W opisach tych wprowadzono rozróżnienie terminologiczne: kopalnią nazywa się takie pole, które było eksploatowane odrębnie przynajmniej przez krótki okres, natomiast inne pola nazywane są tylko polami górniczymi. Daty nadań bywają niekiedy podwójne; w tych przypadkach pierwsza data odnosi się do wystawienia przez wyższy urząd górniczy dokumentu nadawczego, a druga — do jego zatwierdzenia przez władzę centralną.

Oprócz kopalń w zestawieniach uwzględniono również niektóre pola górnicze, w skład których weszły kopalnie niegdyś eksploatowane (np. Reserve), ważniejsze sztolnie dziedziczne (tzn: te, które odwadniały większą liczbę kopalń, zbierając wodę z innych sztolni) oraz niektóre zakłady eksploatacyjne, na które dzieliły się duże kopalnie (np. **Paulina** i **Alfred** w kopalni **Hohenlohe**). Kierowano się przy tym częstotnością występowania danej nazwy w literaturze technicznej i historycznej. Z tych samych po-

wodów uwzględniono w zestawieniu kopalnie hulczyńskie, które od 1919 r. należą wprawdzie do Czechosłowacji, ale uprzednio wchodziły w skład okręgu górnośląskiego i figurowały w dotyczących tego rejonu opisach i statystykach.

Kopalnie węgla kamiennego na ziemiach polskich skupione są w dwóch Zagłębiach — Dolnośląskim oraz znacznie większym, Górnośląskim. W latach siedemdziesiątych XX w. rozpoczęto również budowę kopalń w nowo odkrytym Zagłębiu Lubelskim. Zagłębie Górnośląskie w okresie zaborów zostało rozdzielone granicami politycznymi na trzy okręgi (nazywane niekiedy odrębnymi zagłębiami): górnośląski, dąbrowski i krakowski. Podział ten utrzymywał się również w latach międzywojennych, a nawet w początkach istnienia Polski Ludowej i z tego powodu wprowadzono go w I wydaniu *Słownika*. Obecnie uległ on zatarciu, wobec czego kopalnie węgla kamiennego podzielono jedynie na Zagłębie Górnośląskie, Dolnośląskie i Lubelskie, a w ich obrębie zastosowano układ alfabetyczny według nazw kopalń. Przyjęto przy tym zasadę, że kopalnia figuruje w zestawieniu pod ostatnią nazwą, którą nosiła jako zakład odrębnie eksploatowany. Nie tłumaczono więc niemieckich nazw kopalń, które zostały zlikwidowane lub włączone do innych zakładów przed zmianą nazwy, przy czym jedyny wyjątek stanowią te nazwy niemieckie, które były zniekształconymi nazwami miejscowości polskich, np. Mokre, a nie Mokrau.

Aby ułatwić znalezienie odpowiednich haseł, zastosowano w zestawieniu odsyłacze — w formie strzałki i określenia zob. — do innych nazw, które kopalnie nosiły w okresie eksploatacji.

Strzałka (→) umieszczona bezpośrednio przed nazwą występującą w opisie danej kopalni odsyła do odrębnego hasła ułożonego w porządku alfabetycznym. Określenie „zob.” zastosowano w tzw. hasłach odsyłaczych, które nie zawierają tekstu, ale odsyłają bezpośrednio do właściwego opisu, w którym hasło to jest omówione.

Kopalnie węgla brunatnego, rozproszone w różnych rejonach kraju, zostały uszeregowane w porządku alfabetycznym według wyżej podanych zasad. Dla zorientowania jednak czytelnika w ich rozmieszczeniu dołączono zestawienie kopalń według województw, zgodnie z podziałem administracyjnym kraju wprowadzonym w 1975 r.

W opisach poszczególnych kopalń uwzględnione zostały następujące elementy:

- nazwa kopalni i jej zmiany,
- jej położenie według obecnego podziału kraju (gmina lub miasto oraz — o ile dokładniejsze zlokalizowanie było możliwe — miejscowość lub dzielnica w obrębie gminy lub miasta, przy czym nazwa miejscowa w nawiasie oznacza miasto lub gminę, w obręb której dawna siedziba kopalni weszła jako dzielnica),
- daty powstania i likwidacji (w niektórych przypadkach również daty nadania pól górniczych),
- ważniejsze zmiany własnościowe,

— wydobyte w niektórych latach w przeliczeniu na tony. Jako lata przekrojowe przyjęto dla Zagłębia Górnośląskiego: 1873 (w dawnym okręgu górnośląskim), 1900 (w dawnych okręgach dąbrowskim i krakowskim), 1913, 1938, 1970 i 1979, dla Zagłębia Dolnośląskiego: 1858, 1912, 1937, 1970 i 1979, dla kopalń węgla brunatnego: 1937 i 1975. Przy wyborze kierowano się zarówno periodyzacją dziejów górnictwa, jak i stanem zachowanych materiałów statystycznych (np. z niektórych lat zachowały się tylko dane sumaryczne, dotyczące wydobycia w całym zagłębiu).

Przyjęcie pewnych lat przekrojowych umożliwia porównanie wielkości i znaczenia poszczególnych kopalń w tych samych okresach pomimo braku kompletnych zestawień statystycznych, dotyczących produkcji. Od tej ogólnej zasady poczyniono wyjątki wówczas, gdy kopalnia w danych latach nie była czynna lub też gdy wydobyte jej było wówczas nieproporcjonalnie małe (np. z powodu niedawnego rozpoczęcia eksploatacji lub przygotowań do likwidacji zakładu). W tych przypadkach podawano wydobyte z roku największego nasilenia eksploatacji (maksymalne) lub też z tego roku, dla którego można było uzyskać jakiegokolwiek dane.

Ponieważ duże kopalnie powstawały często przez łączenie wielu drobnych zakładów, więc historie tych kopalń powinny by niejednokrotnie obejmować dzieje kilkunastu lub nawet kilkudziesięciu jednostek eksploatacyjnych, które weszły w ich skład. Biorąc jednak pod uwagę, że takie ujęcie materiału byłoby niejasne dla korzystających z zestawienia, omówiono osobno również dzieje wielu kopalń włączonych, zwłaszcza tych których historia była bogatsza. W takich przypadkach w opisie połączonego zakładu poprzestano na powołaniu się na informacje podane w innych miejscach.

Ponieważ liczne kopalnie węgla kamiennego należały do wielkich przedsiębiorstw (koncernów) górniczo-hutniczych, których organizacja i stosunki własnościowe ulegały zmianom, przeto dla uniknięcia powtórzeń dzieje organizacyjne ważniejszych koncernów przedstawiono w odrębnym zestawieniu.

Inne problemy nasuwały się w związku z kopalniami węgla brunatnego. Mianowicie, tereny Ziemi Zachodnich oraz dawnego zaboru pruskiego były pokryte licznymi polami górniczymi nadanymi na tę kopalinę, ale ze względu na niekompletność zachowanych zestawień statystycznych nie można było sporządzić pełnego wykazu pól eksploatowanych. Sprawę komplikował jeszcze bardziej fakt, że tereny te podlegały nadzorowi różnych wyższych urzędów górniczych (we Wrocławiu i w Halle), wobec czego obowiązywały na nich różne przepisy prawne dotyczące górnictwa (np. na obszarach należących do 1815 r. do Saksonii właściciele gruntów mogli zakładać kopalnie, nie uzyskując na nie specjalnych nadań, ale kopalnie te podlegały nadzorowi państwowych władz górniczych). Rejon Turosszowa należał aż do 1945 r. do Saksonii. W opracowaniu uwzględniono jedynie te kopalnie węgla brunatnego, o których eksploataowaniu udało się znaleźć

wzmianki w dostępnych materiałach aktowych oraz w różnego rodzaju publikacjach.

Przy ustaleniu ilości wydobytego węgla zastosowano następujące konwencjonalne przeliczenia jednostek objętościowych na wagowe: 1 korzec = 100 kg, 1 beczka (*Tonne*) węgla kamiennego górnośląskiego = 133 kg, 1 beczka węgla dolnośląskiego = 200 kg, 1 beczka węgla brunatnego = 150 kg, 1 hl węgla brunatnego = 70 kg. W tych proporcjach przeliczano też inne jednostki objętościowe, np. 1 szafel górniczy (*Bergscheffel*) = 0,394 beczki, 1 fura (*Fuder*) = 28 niecek (*Troge*) = 21 szafli, 1 kamień (*Kemen*) = 14 szafli wrocławskich = 4,75 beczki.

Wzgląd na czytelność pracy spowodował ograniczenie rodzajów stosowanych skrótów. Poza ogólnie przyjętymi (r., np., zob.) używa się w opisach kopalń następujących skrótów: nad. — nadana, nadane, zał. = założona, ZPW = Zjednoczenie Przemysłu Węglowego (np. Bytomskie ZPW = Bytomskie Zjednoczenie Przemysłu Węglowego).

W *Słowniku* uwzględniono zmiany organizacyjne, które zachodziły do końca 1932 r.

Historyczny rozwój pojęcia kopalni i własności górniczej na ziemiach polskich od XVIII w.

Burzliwe koleje, które ziemie polskie przechodziły zwłaszcza od połowy XVIII w. sprawiły, że przepisy dotyczące własności górniczej kształtowały się w różnych dzielnicach odmiennie. Szczególnie duże różnice wystąpiły pod tym względem między dawnymi zaborami: pruskim, rosyjskim i austriackim.

Węgiel kamienny zaczęto eksploatować w Zagłębiu Dolnośląskim już w XV, a na terenie Zagłębia Górnośląskiego w XVIII lub nawet już w XVII w. Aż do drugiej połowy XVIII w. uważano go jednak z reguły za kopalinę przynależną do gruntu, przy czym wobec prymitywnych jeszcze metod eksploatacji właściciele ziemscy często pozwalali samym odbiorcom za określoną opłatą kopać węgiel, tak jak np. glinę. Zmianę w tym zakresie wprowadziło dopiero prawo górnicze dla Śląska i hrabstwa kłodzkiego, wydane przez Fryderyka II w dniu 5 VI 1769 r.¹ Zaliczało ono węgiel kamienny do minerałów podlegających przepisom prawa górniczego. Te same przepisy zaczęto od lat czterdziestych XIX w. stosować również do węgla brunatnego². Od tej pory zarówno prowadzenie robót poszukiwawczych, jak i eksploatawanie węgla wymagało uprzedniego uzyskania zezwolenia władz górniczych. Osoby ubiegające się o zezwolenie na założenie kopalni obowiązane były dokonać zgłoszenia (*Mutung*) w

¹ Tekst z komentarzem: H. Simon, *Das Bergwerks-Recht von Schlesien*, Wrocław 1846.

² Tamże, s. 19—20.

Wyższym Urzędzie Górniczym, podając w zgłoszeniu miejsce znalezienia minerału oraz proponowane rozmiary i nazwę pola górniczego. Z kolei władze górnicze sprawdzały, czy minerał został rzeczywiście znaleziony i rozpatrywały ewentualne sprzeciwy wnoszone przez inne osoby, jak np. właściciele sąsiednich pól górniczych. Załatwianie tych spraw trwało zwykle kilka miesięcy, czasem jednak przeciągało się nawet do kilku lat. Następnym etapem było nadanie (*Verleihung*) pola przez Wyższy Urząd Górniczy; od początków XIX w. nadania te były zatwierdzane przez Wydział Górnictwa, Hutnictwa i Salin w Berlinie³, przy czym od nadania do zatwierdzenia upływał okres od kilku dni do paru miesięcy. Wreszcie ostatnią czynnością urzędową było wymierzenie (*Vermessen*) pola górniczego i oznaczenie jego granic na powierzchni ziemi; według przepisów prawa górniczego czynność ta miała nastąpić najdalej w ciągu kwartału od nadania i zatwierdzenia kopalni węgla. Czynności te powinny były poprzedzać rozpoczęcie regularnej eksploatacji, w wieku XVIII i jeszcze w początkach XIX zdarzało się jednak, że przedsiębiorca (zwłaszcza jeśli był właścicielem gruntu, na którym znajdowała się kopalnia) rozpoczynał wydobywanie węgla bezpośrednio po zgłoszeniu pola lub nawet wcześniej.

Tytuł własności kopalni dzielił się na 128 kuksów (udziałów), których właściciele byli wpisani do księgi hipotecznej; tworzyli oni gwarectwo (*Gewerkschaft*) danej kopalni. Gwarkowie dzielili się zyskami osiąganymi przez kopalnię lub też uiszczali dopłaty na koszty jej eksploatacji, zależnie od liczby posiadanych kuksów. Oprócz przedsiębiorców prowadzących kopalnię po 2 kuksy otrzymywali: właściciel gruntu⁴, Kasa Bracka, a 2 sły na specjalny fundusz przeznaczony na utrzymanie kościołów i szkół dla górników. Te 6 kuksów nosiło nazwę wolnych, gdyż ich właściciele uczestniczyli tylko w zyskach, a nie ponosili dopłat na prowadzenie robót górniczych. Ponadto, właściciel gruntu mógł otrzymać połowę (czyli 61) pozostałych kuksów, jeżeli w ciągu 3 miesięcy od znalezienia kopaliny złożył oświadczenie, że przystępuje do udziału w eksploatacji⁵. Przepisy te były dla śląskich właścicieli gruntów bardziej korzystne niż odpowiednie przepisy ustaw górniczych obowiązujących w innych pruskich prowincjach. Pomimo to zwłaszcza wielcy obszarnicy starali się o dalsze rozszerzenie swoich uprawnień w zakresie górnictwa, powołując się na dawne przywileje. W 1824 r. książę pszczyński zdołał uzyskać wyłączone prawo do zakładania kopalni (*ius excludendi alios*) na całym obsze-

³ Organizacja pruskich władz górniczych — zob.: J. Jaros, *Organizacja rządowej administracji górniczej na Śląsku w latach 1769—1922*, „Archeion” XXVI: 1956, s. 187—213.

⁴ Jeżeli dostarczał dla kopalni drewna na obudowę, przysługiwały mu nawet 4 wolne kuksy; przypadki takie zachodziły jednak w praktyce bardzo rzadko.

⁵ Deklaracja Departamentu Górniczo-Hutniczego z 4 VIII 1770 r. i deklaracja królewska z 1 II 1790 r.; natomiast prawo górnicze z 1769 r. pierwotnie przyznawało właścicielowi gruntu przywilej wyłączenia pierwszego znalazcy w przypadku, jeżeli sam właściciel chciał eksploatować kopalnię.

rze pszczyńskiego państwa stanowego oraz zwolnienie zakładanych kopalń od obowiązku zgłaszania, uzyskiwania nadań, wymierzania i wszelkiego nadzoru ze strony państwowych władz górniczych, a także od wszelkich opłat na rzecz państwa. Przywilej ten nie obejmował istniejących na terenie państwa stanowego wasalnych dóbr rycerskich, jak np. Łaziska Średnie, gdzie obowiązywały nadal przepisy prawa górniczego.

Powołując się na przywilej pszczyński, właściciele dóbr myślowicko-katowickich, Franciszek i Maria Wincklerowie, wystąpili z żądaniem przyznania im takich samych uprawnień, ponieważ ich posiadłości wchodziły niegdyś w skład państwa pszczyńskiego. W wyniku trzech procesów w latach 1842—1861 zdołali oni (oraz ich spadkobiercy) uzyskać podobne uprawnienia w odniesieniu do własnych posiadłości oraz do obszarów oddzielonych od państwa myślowicko-katowickiego (łącznie około 64 km²). Nie mogli jednak zlikwidować ani wywłaszczyć licznych kopalń, które nadano uprzednio na tych terenach innym przedsiębiorcom. W związku z tym jego córka, Waleska von Tiele-Winckler, założyła w 1857 r. własną dyrekcję górniczą, która aż do 1902 r. zajmowała się nadawaniem własności górniczej, a ponadto pobieraniem dziesięciny i sprawowaniem nadzoru policyjnego nad kopalniami w dobrach myślowicko-katowickich. Pewne przywileje górnicze (przeważnie prawo pierwszeństwa do zakładania kopalń, a niekiedy także zwolnienie od opłat górniczych) otrzymali dla swoich posiadłości Donnersmarckowie, książe raciborski i Hochbergowie dolnośląscy⁸.

Ze szczególnych uprawnień korzystały też państwowe kopalnie na Górnym Śląsku, dla których rezerwowano rozległe pola górnicze (w 1822 r. zarezerwowano dla kopalni **Król** 29 km², a dla kopalni **Królowa Luiza** prawie 20 km²); kopalnie te aż do czasu wydania powszechnej ustawy górniczej z 1865 r. nie były zgłaszane ani formalnie nadawane.

Od lat pięćdziesiątych XIX w. zaczęły się ukazywać ustawy, obowiązujące dla całego państwa pruskiego, które zmieniały pewne przepisy śląskiego prawa górniczego. Prawo to zostało wreszcie całkowicie zastąpione przez pruską powszechną ustawę górniczą (*Allgemeines Berggesetz*), uchwaloną 24 VI 1865 r. i obowiązującą od 1 X 1865 r.; Ustawa ta utrzymywała dotychczasowy tryb nadawania własności górniczej (zgłoszenie, nadanie, wymierzenie), ograniczała jednak uprawnienia właścicieli gruntów, nie przyznając im udziałów w kopalniach, a tylko prawo do wynagrodzenia za szkody wyrządzone przez poszukiwania górnicze i eksploatację. W związku z tym również 2 kuksy gruntowe w kopalniach dawniej nadanych przestały być udziałami we własności, a stały się jedną z powinności ciężających na kopalni. Podobnie potraktowano sprawę składek na kościoły i szkoły (tzw. fundusz wolnych kuksów), a sprawa składek na Spółkę Bracką została inaczej uregulowana jeszcze w latach pięćdziesią-

⁸ H Voltz, *Handbuch des oberschlesischen Industriebezirks*, Katowice 1913, s. 123—130; J. Partsch, *Schlesien*, cz. II, Wrocław 1911, s. 57—60 i 240—241.

tych w związku z nową organizacją tej instytucji. W ten sposób liczba kuksów w kopalniach nadanych na podstawie prawa górniczego z 1769 r. zmniejszyła się do 122. W gwarectwach nowego prawa liczbę kuksów ustalono na 100 lub 1000 (wyjątkowo 10 000). Kuksy te uznano za własność ruchomą, a gwarectwa uzyskiwały osobowość prawną.

Wielkość podstawowego pola górniczego (*Fundgrube*) wynosiła na Śląsku w końcu XVIII wieku 2839 m², a według miar obowiązujących od 1816 r. — 3432 m². Śląskie prawo górnicze z 1769 r. zezwalało na nadanie wraz z podstawowym polem górniczym 20 dalszych miar na węgiel kamienny (wielkości po 722 m², a następnie po 858 m²), tak że łączna wielkość pola górniczego mogła dojść do 2,5 ha. Już w pierwszej połowie XIX w. rozmiary te okazywały się często zbyt małe, zwłaszcza gdy wchodziła w grę budowa kosztownych urządzeń odwadniających lub wydobywczych. Dlatego przedsiębiorcy górniczy zwracali się niejednokrotnie do władz o powiększenie pola lub też łączyli po kilka lub nawet kilkanaście pól górniczych. Taka połączona kopalnia nosiła nazwę skonsolidowanej (*consolidierte* — skrót: con. lub kons.). Czasem też eksploatowano razem (*Betriebsgemeinschaft*) kilka pól górniczych, nie przeprowadzając ich formalnego połączenia pod względem prawnym. Ponadto do lat pięćdziesiątych XIX w. większość kopalń uzyskiwała prawo wybierania węgla nie tylko z określonych zgłoszonych władzom pokładów, lecz i na nieograniczoną głębokość (*ewige Teufe*). Prawo z 1865 r. zezwoliło na nadawanie pól górniczych maksymalnej wielkości 500 tys. łatrów kwadratowych czyli 2139 tys. m² (później zaokrąglono to do 2200 tys. m²), jednak postęp techniczny, który wyraził się m.in. w budowie głębinowych szybów, wpłynął na potrzebę dokonywania dalszych konsolidacji. W początkach XX w. wiele kopalń węgla dysponowało już polami wielkości kilkunastu, a nawet ponad 20 km². Zbyt duże kopalnie dzielono jednak niejednokrotnie na kilka zakładów produkcyjnych, które zwykle otrzymywały nazwy ód szybów wydobywczych⁷.

Nie wszystkie nadane pola górnicze były eksploatowane. Choć przepisy prawne groziły odebraniem własności górniczej za przerywanie robót bez zezwolenia władz, wiele pól zaprzestano eksploatować wkrótce po otrzymaniu nadania, a w niektórych nie rozpoczęto nawet eksploatacji. Właściciele traktowali je jako rezerwę, możliwą do wykorzystania w razie dobrej koniunktury, a ponadto jako zabezpieczenie przed konkurencją innych przedsiębiorców. Aby ukrócić tego rodzaju praktyki, król pruski rozporządzeniem z dnia 6 V 1844 r. ograniczył na pewien okres nadawanie nowych pól na węgiel kamienny w okręgu górnośląskim⁸, ale nawet ten akt prawny nie dał spodziewanych rezultatów. Na przykład w 1868 r. na Górnym Śląsku spośród 483 pól górniczych nadanych na węgiel kamienny eksploatowano tylko 98, a na Dolnym Śląsku — zaledwie 40 na 112 nadanych⁸. Podobnie przedstawiała się sytuacja również w późniejszych latach.

⁷ Por. J. Jaros, *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górnośląskim do 1914 r.*, Wrocław 1965, s. 127.

⁸ H. Simon, *Das Bergwerks-Recht...* s. 112—113.

Część nie eksploatowanych pól przyłączono wprawdzie do powiększanych kopalń (przeprowadzając formalne konsolidacje lub tylko łącznie je eksploatując), jednak przedsiębiorstwa górnicze uzyskiwały dalsze nadania, które z reguły traktowały jako rezerwę na przyszłość, bardzo nieraz odległą. W 1925 r. na Górnym Śląsku było już 806 pól węglowych różnej wielkości¹⁰, natomiast czynnych kopalń węgla kamiennego tylko 67. Wiele kopalń eksploatowało wprawdzie po kilka, a nawet po kilkanaście pól górniczych, ale wśród pól nie eksploatowanych znajdowały się takie olbrzymy (utworzone drogą konsolidacji kilkudziesięciu mniejszych pól), jak Kopice w rejonie Paniowów i Bujakowa (37,7 km²), Clemenze w rejonie Imielina i Wielkiego Chełmu (49,3 km²), Nord w Łabędach (37,9 km²) czy rządowe pole Vaterland w Pyskowicach i Sośnicowicach, mające ponad 308 km².

W Królestwie Polskim aż do 1870 r. węgiel był minerałem przynależnym do gruntu. W tym czasie w okręgu dąbrowskim powstały już liczne kopalnie węgla kamiennego, zarówno państwowe w dobrach rządowych, jak i prywatne w majątkach obszarnczych. Dopiero 28 VI 1870 r. zostało wydane nowe postanowienie o poszukiwaniach i nadaniach górniczych w guberniach Królestwa Polskiego, uzupełnione następnie dodatkowymi przepisami z 10 V 1873 r. Postanowienie to oddzieliło własność górniczą od własności powierzchni ziemi, wprowadzając obowiązek uzyskiwania nadań górniczych na eksploatację węgla kamiennego oraz rud cynku i ołowiu¹¹. Miało to ten skutek, że przedsiębiorcy górniczy zaczęli uzyskiwać nadania na istniejące już kopalnie oraz — podobnie jak na Górnym Śląsku — rezerwować sobie tereny do przyszłej eksploatacji. Ustawy z lat 1870 i 1892 groziły wprawdzie odebraniem własności górniczej w razie niewydobycia kopaliny z nadanego pola, przepisy te jednak i w tym okręgu pozostały jedynie martwą literą. W tych warunkach nadania górnicze na terenie Królestwa Polskiego przeważnie nie odpowiadały faktycznie istniejącym kopalniom, tym bardziej że ustalone ustawowo maksymalne rozmiary pola górniczego (250 tys. sążni kwadratowych, czyli około 1,13 km²) nie wystarczały na założenie nowoczesnej głębinowej kopalni¹². Rozbieżność między stanem prawnym a faktycznym potęgowała się jeszcze bardziej przez to, że wobec dużego zapotrzebowania na węgiel liczni drobni przedsiębiorcy zakładali płytkie kopalnie na nadaniach dzierżawionych od wielkich firm węglowych lub prowadzili nielegalną eksploatację. W dodatku, ponieważ carskie ustawodawstwo zabraniało niektórym kategoriom osób (m.in. Żydom) zajmowania się górnictwem, żydowscy przedsiębiorcy posługiwali się niejednokrotnie osobami podsta-

⁹ A. Serlo, *Beitrag zur Geschichte des schlesischen Bergbaues in den letzten hundert Jahren*, Wrocław—Berlin 1869, s. 61.

¹⁰ Zob.: J a h r, *Verzeichnis der Steinkohlenbergwerke im oberschlesischen Steinkohlenbecken*, Gliwice 1926, s. 1—57.

¹¹ M. Koczanowicz, *Prawo górnicze obowiązujące w Królestwie Polskim*, Warszawa 1896, s. 90—91.

¹² Tamże, s. 154.

wionymi, które figurowały wobec władz jako formalni właściciele małych kopalń.

W zaborze austriackim na podstawie rozporządzeń z lat 1773 i 1786 otrzymała moc obowiązującą ustawa górnicza dla Węgier, wydana przez Maksymiliana II w 1773 r. Postanawiała ona, że bogactwa kopalne są własnością panującego, a zezwolenia na ich poszukiwanie i eksploatację wydają sądy górnicze. W związku z tym wszyscy posiadacze kopalń zostali zobowiązani do udowodnienia swoich uprawnień przed sądami górniczymi. Nadawanie własności górniczej („lenności”) rozpoczęło się jednak dopiero w 1805 r. na podstawie patentu cesarskiego dla zachodniej Galicji z 28 XII 1804 r. Patent ten określił wielkość miary kopalnej (pola górniczego) na 4,5 i 9 ha, przy czym przedsiębiorca mógł otrzymać nadanie na 2 lub więcej miar, obowiązany był jednak każdą z nich eksploatować osobno aż do sądowego połączenia¹³. W 1809 r. okręg krakowski (do którego ograniczała się eksploatacja węgla kamiennego w zaborze austriackim aż do końca XIX w.) został jednak włączony do Księstwa Warszawskiego, od 1815 do 1846 r. zaś stanowił tzw. Rzeczpospolitą Krakowską. Senat krakowski przyjął w 1822 r. zasadę, że zezwolenia na poszukiwania górnicze („listy śledcze”) i nadania („listy lenne”) mogą być wydawane tylko właścicielom powierzchni ziemi. Krakowskie prawo górnicze z 1844 r. postanawiało wyraźnie, że ciała kopalne z wyjątkiem soli są przynależne do gruntu, właściciele gruntów są jednak obowiązani do uzyskiwania zezwoleń na założenie kopalń węgla lub innych minerałów, podlegających nadzorowi władz państwowych¹⁴. W praktyce wobec słabości władz prywatni właściciele kopalń uchylali się od nadzoru państwowego nad ich zakładami i od uiszczania związanych z tym opłat, tak że Inspektorat Kopalń faktycznie nadzorował jedynie kopalnie państwowe oraz te spośród prywatnych, które zostały założone w państwowych dobach. Stan taki przetrwał aż do czasu wejścia w życie austriackiej powszechnej ustawy górniczej z 23 V 1854 r., która w okręgu krakowskim zaczęła w pełni obowiązywać dopiero od 1 XI 1859 r.

Ustawa z 1854 r. oddzielała zdecydowanie własność górniczą od własności powierzchni ziemi i zobowiązywała przedsiębiorców górniczych do uzyskiwania specjalnych zezwoleń zarówno na poszukiwanie (szurfowanie), jak i na eksploatację kopalni. Wielkość miary eksploatacyjnej wynosiła 4,5 ha (miara pojedyncza) lub 9 ha (miara podwójna). Maksymalna wielkość nadania na eksploatację węgla kamiennego lub brunatnego mogła wynosić 4 podwójne miary, czyli 36 ha. Przed uzyskaniem nadania eksploatacyjnego przedsiębiorca przeprowadzał poszukiwania kopaliny i w tym celu uzyskiwał tzw. wyłączności górnicze (*Freischürfe*), to znaczy rezerwował sobie u władz górniczych tereny, na których przysługiwało mu pierwszeństwo do prowadzenia poszukiwań i uzyskiwania nadań¹⁵. Tego

¹³ J. M. Bocheński, *Krakowskie prawo górnicze*, Kraków 1898, s. 10—16.

¹⁴ Tamże, s. 23 i nast.

¹⁵ *Das allgemeine Berggesetz vom 23 Mai 1854*, Wien 1911, s. 13—47.

rodzaju wyłączności obejmowały niekiedy znaczne obszary i stawały się przedmiotem odrębnych transakcji handlowych. Ponadto, czynne kopalnie oprócz nadań eksploatacyjnych miały zwykle wyłączności, które stanowiły ich rezerwę¹⁶.

Kopalnia według austriackiej ustawy górniczej z 1854 r. mogła być własnością jednej lub kilku osób. Ustawa zobowiązywała właścicieli do tworzenia gwarectw jedynie w tych przypadkach, gdy liczba udziałów przekraczała 16. Gwarectwo mogło mieć do 128 kuksów, przy czym każdy kuks mógł się dzielić na nie więcej niż 100 części. Kuksy stanowiły własność ruchomą, a ich właściciele, jeżeli nie chcieli uiszczać dopłat, odpowiadali za zobowiązania gwarectwa do wysokości posiadanych udziałów¹⁷.

W odrodzonej Polsce zaborcze ustawy górnicze obowiązywały do wejścia w życie prawa górniczego z 29 XI 1930 r., to znaczy do końca 1931 r., a na obszarze województwa śląskiego do końca 1932 r. Polskie prawo¹⁸ górnicze z 1930 r. zastrzegło, że nowe pola górnicze na węgiel kamienny i antracyt na obszarze województwa poznańskiego i górnośląskiej części województwa śląskiego mogą być nadawane tylko dla państwa, a nowela z 22 XI 1938 r. rozciągnęła to postanowienie na obszar całego kraju oprócz okręgów dąbrowskiego, krakowskiego i Śląska Cieszyńskiego. Wyjątek stanowiły tylko przestrzenie nie nadające się do odrębnej eksploatacji, otoczone ze wszystkich stron polami górniczymi, które można było nadawać właścicielom sąsiednich pól¹⁸. Polskie ustawodawstwo górnicze z lat międzywojennych nie naruszało jednak uprawnień właścicieli nadanych już pól górniczych, a trudności gospodarcze, które występowały w przemyśle węglowym, hamowały zakładanie nowych kopalń. Wpływ nowych aktów prawnych na stosunki własnościowe w górnictwie węglowym był więc minimalny.

W okresie II wojny światowej władze hitlerowskie rozciągnęły na terytoryjnie włączone do Rzeszy moc obowiązującą pruskiej ustawy górniczej z 1865 r. Dla Generalnego Gubernatorstwa wydano w 1944 r. odrębne prawo górnicze, które zostawiało rządowi swobodę w regulowaniu spraw własnościowych postanawiając, że rząd może kopaliny objęte wolą górniczą „sam wydobywać lub przenieść na inną osobę prawa poszukiwania i wydobywania”¹⁹. Ponadto, już w początkach okupacji wszystkie nie należące do Niemców kopalnie węgla kamiennego i większość kopalni węgla brunatnego wzięto pod zarządek Głównego Urzędu Powierniczego „Wschód”, który stopniowo przekazywał je niemieckim przedsiębiorstwom.

Po wyzoleniu ziem polskich spod hitlerowskiej okupacji kopalnie węgla (z wyjątkiem niektórych małych kopalenek węgla brunatnego) zostały wzięte pod zarządek państwowy. Ich formalne upaństwowienie nastąpiło na mocy ustawy z 3 I 1946 r. o przejściu na własność państwa podstawo-

¹⁶ Por. A. Benis, Uwagi gospodarcze. Monografia Węglowego Zagłębia Krakowskiego, cz. IV, Kraków 1910, s. 23—25.

¹⁷ *Das allgemeine Berggesetz...*, s. 74—88.

¹⁸ Prawo górnicze, Kraków 1937, s. 2, 30—31 i uzupełnienie z 1938 r.

¹⁹ „Dziennik Rozporządzeń Generalnego Gubernatora” 1944, s. 147.

wych gałęzi gospodarki narodowej²⁰. W wykonaniu tej ustawy zostały opublikowane w „Monitorze Polskim” zarządzenia ministra przemysłu i handlu o przejściu na własność państwa poszczególnych pól górniczych. Wprowadzone w 1953 r. nowe prawo górnicze zezwala na wydobywanie kopalni wyłącznie państwu, poza nielicznymi wyjątkami, które mogą nastąpić dla zaspokojenia społecznie uzasadnionych potrzeb gospodarczych. W związku z tym w ustawie pominięto szczegółowe przepisy dotyczące uzyskiwania własności górniczej, a zamiast pojęcia pola górniczego wprowadzono pojęcie obszaru górniczego. Obszary górnicze tworzą dla poszczególnych przedsiębiorstw właściwi ministrowie, którzy, uzgadniają wielkość i położenie obszaru z prezesem Wyższego Urzędu Górniczego. Oni też mogą zmieniać granice obszarów przysługujących przedsiębiorstwom górniczym, zgodnie z aktualnymi potrzebami gospodarczymi²¹.

Jak widać z powyższego przeglądu przepisów prawnych, pojęcie kopalni węgla zmieniało się na ziemiach polskich zależnie od obowiązujących ustaw i warunków eksploatacji, które były różne w różnych dzielnicach i okresach. W dodatku to, co pod względem prawnym było uważane za kopalnię (czyli nadane pole górnicze), często nie pokrywało się z zakładem eksploatacyjnym. Stosunkowo największa zgodność w tym zakresie występowała na Śląsku w końcu XVIII i w pierwszych dziesięcioleciach XIX w. Niemal każde pole górnicze było tu przez pewien czas eksploatowane jako odrębny zakład. Tam natomiast, gdzie węgiel był uważany za kopalinę przynależną do gruntu, istniały kopalnie nie mające nadanych pól. Już w II połowie XIX w., pomimo ugruntowania się w różnych prawodawstwach zasady wyodrębniania własności górniczej, pojęcia pola (nadania) górniczego i kopalni wyraźnie zróżnicowały się: czynna kopalnia dysponowała nieraz kilkoma lub nawet kilkudziesięcioma polami górnictwami, wiele pól nie było eksploatowanych przez dziesiątki lat mimo formalnego nadania ich przez władze, wreszcie powstawały kopalnie (zwłaszcza niewielkie) na polach dzierżawionych od ich prawnych właścicieli. Różnie przedstawiała się również sprawa osobowości prawnej. Za odrębne przedsiębiorstwa można uważać te kopalnie, które miały własne gwarectwa lub których właścicielem była osoba fizyczna czy też prawna (np. spółka akcyjna albo z ograniczoną odpowiedzialnością) mająca tylko jeden zakład. Znaczna część kopalń wchodziła jednak w skład magnackich latyfundiów lub koncernów, które miały liczne zakłady przemysłowe; dotyczyło to zwłaszcza kopalń śląskich. Również niektóre gwarectwa, jak np. Rudzkie czy Rybnickie Gwarectwo Węglowe, były przedsiębiorstwami wielozakładowymi. W pierwszych latach po przejściu przemysłu górniczego przez państwo polskie kopalnie były jedynie zakładami, wchodzącymi w skład zjednoczeń rejonowych lub branżowych (Zjednoczenie Przemysłu Węgla Brunatnego), które przejęły funkcje przedsiębiorstw. Dopiero

²⁰ „Dziennik Ustaw” 1946, nr 3, poz. 17.

²¹ T. Płodowski, *Prawo górnicze*, Warszawa 1961, s. 109—128.

na początku 1951 r. poszczególne kopalnie zostały przekształcone w samodzielne przedsiębiorstwa państwowe.

Wyżej opisane zmiany uniemożliwiły zastosowanie jednolitych zasad przy opracowywaniu słownika kopalń, zmuszając do szukania rozwiązań kompromisowych.

Kopalnie węgla kamiennego w Zagłębiu Górnos Śląskim

Zagłębie Górnos Śląskie ma kształt trójkąta, którego wierzchołki wyznaczają miasta Skawina, Tarnowskie Góry i Ostrawa (w Czechosłowacji). Zajmuje ono około 5400 km², z czego około 4500 km² znajduje się w Polsce, reszta tworzy Zagłębie Ostrawsko-Karwińskie w Czechosłowacji. W części polskiej zagospodarowano dotychczas około 1700 km². Czynne kopalnie są skupione w województwie katowickim. Dostarczają one głównie węgli energetycznych typów 31—33, które stanowią ponad 70% zbadanych zasobów bilansowych. Węgle koksujące (typy 34—37) występują głównie w zachodniej części zagłębia, węgiel typu 35 (ortokoksowy) jest eksploatowany w kopalni **Gliwice** i w południowo-zachodniej części Rybnickiego Okręgu Węglowego. Średnia miąższość pokładów w zasobach bilansowych wynosi ponad 2,3 m. Zapopielenie, zasiarczenie i wartość opałowa poszczególnych pokładów są bardzo zróżnicowane. Pokłady przecinane są licznymi uskokami, zmienia się również ich nachylenie i występują lokalne wymycia.

Kopalnie w Zagłębiu Górnos Śląskim należały do 1945 r. do różnych firm kapitalistycznych, a w 1945 r. zostały podzielone na zjednoczenia: Krakowskie, Mikołowskie (od 1 I 1947 r. połączone w Jaworznicko-Mikołowskie), Dąbrowskie, Bytomskie, Chorzowskie (od 1 IV 1957 r. połączone z Katowickim), Katowickie, Rudzkie (od 1 IV 1957 r. połączone z Bytomskim), Rybnickie, Świętochłowickie (od 20 III 1945 r. zlikwidowane), Zabrzeńskie i Gliwickie (od 1 IV 1957 r. połączone z Zabrzeńskim). Od 1 X 1982 r. kopalnie te są zgrupowane w zrzeszeniach kopalń węgla kamiennego w Mysłowicach, Sosnowcu, Katowicach, Bytomiu, Zabrzu i w Jastrzębiu Zdroju, które powstały zamiast zlikwidowanych zjednoczeń.

Zestawienie kopalń

Abendroth w Szopienicach (Katowice), nad. 28 XII 1844/14 I 1845 r., należała do Franciszka Wincklera, od którego spadkobierczyni kupiła ją w 1865 r. firma Georg von Gie-

sches Erben. Kopalnia eksploatowana od 1872 r., a w 1883 r. włączona do kopalni Giesche. Produkcja w 1873 r. 2,7 tys. t.

Abendstern zob. Jutrzenka

Abwehr zob. Mikulczyce

Adam w Myślachowicach (Trzebi-
nia) czynna około 1882 r., należała
do hrabiów Potockich.

Adam w Tenczynku (Krzeszowi-
ce) o występowaniu węgla ziem-
nych koło Tenczynka wiadano już
w drugiej połowie XVII w. (A. Cel-
larius. *Descriptio Poloniae*. 1659 r.)
W latach osiemdziesiątych XVIII w.
węgiel z Tenczyńskiego wysyłano
Wisłą do Warszawy. Później istniała
tam kopalnia należąca do właścicieli
majątku (wspomniana m.in.
w 1796 r.) na którą Adam Potocki
uzyskał nadanie Adam. Kopalnia ta
była czynna do 1863 r. Produkcja
w 1848 r. około 700 t (6855 korcy).

Adam (upadowa) zob. Hanka Sa-
wicka

Adela w Łagiszy (Będzin), eksplo-
atowana w latach 1917—1924. Nale-
żała do Spółki Akcyjnej Przemysłu
Górniczego „Łagisza”, która dzier-
żawiła prawo eksploatacji Józefowi
Chelmickiemu, a następnie Salomoni
Łaznowskiemu i spółce. Produkcja
w 1919 r. (maksymalna)
5050 t.

Adler w Zawiszi (Tychy), nad.
20 VIII 1866 r., należała do fabry-
kanta M. Adlera z Żor, a później
do kilku przedsiębiorców, eksploa-
towana w latach 1873—1878 (mak-
symalna produkcja w 1877 r. 4 tys. t).
W latach 1932—1934 eksploatowali
kopalnię Wincenty Ligendza z Brze-
zinki i Natan Grünspan z Krakowa,
osiągając w 1933 r. maksymalną pro-
dukcję 8197 t.

Agathe w Myślownicach, nad.
8/20 VI 1831 r., należała po połowie
do Antoniego Kołodziejewskiego z My-
słowic i Aleksandra Mieroszew-
skiego. Eksploatowana od 1867 r.
Udział Mieroszewskiego przejął
w 1838 r. Maria Wincklerowa,
a Franciszek Winckler wykupił
w latach 1840—1841 dalsze 57 kuk-
sów. W 1862 r. Hubert von Tiele-

-Winckler nabył 4 ostatnie kuksy,
będące dotąd własnością obcych
przedsiębiorców. W dniu 29 III 1878 r.
kopalnię Agathe połączono z kopal-
niami Eduardhütte (nad. 2/18 III
1833 r., eksploatowana w 1835 r.,
należała w połowie do ordynacji
mysłowickiej, od 1873 r. zaś w ca-
łości do Tiele-Wincklera), Siegmund
(lub Sigismund — nad. 4/12 III 1833 r.,
eksploatowana od 1841 r., należała
po połowie do kupca Arnolda Lüs-
chwitza z Wrocławia i Aleksandra
Mieroszewskiego; w 1838 r. została
przejęta w całości przez Lüschwitza,
a w 1874 r. kupiona przez Tiele-
-Wincklera), z częścią kopalni Feld-
marschall (zarezerwowana 15 III
1859 r., eksploatowana w latach
1872—1873, należała do Tiele-Win-
cklerów) i z częścią pola Waldemar
(zarezerwowane 15 III 1859 r.) pod
nazwą cons. Agathe. W 1896 r. po-
dzielono kopalnię cons. Agathe na
Agathe Westfeld, włączoną do kop-
alni → Reserve, i Agathe Ostfeld,
przejętą przez Katowicką Spółkę
Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa.
Produkcja kopalni Agathe w 1873 r.
19 tys. t.

Agnes Amanda w Janowie (Ka-
towice), utworzona 14 V/3 VI 1840 r.
przez połączenie kopalń Agnes (nad.
5/27 XII 1838 r.) i Amanda (nad.
3/23 V 1837 r.). Kopalnie należały do
kilku właścicieli, spośród których
większość udziałów miał początko-
wo mistrz murarski Józef Heintze
z Dąbu. Później nastąpiły liczne
zmiany własności, aż w latach 1877—
—1881 kopalnia została w całości
wykupiona przez firmę Georg von
Giesches Erben. Eksploatowano kop-
alnię od 1841 r. z przerwami, a w
1883 r. włączono ją do kopalni
Giesche. Maksymalna produkcja
w 1847 r. 18,5 tys. t.

Agnessegen w Chelmie (Mysłowi-
ce), nad. 10/26 VII 1843 r., eksploa-
towana w 1845 r. (produkcja oko-
ło 600 t). Należała w połowie do
skarbu państwa, w drugiej połowie
do kilku przedsiębiorców (porucznik
Fryderyk Müller, szychtmistrz Ema-
nuel Holleck, szynkarz Moryc Fre-
und i inni). W latach 1901—1906

wykupił 100,4 kuksów Franciszek Hubert von Tiele-Winckler. W 1928 r. udział ten przejęło Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne dla Gruntów i Kopalń w Mysłowicach, które jednak nie podjęło eksploatacji.

Albert w Brynowie (Katowice), nad. 12/21 XI 1839 r., eksploatowana w latach 1842—1843. Należała do Alberta von Sallawy i Franciszka Wincklera. W 1851 r. udział von Sallawy kupili Edward i Gustaw Kramstowie. W 1899 r. kopalnia przeszła na własność Gwarectwa Oheim i była od tego czasu eksploatowana razem z kopalnią→Wujek.

Albrecht w Sierszy (Trzebinia), zał. w 1804 r. przez Jakuba Nowaka, Jana Selwę, Ignacego Bauma, hrabiego Nimitscha i Christiana Espenhana; nad. 27 III 1805 r. W 1806 r. została kupiona przez księcia Albrechta sasko-cieszyńskiego, w 1815 r. — przez księżną Izabelę Lubomirską, w 1817 r. przeszła

wraz z dobrami tenczyńskimi na własność Alfreda i Artura Potoczych. W 1818 r. została zatopiona. Maksymalna produkcja w 1816/1817 r. około 7 tys. t (69 375 korcy).

Aleksander w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), zał. w 1921 r., należała do księcia pszczyńskiego. W 1925 r. przyłączono do niej kopalnie→Szczyć Boże i →Szczyć Henryka, które później unieruchomiono. Połączona kopalnia otrzymała nazwę Zjednoczona Kopalnia Aleksander. W 1933 r. przyłączono do niej kopalnię Brada (połączoną w 1925 r. z kopalnią→Książątko), w związku z czym kopalnia została przemianowana na: Aleksander-Książątko-Bolesław Śmiały. W okresie okupacji hitlerowskiej kopalnia nazywała się Vereinigte Alexandergrube, od 1945 r. nazywa się→Bolesław Śmiały. Produkcja w 1938 r. 419 519 t.

Kopalnia Aleksander w Łaziskach w latach dwudziestych XX w.

Aleksander w Łagiszy (Będzin), zał. w 1874 r., należała do Macieja Stochelskiego i Zendia Żmigroda, była eksploatowana do 1886 r. (w 1886 r. występuje pod nazwą Andrzej). Produkcja 300—400 t rocznie. Pole jej przyłączono później do kopalni → Flora.

Aleksander (Alexander) zob. Alexandre

Aleksander-Książątko-Bolesław
Smiały zob. Aleksander w Łaziskach

Aleksander-Książątko-Brada zob. Aleksander w Łaziskach

Aleksandra w Wojkowicach (Będzin), eksploatowana w latach 1918—1922 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Siaturn: dzierżawcą był inż. Stanisław Knothe (później razem z inż. Józefem Przedpełskim). Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 44 727 t.

Alexandre (Alexander) w Mysłowicach nad 18/25 V 1841 r., eksploatowana m.in. w latach 1853, 1877. Należała po połowie do Luizy Sułkowskiej i Wincklerów. W 1890 r. Hubert von Tiele-Winckler przejął całą kopalnię, która w 1896 r. przeszła na własność Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, a w 1922 r. została włączona do pola górniczego Neu Mysłowitz. Produkcja w 1877 r. 4051 t.

Alexandrine zob. Wirek

Alfred zob. Hohenlohe

Alma w Mokrem (Mikołów), nad. 1 VII 1857 r., powiększona 29 I 1867 r. Należała do restauratora Franciszka Erma i Waleski von Tiele-Winckler. W 1873 r. udział Tiele-Wincklerów przejęła spółka Oberschlesische A.G. für Kohlenbergbau, a w 1912 r. spółka Graflich Schaffgotschsche Werke. W latach międzywojennych większość udziałów należała do spółki Godula. Eksploatację kopalni prowadził w 1927 r. Ludwik Kuntze (produkcja 1353 t).

Alma zob. Mars

Alf Glückauf zob. Waleska

Alte Hedwig zob. Fürstin Hedwig

Alwina w Mokrem (Mikołów), nad. 21 I 1831 r., eksploatowana w latach 1831—1835, następnie 1923—1924. Należała do Franciszka Wincklera i innych udziałowców; w 1891 r. większość udziałów wykupiła firma Georg von Giesches Erben, od której przejął je w 1922 r. spółka Giesche. W latach 1923—1924 eksploatowała kopalnię Mokrowska Spółka Górnicza w Mikołowie. Produkcja w 1832 r. 1,7 tys. t, w 1923 r. (maksymalna) 9404 t.

Alwina I w Niwce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1900—1926 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Pierwszym dzierżawcą był oficer straży granicznej, Walery Szyszkin, następnym również oficer straży granicznej, J. Rydzewski, zaś od 1920 r. dzierżawę przejął sztygar St. Krodkiewski. Produkcja w 1900 r. 4430 t, w 1913 r. 593 t, w 1923 r. (maksymalna) 38 558 t.

Alwina II w Niwce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1915—1925 na polach górniczych należących do Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich: dzierżawcą był J. Czapelski. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 19 060 t.

Alwina III zob. Barbara w Niwce

Amalie w Zabrze, zgłoszona 19 IX 1797 r. przez właściciela dóbr Zabrze, Hofrichtera (początkowo pod nazwą Benigna), nad. 8 VIII 1801 r., powiększona 20 X 1817 r. Należała do kolejnych właścicieli majątku Zabrze (Hofrichtera, następnie Jerzego Karola landgraфа heskiego, od 1806 r. do króla bawarskiego Maksymiliana Józefa, od 1826 r. do Karola Łazarza Henckel von Donnersmarcka, od 1850 r. do jego syna Gwidona). W 1873 r. została przejęta przez spółkę akcyjną Donners-

marckhütte, a w 1926 r. przez spółkę Oberhütten. Eksploatowana z przerwami, m.in. w latach 1801, 1805—1806 i 1857—1876 jako samodzielna kopalnia, a później razem z kopalnią→Concordia. Wydobyte w 1873 r. 15,5 tys. t.

Amalienswunsch w Wirku (Ruda Śląska), nad. 28 XI/28 XII 1827 r., należała do przysięgłego górniczego C.F. Staraka z Bytomia, nadleśniczego Harnischa z Nakła i właścicielki majątku Bielszowice, Leopoldyny Blandowskiej. W latach 1851—1859 wykupił kopalnię Gustaw Kramsta, od jego spadkobierców zaś nabyła ją w 1902 r. Joanna Schaffgotsch, Kopalnia była eksploatowana w latach 1828—1848 jako samodzielny zakład, a od czasu nabycia przez Joannę Schaffgotsch — razem z kopalnią Lithandra→Wanda. Wydobyte w 1848 r. (maksymalne?) 1,8 tys. t.

Ameryka w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1909—1915 na nadaniach dzierżawionych od Towarzystwa Flora→Flora przez spółkę: F. Bleszyński, Kwiecień i W. Lesiecki. Produkcja w 1913 r. 2219 t.

Andalusien zob. Andaluzja

Andaluzja w Brzozowicach-Kamieniu (Piekary Śląskie), powstała z połączenia 4 VI/21 VII 1903 r. pól górniczych: cons. Andalusien, Rest Phoenix, Rest Oppurg i Kronprinzess, nadanych w latach 1873—1880. Połączone pole należało do księcia Gwidona Henckel von Donnersmarcka, który w styczniu 1908 r. sprzedał je spółce Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb. Spółka ta rozpoczęła budowę kopalni, która w 1911 r. dała pierwsze wydobyte. W związku z podziałem Śląska między Polskę i Niemcy eksploatowana część kopalni została przejęta przez utworzoną w 1921 r. spółkę Śląskie Kopalnie i Cynkownie w Katowicach. Nazwa kopalni do 1922 r. (i w latach 1939—1945) Andalusien. Od 1945 r. kopalnia należała do Bytomskiego ZPW. Pro-

dukcja w 1913 r. 30 039 t, w 1938 r. 495 505 t, w 1970 r. 2 526 190 t, w 1979 r. 4 346 990 t.

Andreas zob. Brzeszcze

Andrzej w Dańdówce (Sosnowiec), istniała w latach 1806—1846; należała do miejscowych właścicieli ziemskich i dostarczała węgla do pobliskich hut cynku. W latach 1900—1908 eksploatowana pod nazwą Andrzej I przez Józefa Wrzoska, który dzierżawił prawo eksploatacji od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1904 r. (maksymalna) 24 271 t.

Andrzej (Graf Andreas) w Dębowej Górze (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1863—1892, należała do Gwarectwa Hrabia Renard. Produkcja w 1889 r. (maksymalna) 14 tys. t.

Andrzej w Tenczynku (Krzeszowice), zał. w 1869 r., zlikwidowana w latach siedemdziesiątych XIX w. Należała do hrabiów Potockich. Produkcja w 1871 r. 4,5 tys. t.

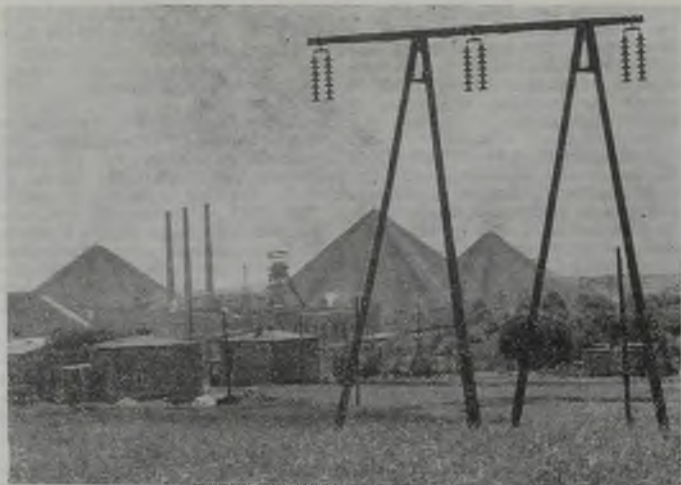
Andrzej zob. Brzeszcze

Andrzej zob. Aleksander

Andrzej I zob. Andrzej w Dańdówce

Andrzej II w Strzyżowicach (Psary), zał. w 1883 r., eksploatowana do 1922 r. z przerwami (w 1922 r. występuje też pod nazwą Strzyżowice). Należała do Gwarectwa Hrabia Renard. Produkcja w 1913 r. 41 729 t.

Andrzej III w Łągiszy (Będzin), eksploatowana w latach 1906—1913 i 1929—1930 na polu górniczym należącym do Towarzystwa Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich. Początkowo dzierżawił ją Józef Wrzosek, od 1913 do 1918 r. Towarzystwo Wielkich Pieców i Zakładów Ostrowieckich eksploatowało ją na własny rachunek, a w latach 1929—1930 przejściowo wznowiła eksploatację spółka pod nazwą Ko-

Kopalnia Anna w Pszowie w 1967 r.

palnia Węgla Kamiennego Andrzej III (udziałowcy: Stanisław Olszewski, Salomon Łaznowski, Salomon Zmigrod). Produkcja w 1912 r. (maksymalna) 57 446 t, w 1913 r. 44 136 t.

Andrzej — szyb wydobywczy kopalni → Błogosławieństwo Boże, zbudowany w latach siedemdziesiątych XIX w., unieruchomiony w 1926 r. Stanowił jeden z zakładów produkcyjnych kopalni; nazwa niemiecka (do 1922 r.) Aschenborn.

Anna w Pszowie (Wodzisław Śląski), powstała z połączenia 18 XII 1856 r. pół Anna (nad. 24 XI/9 XII 1840 r., powiększone 29 XI 1855 r.) i Albin (nad. 29 XI 1855/16 VI 1856 r.). W 1867 r. została powiększona. Oba pola należały do aptekarza Ferdynanda Fritzego z Rybnika, który w 1856 r. odstąpił braciom Doms z Raciborza połowę udziałów, a w 1864 r. — resztę. Pole Anna było eksploatowane od 1842 r., a połączona kopalnia — od 1856 r. (w latach 1888—1891 przejściowo unieru-

chomiono ją wobec silnego napływu wody). W 1903 r. przeszła na własność Rybnickiego Gwarectwa Węglowego, w okresie okupacji hitlerowskiej przejęta przez koncern Hermann Göring, od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW. Produkcja: 1973 r. — 20 713 t, 1913 r. — 555 022 t, 1938 r. — 1 281 443 t, 1970 r. — 2 241 600 t, 1979 r. — 2 863 328 t.

Anna — upadowa przy kopalni → Siersza, czynna w 1959 r.

Anton zob. Szczęście Antoniego

Antoni w Łągiszy (Będzin), zaś w 1874 r. przez Macieja Stochelskiego, należała do Stochelskiego i Zeudla Zmigroda. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. przeszła na wyłączną własność Stochelskiego, który w 1893 r. wydzierżawił ją hrabiom Łubieńskiemu i Ostrowskiemu. Później (początek XX w.) dzierżawili ją sosnowieccy przemysłowcy Schon i Lamprecht, od 1914 r. zaś należała do zorganizowanej przez

Schöna Spółki Akcyjnej Przemysłu Górniczego Łagisza, która eksploatowała ją do 1926 r. Wobec bankiuctwa spółki została unieruchomiona w lutym 1926 r. Produkcja w 1900 r. 47 113 t, w 1908 r. (maksymalna) 115 826 t, w 1913 r. 97 288 t. Nazywano ją też Nordman (od szwabów Nordman).

Antonie zob. Błogosławieństwo Boże

Antonsglück zob. Szczęście Antoniego

Arcona w Bogucicach (Katowice), nad. 17 VI 1856 r., połączona 16 XII 1859/9 II 1860 r. z polem górniczym Kleine Franziska (nad. 16 V 1859 r.), eksploatowana w latach 1856—1873. Należała do Leonarda Erbreicha (którego udział przejęła w 1882 r. spółka Georg von Giesches Erben) oraz do Marii Wincklerowej i jej spadkobierców (od 1896 r. udział ten przejęła Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa). W 1906 r. obszar jej rozdzielono na 2 pola górnicze (Arcona Westfeld i Arcona Ostfeld), które były eksploatowane przez kopalnie → Kleofas i Ferdinand. Produkcja w 1873 r. 1,3 tys. t, w 1870 r. (maksymalna) 11,3 tys. t.

Arthur w Dębie (Katowice), nad. 2/26 XI 1839 r., należała do połowie do Johna Baildona i klasztoru Bzozgrobców w Miechowie (następnie do Szpitala świętego Ducha w Chorzowie). W 1848 r. kupcy Samuel Reichmann, Löbel Perl i Salomon Silberman wykupili udział Szpitala świętego Ducha; w latach 1864—1866 całą kopalnię kupił Franciszek Winckler. Kopalnia była eksploatowana z przerwami w latach 1841—1853, a w 1885 r. została włączona do kopalni Ferdinand.

Artur — odkrywka przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona 1 V 1963 r., zlikwidowana 1 I 1967 r. Produkcja w 1963 r. (maksymalna) 23 570 t.

Artur zob. Siersza

Artur (szyb) zob. Błogosławieństwo Boże

Aschenborn zob. Andrzej

August w Łagiszy (Będzin), eksploatowana w latach 1876—1882, należała do Ludwika Grabiańskiego. Produkcja w 1877 r. (maksymalna) 332 t.

August zob. Hohenlohe

Auguste w Mysłowicach, nad. 10/23 X 1830 r., powiększona 12/24 III 1835 r. i 18 II 1867 r., eksploatowana w latach 1834—1836. Należała do Karola Pohla z Mysłowic; w 1834 r. kupiona przez szachtmistrza Jana Gottloba Lamprichta z Królewskiej Huty, a w 1838 r. przez firmę Georg von Giesches Erben. W 1883 r. została włączona do kopalni Giesche. Produkcja w 1835 r. 8 tys. t.

Augustensfreude w Łaziskach Górnych, należała do księcia pszczyńskiego. Założona w 1839 r., a zlikwidowana w listopadzie 1884 r. po wybraniu górnych pokładów węgla. Zasoby jej zaczęto ponownie eksploatować w 1892 r. przez przekop przebity z kopalni → Brada. Produkcja w 1873 r. 21 921 t.

Augustsfreude w Przelajce (Siemianowice Śląskie), nad. 18 II 1859 r., powiększona 13 V 1867 r., należała do kupca Franciszka Sobczyka z Bytomia i innych udziałowców. Od 1865 r. zaczął wykupować jej kuksy książę zu Hohenlohe-Oehringen, który następnie został wyłącznym właścicielem. Eksploatowana w 1877 r. Produkcja 16 382 t.

Barbara w Klimontowie (Sosnowiec), należała do Towarzystwa Kopalni i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich; w zestawieniach statystycznych z lat 1901—1904 jest podawana razem z kopalnią → Niwka.

Barbara w Mikołowie, należała do księcia pszczyńskiego. Została uruchomiona w 1920 r., w październiku 1924 r. wstrzymano w niej wydobywanie węgla, następnie wydzierżawiono ją Stacji Ratownictwa Górniczego w Mikołowie jako ko-

palnię doświadczalną. Należy do Głównego Instytutu Górnictwa, w ramach którego stanowi od 1951 r. Instytut Bezpieczeństwa Górniczego.

Barbara w Mokrem (Mikołów), nad. 2/15 XI 1836 r., eksploatowana w latach 1854—1856. Należała do Franciszka Ullricha z Paniowów; w 1849 r. większość kuksów nabył szychmistrz Karol Eisenecker, w 1875 r. była własnością pruskiego podkomorzego Aleksandra von Witowskiego, w 1891 r. kupiła ją firma Georg von Giesches Erben. Produkcja w 1855 r. (maksymalna) 2,1 tys. t.

Barbara (Alwina III) w Nivce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1919—1923 na polach górniczych należących do Towarzystwa Kopalni i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich; dzierżawcą był sztygar Zdzisław Zwoliński. Produkcja w 1919 r. (maksymalna) 6714 t.

Barbara w Psarach, zał. w 1874 r. przez Ludwika Grabińskiego (początkowo pod nazwą Maria), eksploatowana do 1882 r. Produkcja w 1880 r. (maksymalna) około 1440 t.

Barbara w Tenczynku (Krzyszowice), nad. 5 VI 1866 r., należała do Szymona Strycharskiego z Alwerni, który w latach 1877—1883 wydzierżawiał ją Władysławowi Wasikowi. W 1883 r. kupił kopalnię Michał Fleischmann, a w 1884 r. Franciszek Westenholz. Kopalnia była czynna do lat osiemdziesiątych XIX w. W latach 1904—1906 wykupili pole górnicze Laskowscy (→ Rudno). Produkcja w 1871 r. około 1 tys. t.

• **Barbara** zob. Grodziec I

Barbara zob. Zbyszek

Barbara-Chorzów w Chorzowie, utworzona od 1 I 1970 r. przez połączenie kopalni → Barbara-Wyzwolenie i → Chorzów. Należała do Katowickiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 1 976 050 t, w 1979 r. 1 717 040 t.

Barbara-Wyzwolenie w Chorzowie, obejmowała pola eksploatacyjne Zachodnie i Północne dawnej kopalni—Król, połączone w 1937 r. w jedną kopalnię pod tą nazwą (podczas okupacji hitlerowskiej nazwy Königsgrube Westfeld i Königsgrube Nordfeld). Kopalnia ta do 1939 r. eksploatowana przez Skarboferm, podczas okupacji hitlerowskiej została przejęta przez koncern Hermann Göring, od 1945 do 1957 r. należała do Chorzowskiego ZPW, następnie do Katowickiego ZPW. Od 1 I 1970 r. została połączona z kopalnią → Chorzów pod nazwą → Barbara-Chorzów. Produkcja w 1938 r. 1 133 802 t, w 1965 r. 1 310 644 t.

Bartłomiej w Brzezince (Mysłowice), nad. 9/20 V 1829 r., powiększona 17 III/11 IV 1843 r., eksploatowana w 1830 r. i od 1853 r. Należała do Luizy Sułkowskiej, następnie do jej syna, w 1851 r. kupiona przez kupca Moryca Jakuba Schaefera z Mysłowic, później była własnością licznych przedsiębiorców. W latach 1899—1904 wykupiona przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa. Eksploatowana odrębnie do 1868 r., a później wraz z kopalniami → Przemsza i → Wanda.

Basia I — odkrywka przy kopalni Wesoła, uruchomiona w 1954 r., połączona od sierpnia 1956 r. z upadłą Basia I.

Basia I, II, III, IV, IVa, V — upadłe przy kopalni Wesoła, uruchomione w latach 1956—1959, zlikwidowane do 1961 r.

Basia V — płytki szyb przy kopalni Wesoła, uruchomiony w 1959 r., zlikwidowany 1 X 1964 r.

Baśka w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1925—1928 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Flora; dzierżawcą był K. Madziara. Produkcja w 1927 r. (maksymalna) 6462 t.

Baśka II w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach

1929—1936 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Flora przez F. Sibińskiego, następnie (od 1932 r.) przez F. Sibińskiego, J. Morakisa, S. Szewczyka i G. Sajdaka, od 1934 r. przez Floriana Michalskiego i spółkę. Od 1935 r. zarządzana przez syndyka masy upadłości Produkcja w 1934 r. (maksymalna) 9907 t.

Bałory w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1921—1924 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Flora przez Romana Ziętaka, Romana Krzewińskiego i Stefana Kozyrskiego. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 14 631 t.

Beate w Brynowie (Katowice), nad. 2 III 1801 r., eksploatowana w latach 1861—1906 i 1836—1880. Należała początkowo do Jana Ferdynanda Koulhaasa, potem do jego spadkobierców. W 1835 r. kupiona przez Alberta von Sallawę, który 18 IX 1838 r. uzyskał połączenie jej z polem Neue Beate (nad. 20/31 XII 1836 r.) pod nazwą cons. Beate. W 1839 r. Franciszek Winckler kupił 61 kuksów. W 1851 r. Edward i Gustaw Kramstowie nabyli pozostałe 61 kuksów. W 1894 r. powstało Gwarectwo Beate, a w 1899 r. kopalnia przeszła na własność Gwarectwa Oheim i od tego czasu eksploatowana razem z kopalnią→Wujek. Produkcja w 1873 r. 38,7 tys. t.

Beatensglück w Niewiadomiu Górnym (Rybnik), nad. 12 IV 1859 r., eksploatowana od 1859 r. do 1 II 1919 r. Należała do Franciszka Strahlera, następnie do jego spadkobierców. Eksploatowana razem z kopalniami i polami górniczymi: →Kaiserin Elisabeth, →Franz Joseph, →Wien i Neu Oeynhaus (nad. 14 III 1856 r.). W 1897 r. Fritz Friedlaender kupił część udziałów tej kopalni, a w 1913 r. większość udziałów przeszła na własność Rybnickiego Gwarectwa Węglowego. Od 1 II 1919 r. wstrzymano eksploatację, a wybieranie reszty zasobów przejęła kopalnia→Rymer. Produkcja w 1873 r. 80 316 t, w 1913 r. 136 387 t (w 1900 r. maksymalna 166 147 t).

Belle-Alliance w Bogucicach (Katowice), nad. 16 I/II 1838 r., eksploatowana w latach 1844—1849. Należała początkowo do Franciszka Wincklera (61 kuksów), Aleksandra Mieroszewskiego (30,5 kuksów) i von Sallawy (30,5 kuksów). W 1839 r. przeszła w całości na własność Wincklera i jego żony, a w 1885 r. została włączona do kopalni—Ferdinand.

Belowssegen w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 5 XI 1805 r., powiększana 19/30 VII 1828 r. i 20 II 1857 r., eksploatowana od 1806 do 1877 r. Należała początkowo do radcy von Belowa i miasta Bytomia, w 1837 r. zakupił ją hrabia Andrzej Renard, który w 1855 r. sprzedał ją spółce Minerva. W 1871 r. kopalnia przeszła na własność spółki Oberschlesische Eisenbahnbedarfs A.G. (Oberbedarf), od której nabyła ją w 1899 r. Joanna Schaffgotsch. Od tego czasu kopalnię tę eksploatowano razem z kopalnią Lithandra, z którą została formalnie połączona w 1920 r. (część pola górniczego dzierżawiła kopalnia Pokój). Produkcja w 1873 r. około 170 t (w 1856 r. maksymalna 20 tys. t).

Benedikt w Słupnej (Mysłowice), nad. 29 V/6 VI 1839 r., eksploatowana w latach 1853—1865. Należała do Luizy Sułkowskiej; od jej syna kupił kopalnię w 1851 r. adwokat Hirsch z Bytomia, a od niego w 1852 r. Loebel Danziger z Mysłowic. Później udziały w kopalni należały do licznych właścicieli; w latach 1902—1909 zostały wykupione przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa i od tego czasu kopalnię eksploatowano razem z kopalnią→Mysłowice. Produkcja w 1858 r. (maksymalna) 8,9 tys. t.

Benigna zob. Amalie

Benno zob. Bergseegen

Bereza zob. Kmita

Bergfreiheit w Bobrku (Bytom), nad. 5 VIII 1794 r., należała do właś-

ciciela majątku Szombierki von Höchberga. W 1837 r. została nabyta przez Karola Godulę. Eksploatowana z przerwami do 1856 r., następnie została włączona do kopalni cons. → Paulus. Produkcja w 1855 r. (maksymalna) 21 tys. t.

Bergknappe w Malej Dąbrowce (Katowice), nad. 4/15 VIII 1826 r., eksploatowana w 1855 r. (wydobycie 1,8 tys. t.). Należała do Donnersmarków z linii świerklańsko-tarnogórskiej (Karola Łazarza, a następnie Gwidona). W 1898 r. nabyta przez księcia Christiana Krafta za Hohenlohe-Oehringen. W 1905 r. przejęła ją Zakłady Hohenlohego. Od tego czasu była eksploatowana razem z kopalnią → Jerzy.

Bergseegen w Mysłowicach, nad. 14 V/6 VI 1825 r., powiększona 5/19 II 1828 r., połączona 10 VIII 1846 r. z kopalnią Benno (nad. 28 II/12 III 1823 r., powiększona 27 XI/8 XII 1823 r.). Obie kopalnie były eksploatowane od nadania do 1848 r. Należały w połowie do dominium mysłowickiego (Miosroszewscy, następnie Wincklerowie), w drugiej połowie — do licznych przedsiębiorców. Do 1844 r. Wincklerowie wykupili je w całości. Połączoną kopalnię przejęła w 1896 r. Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja maksymalna: Benno (1828 r.) 8,6 tys. t., Bergseegen (1836 r.) 8,3 tys. t.

Bergthal w Mysłowicach, nad. 20 XII 1788 r. i 8 XII 1823/13 II 1824 r., eksploatowana z przerwami od 1788 do 1823 r. Należała do Miosroszewskich, następnie do Marii Wincklerowej. W 1896 r. włączono ją do kopalni → Reserve. Produkcja w 1823 r. około 140 t.

Bernhard zob. Łągiewniki

Bertha Hedwig zob. Pstrowski

Berthuska zob. Bujaków

Berve zob. Bóbrek

Bessere Zukunft w Rudzie Śląskiej, nad. 11/26 III 1839 r. Należała do Ballestremów; kilka kuksów

miała do lat międzywojennych rodzina Promnitzów. Kopalnia była eksploatowana jako odrębny zakład w latach 1885—1887, potem wraz z kopalnią Wolfgang. Produkcja w 1885 r. 2040 t.

Benthen zob. Bytom

Biedaszyby — drobne kopalnie, prowadzone bez zezwolenia władz górniczych, przeważnie prymitywnymi metodami, w różnych okęgach Zagłębia Górnośląskiego. Najwcześniej, bo w latach siedemdziesiątych XIX w., zaczęły powstawać w okęgu dąbrowskim, gdzie prowadzili je zwykle chłopi na swoich gruntach. Na przełomie XIX i XX w. nielegalne wydobywanie dochodziło do kilkunastu tys. t. rocznie; biedaszybikarzy nazywano wówczas klusownikami lub rabsikami (Raubschütze). Nielegalna eksploatacja wzmogła się w latach międzywojennych, zwłaszcza podczas wielkiego kryzysu gospodarczego (lata trzydzieste XX w.), obejmując wszystkie okęgi Zagłębia. Zajmowali się nią głównie bezrobotni górnicy, którzy wybierali węgiel z płytko zalegających pokładów oraz resztki węgla pozostawione przez unieruchomione kopalnie. Biedaszyby grupowały się w tym okresie głównie w rejonach Dąbrowy Górniczej, Gołonoga, Klimontowa, Niwki, Jaworzna, a na Górnym Śląsku w powiatach: katowickim (Wełnowiec, Dąb, Mysłowice-Janów, Kochłowice, Brzezinka), pszczyńskim (głównie: Jaśkowiec, Mikołów, Murcki), rybnickim i w Chorzowie. Łączną liczbę szybków w 1932 r. szacowano na 5—6 tys. (z tego po 2,5 tys. w okęgach górnośląskim i dąbrowskim i kilkaset w okęgu krakowskim), a liczbę zatrudnionych w nich ludzi na 25 tys. W następnych latach wobec zwalczania biedaszybikarstwa przez władze państwowe i właścicieli dużych kopalń liczba czynnych szybków zmalała do kilkuset. Ich łączne wydobywanie w latach 1933—1936 szacowano na 400—500 tys. t. rocznie, a w 1937 r. na ponad 150 tys. ton. Są to prawdopodobnie dane wyolbrzymione. Biedaszyby istniały

Biedaszyb w Zagłębiu Dąbrowskim w latach międzywojennych

jeszcze (choć w znacznie mniejszym zakresie) podczas okupacji hitlerowskiej, a nawet w pierwszych latach po wyzwoleniu.

Biegonice (Nowy Sącz): w 1807 r. istniały tam oraz w sąsiedniej wsi Dąbrówka kopalnie należące do Dąbrówkowskiego Gwarectwa Węgla Kamiennego (Dombrowkaer Steinkohlen-Gewerkschaft).

Bielszowice w Bielszowicach (Ruda Śląska), zbudowana w latach 1896—1904 przez skarbu pruski, objęła część zarezerwowanego pola kopalni Königin Luise, kopalnię→Guido, nabytą w latach 1885—1887, kopalnię→Gewalt, nabytą w 1900 r. oraz kilkanaście pól górniczych (Zero, Double Zero, Makoschau, Monopol, Recht, Alphons, Babinietz, Radowitz, Otto-Gustav, Hugosfreude, Deutsche Einheit, Friedrich Eduard, Direction i inne), zakupionych przez skarbu państwa. W 1922 r. odłączono od niej szyby Guido i Delbrück, które pozostały w niemieckiej części Śląska, a reszta kopalni została przejęta przez skarbu państwa polskiego i wydzierżawiona polsko-francuskiej

spółce Skarboferm. W okresie okupacji hitlerowskiej kopalnia (pod nazwą Rheinbabenschächte) przejęta przez koncern Preussag. W latach 1945—1957 należała do Gliwickiego ZPW, od 1 IV 1957 r. wchodziła w skład Zabrzeńskiego ZPW. Od 1 I 1976 r. została włączona do kopalni→Zabrze. Produkcja w 1913 r. 1 522 787 t, w 1938 r. 803 400 t, w 1970 r. 1 703 753 t.

Bierut zob. Jaworzno

Bismarck I i II zob. Klimontów

Bismarck III zob. Mortimer

Blücherschächte zob. Jankowice

Blągostawieństwo Boże w Wirku (Ruda Śląska), nad. 27 III 1802 r., powiększana 6 II 1808 r., 31 I 1824 r. i 5 IX 1857 r., eksploatowana od 1803 r. Należała do bytomsko-siemianowickiej linii Donnersmarcków. Była eksploatowana razem z polami górniczymi: Aline (nad. 17 I/1 II 1843 r.), Anhang (nad. 4 VII 1855 r.), Bogod (nad. 22 IV 1857 r.), Gottes Gnaden (nad. 25 III 1857 r.), Handl Saara

(nad. 25 III 1857 r.), Jennywunsch (nad. 3/21 IV 1843 r., powiększone 2 XI 1869 r.), Neue Reinerz (nad. 5 I 1858 r., powiększone 1 VII 1867 r.), Souvenir (nad. 20 II 1858 r., powiększone 29 VI 1867 r.) i z kopalniami: Carl (nad. 17 V/8 VI 1808 r., powiększona 15 I/1 II 1825 r., eksploatowana w latach 1818—1869 jako odrębna kopalnia), Antonie (nad. 9/21 XII 1825 r.), Nanette (nad. 18 II/3 III 1825 r.), Euphemia (nad. 2/17 XII 1839 r., powiększona 30 X 1854 r.; do 1882 r. należała w połowie do Eufemii von Renard, potem do jej spadkobierców; w latach 1868—1885 eksploatowana jako odrębna kopalnia), Franziska (nad. 25 X/9 XI 1836 r., należała początkowo do Rheinbabenów, w latach 1877—1886 eksploatowana odrębnie), Viereckssegen (nad. 3 IV 1843 r.; połowa udziałów należała do Ignacego Eiseneckera, potem do właścicieli kopalni Gottmituns i dopiero w 1904 r. całość kopalni stała się własnością Donnersmarcków) oraz Zukunft (nad. 4/22 XI 1828 r., w latach 1869—1893 eksplo-

atowana odrębnie). W 1921 r. przeszła na własność spółki The Henczel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited, a w 1928 r. została przejęta przez spółkę akcyjną Wirek Kopalnie. Nazwa kopalni Gottessegen została zmieniona po 1922 r. na Błogosławieństwo Boże. Szyb wydobywczy Andrzej (Aschenborn) unieruchomiono w 1926 r., szyb Artur — w 1931 r., natomiast szyb Lech (Hillebrand), traktowany jako odrębna kopalnia został przejęty przez spółkę akcyjną Godula i od 1 II 1938 r. włączony do kopalni → Wanda-Lech. Produkcja w 1873 r. 283 tys. t, w 1913 r. 1 107 135 t.

Bobrek w Bobrku (Bytom), utworzona w 1922 r. z części kopalni → Paulus-Hohenzollern, od której przejęła szyby wydobywcze Gräfin Johanna (Józef) i Reichsgraf Hans Ulrich (Bolesław), zbudowane w latach 1907—1911. Należała do koncernu Schaffgotschów (Gräflich Schaffgotschsche Werke G.m.b.H., przemianowane następnie na Schaff-

Kopalnia **Bobrek** w Bytomiu-Bobrku — szyb Gräfin Johanna około 1914 r.

gotsch Bergwerksgesellschaft m.b.H.), do 1945 r. miała nazwę Gräfin Johanna. W kwietniu 1938 r. koncern zakończył budowę nowej kopalni Berve w Bobrku, którą po 1939 r. połączono z kopalnią Gräfin Johanna. W latach 1945—1957 kopalnia należała do Rudzkiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW. Produkcja w 1938 r. 3 199 360 t, w 1970 r. 2 534 750 t, w 1979 r. 2 659 591 t.

Bobrek zob. Jacek

Böer zob. Boże Dary

Bolesław w Tenczynku (Krzeszowice), eksploatowana w latach 1922—1925 przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością Kopalnia Węgla Kamiennego Tenczynek, założoną przez inżyniera górniczego Franciszka Drobnika. Kopalnię prowadzono początkowo na dzierżawionych polach górniczych, a w 1923 r. spółka uzyskała własne nadanie pod nazwą Janina. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 4879 t.

Bolesław Śmiały w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), nazwa nadana od 1 I 1937 r. oddziałowi Erađa, wchodzącemu w skład kopalni Aleksander-Książątko-Brada. Od 1945 r. nazwę tę otrzymała cała kopalnia. Od 1 I 1947 r. włączono do niej również kopalnię → Waleska. Kopalnia należała do 1945 r. do książąt pszczyńskich, w latach 1945—1946 wchodziła w skład Mikołowskiego ZPW a od 1 I 1947 r. Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 2 224 645 t, w 1979 r. 2 819 740 t.

Bunaparte zob. Waleska

Berki w Szopienicach (Katowice) — upadła przy kopalni → Siemianowice, uruchomiona w 1954 r., zlikwidowana 1 VI 1967 r. Produkcja w 1962 r. (maksymalna) 168 322 t.

Borsig w Biskupicach (Zabrze), nad. 4 X 1857 r., należała do Alberta Borsiga, a następnie do jego spadkobierców. Eksploatowana od 1876 r. przez sąsiednie kopalnie (Hedwigswunsch, Ludwigsglück, Con-

cordia), a w 1899 r. pole jej rozdzielono między kopalnie Ludwigsglück i → Concordia. Maksymalne wydobycie w 1887 r. 139 160 t.

Bory w Grodźcu (Będzin), eksploatowana w latach 1917—1927 przez Jana Szperlinga na dzierżawionych polach górniczych. Produkcja w 1919 r. (maksymalna) 8104 t.

Bory w Łągiszy (Będzin), istniała w II połowie XIX w.

Bory zob. Sobieski

Borynia w Szerokiej (Jastrzębie Zdrój), zbudowana została w latach 1963—1971, została od 1 I 1972 r. oddzielona od kopalni → Borynia-Pniówek w budowie jako przedsiębiorstwo eksploatacyjne; produkcja w 1979 r. 2 897 149 t.

Borynia-Pniówek zob. Zofiówka-Borynia-Pniówek

Boże Dary w Kostuchnie (Katowice), należała do księcia pszczyńskiego. Zbudowana w latach 1901—1903 (eksploatowana od 1902 r.), miała początkowo nazwę Böer (Boerschächte), nadaną na cześć inspektora górniczego R. Böera. Od 1 I 1937 r. nazwę zmieniono na Boże Dary. W latach 1947—1948 do kopalni tej przyłączono kopalnię Murcki. Od 1 I 1976 r. została włączona do kopalni Murcki pod nazwą → Murcki. Kopalnia Boże Dary należała w latach 1945—1946 do Mikołowskiego ZPW, a od 1 I 1947 r. do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Produkcja w 1913 r. 709 732 t, w 1938 r. 419 519 t, w 1970 r. 930 730 t.

Boże Dary — upadła przy kopalni Boże Dary zob. Krystyna 308/II

Brada w Łaziskach Górnych, własność księcia pszczyńskiego, założona w 1849 r. W 1925 r. przyłączono do niej kopalnię → Książątko, a w 1933 r. włączono ją do kopalni Aleksander-Książątko-Brada (przemianowanej od 1 I 1937 r. na Aleksander-Książątko-Bolesław Śmiały. Nazwa niemiecka Brade (na cześć germi-

Kopalnia **Brzeszcze** w Brzeszczach — szyb **Andrzej I** w latach międzywojennych

strza **Bradego**) została zmieniona około 1931 r. na **Brada**. Produkcja w 1873 r. 22 705 t, w 1913 r. 347 815 t.

Brada — upadowa przy kopalni → **Bolesław Śmiały**, uruchomiona w 1958 r., zlikwidowana 20 VIII 1968 r. Produkcja w 1965 r. (maksymalna) 298 100 t.

Brade zob. **Brada** w Łaziskach Górnych

Brandenburg zob. **Wawel**

Bronibor zob. **Wawel**

Brzeszcze w Brzeszczach, zbudowana w latach 1903—1906; miała początkowo nazwę **Andrzej**. Należała do krakowskiego adwokata **Arnolda Cnaima Porada-Rapoporta**, którego syn **Alfred** założył w 1907 r. **Gwarectwo Węglowe Brzeszcze**. W 1913 r. majątek **Gwarectwa** zo-

stał kupiony przez skarb państwa austriackiego; od 1918 r. kopalnia należała do skarbu państwa polskiego. W latach 1918—1924 władze polskie rozpoczęły budowę nowej kopalni w **Jawiszowicach**, inwestycje te jednak ograniczono wobec zmiany koniunktury gospodarczej i szyby w **Jawiszowicach** przyłączono do kopalni **Brzeszcze**. W czasie okupacji hitlerowskiej kopalnia została przejęta przez koncern **Hermann Göring** i nazwana **Andreas**. Od 1945 r. należała do **Krakowskiego ZPW**, a od I I 1947 r. do **Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW**. Produkcja w 1913 r. 170 964 t, w 1938 r. 704 315 t, w 1970 r. 1 928 484 t, w 1979 r. 3 399 550 t.

Brzęczkowice w **Jęzorze (Sosnowiec)** — upadowa przy kopalni → **Komuna Paryska**, uruchomiona I II 1970 r.

Brzozowica w Będzinie — kopalnia odkrywkowa zbudowana w latach 1952—1956, weszła do eksploatacji w lipcu 1956 r., od 1 VII 1958 r. włączona do kopalni → Generał Zawadzki. Produkcja w 1961 r. (maksymalna) 415 240 t. Została zlikwidowana w 1968 r.

Budryk w Ornontowicach (Gierałtowiec) — kopalnia w budowie od 1978 r. Należała do Zabrzańskieg ZPW, a od 1 X 1982 r. do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Zabrzu.

Bujaków w Bujakowie (Gierałtowiec), nad. 3/14 V 1844 r., połączona 17 XI 1856 r. z kopalniami i polami górniczymi: Berthuska (nad. 29 X/16 XI 1842 r., eksploatowana w 1843 r.), Albertine (nad. 3/14 XI 1844 r.) i Glashütte (nad. 3/19 XI 1844 r.), powiększona 16 III 1867 r. Eksploatowana w 1849 r. i w latach 1871—1873. Należała do Karola Goduli, następnie do Joanny Schaffgotsch. W 1921 r. została włączona do pola górniczego Koppitz. Produkcja w 1873 r. 10,8 tys. t.

Bujaków I i II — upadłe przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomione w 1959 r., od 1 VII 1962 r. połączone z upadłą → Brada.

Burdy w Jaworznie, czynna w 1805 r., należała do przedsiębiorcy Burdy. Produkcja w 1805 r. około 400 t. (4 tys. korcy).

Burghard w Mokrem (Mikołów), nad. 14 VI 1805 r., połączona 11/25 VII 1827 r. z kopalnią Sophie (założoną w 1788 r. przez ówczesnego właściciela majątku Mokre Dalwiga i eksploatowaną do 1805 r.). Obie kopalnie należały do von Hochberga, który w 1798 r. nabył majątek Mokre, i były dziedziczone w rodzinie Hochbergów, następnie stały się własnością Gwarectwa Burghard. Połączona kopalnia była eksploatowana z przerwami do 1889 r. W 1891 r. przeszła na własność firmy Georg von Giesches Erben. Produkcja w 1873 r. 22 tys. t.

Bytków — upadła przy kopalni → Prezydent, uruchomiona w 1958 r.,

zlikwidowana 1 VII 1965 r. Produkcja w 1963 r. (maksymalna) 139 390 t.

Bytom w Dąbrowie Miejskiej (Bytom), zbudowana w latach 1923—1928 (wydobycie w 1923 r. 1196 t. w 1924 r. 51 126 t) w części pola górniczego kopalni → Radzionków po stronie niemieckiej. Należała do The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited. Nazwa niemiecka (do 1945 r.) Beuthengrube. Od 1945 r. należała do Bytomskiego ZPW. Od 1 I 1975 r. połączona z kopalnią Radzionków pod nazwą → Powstańców Śląskich. Produkcja w 1938 r. 1 143 834 t, w 1970 r. 2 259 490 t.

Carl zob. Błogosławieństwo Boże

Carl Emanuel zob. Walenty

Carlsglück w Kozłowej Górze (Piekary Śląskie), nad. 4/8 I 1825 r., eksploatowana w latach 1825—1830 (łącznie produkcja około 11 tys. t). Należała do Donnersmarcków z linii bytomsko-tarnogórskiej. W 1830 r. została unieruchomiona, następnie pole jej weszło w skład kopalni → Radzionków.

Carlshoffnung w Siemianowicach Śląskich, nad. 28 VII/18 VIII 1825 r., eksploatowana z przerwami (stałe od 1841 r.). Należała do Karola Hugona Henckel von Donnersmarcka. W 1855 r. włączono ją do kopalni → Siemianowice. Produkcja w 1853 r. (maksymalna) 31,5 tys. t.

Carlssegen zob. Karol w Brzezince

Caroline w Józefowcu (Katowice), nad. 10 XII 1787/29 I 1788 r., powiększona 12 VIII/13 IX 1825 r., eksploatowana w latach 1787—1789 i od 1803 r. Należała do właściciela majątku von Klocha, następnie (od 1801 r.) do książąt zu Hohenlohe-Oehringen. W 1869 r. została włączona do kopalni → Hohenlohe. Produkcja w 1857 r. 116 tys. t.

Caroline Anna zob. Hulczyńskie Kopalnie

Carolus w Niedobczycach (Rybnik), nad. 18/29 XII 1838 r., należała do hrabiego Karola Strachwitza,

radcy Cuno z Raciborza z innych udziałowców. W 1855 r. nabył 65 kuksów Karol Kuh, w 1890 r. kupił kopalnię ksiądz Hugon z Hohenlohe-Oehringen. W 1914 r. kopalnia przeszła na własność Czernickiego Towarzystwa Węglowego. Eksploatowana w latach 1841—1842 i 1868—1875. Później eksploatowaną ją razem z kopalnią Hoym-Laura. Produkcja w 1873 r. 15 tys. t.

Castellengo zob. Rokitnica

Catalpa w Janowie (Katowice), nad. 26 IX/5 X 1835 r., eksploatowana w latach 1869—1871. Należała po połowie do Waleski von Tiele-Winckler oraz do Henryka Ruffera z Wrocławia i Wilhelma Edlera z Zabrza. Do 1890 r. wykupiona w całości przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa i Huberta von Tiele-Wincklera, a w 1896 r. włączona do kopalni→Reserve.

Catharina zob. Walenty

Centrum zob. Dymitrow

Charlotta (Charlotte) zob. Rydułtowy

Charlotte (Szarłota) w Sosnowcu (na terenie osady Radocha), zał. w 1820 r., czynna z przerwami do 1866 r. Należała do właścicieli dóbr Sielec (nazwa na cześć właścicielki majątku hrabiny Szarloty von Stolberg-Wernigerode). W latach 1854—1864 dzierżawił ją właściciel dóbr Zagórze, Jacek Siemiński (w tym czasie występowała też pod nazwą Karolina). Produkcja w 1861 r. (maksymalna) 9,5 tys. t.

Chassée w Siemianowicach Śląskich, nad. 30 V/13 VI 1836 r., eksploatowana od 1870 r. Należała do rodziny von Rheinbaben, następnie od 1892 r. do księcia z Hohenlohe-Oehringen. Od lat osiemdziesiątych była eksploatowana z kopalnią→Fanny pod nazwą Chassée cons. Fanny. W 1905 r. obie kopalnie przeszły na własność Zakładów Hohenlohego, a w 1923 r. zostały przyłączone do kopalni→Hohenlohe. Produkcja w 1873 r. 39,5 tys. t.

Chassée cons. Fanny zob. Chassée i Fanny

Chelm w Chełmie (Mysłowice), nad. 4/16 III 1846 r., eksploatowana w latach 1853—1873. Należała po połowie do Ignacego Eiseneckera z Mikołowa i do księcia Maksymiliana Jana Ludwika Sułkowskiego. W 1851 r. Eisenecker przejął całą kopalnię, a w 1870 r. kupił ją Fryderyk Wolff z Mysłowic. W tym samym roku utworzono Gwarectwo Chelm, które w 1884 r. przejęło również kopalnię Renard i zmieniło nazwę na Gwarectwo Hrabia Renard. W związku z tym większość udziałów przejęli dotychczasowi właściciele kopalni Renard. Produkcja kopalni Chelm w 1873 r. 5,4 tys. t.

Chelm Wielki — płytka kopalnia przy kopalni→Piastr, uruchomiona w 1957 r., zlikwidowana 15 XII 1963 r. Produkcja w 1963 r. (maksymalna) 53 628 t.

Chorzów w Chorzowie, utworzona w 1870 r. z części zarezerwowanego pola górniczego kopalni König i sprzedana Hugonowi Henckel von Donnersmarckowi wraz z Hutą Królewską. W 1871 r. została przekazana spółce akcyjnej Vereinigte Königs- und Laurahütte, która eksploatowała ją razem z polami górniczymi Ernst August (nad. 8 VIII 1857 r.) i Gott gebe Glück (nad. 5 IV 1860 r.). Eksploatowana od 1870 r., unieruchomiona od 1932 r. do 1940 r. W latach międzywojennych należała do spółki Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewskie i Laura, od 1937 r. zaś do Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych. W 1941 r. została przejęta przez Berg- und Hüttenwerks-gesellschaft Karwin-Trzynietz A.G. (przedsiębiorstwo filialne koncernu Berghütte). Nazwa niemiecka (do 1922 r. i w latach okupacji hitlerowskiej) Gräfin Laura, nazwy polskie: do 1936 r. Hrabina Laura, od 15 IX 1936 r. Królewska Huta, następnie Chorzów. Od 1945 do 1967 r. kopalnia należała do Bytomskiego ZPW, od 1 I 1968 r. włączono ją do Katowickiego ZPW, od 1 I 1970 r.

Kopalnia Chorzów (Hrabina Laura) w Chorzowie — podwójne urządzenie wyciągowe na szybie Hugo około 1920 r.

zaś połączono z kopalnią → Barbara-Wyzwolenie pod nazwą → Barbara-Chorzów. Produkcja w 1873 r. 458 023 t, w 1913 r. 968 556 t, w 1965 r. 833 619 t.

Chwałowice w Chwałowicach (Rybnik), utworzona 14 IX 1897 r. przez połączenie 19 pól górniczych nadanych w latach 1875—1897, należących do Gwidona Henckel von Donnersmarcka (później powiększana). Budowę kopalni rozpoczęto w 1903 r., a wydobywanie węgla w 1906 r. Kopalnia była podporządkowana Dyrekcji Kopalni i Hut księcia von Donnersmarck. Od 15 VIII 1925 r. do 12 VII 1926 r. i od 26 VII 1933 r. do 16 X 1936 r. przejściowo unieruchomiona z powodu braku zbytu. Nazwa do 1945 r. Donnersmarck. Od 1945 r. kopalnia należała do Rybnickiego ZPW. Pro-

dukcja w 1913 r. 399 539 t, w 1938 r. 787 800 t, w 1970 r. 1 887 525 t, w 1979 r. 2 262 718 t.

Cieszkowski w Dąbrowie Górniczej, zał. w 1846 r. (eksploatowana od 1847 r.), należała do skarbu Królestwa Polskiego. Nazwa na cześć Józefa Cieszkowskiego. Eksploatowana początkowo metodą odkrywkową, od 1856 r. rozpoczęto eksploatację podziemną. W marcu 1873 r. zatopiona podczas gaszenia pożaru podziemnego. Produkcja w 1860 r. (maksymalna) 57,4 tys. t.

Ciężkowice (Czienskowitz) w Piecach (Gaszowice), nad. 27 VII 1855 r., powiększona 13 I 1868 r., eksploatowana w latach 1855—1858. Należała do profesora Karola Kuh i innych udziałowców, w latach 1889—1890 przejęta przez Gwarectwo Charlotte. Produkcja w 1856 r. (maksymalna) 2,6 tys. t.

Ciosek w Ciosku (Leszczyny), założona w 1806 r. przez hrabiego Węgierskiego, eksploatowana z dużymi przerwami do 1873 r. Produkcja w 1873 r. około 500 t.

Clementine zob. Hulczyńskie Kopalnie

Cleophas zob. Kleofas

Concordia w Zabrzcu, nad. 18/29 VI 1828 r., eksploatowana od 1841 r.; od 23 VI 1851 r. połączona z polem górniczym Michael (nad. 25 V/8 VI 1850 r.). Należała do Karola Łazarza Ifenckel von Donnersmarcka, w 1873 r. przeszła na własność spółki akcyjnej Donnersmarckhütte, która eksploatowała ją razem z sąsiednimi kopalniami i polami górniczymi. W 1926 r. została przejęta przez spółkę Oberhütten, która w 1933 r. wydzierżawiła ją Gwarectwu Castellengo-Abwehr, a w 1938 r. sprzedała temu Gwarectwu na własność. Od 1945 r. kopalnia należała do Zabrzeńskiego ZPW, od I IV 1958 r. połączona z kopalnią Ludwik pod nazwą—Ludwik-Concordia. Produkcja w 1873 r. 88,9 tys. t. w 1913 r. 952 301 t. w 1938 r. 606 248 t.

Concordia und Michael zob. Concordia

Cordula w Dzieńkowicach (Mysłowice), nad. 2/14 IX 1825 r., należała do Kaspra Waligórskiego, następnie (1837—1860) do kupca i właściciela majątku Dzieńkowice, Aleksandra Schreibera. W 1860 r. kupiona przez Karola Knoblocha z Bytomia, później należała do kilku właścicieli. Eksploatowana w 1841 r. (wydobycie 0,6 tys. t). W 1892 r. kupiło ją Gwarectwo Carlssegen i od tego czasu eksploatowana razem z kopalnią Carlssegen.

Czarne Bagno zob. Szczakowa

Czczott w Woli (Miedzna) — kopalnia w budowie od 1978 r. Należała do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW (od I X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Mysłowicach).

Czeladź w Czeladzi (dzielnica Piaski), zapoczątkowana w 1858 r. przez mieszczan czeladzkich, którzy w 1867 r. sprzedali większość udziałów w kopalni Józefowi Familierowi z Warszawy i Michałowi Gutmanowi z Bytomia; później

Kopalnia Czerwona Gwardia w Czeladzi — zakład przeróbczy około 1960 r.

udziałowcy zmieniali się, głównym udziałowcem został Ernest Kramer z Bytomią. W 1876 r. udziałowcy uzyskali nadania na pola górnicze Ernest i Michał, stąd nazwy kopalni Ernest-Michał, Ernst-Michael lub Michał, używane do końca XIX w. obok nazwy Czeladź; ponadto ludność nazywała ją kopalnią Piaski od dzielnicy Piaski. W 1879 r. kupiło kopalnię Towarzystwo Akcyjne Kopalni Węgla Czeladź, założone przez kapitalistów francuskich. W maju 1943 r. została przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. Od 1 I 1973 r. została połączona z kopalnią Milowice pod nazwą→Milowice-Czeladź. Produkcja w 1900 r. 239 851 t. w 1913 r. 617 363 t. w 1938 r. 689 895 t, w 1970 r. 1 625 673 t.

Czerwona Gwardia w Czeladzi, zał. w 1887 r. pod nazwą Saturn przez ówczesnego właściciela majątku księcia zu Hohenlohe-Oehringen z Górnego Śląska (poszukiwania węgla kamiennego w tym rejonie zapoczątkował około 1870 r. Ludwik Kozłowski). W 1900 r. kopalnię kupiło (wraz z majątkiem ziemskim) Towarzystwo Saturn, założone przez przemysłowców łódzkich. W maju 1943 r. przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. Nazwa kopalni Saturn została zmieniona 27 VI 1950 r. na Czerwona Gwardia. Od 1 I 1976 r. przyłączono do niej kopalnię→Milowice-Czeladź. Produkcja w 1900 r. 439 523 t. w 1913 r. 833 104 t, w 1938 r. 483 700 t, w 1970 r. 1 269 736 t, w 1979 r. 2 860 000 t.

Czerwone Zagłębie w Zagórzcu (Sosnowiec), utworzona 1 I 1974 r. przez połączenie kopalni→Klimontów i→Mortimer. Należała do Dąbrowskiego ZPW. Produkcja w 1979 r. 4 219 420 t.

Czesław zob. Kazimierz w Łagiszy

Czienskowitz zob. Ciężkowice

Dachs zob. Komuna Paryska

Danuta w Dąbrowie Narodowej (Jaworzno) — upadowa przy kopal-

ni—Komuna Paryska, uruchomiona w 1954 r., zlikwidowana 1 V 1964 r. Produkcja w 1962 r. (maksymalna) 126 031 t.

Danzig w Mysłowicach, nad. 29 IV /18 V 1937 r., eksploatowana od 1837 r. Należała w połowie do dominium mysłowickiego (Aleksander Mieroszewski, później Wincklerowie), w drugiej — do burmistrza Mysłowic Fryderyka Gawrona (8 kuksów), kupca Loebela Danziger (38 kuksów), Antoniego Kołodziejskiego z Szopieniec (3 kuksy) i Franciszka Wincklera (12 kuksów). W 1855 r. cała kopalnia stała się własnością Waleski von Tiele-Winckler, która w 1856 r. sprzedała połowę udziałów Fryderykowi Edwardowi von Loebbecke z Wrocławia. W 1866 r. kopalnia została połączona z polem górniczym Neu Danzig (nad. 28 XI/12 XII 1840 r., właściciele ci sami co kopalni Danzig; od 1856 r. Waleska von Tiele-Winckler miała 97 kuksów, a Loebbecke — 25 kuksów) pod nazwą cons. Mysłowitz. Produkcja w 1848 r. (maksymalna?) 10,5 tys. t.

Dańdówka zob. Andrzej

David zob. König David

Dąbrowka zob. Biegonice

Dąbrowka Śląska w Małej Dąbrówce (Katowice), nad. 26 VIII 1856 r., należała do Józefa Heintzego (mistrza murarskiego z Dębu), następnie do Gwarectwa Polen. Eksploatację rozpoczęto w 1924 r., od 1930 r. prowadziła ją spółka założona przez katowickich restauratorów Romana Noglika i Karola Kriegera, która wydzierżawiła prawo wydobywania węgla. Wobec trudności finansowych kopalnia była dwukrotnie (w latach 1935—1936 i 1939) pod nadzorem sądowym. We wrześniu 1939 r. eksploatacja została przerwana na skutek zatopienia kopalni, przejściowo w latach 1940—1941 wznowił ją hitlerowski zarządca komisaryczny. Nazwa kopalni Polska (od niemieckiej nazwy pola górniczego Polen) zmieniona 15 I 1937 r. na Dąbrowka Śląska. Wydobyte w 1938 r. 38 387 t.

Kopalnia Dębnieńsko w Dębnieńsku około 1960 r.

Delbüick zob. Makoszowy

Deutschland zob. Polska

Dębnieńsko w Czerwionce (Leszczyny), nad. 17 III/11 IV 1843 r., powiększona 19 III 1857 r., eksploatowana od 1853 r. Należała do Wilhelma Schneidera, w 1852 r. nabył ją kasjer spółki Oberschlesische Eisenbahn Gesellschaft Gustaw Simon, a w latach 1856—1857 profesor Karol Kuh; później następowały dalsze zmiany własnościowe. W 1895 r. kupiła kopalnię Joanna Schaffgotsch, od której w 1897 r. nabyła ją spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte (od 1926 r. firma Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura). W 1937 r. kopalnia przeszła na własność Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych, a podczas okupacji hitlerowskiej została przejęta przez koncern Hermann Göring. Od końca XIX w. eksploatowano ją razem z kopalnią „Susannaswunsch i z polami górniczymi Ludwine (nad. 9 X 1857 r.) i Rittau (nad. 13 V 1858 r.). Ponadto

przyłączono do jej obszaru górniczego kopalnie: →Mariane, →Gute Einigkeit, →Gute Nachbarschaft, →Harmonia, →Helene, →Ludwig, →Oswald, →Pax oraz pola górnicze: Clara und Elisabeth, Isabella, Hildegard, Philipp Laura. Nazwa kopalni do 1922 r. (i w latach 1939—1945) Dubensko, nazwa polska Dębnieńsko. Od 1945 r. kopalnia należała do Rybnickiego ZPW, a od 1 I 1976 r. do Zabrzeńskiego ZPW. Produkcja w 1879 r. 2950 t (w latach 1860—1878 i 1880—1897 była nieczynna), w 1913 r. 481 416 t, w 1938 r. 852 800 t, w 1970 r. 1 840 685 t, w 1979 r. 2 289 640 t.

Dębowa Góra w Dębowej Górze (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1909—1910 przez L. Hadzy-Met na polach dzierżawionych od dyrektora Gwarectwa Hrabia Renard, Ludwika Mauvego. Produkcja w 1909 r. (maksymalna) 3742 t.

Dicke Verwandtschaft w Piecach (Gaszowice), nad. 9 III 1857 r., eksploatowana w latach 1857—1861.

Należała do gwarectwa, w którym większość udziałów miał profesor Karol Kuh (73 kuksy). W latach 1889—1890 przeszła na własność Gwarectwa Neue cons. Charlotte i następnie eksploatowana razem z kopalnią Charlotte. Produkcja w 1858 r. (maksymalna) 8,7 tys. t.

Doms zob. Sobieski

Donnersmarck zob. Chwałowice

Donnersmarckhütte zob. Mikulczyce

Dorota w Ostrowach Górniczych (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1933—1944, należała do inżyniera Stanisława Knothe i jego współników (córek Ireny Knothe i Marii Skotnickiej oraz Władysława Jentysa). Została zbudowana na polach górniczych, które otrzymał S. Knothe od Warszawskiego Towarzystwa Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych w zamian za rezygnację z innych dzierżawionych kopalń. Dorota została unieruchomiona przez koncern Preussag (który przejął ją w okresie okupacji hitlerowskiej) w czerwcu 1944 r. po wyczerpaniu się jej zasobów, a pole jej przyłączono w 1945 r. do kopalni Kazimierz-Juliusz. Produkcja w 1938 r. 294 949 t.

Dorothea w Bielszowicach (Ruda Śląska), zgłoszona w 1787 r. przez barona Wilczka i jego żonę, istniała do 1794 r. Produkcja w 1787/88 r. około 100 t. Później eksploatowana pod nazwą →Henriette.

Dreifaltigkeit zob. Huleczyńskie Kopalnie

Dubensko zob. Dębieńsko

Dymitrow w Bytomiu, powstała z połączenia 1 XII 1881 r. pod nazwą Vereinigte Karsten-Centrum kopalń i pól górniczych: Karsten (nad. 17 VIII 1860 r.), Centrum (nad. 2 XI 1859 r.), cons. Beuthener Gruben (utworzone 5 III 1861 r. z połączenia pól: Comet, nad. 2 IV 1859 r. i Beuthen, nad. 24 XII 1859 r., powiększone 4 V 1867 r.) i Kaiser Wilhelm (utworzone 13 II 1873 r. przez podział pola Bleib nicht allein).

Kopalnia eksploatowana od końca 1879 r., należała do Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb (od 1922 r. do Schlesische Bergwerks- und Hütten A.G.). Od 1945 r. należała do Bytomskiego ZPW. Nazwa do 1945 r. Karsten-Centrum, w latach 1945—1950 Centrum, od lipca 1950 r. Dymitrow. Produkcja w 1913 r. 541 947 t, w 1938 r. 1 800 296 t, w 1970 r. 2 510 036 t, w 1979 r. 3 869 740 t.

Dzienna 1 zob. Fryderyka w Dębowej Górze

Eduardhütte zob. Agathe

Edward w Niwce (Sosnowiec), powstała około 1860 r., czynna z przerwami do 1880 r. Należała do właścicieli majątku Niwka (od 1864 r. do Gustawa von Kramsty, następnie do jego spadkobierców). Produkcja w 1873 r. (maksymalna?) 30 tys. t.

Edwin w Szopienicach (Katowice), nad. 29 IV/18 V 1837 r., eksploatowana w latach 1841—1844 i od 1879 r. Należała do inspektora hutniczego Lamprichta z Królewskiej Huty, od którego kupiła ją firma Georg von Giesches Erben. W 1883 r. została włączona do kopalni Giesche. Produkcja w 1842 r. 10 tys. t.

Eichendorf zob. Huleczyńskie Kopalnie

Einigkeit zob. Louise w Słupnej

Einsiedel Floetz zob. Huleczyńskie Kopalnie

Eintracht w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 21 I/6 II 1830 r., eksploatowana w latach 1830, 1834—1845 i 1868—1873. Należała do złotnika Sengelina z Gliwic (88 kuksów) i do miasta Bytomia (36 kuksów). Udział Sengelina nabył w 1837 r. hrabia Andrzej Renard, który w 1855 r. przekazał go spółce akcyjnej Minerva. W 1871 r. udział Minervy przejęła spółka Oberschlesische Eisenbahnbedarfs-A.G., która w 1899 r. nabyła dalsze 34 kuksy, natomiast 2 kuksy gruntowe

kupiła Joanna Schaffgotsch. W 1900 r. kopalnię rozdzielono na pola Eintracht I (włączone następnie do kopalni → Pokój) i Eintracht II (połączone z kopalnią Litandra). Produkcja w 1873 r. 3,6 tys. t (w 1871 r. 14,4 tys. t).

Eisenbahn w Brzęczkowicach (Mysłowice), nad. 9/19 XII 1839 r., eksploatowana od 1853 r., należała w połowie do Marii Wincklerowej, w drugiej połowie do drobnych przedsiębiorców. Została połączona 14 VIII 1872 r. z kopalnią → Locomotive pod nazwą cons. Eisenbahn. W 1895 r. rozdzielono ją na pola Eisenbahn West, włączone w 1896 r. do kopalni → Reserve i Eisenbahn Ostfeld, przejęte przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1873 r. 21,4 tys. t.

Eleonore w Rydułtowach (Wodzisław Śląski), zgłoszona 27 V 1841 r., nad. 1/16 XI 1843 r., należała po połowie do profesora Karola Kuha z Wojnowic i Edwarda Müllera, właściciela majątku Górne Rydułtowy. Próby uruchomienia kopalni, podjęte wkrótce po jej zgłoszeniu (lata 1841—1842), zostały przerwane na skutek awarii maszyny odwadniającej; później kopalnia nie była eksploatowana jako samodzielny zakład. W 1850 Karol Kuh wykupił całość udziałów, a w 1885 r. pole Eleonore włączono do kopalni Charlotte (→ Rydułtowy).

Elfriede w Rożdżeniu (Katowice), nad. 10/19 III 1839 r., należała do Franciszka Wincklera. W 1852 r. nabył ją od jego spadkobierczyń kupiec Gustaw Drescher z Wrocławia. od którego kupił ją w 1862 r. firma Georg von Giesches Erben. Eksploatowana z przerwami od 1847 r.; w 1883 r. włączono ją do kopalni Giesche. Produkcja w 1873 r. 7,4 tys. t.

Elżbieta w Murckach (Katowice) — płytka kopalnia, prowadzona w latach 1929—1931 przez Wincentego Królika z Mysłowic. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 15 189 t.

Elżbieta w Sierszy (Trzebinia), zał. w 1843 r.; w 1868 r. przyłączona do kopalni → Izabela pod nazwą Elżbieta-Izabela. Należała do Potockich (od 1854 r. eksploatowana przez spółkę Potocki i bracia Rau). Produkcja w 1860 r. (maksymalna) 9,3 tys. t (92 820 korcy).

Elżbieta-Izabela zob. Izabela

Ema (Emma) zob. Marcel

Emanuel zob. Murcki

Emanuelssegen zob. Murcki

Emanuelstrost w Chełmie (Mysłowice), nad. 7 IV /23 V 1846 r., powiększona 4 I 1867 r., eksploatowana w latach 1847—1873. Należała do kupca Loebela Perlisa, Loebela Danzigerera i innych udziałowców. W latach 1871—1890 nabył kopalnię Gustaw Henryk Ruffer i od tego czasu należała do rodziny Rufferów. W 1922 r. przejęło ją Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne dla Gruntów i Kopalń w Mysłowicach, które jednak nie podjęło eksploatacji. Produkcja w 1873 r. około 2 tys. t.

Emilia w Orzeszu, nad. 23 IV 1824 r., eksploatowana w latach 1825—1873; należała do gwarentwa. W latach 1923—1925 eksploatował ją Paweł Kroll z Orzesza. Produkcja w 1873 r. 13 336 t, w 1923 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 8968 t.

Eminencja (Eminenz) zob. Gottwald

Ernest-Michał (Ernst-Michael) zob. Czeladź

Eugenie zob. Eugeniensglück

Eugeniensglück w Siemianowicach Śląskich; kopalnia Glück w Przetajce, nad. 31 XII 1787 r., i powiększana 9 VI 1808 r. i 1/15 III 1820 r. była eksploatowana od 1787 r. Połączono ją 14 VII 1830 r. z kopalnią Eugenie (nad. 6/19 XI 1823 r. i eksploatowaną od 1825 r. razem z kopalnią Glück) pod nazwą Eugeniensglück. Obie kopalnie na-

leżały do Donnersmarcków z linii bytomsko-siemianowickiej (Łazarza, Karola Józefa, a następnie Karola Hugona). Połączona kopalnia została powiększona 12 I/13 V 1841 r., a w 1855 r. włączono ją do kopalni → Siemianowice. Produkcja w 1854 r. (maksymalna) 88 tys. t.

Euphemia zob. Błogosławieństwo Boże

Euphemius Hoffnung zob. Hulczyńskie Kopalnie

Ewa w Bełku (Leszczyny), eksploatowana w latach 1924—1928 przez właściciela majątku inż. Bronisława Albinowskiego. Produkcja w 1926 r. (maksymalna) 4182 t.

Fabrique zob. Wawel

Fahrtwell w Mokrem (Mikołów), nad. 20 XII 1834/5 I 1835 r., należała do Jana Franciszka Ullricha. Produkcja w 1835 r. około 700 t. W 1836 r. nadanie wygasło wobec rezygnacji właściciela.

Falzbabnhof zob. Polska

Fanny w Michałkowicach (Siemianowice Śląskie), nad. 19 XI 1803 r., powiększana 13 V 1815 r. i 30 XI 1821 r., eksploatowana od 1804 r., należała do rodziny von Rheinbaben (właściciele Michałkowice). Została połączona 9 V 1829 r. z polem Theresienswunsch (nad. 31 VIII/14 IX 1823 r.) pod nazwą cons. Fanny. Od lat osiemdziesiątych eksploatowana razem z kopalnią → Chassée. W 1892 r. kupiona przez księcia Hugona zu Hohenlohe-Oehringen, w 1905 r. przeszła na własność Zakładów Hohenlohego. W 1923 r. obie kopalnie połączono z kopalnią → Hohenlohe pod nazwą Hohenlohe-Fanny. Kopalnia została unieruchomiona 31 III 1933 r. Produkcja w 1873 r. (Fanny) 78 tys. t, w 1913 r. (Chassée-Fanny) 52 055 t.

Fanny zob. Sosnowiec

Fausta w Świętochłowicach, nad. 15/23 X 1829 r., eksploatowana od 1831 r. Znaczna większość kuksów tej kopalni należała do Karola Łazarza Henckel von Donnersmarcka,

ponadto 6 kuksów posiadał Hugon Henckel von Donnersmarck, a 12 kuksów należało w latach 1833—1836 do miasta Bytomia. Kopalnię eksploatowano jako samodzielny zakład do 1865 r., a od lat siedemdziesiątych XIX w. razem z kopalnią Deutschland. Produkcja w 1847 r. (maksymalna) 31,5 tys. t.

Feldmarschall zob. Agathe

Feldseegen w Mysłowicach, nad. 22 VI/9 VII 1840 r., eksploatowana w latach 1841—1870. Należała w połowie do dominium Mysłowice, druga połowa była własnością kilku przedsiębiorców (kupiec Loebel Danziger, burmistrz Mysłowice Gawron i inni). W latach 1889—1890 przejęła kopalnię Katowicka Spółka Akcyjna dla Córnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1866 r. (maksymalna) około 1 tys. t.

Feliks w Dąbrowie Narodowej (Jaworzno) — upadłowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1953 r., zlikwidowana w 1960 r. Produkcja w 1955 r. (maksymalna) 99 736 t.

Feliks w Ostrowach Górniczych (Sosnowiec), zał. w 1814 r. przez hrabiego Feliksa Łubieńskiego, w 1817 r. przejęta przez skarb Królestwa Polskiego. Nieczynna m.in. w latach 1843—1856, a w 1861 r. zatopiono ją po pożarze podziemnym. W 1874 r. wydzierżawiło nieczynną kopalnię Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych, które w 1876 r. uruchomiło kopalnię Feliks I z szybami Leopold i Gustaw, zatopiona w 1886 r., a w 1877 r. — kopalnię Feliks II, która była czynna do 1910 r. Produkcja w 1840 r. 13 tys. t, w 1900 r. (Feliks II) 131 400 t. Ponownie eksploatowano kopalnię Feliks w latach 1921—1925 (maksymalna produkcja w 1922 r. 23 960 t.).

Feliks w Sosnowcu, zbudowana w latach 1860—1865 na miejscu dawnej kopalni → Pogonia, eksploatowana do 1870 r. Należała do Gustawa von Kramsty. Produkcja w 1869 r. (maksymalna) 32,6 tys. t.

Feliks I, II zob. Feliks w Ostrowach Górniczych

Ferdinand (Ferdynand) zob. Katowice w Bogucicach

Ferdinandsglück zob. Hulczyńskie Kopalnie

Ficinus zob. Siemianowice

Filipowice w Filipowicach (Krzeszowice): w latach 1805—1807 istniała w Filipowicach pierwsza kopalnia węgla. W 1821 r. J. Wiśniowski (wójt z Młoszowej) i Wiktor Hahn założyli tam kopalnię nazywaną Wiśniową Górą, którą w 1836 r. sprzedali dominium tenczyńskiemu (hrabiom Potockim); kopalnia w 1843 r. została unieruchomiona. W 1854 r. hrabia Adam Potocki uzyskał w Filipowicach nadanie pola górniczego Leopold, które eksploatował przez kilka lat.

Flora w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), zał. w 1875 r. przez Macieja Stochelskiego pod nazwą Maciej. W 1881 r. przeszła na własność Władysława Bogusławskiego, który

w 1883 r. sprzedał ją austriackiemu Bankowi Krajowemu (Laenderbank). W latach dziewięćdziesiątych zmieniono nazwę kopalni na Flora. W okresie od lat dziewięćdziesiątych XIX w. do 1914 r. przyłączono do niej kopalnie: →Kazimierz, →Zofia. —Aleksander, →Władysław, →Mikołaj, →Franciszek i →Jan. Rejon eksploatacji zmieniał się w miarę wyczerpywania się zasobów, m.in. w latach 1910—1930 kopalnia prowadziła eksploatację koło Strzemieszyc przez szyb Albert. W 1903 r. Bank Krajowy utworzył spółkę pod nazwą Towarzystwo Akcyjne Kopalni Węgla Flora, która przejęła kopalnię Flora oraz sąsiednie pola górnicze. W 1913 r. większość akcji wykupili kapitaliści francuscy, którzy w 1932 r. sprzedali je warszawskiemu hurtownikom węglowym, Bernardowi Holenderskiemu, Nachmanowi Guttmannowi i ich wspólnikom. Od 1 I 1942 r. kopalnię przejął koncern Preussag. W czerwcu 1945 r. kopalnię Flora przyłączono do kopalni →Generał Zawadzki. Produkcja w 1900 r. 175 145 t, w 1913 r. 389 596 t, w 1938 r. 297 087 t.

Kopalnia Flora w Dąbrowie Górniczej w latach międzywojennych

Florian koło Dąbrowy Górniczej, eksploatowana w latach 1908—1913 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa „Flora”. Pierwszym dzierżawcą (do 1910 r.) był I. Szonert, następnie dzierżawili kopalnię J. Ciechowski i J. Sobociński. Produkcja w 1910 r. (maksymalna) 6495 t.

Flötz Rudolf zob. Orion w Niwce

Fortuna I w Dąbrowie (Jaworzno), zał. w 1805 r. przez Kompanię Wielicką (udziałowcy: Abraham Vanderschild, lekarz Tomasz Chromy, proboszcz Ignacy Słupski i inni). W 1822 r. kupił kopalnię Maurycy Samelson, a następnie (do 1838 r.) wykupiła stopniowo jej udziały Fryderyka Ludwika Westenholzowa. W latach 1824—1829 Westenholzowa wykupiła również udziały kopalni → Fortuna II, a w 1839 r. uzyskała nadanie pola górniczego Fortuna III. Po śmierci Westenholzowej kopalnie odziedziczył jej mąż Fryderyk Ludwik oraz wychowanek Karol Fryderyk Westenholz. W 1877 r. nabyło kopalnię Gwarectwo Jaworznicke, które w 1878 r. unieruchomiło je z powodu złej koniunktury. Produkcja w 1805 r. 3,3 tys. t (33 tys. korcy), w 1825 r. 4,2 tys. t (42 360 korcy), w 1848 r. (Fortuna I, II i III) około 10 tys. t. W 1923 r. próby wznowienia eksploatacji kopalni Fortuna podejmowała spółka Małopolskie Towarzystwo Przemysłowo-Górnicze, która dzierżawiła pola górnicze od Jaworzniczych Komunalnych Kopalń Węgla.

Fortuna II w Dąbrowie (Jaworzno), zał. w 1807 r. przez Ignacego Potockiego (nad. 9 XII 1807 r.), w 1814 r. kupiona przez księcia Ferdynanda Anhalt Cöthen Pless. W 1822 r. nabył ją Antoni Holtzel, od którego wykupiła ją w latach 1824—1829 (za pośrednictwem Maurycego Samelсона) Fryderyka Ludwika Westenholzowa. Następnie kopalnia została połączona z kopalnią → Fortuna I. Produkcja w 1825 r. około 420 t (4200 korcy).

Fortuna Franziska w Bujakowie (Gierałtowice), nad. 12/30 III 1831 r.,

eksploatowana w latach 1831—1832 (produkcja w 1831 r. około 260 t). Należała do farbiarza Mateusza Wodziczki z Gliwic, potem do innych przedsiębiorców. W 1861 r. nabyła ją Joanna Schaffgotsch, w 1921 r. kopalnię włączono do pola górniczego Koppitz.

Franciszek w Łagiszy (Będzin), zał. w 1874 r. przez Ludwika Grabiańskiego (początkowo pod nazwą Ludwik), eksploatowana do 1883 r. W 1899 r. pole jej przyłączono do kopalni → Flora. W latach 1913—1924 eksploatowana jako płytka kopalnia na terenach dzierżawionych od Towarzystwa Flora przez spółkę: Świeżewski, Cederbaum i Ingster. Ostatecznie unieruchomiona z końcem marca 1924 r. Produkcja w 1880 r. około 530 t, w 1913 r. 6269 t, w 1922 r. (maksymalna) 10 517 t.

Franciszek w Tenczynku (Krzyszowice); pole górnicze zostało nadane 30 VII 1891 r. dla Franciszka Westenholza oraz Ojzjasza i Markusa Honigwachśów. W latach 1893—1905 wykupił ich udziały Ryszard Laskowski, który eksploatował pole Franciszek razem z innymi polami górniczymi (por. Rudno). W latach 1932—1934 prowadził eksploatację kopalni Franciszek jako dzierżawca inż. Karol Włodarczyk (maksymalna produkcja w 1933 r. 5062 t).

Franz w Świętochłowicach, nad. 21 III/8 IV 1835 r., należała w połowie do Karola Łazarza Henckel von Donnersmarcka; druga połowa była własnością kilku przedsiębiorców, których udziały wykupił w latach 1836—1837 Karol Goduła, a po nim odziedziczyła je Joanna Schaffgotsch. W 1857 r. spółka Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb kupiła udział Donnersmarcka, a w 1872 r. udział Joanny Schaffgotsch. Kopalnia była eksploatowana od 1835 r., a w 1875 r. została włączona do kopalni → Matylda. Produkcja w 1873 r. 22,3 tys. t.

Franz Joseph w Niedobczycach (Rybnik), nad. 9 X 1857 r., powięk-

szona 24 VI 1867 r., eksploatowana od 1865 r. (od 1870 r. — razem z kopalnią Beatensglück). Należała do Franciszka Strahlera, a następnie do jego spadkobierców. Produkcja w 1868 r. 2.2 tys. t.

Franziska zob. Błogosławieństwo Boże

Freiheit w Bręczkowicach (Mysłowice), zarezerwowana 15 III 1859 r., eksploatowana w latach 1853—1864 (z przerwami). W 1866 r. oddzielono od niej pole górnicze Geselligkeit. Należała do Waleski von Tiele-Winckler, następnie do Huberta von Tiele-Wincklera. W 1890 r. została przejęta przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa i od tego czasu była eksploatowana razem z kopalnią → Nowa Przemysła.

Frieden (Friedensgrube) zob. Pokój

Friederike zob. Szczęść Boże

Friederike Auguste zob. Hulczyńskie Kopalnie

Friedrich w Zawadzie (Orzesze), nad. 31 I 1801 r. i eksploatowana z przerwami od 1801 r. Należała do kolejnych właścicieli majątku Zawada (hrabiego Kalckreutha, von Sacka, Antoniego von Fragsteina). W 1843 r. kupił ją Karol Beyer z Toszka, w latach 1852—1854 nabyli jej udziały Gustaw Ruffer i Elias Perl. W 1871 r. przejęły kopalnię banki wiedeńskie: Oesterreichische Kreditanstalt für Handel und Gewerbe i Wiener Bankverein, w 1874 r. nabyła ją spółka akcyjna Oberschlesische A.G. für Kohlenbergbau. W 1876 r. włączono ją do kopalni → Vereinigte Friedrich und Orzesche. Produkcja w 1873 r. 25 062 t.

Friedrich August zob. Jaworzno

Friedrich und Orzesche zob. Vereinigte Friedrich und Orzesche

Friedrich Wilhelm w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska) nad. 14/24 III 1841 r., należała do lekarza Wilhel-

ma Schulzego i hrabiego Andrzeja Renarda. W 1841 r. Karol Goduła nabył połowę udziałów, a resztę zakupił w 1855 r. spółka Minerva. W 1857 r. przyłączono do kopalni Friedrich Wilhelm kopalnię → Vorsicht, należąca do tych samych właścicieli. W latach 1871—1899 całość udziałów przejęła spółka Oberschlesische Eisenbahnbedarfs-A.G. W 1902 r. kopalnię włączono do kopalni → Pokój. Była eksploatowana w latach 1900—1901 (produkcja w 1901 r. 30 071 t).

Friedrichschächte zob. Fryderyk

Friedrichshoffnung koło Starej Kuźnicy (Althammer koło Śmitowic w Mikołowie), należała do księcia pszczyńskiego, czynna w latach 1774—1788.

Frehe Aussicht zob. Szczęść Boże

Fryderyk w Gorzyczkach (Gorzycy), zbudowana w latach 1914—1917 przez Zachodnioczeski Akcyjny Związek Górniczy (Westbohmischer Bergbau-Aktien-Verein), eksploatowana od 1917 r., w marcu 1923 r. unieruchomiona z powodu złych warunków geologicznych. Nazwa niemiecka Friedrichschächte, produkcja w 1922 r. (maksymalna) 35 200 t.

Fryderyk (Hrabia Fryderyk) w Dębowej Górze (Sosnowiec), zał. w 1850 r., czynna do 1868 r. Należała do właścicieli majątku Sielec (od 1856 r. do hrabiego Renarda). Produkcja w 1863 r. (maksymalna) 48 tys. t. Od końca lat sześćdziesiątych eksploatowana przez kopalnię → Ludmiła.

Fryderyk zob. Krasicki

Fryderyk August zob. Jaworzno

Fryderyka w Dębowej Górze (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1880—1893 (kiedy to występowała pod nazwą Joanna Fryderyka) i 1917—1922. Należała do Gwarectwa Hrabia Renard, w 1915 r. została wydzierżawiona przez Gustawa Lorentza, który potem odstąpił swoje prawa Henrykowi Priwerowi.

Brama kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej w latach międzywojennych

Ten eksploatował ją do 1922 r. jako upadłą pod nazwą Dzienna 1. Produkcja w 1890 r. 86 tys. t, w 1919 r. 25 142 t.

Fürst Blücher w Dzieńkowicach (Mysłowice), nad. 10/23 I 1824 r., eksploatowana w 1825 r. (wydobycie około 900 t). Należała do nadleśniczego Harnischa z Nakła i dominium Dzieńkowice. W latach 1825—1826 nabył kopalnię hrabia Bethusy-Huc, w 1899 r. przejęła ją Gwarectwo Carlssegen (→Karol), a w 1901 r. Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa.

Fürstengrube zob. Lenin

Fürstin Hedwig w Chorzowie, nad. 21 VII 1787 r. należała do klasztoru Bożogrobców w Miechowie, w 1846 r. została przepisana na własność Szpitala świętego Ducha w Bytomiu i parafii katolickiej w Chorzowie, w 1906 r. nabyta przez skarb państwa. Eksploatowana w latach 1787—1805 jako samodzielna kopalnia (maksymalne wydobycie w 1803 r. 5,3 tys. t), a później przez kopalnię→Król. W wykazach ko-

pali występuje także pod nazwą Alte Hedwig.

Fürstin Pauline zob. Hohenlohe

Garncarka koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1873 (?)—1875, należała do Bogusława Przybylskiego. Produkcja w 1875 r. 1600 t.

Gefail zob. Polska

General Zawadzki w Dąbrowie Górniczej, powstała z kopalń rządowych Łabęcki (zał. w 1865 r.) i Nowa (zał. w 1867 r.). Kopalnie te w 1876 r. zostały nabyte wraz z kopalnią→Koszelew przez rosyjskich oficerów Plemiannikowa i Riesen-kampa, którzy wydzierżawili je Towarzystwu Francusko-Włoskiemu Dąbrowskich Kopalń Węgla. Od 1876 r. kopalnie te połączono w jeden zakład produkcyjny pod nazwą Nowa-Łabęcki. W 1884 r. oddano do użytku nowy szyb wydobywczy Paryż, od którego kopalnia otrzymała nazwę Paryż. Dawna kopalnia Łabęcki była eksploatowana jako odkrywkowa do 1880 r., a kopalnia Nowa — do 1914 r. Przyła-

czono do nich również kopalnię Koszelew. W 1942 r. kopalnia została przejęta przez koncern Preussag, a od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. W 1945 r. nadano jej nazwę Generał Zawadzki na cześć ówczesnego wojewody śląsko-dąbrowskiego, Aleksandra Zawadzkiego, który pracował w niej jako górnik w latach międzywojennych. W czerwcu 1945 r. przyłączono do niej kopalnię—Flora, →Mars i nieczynną kopalnię →Reden, a w 1958 r. odkrywkę Brzozowica. Produkcja w 1900 r. 448 744 t, w 1913 r. 660 332 t, w 1938 r. 670 443 t, w 1970 r. 2 035 993 t, w 1979 r. 2 090 436 t.

Georg zob. Jerzy

Georgenflur w Mikołowie, istniała na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego, eksploatowana w latach 1872—1873. Produkcja w 1872 r. 992 t, w 1873 r. 362 t.

Georgine w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 22 XI/2 XII 1826 r., eksploatowana w latach 1841—1863. Należała do nadleśniczego Harnischa, przysięgłego górniczego Starcka i do miasta Bytomia, później właściciele zmieniali się. W latach 1870—1899 większość udziałów nabyła Joanna Schaffgotsch, w latach 1906—1907 kopalnia przeszła w całości na własność spółki Graflich Schaffgotschsche Werke. Produkcja w 1845 r. (maksymalna) 10,8 tys. t.

Gewalt w Zabrze, nad. 4 VII/8 X 1856 r., należała do Gwidona Hencel w Donnersmarcka i do dyrektora Edlera z Zabrze. W 1869 r. Donnersmarck kupił udział spadkobierców Edlera. W latach 1881—1886 kopalnia była eksploatowana jako samodzielny zakład (maksymalna produkcja w 1886 r. 16 525 t). W 1900 r. została nabyta przez skarbu pruski i włączona do kopalni →Bielszowice.

Giesche zob. Wieczorek

Gigant w Rokitnicy (Zabrze) — szyb głębokości 875 m, którego budowę rozpoczęto w czasie II wojny

światowej, a ukończono 4 XII 1953 r. Planowany początkowo jako odrębna kopalnia Rokitnica II, od 31 XII 1953 r. został włączony do kopalni Rokitnica; od 1 X 1960 r. połączony z kopalniami Mikulczyce i Rokitnica pod wspólną nazwą→Mikulczyce-Rokitnica.

Giszowiec — odkrywka przy kopalni→Wieczorek, czynna w 1959 r. (produkcja 27 656 t).

Giszowiec I — upadawa przy kopalni→Wieczorek, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana 1 VI 1966 r. Produkcja w 1965 r. 139 832 t.

Giszowiec II — upadawa przy kopalni→Wieczorek, uruchomiona w 1958 r., od marca 1961 r. połączona z upadawą Giszowiec I. Produkcja w 1960 r. (maksymalna) 21 704 t.

Giszowiec IV — płytka kopalnia przy kopalni→Wieczorek, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana 1 VII 1970 r. wobec wyczerpania zasobów. Produkcja w 1965 r. 165 453 t.

Gleichheit w Brzezince (Mysłowice), zarezerwowana 15 III 1859 r. w dobrach myślowicko-katowickich. Należała do Waleski von Tiele-Winckler, a od 1890 r. do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Eksploatowana w latach 1877—1893 jako samodzielna kopalnia (produkcja maksymalna w 1891 r. 47 999 t), przy czym od 1890 r. wybierała węgiel również z pola unieruchomionej kopalni Leopoldine, następnie została połączona z kopalnią→Nowa Przemsza.

Gleiwitzer Grube zob. Gliwice

Gliwice w Gliwicach, utworzona 26 VI 1901 r. przez połączenie 16 pól górniczych nadanych w latach 1873—1900, należących do Williama Suermondt'a z Wrocławia i kilku-nastu przedsiębiorców z Nadrenii. W 1909 r. 975 kuksów kopalni zakupił koncern hutniczy Oberschlesische Eisenindustrie, a pozostałe 25 zatrzymał W. Suermondt. W 1910 r. rozpoczęto budowę szybów, a w

Szyb Gigant w Zabrzu-Rokitnicy w 1905 r.

1912 r. — wydobywanie węgla. W 1914 r. udziały firmy Oberschlesische Eisenindustrie zostały wykupione przez spółkę akcyjną Oberschlesische Kokswerke und Chemische Fabriken, która w 1923 r. weszła w skład koncernu Scheringa. W 1932 r. koncern ten połączył się z Zakładami Borsiga, w związku z czym prowadzenie kopalni przejęła spółka akcyjna Borsig-Kokswerke. Nazwa kopalni do 1945 r. Gleiwitzer Grube, od 1945 r. Gliwice. W latach 1945—1957 kopalnia należała do Gliwickiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — do Zabrzeńskiego ZPW. Produkcja w 1913 r. 40 269 t, w 1938 r. 831 561 t, w 1970 r. 1 002 050 t, w 1979 r. 4 814 410 t.

Glück zob. Eugeniensglück

Gluckauf w Dzieńkowicach (Mysłowice), nad. 25 V 1841 r., powiększona 26 II 1867 r., eksploatowana od 1853 r. Należała po połowie do Luizy Sulkowskiej (potem do jej syna Maksymiliana Ludwika) i do właściciela majątku Dzieńkowice, Aleksandra Schreiberera. W 1852 r. kupiec Loebel Danziger kupił udział Sulkowskiego, w następnych latach występują liczni drobni właściciele. W 1855 r. większość udziałów w kopalni nabył kupiec wrocławski, Gideon Gotard von Wallenberg-Pachaly. W 1892 r. kopalnia została przejęta przez Gwarectwo Carlssegen i od tego czasu była eksploatowana razem z kopalnią Carlssegen. Produkcja w 1873 r. 55,6 tys. t.

Glückhelf zob. Nowa Przemsza

Godulla w Kochłowicach (Ruda Śląska), utworzona w czasie okupacji hitlerowskiej z dawnych kopalń spółki Wirek Kopalnie, przejętych przez koncern Schaffgotschów (Schaffgotsch Bergwerksgesellschaft m.b.H.). Obejmowała kopalnię Wirek (ponownie uruchomioną w 1943 r.) oraz część dawnej kopalni Błogosławieństwo Boże (oprócz szybu Lech). Od 1945 r. kopalnia Wirek była czynna jako odrębny zakład, na pozostałym obszarze górniczym zbudowano kopalnię → Nowy Wirek.

Gotard (Gotthard) zob. Karol w Orzegowie

Gottessegen zob. Błogosławieństwo Boże

Gottmituns zob. Waleska

Gottmitunsgrube zob. Waleska

Gottvertrau w Orzeszu, nad. 30 XI/15 XII 1831 r., eksploatowana z przerwami w latach 1832—1859. Należała do proboszcza Juliusza Marchewki z Mysłowic, który sprzedał ją złotnikowi Janowi Sengelino wi i spedytorowi Tomaszowi Schubertowi z Gliwic. W 1841 r. nabył 120 kuksów kupiec Samuel Trauben z Gliwic, a w 1855 r. — Robert Caro, z Wrocławia. Pozostałe 2 kuksy należały do rodziny Olszowskich. W 1942 r. przejęła kopalnię spółka Godula A.G. Produkcja w 1857 r. (maksymalna) 2,3 tys. t.

Gottwald w Dębie (Katowice), utworzona 22 XII 1906 r. z części pola górniczego kopalni → Król, eksploatowana od 1905 r. razem z kopalnią → Waterloo i sąsiednimi polami górniczymi. Należała do Szpitala świętego Ducha w Bytomiu i parafii katolickiej w Chorzowie oraz do innych udziałowców kopalni Waterloo. W 1928 r. została wydzierzawiona przez spółkę akcyjną Huta Pokój. W 1931 r. dzierzawę przejęło Rudzkie Gwarectwo Węglowe, które stopniowo wykupywało udziały kopalni. Od 1945 r. kopalnia należała do Katowickiego ZPW. Nazwa niemiecka kopalni Eminenz, nazwa polska do 1953 r. Eminencja, a od 17 III 1953 r. imienia Klementa Gottwalda (Gottwald). Od 1 I 1974 r. przyłączono do niej kopalnię → Kleofas. Produkcja w 1913 r. 340 852 t, w 1938 r. 663 495 t, w 1970 r. 1 072 075 t, w 1979 r. 2 797 331 t.

Götza kopalnia zob. Libiąż

Graben Floetz zob. Hulczyńskie Kopalnie

Graf Andreas zob. Andrzej w Dębowej Górze

Graf Franz zob. Hrabia Franci-
szek

Grafin Johanna zob. Bobrek

Gräfin Laura zob. Chorzów

Grodziec w Grodźcu (Będzin), zbu-
dowana w latach 1899—1901 przez
spółkę akcyjną Grodzieckie Towa-
rzystwo Kopalń Węgla i Zakładów
Przemysłowych (głównymi akcjona-
riuszami byli: książe Gwidon Hen-
ckel von Donnersmarck, Emanuel
Friedlaender i Stanisław Ciecha-
nowski), która nabyła część pól gór-
niczych należących do Stanisława
Ciechanowskiego. Do 1938 r. kopal-
nia miała nazwę Grodziec II. W 1936
r. kupiły ją Zakłady Solvay w Pol-
sce, należące do kapitalistów bel-
gijskich (por. Grodziec I). W czasie
okupacji hitlerowskiej Grodziec ja-
ko jedyna kopalnia w okręgu dąb-
rowskim nie została przejęta przez
koncern Preussag, lecz pozostawała
pod zarządem komisarycznym. Od
1945 r. kopalnia należała do Dąb-
rowskiego ZPW. Produkcja w 1913
r. 642 289 t, w 1938 r. 511 438 t, w
1970 r. 731 047 t, w 1979 r. 848 830 t.

Grodziec I w Grodźcu (Będzin),
zał. w 1823 r. przez Maurycego Ko-
ssowskiego, właściciela majątku
Grodziec, od 1842 r. miała nazwę
Barbara. W latach czterdziestych
XIX w. nabył ją wraz z majątkiem
Jan Ciechanowski. Zbudował nowy
szyb wydobywczy Maria, od które-
go kopalnia otrzymała nazwę Ma-
ria. Występowała też pod nazwami
Waleria i Władysław (od pól gór-
niczych na których była usytuowa-
na). Od czasu uruchomienia kopalni
Grodziec II nazywano ją Gro-
dziec I. W 1920 r. Stanisław Cie-
chanowski (syn Jana) wydzierżawił
ją Zakładowi Solvay, a w 1930 r.
sprzedał temu koncernowi. Zakłady
Solvay nabyły również kopalnię
Grodziec II, wobec czego kopalnię
Grodziec I jako zbędną unierucho-
miły w kwietniu 1938 r. Produkcja
w 1900 r. 24 660 t, w 1913 r. 62 322 t.
w 1937 r. 110 238 t.

Grodziec II zob. Grodziec

Grudna Dolna — upadowa przy
kopalni—Siersza, uruchomiona w
1956 r., zlikwidowana w 1957 r. Pro-
dukcja w 1956 r. (maksymalna)
498 t.

Guido w Zabrzcu, nad. 2 X 1855 r.,
należała do Gwidona Henckel von
Donnersmarcka i Oberschlesische
Eisenbahn-Gesellschaft we Wrocła-
wiu. Eksploatowana regularnie od
1871 do 1886 r. (produkcja w 1873
r. 0,9 tys. t, w 1885 r. maksymalna
312 976 t). W latach 1885—1887 zosta-
ła wykupiona przez skarb pruski
i włączona do kopalni—Bielszowice.
W 1922 r. znalazła się w niemiec-
kiej części Śląska i od 1 I 1924 r.
została wydzierżawiona (a nastę-
pnie przekazana na własność) pru-
skiemu koncernowi państwowemu
Preussag. W 1928 r. szyby Guido
zostały unieruchomione. Obecnie jest
to kopalnia doświadczalna—M-300.

Günther zob. Ziemowit

Gut Glück w Świętochłowicach
(kolonia Zgoda), nad. 30 VII/6 VIII
1823 r., należała w połowie do mia-
sta Bytomia, reszta kuksów była
własnością kilku osób. W 1832 r.
nadleśniczy Gwidona Henckel von
Donnersmarcka kupił 20,5 kuksów,
które przeszły później na własność
Donnersmarcków. Reszta kuksów
nabył w latach 1837—1838 Franci-
szek Winckler, od którego odkupił
je w 1839 r. Karol Godula (później
udziały te przeszły na własność Jo-
anny Schaffgotsch, a następnie —
Zakładów Schaffgotschów). Kopalnię
eksploatowano w latach 1823—1828
jako samodzielny zakład, a później
od lat siedemdziesiątych razem z
kopalnią Deutschland. Produkcja w
1823 r. 5 tys. t.

Gute Amalie w Janowie (Katowic-
ce), nad. 7/20 VII 1831 r., eksploato-
wana od 1834 r. Należała w połowie
do Aleksandra Mieroszewskiego
i późniejszych właścicieli dominium
mysłowickiego. Właścicielem drugiej
połowy był Ferdynand Müller, na-
stępnie, od 1832 r. kupiec Arnold
Luschwitz z Wrocławia, od 1870 r.
zaś kupiec Eliasch Sachs z Katowic.

W latach 1889—1895 całość udziałów przejęła Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Od lat siedemdziesiątych kopalnię eksploatowano razem z kopalnią→Mysłowice. Produkcja w 1856 r. (maksymalna) 10,9 tys. t.

Gute Einigkeit w Dębieńsku (Leszczyny), nad. 30 XI/13 XII 1828 r., eksploatowana w latach 1829—1873. Należała do kupca Mateusza Prusowskiego, spadkobierców Franciszka Gallego i pomocnika aptekarza Ludwika Segetha. W latach 1832—1835 połowa kopalni przeszła na własność Johna Baildona i jego żony (z domu Galli), następnie kupili ją Antoni i Emilia Gemanderowie (po których odziedziczył kopalnię Alfons Lucas), a w 1896 r. nabyła ją spółka Vereinigte Königs- und Laura-hütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią→Dębieńsko. Produkcja w 1873 r. 8,8 tys. t.

Gute Erwartung w Janowie (Katowice), nad. 13/24 VII 1824 r., eksploatowana z przerwami w latach 1825—1877. Należała do Arnolda Lüschtwita z Wrocławia i do dominium myślowickiego. W 1870 r. udział Lüschtwita nabył kupiec Eliasch Sachs z Katowic, w latach 1889—1895 kopalnia przeszła na własność Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1828 r. (maksymalna?) 6,2 tys. t.

Gute Hoffnung zob. Janina

Gute Nachbarschaft w Dębieńsku (Leszczyny), nad. 10/25 V 1831 r., eksploatowana z przerwami w latach 1831—1856 (produkcja 200—800 t rocznie). Należała do burmistrza Antoniego Żelasko z Rybnika, spadkobierców Franciszka Gallego i innych udziałowców. W latach 1832—1835 połowę udziałów nabył John Baildon, w latach 1853—1858 wykupili kopalnię Antoni i Emilia Gemanderowie, a w 1891 r. odziedziczył ją Alfons Lucas. W 1896 r. kupił ją spółka Vereinigte Königs- und Laura-hütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią→Dębieńsko.

Gute Schifffahrt zob. Walenty

Gute Zuflucht w Małej Dąbrówce (Katowice), nad. 30 VIII/14 IX 1828 r. eksploatowana w latach 1844—1885. Należała w połowie do Rheinbabenów, druga połowa była własnością kilku przedsiębiorców (m.in. pastora Naglo i aptekarza Cochlera z Tarnowskich Gór). W 1892 r. książę Hugon zu Hohenlohe-Oehringen nabył udział Rheinbabenów, a następnie dalsze kuksy, tak że dysponował większością udziałów. Udziały te zostały przejęte w 1905 r. przez Zakłady Hohenlohego. Produkcja w 1873 r. 24 tys. t.

Guter Albert w Janowie (Katowice), nad. 1/15 IX 1839 r., eksploatowana od lat sześćdziesiątych. Należała do W. Schneidera (61 kuksów) i do Marii Wincklerowej (61 kuksów). W latach 1860—1865 wykupiła kopalnię firma Georg von Giesches Erben, która w 1883 r. włączyła ją do kopalni Giesche. Produkcja w 1873 r. 1,3 tys. t.

Güttmannsdorf w Świętochłowicach, nad. 19/29 X 1838 r., należała po połowie do Wincentego von Hochberg (właściciela dóbr Mokre) i miasta Bytomia, później udziały zakupili liczni właściciele. W 1869 r. Gwidon Henckel von Donner-smarck kupił 81,5 kuksów, w 1874 r. dalsze 20,5 kuksów, a w 1898 r. resztę. Kopalnia była eksploatowana w latach 1841—1845 jako samodzielny zakład (maksymalna produkcja w 1843 r. 4,7 tys.t), a później, od lat siedemdziesiątych, razem z kopalnią Deutschland.

Gzichów zob. Zygmunt

Halcmba w Halembie (Ruda Śląska), rozpoczęła w okresie okupacji hitlerowskiej (zgiębiono szyb 90 m), zbudowana w latach 1950—1957, oddana do eksploatacji 1 VII 1957 r. Należała do Bytomskiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 2 403 312 t, w 1979 r. 4 505 460 t.

Halina w Nivce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1915—1930 na polu górniczym dzierzawionym od

Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Dzierżawcą była spółka, do której należeli m.in. A. Modzelewski, inż. W. Filipczyński, M. Wolny. Produkcja w 1928 r. (maksymalna) 84 449 t.

Halina zob. **Szczęście Antoniego**

Hamster w Mikołowie, istniała na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego w latach 1872—1875. Produkcja w 1873 r. 1159 t.

Hanka — odkrywka przy kopalni →Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1956 r., zlikwidowana w 1958 r. Produkcja w 1957 r. (maksymalna) 78 036 t.

Hanka — odkrywka przy kopalni →Murcki, uruchomiona w 1956 r., zlikwidowana w lutym 1960 r. Produkcja w 1958 r. (maksymalna) 37 790 t.

Hanka w Strzemieszycach Wielkich (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1925—1935, początkowo pod nazwą Neptun następnie (od 1 I 1928 r. do 30 IX 1934 r.) pod nazwą Wiesława. Istniała na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Akcyjnego Kopalń Węgla Flora. Dzierżawcą był początkowo Franciszek Kicel, który w 1928 r. przyjął do spółki Piotra Urbańczyka. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 26 135 t.

Hanka Sawicka — upadła przy kopalni →Jaworzno, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana w 1972 r. Do 29 II 1968 r. nazywała się Adam. Produkcja w 1970 r. (maksymalna) 248 529 t.

Harcerska zob. **Lenin**

Harmonia w Czerwionce (Leszczyny), nad. 20 XI/23 XII 1838 r., powiększona 4 XII 1855/30 X 1856 r. i 11 II 1867 r., eksploatowana w latach 1855—1873. Należała do Antoniego Klausa i Wilhelma Schneidera, w latach 1853—1856 zakupił ją Karol Kuh, w 1895 r. — Joanna Schaffgotsch, a w 1897 r. — spółka

Vereinigte Königs- und Laurahütte. Później pole kopalni eksploatowano razem z kopalnią →Dębieńsko. Produkcja w 1873 r. 9 tys. t.

Hauptschlüsselerbstollen — sztolnia między Zabrzem a Chorzowem długości 14 210 m, zbudowana w latach 1800—1868 przez władze pruskie dla odwodnienia kopalń górnośląskich; od 1875 r. zarzucona.

Hedwig zob. **Fürstin Hedwig i Neue Hedwig**

Hedwigswunsch zob. **Pstrowski**

Heilige Drei Könige zob. **Wirek**

Heinitz zob. **Rozbark**

Heinrich Julius zob. **Leo**

Heinrichsfreude zob. **Piast**

Heinrichsglück, Heinrichsglück II, III zob. **Szczęście Henryka**

Heinrichs Seegen zob. **Hulczyńskie Kopalnie**

Helena w Nivce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1900—1937 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Kopalnię dzierżawiła początkowo rodzina Żmigrodów, przy czym jako formalni dzierżawcy występowali kolejno: M. Żołędziowski, następnie T. Waligórski, od 1911 r. zaś S. Szonert i Jan Treпка. W 1929 r. przejęła dzierżawę spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „Helena”, której głównymi udziałowcami byli: Salomon Łaznowski, Moszek Szpiro i Mordka Hamburgier. W 1933 r. spółka ta zbankrutowała, a dzierżawę przejął w 1934 r. Jakub Rechnic. Produkcja w 1913 r. 9705 t, w 1935 r. (maksymalna) 101 541 t.

Helena w Radziszowie (Skawina), zał. w 1803 r. przez Ignacego Potockiego i Van der Schildena, wkrótce zlikwidowana.

Helena zob. **Jaworzno**

Helene w Czerwionce (Leszczyny), nad. 28 VII/11 VIII 1840 r., eksploatowana w 1856 r. (wydobycie około 860 t). Należała do Johna Baildona i jego żony Heleny. W 1852 r. nabyli kopalnię Antoni i Emilia Gemandorowie, w 1891 r. odziedziczył ją Alfons Lucas, a w 1896 r. kupił ją spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią → Dębienko.

Henriette w Bielszowicach (Ruda Śląska), nad. 16 II 1794 r. (zgłoszona w 1787 r. pod nazwą → Dorothea), powiększona 17/24 II 1818 r., 10/22 XI 1826 r., 20 IX 1831 r. i 3/17 II 1849 r. Eksploatowana z przerwami od 1787 r. do 1870 r. Należała początkowo do baronów von Wilczek, następnie do hrabiów Bobrowskich. W 1841 r. kupił ją Wilhelm Schneider, w 1844 r. połowę udziałów nabył Albert von Sallawa, w latach 1851—1854 wykupił kopalnię Gustaw von Kramsta. W 1902 r. nabyła ją od spadkobierców Kramsty Joanna Schaffgotsch i od tego czasu pole Henriette było eksploatowane przez kopalnię Lithandra. Produkcja w 1861 r. (maksymalna) 11,4 tys. t.

Henryk w Ostrowach Górniczych (Sosnowiec), należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych, eksploatowana w latach 1923—1924. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 813 t.

Henryk zob. Piast

Herman koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), zgłoszona w 1872 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1878 r. kupiona przez Juliusza Aleksandra, eksploatowana w latach 1880—1890. Produkcja w 1885 r. 690 t.

Hermannsglück w Chełmie (Mysłowice), nad. 22 X/5 XI 1846 r., eksploatowana w latach 1847—1848. Należała do kupca Hermana Müllera, kupca Zygryda Guradze, kasjera Jana Schwerdtfegera i innych przedsiębiorców. W latach 1899—1901 większość udziałów nabył Franciszek Hubert von Tiele-Win-

ckler. W 1923 r. udziały te przejęło Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne dla Gruntów i Kopalń w Mysłowicach, które jednak nie podjęło eksploatacji. Produkcja w 1848 r. około 640 t.

Herzogin Auguste w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), nad. 15/26 V 1843 r., eksploatowana w latach 1855—1861. Należała po połowie do Ignacego Eiseneckera i księcia pszczyńskiego, później następowały zmiany własnościowe (por. Treue Caroline). W 1883 r. nabył ją hurtownik węglowy Karol Obermayer z Wiednia. Produkcja w 1858 r. (maksymalna) 6,4 tys. t.

Hieronim w Dąbrowie Górniczej, zał. w 1867 r. przez państwowe władze górnicze (nazwa na cześć Hieronima Łabęckiego); w tym samym roku została połączona z państwową kopalnią Szuman (zał. w 1864 r.). W 1870 r. obie kopalnie zostały unieruchomione na skutek silnego napływu wody i złej jakości węgla. W latach 1881—1885 wznowiło eksploatację kopalni Hieronim Towarzystwo Francusko-Włoskie Dąbrowskich Kopalń Węgla, które w 1878 r. przejęło ją razem z innymi zakładami rządowymi (por. Koszelew i Generał Zawadzki). Produkcja w 1863 r. 4 tys. t (w 1864 r. produkcja samej kopalni Szuman 9 tys. t). W latach 1916—1924 dzierżawili kopalnię sztygarzy Jan Winnicki i A. Skiba, którzy w 1922 r. osiągnęli produkcję (maksymalna) 16 193 t.

Hillebrand zob. Lech

Hohenlohe w Weinowcu (Katowice), utworzona 13 IV 1869 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: —Caroline, Hohenlohe (nad. 14/26 VI 1805 r., powiększona 9 XI 1824 r., eksploatowana od 1823 r.), Maria (nad. 24 IV/2 V 1829 r., eksploatowana od 1829 r.), August (nad. 24 III/2 IV 1834 r., powiększona 9 XII 1867 r., eksploatowana od 1866 r.), Alfred (nad. 24 III/2 IV 1834 r., powiększona 9 XII 1867 r., eksploatowana od 1865 r.) i Hutte (nad. 5/14 IV 1842 r.).

Wszystkie kopalnie należały do książąt zu Hohenlohe-Oehringen. Połączona kopalnia dzieliła się na 2 zakłady produkcyjne: Alfred i Fürstin Pauline (Paulina), których nazwy pochodziły od szybowi wydobywczych. W 1905 r. kopalnia przeszła na własność Zakładów Hohenlohego, w 1923 r. przyłączono do niej kopalnię Chassée-Fanny, (połączenia kopalnia miała nazwę Hohenlohe-Fanny), a 31 III 1933 r. została unieruchomiona. Nazwę nieczynnej kopalni zmieniono 4 IV 1936 r. na Wełnowiec. Produkcja w 1873 r. 411,4 tys. t, w 1913 r. 149 197 t.

Hohenlohe-Fanny zob. Hohenlohe i Fanny

Hohenzollern zob. Szombierki

Honorata w Orzeszu, nad. 22 I/6 II 1841 r., eksploatowana w latach 1870—1875. Należała do Franciszka Wincklera, w 1873 r. przeszła na własność spółki akcyjnej Oberschlesische A.G. für Kohlenbergbau, w 1876 r. włączono ją do kopalni → Vereinigte Friedrich und Orzesche. Produkcja w 1873 r. 22 308 t.

Hoym zob. Ignacy

Hoym zob. Tadeusz w Strzyżowicach

Hoym-Laura zob. Ignacy

Hrabia Franciszek w Rudzie Śląskiej, odłączona 15 III 1912 r. od kopalni Wolfgang, należała do Ballestremów (73,6 kuksów) i do Rufferrów (48,4 kuksów). Od 1 I 1926 r. do 1 IV 1929 r. ponownie połączona z kopalnią Wolfgang. W 1928 r. kupiła ją spółka akcyjna Huta Pokój, a w 1931 r. — Rudzkie Gwarcetwo Węglowe. Niemiecka nazwa kopalni Graf Franz. Od 1 VIII 1931 r. włączono ją do kopalni Wolfgang-Wawel. Produkcja w 1913 r. 92 984 t.

Hrabia Fryderyk zob. Fryderyk

Hrabia Renard zob. Renard

Hrabina Laura zob. Chorzów

Hruzik w Jaworznie, zal. w 1805 r. przez urzędnika kameralnego Hruzika, unieruchomiona w 1809 r. W 1816 r. przejęta przez władze Wolnego Miasta Krakowa wraz z paroma innymi nieczynnymi kopalniami (m. in. z kopalnią Ludwika, unieruchomioną w 1814 r. z powodu pożaru) później eksploatowana jako odkrywka.

Hubertus — odkrywka przy kopalni → Wasoła, uruchomiona w 1957 r., eksploatowana do 1959 r. Produkcja w 1958 r. 76 763 t.

Hugo, Hugo-Zwang zob. Wirek

Hulczyńskie Kopalnie (Hultschiner Gruben) w rejonie Pietrzkowic, Hulczyna, Kobiowa i Szulerzowic (Czechosłowacja), eksploatowane od 1780 r. Obejmowały kopalnie: Juliane (nad. 26 II 1782 r., powiększona 10 I 1867 r.), Thal Floetz (nad. 14/29 IV 1812 r.), Einsiedel Floetz (nad. 26 V 1799 r., powiększona 10 I 1867 r.), Theresien Floetz (nad. 26 V 1799 r., powiększona 5 I 1867 r.), Stolten Floetz (nad. 12/27 IV 1803 r., powiększona 5 I 1867 r.), Schwebendes Floetz (nad. 12/27 III 1803 r.), Neue Floetz (nad. 12/27 IV 1803 r., powiększona 9 I 1867 r.), Graben Floetz (nad. 11/18 III 1817 r., powiększona 8 I 1867 r.), Wilhelm (nad. 9/19 XII 1815 r., powiększona 26 X/16 XI 1842 r. i 20 XI 1866 r.), Ernst (nad. 9/19 XII 1815 r.), Philippine (nad. 19 XII 1805 r., powiększona 9 I 1867 r.), Johannes (nad. 19 XII 1805/28 I 1806 r., powiększona 14/23 IX 1830 r.), Ferdinand-sglück (nad. 13/28 III 1830 r.), Dreifaltigkeit (nad. 19/29 X 1838 r., powiększona 8 I 1867 r.), Reiches Floetz (nad. 27 I/16 III 1806 r., powiększona 27 VI/9 VII 1828 r.), Euphemien Hoffnung (nad. 22/30 VII 1842 r., powiększona 21 XI 1866 r.), Caroline Anna (nad. 25 V/14 VI 1844 r., powiększona 21 I 1866 r.), Friederike Auguste (nad. 24 IV/5 V 1845 r., powiększona 20 XI 1866 r.) i Unverhofft II (nad. 28 II 1865 r., powiększona 10 I 1867 r.) oraz zlikwidowane wkrótce po założeniu kopalnie Nanette (lub Eichendorf, nad. w 1787 r.) i Clementine (nad. w

1805 r.). Kopalnie te należały do miejscowych obszarników. W 1844 r. zakupił je wraz z dobrami hulczyńskimi baron Rotschild, który 23 VIII 1873 r. przeprowadził ich połączenie pod nazwą Hultschiner Gruben. Później nadano jeszcze w tym rejonie pola górnicze Rotschild (nad. 30 III 1874 r.), Franz (nad. 9 VII 1892 r.) i Fanny (nad. 25 V 1898 r.). W latach 1870—1895 kopalnie hulczyńskie dzierżawili wiedeńscy hurtownicy węgłowi, bracia Gutmann, w 1895 r. zakupiło je Witkowskie Gwarectwo Górnicze i Hutnicze w Witkowicach (na Morawach). W 1919 r. kopalnie te wraz z okrzęciem hulczyńskim zostały przyłączone do Czechosłowacji. Produkcja w 1873 r. 17,7 tys. t, w 1913 r. 630 800 t.

Huta Laura zob. Siemianowice

Hütte zob. Hohenlohe

Ida w Orzeszu, nad. 26 XI/12 XII 1829 r., eksploatowana w latach 1830—1842. Należała do spadkobierców Karola Wojskiego (61 kuksów), C. F. Starka i innych przedsiębiorców; później większość udziałów miał Franciszek Winckler, a następnie Joanna Schaffgotsch. Produkcja w 1841 r. (maksymalna) około 1 tys. t.

Ignacy — upadowa przy kopalni →Jaworzno, uruchomiona w 1957 r., zlikwidowana 1 X 1960 r. Produkcja w 1959 r. (maksymalna) 49 071 t.

Ignacy — odkrywka przy kopalni →Jaworzno, uruchomiona w 1962 r., zlikwidowana 1 X 1964 r. Produkcja w 1960 r. (maksymalna) 23 535 t.

Ignacy w Niewiadomiu (Rybnik), założona w 1792 r. przez Kamereę Wojenno-Dominalną we Wrocławiu i podporządkowana początkowo Urzędowi Hutniczemu w Rybniku, a od 1810 r. państwowym władzom górniczym, eksploatowana za przerwami od 1792 r. W 1834 r. nabył ją radca Cuno z Raciborza, który 25 III 1835 r. przyłączył do niej kopalnię Sylwester (eksploatowaną od 1832 r.). Po 1840 r. przyłączono do niej pole górnicze Birtultau (złożone

w 1838 r.), a 30 XII 1870/11 IX 1871 r. kopalnię Laura (zgłoszoną w 1840 r.). W 1890 r. większość udziałów kopalni nabył książę Hugon z Hohenlohe-Oehringen, a w 1914 r. przejęło ją Czernickie Towarzystwo Węgłowe. Kopalnia eksploatowana razem z kopalnią →Carolus i polem górniczym Omer Pascha (nad. 19 VIII 1857 r.). W 1940 r. przejął ją koncern Hermann Göring, od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW, od 1 I 1968 r. włączono ją do kopalni →Rydułtowy. Nazwa kopalni do 1871 r. oraz w latach 1922—1936 i 1939—1945 Hoym, w latach 1871—1922 Hoym-Laura, od 4 IX 1936 r. Ignacy. Produkcja w 1873 r. 23,3 tys. t, w 1913 r. 185 009 t, w 1938 r. 426 602 t, w 1965 r. 890 395 t.

Ignacy zob. Mortimer

Ikkskul zob. Uexkull

Irena w Niwce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1915—1924 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Dzierżawcami byli inżynierowie Stanisław Knothe i Józef Przedpełski. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 69 644 t.

Izabela w Sierszy (Trzebinia), zał. w 1808 r. przez księżną Izabelę Lubomirską, zatopiona w 1816 r. W 1817 r. przeszła wraz z dobrami tenczyńskimi na własność Potockich. W latach 1823—1826 została ponownie uruchomiona. Około 1860 r. zlikwidowano ją i w 1861 r. założono na jej miejscu kopalnię Nowa Izabela, do której w 1868 r. przyłączono kopalnię Elżbieta (pod wspólną nazwą Elżbieta-Izabela), a w 1882 r. — kopalnię Adam. W latach 1854—1874 kopalnię eksploatowała spółka, do której należeli Potocki i bracia Rau, następnie kopalnia przeszła znowu na własność Potockich. W 1884 r. oddano do użytku nowy szyb wydobywczy Artur, od którego kopalnia otrzymała nazwę Artur. Szyb Izabela unieruchomiono w 1890 r. Produkcja od połowy XIX w. 20—60 tys. t rocznie.

Jacek w Bobrku (Sosnowiec), zał. w 1806 r. jako kopalnia odkrywkowa, w 1836 r. przejęta od prywatnego właściciela przez Bank Polski, następnie przez skarb państwa, eksploatowana do 1860 r. Występuje też pod nazwą Bobrek. Produkcja w 1837 r. razem z kopalnią → Maurycy 11 tys. t.

Jacek-Rudolf zob. Kościuszeko

Jadwiga w Nivce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1907—1921 (z przerwami) na polu górniczym Edward, dzierżawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Dzierżawcą był ziemianin Stanisław Modzelewski (od 1906 r.), który w 1915 r. odstąpił dzierżawę swojemu synowi Włodzimierzowi. Od 1917 r. kopalnia występuje pod nazwą Jadwiga II. Produkcja w 1919 r. 48 352 t.

Jadwiga zob. Klimontów

Jadwiga zob. Pstrowski

Jadwiga zob. Szczęście Luizy

Jadwiga II zob. Jadwiga w Nivce

Jagódka w Dobieszowicach (Bobrowniki), eksploatowana w 1937 r., należała do W. Gierka. Produkcja 101 t.

Jakob w Janowie Miejskim (Mysłowice), nad. 17 II/19 III 1840 r., eksploatowana od 1851 r. Należała w połowie do Marii Wincklerowej, w drugiej połowie do Daniela Henryka Dalibora z Wełnowca i do Wojciecha Dudzika. W latach 1880—1896 wykupiona w całości przez Tiele-Wincklerów i przekazana Katowickiej Spółce Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Była eksploatowana do 1901 r. wraz z dzierżawionymi częściami sąsiednich pól górniczych, następnie unieruchomiono ją, a jej pole włączono później do kopalni → Reserve. Produkcja w 1873 r. 27 950 t (w 1894 r. maksymalna 78 097 t).

Jakub — płytka kopalnia przy kopalni → Wieczorek, czynna w latach 1957—1958; wydobycie w 1958 r. (maksymalne) 8392 t.

Jakub w Grabocinie (Dąbrowa Górnicza), należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalni Węgla i Zakładów Hutniczych. Eksploatowana jako płytka kopalnia w latach 1880—1884 (Jakub I) i 1908—1910 (Jakub II), następnie połączona z kopalnią → Kazimierz. We wrześniu 1924 r. została ponownie wyodrębniona, a od 25 XI 1926 r. wydzierżawiona spółce Knothe i Hłasko (utworzonej w maju 1925 r.; wspólnicy: Stanisław Knothe, Bronisław Hłasko, od 1930 r. zaś również Bronisław Knothe i Maksymilian Skotnicki), która eksploatowała ją do końca 1935 r. Produkcja w 1926 r. (maksymalna) 182 831 t.

Jakub w Milowicach (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1901—1908 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Dzierżawcą był początkowo Marcele Sternicki, a od 1904 r. K. Płodowski. Produkcja w 1906 r. (maksymalna) 25 113 t.

Jakub I i II zob. Jakub w Grabocinie

Jan w Dąbrowie Górniczej (dzielnica Stara Dąbrowa), zał. w 1874 r. przez warszawskiego kupca Franciszka Łapińskiego i jego współników. W 1887 r. większość udziałów przeszła na własność Wsiewołoda Istomina i Narkiewicza, a od 1894 r. kopalnia należała do hrabiów Walewskich. W 1909 r. została zatopiona przez wodę ze starych zrobów, w 1914 r. nabyto ją z licytacji Towarzystwo Flora → Flora. Produkcja w 1897 r. (maksymalna) 92 325 t, w 1900 r. 63 124 t.

Jan w Katowicach — zakład doświadczalny przy kopalni Wieczorek, utworzony 1 I 1969 r. w celu prowadzenia prób i doświadczeń z zakresu nowoczesnych metod eksploatacji, kompleksowej automatyzacji oraz nowych metod organizacji i zarządzania. Od 30 IX 1969 r. przekazany Głównemu Instytutowi Górnictwa, a 1 I 1976 r. włączony do kopalni → Wieczorek. Produkcja w 1975 r. 508 775 t.

Jan — upadła przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1954 r., zlikwidowana 1 VI 1966 r. Produkcja w 1960 r. (maksymalna) 131 832 t.

Jan II — upadła przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana w 1961 r. Produkcja w 1961 r. (maksymalna) 2919 t.

Jan II w Strzyżowicach (Psary), należała do Gwarectwa Hrabia Renard; eksploatowana w latach 1901—1902, później została połączona z kopalnią → Andrzej II. Produkcja w 1902 r. (maksymalna) 597 t.

Jan Kanty zob. Komuna Paryska

Janina w Libiążu, zbudowana w latach 1905—1912 (produkcja od 1907 r.) przez kapitalistów francuskich, którzy w 1906 r. założyli spółkę akcyjną Compagnie Galicienne de Mines (Galicyjskie Towarzystwo Górnicze) z siedzibą najpierw w Paryżu, a później w Libiążu. W czasie okupacji hitlerowskiej kopalnia została przejęta przez spółkę Fürstengrube G.m.b.H. i miała nazwę Johanna (1942—1943), a następnie Gute Hoffnung (1943—1945). Od 1945 r. należała do Krakowskiego ZPW, a od 1 I 1947 r. do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. W 1978 r. utworzono przy niej Kombinat Górniczo-Przetwórczy Węgla Kamiennego Janina w budowie, zajmujący się gazowaniem węgla, który 1 III 1982 r. włączono do kopalni Janina. Produkcja w 1913 r. 134 143 t, w 1938 r. 232 735 t, w 1970 r. 1 650 750 t, w 1979 r. 3 427 746 t.

Janina w Zagórz (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1915—1920 (?) na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich przez Leona Śliwickiego. Produkcja w 1917 r. 19 888 t.

Jankowice w Boguszowicach (Rybnik), zbudowana w latach 1913—1915 (eksploatowana od 1916 r.) na obszarze górniczym kopalni Donnersmarck. Należała do książy von Donnersmarck. Nazwa do 1922 r.

(i w latach 1939—1945) Blücher-schächte, w latach 1922—1934 Szyby Blücher, w latach 1934—1939 Szyby Jankowice, od 1945 r. Jankowice. Od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW. Produkcja w 1938 r. 265 300 t, w 1970 r. 1 977 285 t, w 1979 r. 3 516 458 t.

Janów zob. Wieczorek

Jarosław w Niwce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1911—1922 przez Szmula Rechnica na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Jako formalny dzierżawca występował w 1911 r. oficer straży granicznej J. Rydzewski, a od połowy 1920 r. przejął dzierżawę Towarzystwo Praca. Produkcja w 1919 r. (maksymalna) 9994 t.

Jastrzębie w Jastrzębiu Zdroju: budowę kopalni rozpoczęto w czerwcu 1956 r. Od 1 I 1963 r. połączono ją z kopalnią Moszczenica i przekazano do eksploatacji jako kopalnię Jastrzębie-Moszczenica. Od 1 I 1966 r. oddzielono kopalnię Moszczenica i kopalnia Jastrzębie wróciła do dawnej nazwy. Należała do Rybnickiego ZPW (od 1 X 1982 r. należy do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu Zdroju). Produkcja w 1970 r. 2 168 803 t, w 1979 r. 3 301 910 t.

Jawiszowice zob. Brzeszcze

Jawor w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1922—1926 przez Z. Stechmana na dzierżawionym polu górniczym. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 4872 t.

Jaworzno w Jaworznie, zał. w 1792 r. przez hrabiego Moszyńskiego w dobrach rządowych. Należała do skarbu państwa (kolejno: polskiego, austriackiego, Księstwa Warszawskiego, Wolnego Miasta Krakowa i ponownie austriackiego), następnie od 1871 r. do Gwarectwa Jaworznickiego, od 1921 r. do Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla Sp. Akc., w 1942 r. została przejęta przez Energieversorgung

Kopalnia Jastrzębie w Jastrzębiu Zdroju w 1963 r.

Wejście do kopalni Jastrzębie około 1970 r.

Oberschlesien A.G., w 1945 r. weszła w skład Krakowskiego ZPW, od 1 I 1947 r. należała do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW, a od 1 X 1932 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgła Kamiennego w Mysłowicach. Nazwa Fryderyk August (Friedrich August) nadana przez władze austriackie, została zmieniona w 1919 r. na Piłsudski (w latach 1939—1945 ponownie Friedrich August); kopalnię nazywano też Paulina od głównego szybu wydobywczego (lub Helena od szybu wydobywczego Helena). W 1945 r. kopalnie Piłsudski, Jan Kanty i Leopold połączono pod nazwą Jaworzno. Od 1 I 1947 r. włączono do tej kopalni również kopalnię Sobieski. Od 1 I 1954 r. dawną kopalnię Jan Kanty wraz z upadłowymi i odkrywkami przekształcono w odrębną kopalnię pod nazwą Komuna Paryska, a resztę kopalni Jaworzno przemianowano na Bierut. Od 1 IV 1957 r. wyłączono z niej kopalnię Sobieski, która stała się odrębnym przedsiębiorstwem. Z dniem 1 I 1963 r. połączono kopalnię Bierut z kopalnią → Kościuszkę pod nazwą Jaworzno. Od 1 I 1973 r. włączono ponownie kopalnię Sobieski. Produkcja w 1900 r. (z kopalni Jacek-Rudolf) 733 086 t, w 1912 r. 543 850 t, w 1913 r. (z kopalni Jacek-Rudolf) 730 566 t, w 1938 r. (z kopalniami Kościuszkę i Jan Kanty) 943 359 t, w 1970 r. (połączona kopalnia) 3 423 522 t, w 1979 r. 5 246 612 t.

Jaworzno — odkrywka przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana w 1961 r. Produkcja w 1959 r. 61 621 t.

Jean Paul zob. Leo

Jeanette w Dębieńsku (Leszczyń), nad. 10/25 V 1831 r., eksploatowana z przerwami w latach 1831—1873. Należała do burmistrza Rybnika Antoniego Zelasko, profesora Boebela z Gliwic, Anny Zipper, kupca Chmielowskiego z Lublińca i pastora Naglo; później udziałowcy zmieniali się. W latach 1895—1961 Joanna Schaffgotsch wykupiła

większość kuksów, które zostały później przejęte przez spółkę Graflich Schaffgotschsche Werke. Produkcja w 1873 r. 7,3 tys. t.

Jenny zob. Kleofas

Jerzy — odkrywka przy kopalni → Komuna Paryska, czynna w 1954 r.

Jerzy — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1954 r. Produkcja w 1970 r. 174 225 t.

Jerzy II — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona 1 I 1965 r., zlikwidowana 1 I 1967 r. Produkcja w 1966 r. (maksymalna) 23 196 t.

Jerzy w Małej Dąbrówce (Katowice), utworzona 2 VI 1847 r. przez połączenie pól górniczych Georg (nad. 14 IX 1844 r.) i Norma (nad. 14 VII 1845 r.), eksploatowana od 1844 r. Należała do kilku właścicieli (spadkobiercy Jana Fryderyka Loescha, Aleksander Schreiber, von Wallenberg-Pachaly); w 1895 r. przeszła na własność księcia z Hohenlohe-Oehringen, od 1905 r. należała do Zakładów Hohenlohe. Eksploatowana z przerwami (m.in. unieruchomiona od 1857 do 1867 r.), ostatecznie unieruchomiona w 1923 r. Nazwa niemiecka Georg (do 1922 r.). Produkcja w 1873 r. 0,5 tys. t, w 1913 r. 421 324 t.

Jerzy zob. Niwka

Jęzor II — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1959 r., od 1 VII 1965 r. połączona z upadową → Jęzor VI. Produkcja w 1962 r. (maksymalna) 121 290 t.

Jęzor IV — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1958 r., od 1 I 1964 r. połączona z upadową → Zdźzicha. Produkcja w 1962 r. 118 787 t.

Jęzor V — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1960 r., zlikwidowana 31 XII 1970 r. Produkcja w 1963 r. 157 000 t.

Jęzor V — odkrywka przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona

w 1959 r., zlikwidowana w sierpniu 1961 r.

Jęzor VI — upadła przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona 1 VII 1965 r., zlikwidowana 31 VII 1970 r. Produkcja w 1968 r. 158 826 t.

Joanna zob. Tełmut

Joanna Fryderyka zob. Fryderyka

Johann August w Biskupicach (Zabrze), nad. 13 V/8 X 1856 r., eksploatowana w latach 1879—1883 (a później — wraz z kopalnią Hedwigs-wunsch). Należała w połowie do Juliusza Alberta Borsiga, druga połowa była własnością Gustawa Henryka Ruffera, bankiera Jana Filipa Glocka z Wrocławia i kupca Ryszarda Schreibera. Borsig wykupił w latach 1875—1877 udziały Glocka i Schreibera, natomiast udział Ruffera nabyła w 1884 r. spółka Donnersmarckhütte, w związku z czym pole kopalni podzielono w 1899 r. między Zakłady Borsiga i Donnersmarckhütte. Produkcja w 1880 r. (maksymalna) 37 571 t.

Johann Jacob w Niedobczycach (Rybnik), nad. 18/25 XI 1841 r., eksploatowana w 1843 r. i w latach 1873—1883. Należała do radcy Cuno z Raciborza, potem do licznych udziałowców. W 1872 r. firma Oberschlesische Walzwerk A.G. kupiła 113 kuksów, w 1890 r. całą kopalnię nabył koncern hutniczy Oberschlesische Eisenindustrie A.G. w Gliwicach, a w 1894 r. kupił ją Fritz Friedlaender, który wydzierżawił ją Gwarcetwu Emma. Od 1 VII 1896 r. kopalnia Johann Jacob została oddzielona od kopalni Emma i tworzyła wraz z kopalnią Römer samodzielny zakład. Połączona kopalnia do 1902 r. nazywała się Johann Jacob. Produkcja w 1873 r. 2,7 tys. t (w 1883 r. 3675 t).

Johanna zob. Janina

Johanes zob. Hulczyńskie Kopalnie

Joseph w Bobrku (Bytom), założona w 1800 r. przez hrabiego Mie-

roszewskiego, eksploatowana do 1803 r. Produkcja w 1803 r. około 45 t.

Josepha w Kosztowach (Mysłowice), eksploatowana w latach 1813—1815 przez skarż pruski pod nazwą Kostower Grube, a 24 XII 1816 r. sprzedana Józefinie Steinkeller z Krakowa, która 8 I/19 IX 1821 r. uzyskała na nią nadanie pod nazwą Josepha. Od 1820 r. udziały w kopalni były sprzedawane różnym właścicielom; w latach 1890—1902 całość kuksów wykupiła Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Kopalnia do 1873 r. eksploatowana jako samodzielny zakład, a później wraz z kopalnią → Nowa Przemsza. Produkcja w 1873 r. 32,5 tys. t.

Josephina w Zawięci (Orzesze), nad. 26 X/7 XI 1840 r., eksploatowana z przerwami w latach 1841—1856. Należała do pułkownika Andrzeja Witowskiego i jego żony Józefiny, w 1844 r. kupił ją porucznik Konstanty von Thun, a w 1858 r. (wraz z dobrami Gardawice) ksiądz Sergiusz Dołgoruki. W 1862 r. kopalnię wraz z majątkiem nabyli: kapitan Peters z Neufchâtel (Szwajcaria), fabrykant Louis Chassis z Francji i oficer gwardii cesarskiej, Charles Didry. W 1865 r. nadanie górnicze wygasło. Produkcja w 1841 (maksymalna?) około 500 t.

Jowisz w Wojkowicach Komornych (Będzin), zbudowana w latach 1907—1911 przez Towarzystwo Sarnurn, eksploatowana od 26 XI 1912 r. W maju 1943 r. przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. Nazwa w okresie okupacji hitlerowskiej Jupiter. Produkcja w 1913 r. 19 520 t. w 1938 r. 496 214 t. w 1970 r. 1 787 720 t. w 1979 r. 1 971 430 t.

Józef w Bobrku (Sosnowiec), istniała w latach 1806—1857. Była początkowo kopalnią prywatną, w 1836 r. przejął ją Bank Polski. Eksploatowana z dużymi przerwami.

Józef I w Sławkowie (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach

Kopalnia Jowisz w Wojkowicach w latach dwudziestych XX w.

1915—1924. należała do K. Kosteckiego i spółki, następnie do J. Juroffa. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 40 242 t.

Józef II w Zagórze (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1916—1923 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Dzierżawcą była S. Wejtkowa, a od 1920 r. — inżynierowie Stanisław Knothe i Józef Przedpełski. Produkcja w 1920 r. (maksymalna) 24 720 t.

Józefa w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1923—1930 istniała na dzierżawionych polach górniczych, należała do Józefy Rząd-kowskiej i jej współników. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 8775 t.

Józefina zob. Niedzieliska

Julia w Rydułtowach (Wodzisław Śląski), nad. 1/17 VI 1820 r., eksploatowana z przerwami. Należała do

kapitana Wilhelma Ferdynanda von Elsnera, w 1828 r. przejęta przez radcę Cuno z Raciborza, a w 1829 r. kupił ją Józef Doms z Raciborza. Pole kopalni 21/31 IX 1829 r., zostało powiększone. W 1856 r. włączono ją do kopalni → Leo. Produkcja w 1856 r. (maksymalna?) 6,4 tys. t.

Julian w Piekarach Śląskich: szyb Julian kopalni → Radzionków zbudowano w latach 1944—1948; w 1952 roku utworzono przedsiębiorstwo Kopalnia Węgla Kamiennego Julian w budowie, od 1 XII 1954 r. przekazano kopalnię do eksploatacji. Kopalnia należała do Bytomskiego ZPW, a od 1 I 1976 r. włączono ją do Dąbrowskiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 2 026 950 t, w 1979 r. 2 803 034 t.

Juliane zob. Huleczyńskie Kopalnie

Juliushoffnung w Orzeszu, nad. 27 X/10 XI 1830 r., eksploatowana w latach 1830—1847. Połowa udziałów

Kopalnia Julian w Piekarach Śląskich około 1960 r.

należała do spadkobierców Karola Wojskiego, druga połowa — do drobnych przedsiębiorców. W latach pięćdziesiątych znaczną część koksów nabył Franciszek Winckler, który przekazał je następnie spółce Oberschlesische A. G. für Kohlenbergbau. Produkcja w 1841 r. (maksymalna) 2,9 tys. t.

Juliusz w Ostrowach Górniczych (Sosnowiec), zbudowana w latach 1902—1914 (eksploatowana od 1914 r.) należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych. W listopadzie 1938 r. połączona z kopalnią Kazimierz pod nazwą—Kazimierz-Juliusz. Produkcja w 1929 r. 596 000 t, w 1937 r. 517 480 t.

Jupiter zob. Jowisz

Jutrzenka w Małej Dąbrówce (Katowice), nad. 26 IV/9 V 1843 r., należała do licznych właścicieli. W latach 1856—1866 połowa udziałów była własnością spółki Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb, która w 1866 r. odstąpiła je firmie Georg von Giesches Erben.

Kopalnia była eksploatowana w latach 1856—1890, następnie przerwano eksploatację na skutek wybrania górnych pokładów węgla. W 1910 r. nabyli ją z licytacji restaurator Piotr Cieślak i rzeźnik Konrad Kozioł z Małej Dąbrówki. W 1935 r. wznowiono eksploatację; prowadziła ją spółka Jutrzenka, która wydzierżawiła prawo wydobycia węgla. W czasie okupacji hitlerowskiej kopalnię wzięto pod zarząd przymusowy. W dniu 2 XII 1941 r. szyb wydobywczy został zatopiony na skutek przerwania się wody, co spowodowało ostateczne zaniechanie eksploatacji. Nazwa niemiecka (do 1922 r.) Abendstern. Produkcja w 1873 r. 50,5 tys. t, w 1938 r. 95 504 t.

Kaczyce zob. Suszec-Kaczyce-Pawłowice

Kaiserin Elisabeth w Niewiadomiu Dolnym (Rybnik), nad. 18 XI 1856 r., powiększona 16 I 1867 r., eksploatowana w latach 1869—1899. Należała początkowo do rodziny Domsów z Raciborza i do profesora Karola Kuha. W 1868 r. wydzierżawiona przez Franciszka Strahlera,

a w 1873 r. kupiona przez jego spadkobierców, którzy eksploatowali ją razem z kopalnią → Beatensglück. Produkcja w 1873 r. 3 tys. t.

Kalina w Hajdukach (Chorzów), nad. 23 III/11 IV 1845 r., eksploatowana w latach 1847—1848. Należała do landrata Wilhelma Ferdynanda Elsnera von Gronov z Kalinowic, w 1872 r. kupiła ją od jego spadkobierców firma Inlandische Gasgesellschaft w Wiedniu, od 1878 r. należała do gwarectwa, w którym większość udziałów wykupiła firma Georg von Giesches Erben. W 1901 r. kopalnia została rozdzielona na 2 pola górnicze, przydzielone kopalniom → Kleofas i Deutschland. Produkcja w 1847 r. około 1 tys. t.

Kamienica zob. Szczyć Boże

Karol w Brzezince (Mysłowice), nad. 2 VII 1797 r., powiększona 7 III 1807 r., 20 IX 1813 r., 14 IX 1814 r., 12/24 IX 1817 r., 14/27 III 1822 r., 8 II 1867 r., eksploatowana od 1790 r. Należała do barona Larischa, następnie (1811—1848) do jego córki księżny Luizy Sułkowskiej, a później do jej syna Maksymiliana Ludwika Sułkowskiego. W 1852 r. przejęta za długi przez Ernesta Heymanna z Wrocławia, Jakuba Altmanna z Pszczyny i Emanuela Siegheima z Bytomia, a później udziały kupowali różni przedsiębiorcy. Dnia 16 III 1880 r. zatwierdzono połączenie tej kopalni z kopalnią → Krakau pod nazwą cons. Carlssegen. W 1892 r. Gwarectwo Carlssegen nabyło kopalnię → Cordula i → Glückauf, które odtąd eksploatowano razem z kopalnią Carlssegen. W 1901 r. kopalnię nabyła Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Nazwa do 1922 r. Carlssegen, następnie Karol. W latach 1925—1926 eksploatacja przejściowo wstrzymana, w 1931 r. kopalnię ostatecznie unieruchomiono. Produkcja w 1873 r. 35 tys. t, w 1913 r. 241 209 t.

Karol w Orzegowie (Ruda Śląska), powstała w 1922 r. z części kopalni → Paulus-Hohenzollern, od której

przejęła pole szybowe Gotthard (z szybem wydobywczym Gotthard — nazwa polska Jurand — zbudowanym w latach 1873—1877). Należała do spółki akcyjnej Godula, będącej przedsiębiorstwem filialnym koncernu Schaffgotschów. Nazwa kopalni w latach 1922—1935 i 1939—1945 Gotthard, w latach 1935—1936 Gotard, od 1 X 1936 r. Karol. Od 1945 do 1957 r. należała do Rudzkiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW, od 1 I 1970 r. została połączona z kopalnią → Szombierki. Produkcja w 1938 r. 806 226 t, w 1965 r. 651 349 t.

Karol w Zagórz (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1909—1934 przez Henryka Rechnica na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 56 360 t.

Karol — upadła przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1953 r., zlikwidowana 1 II 1965 r. Produkcja w 1960 r. 120 193 t.

Karolina zob. Charlotte w Sosnowcu

Karsten-Centrum zob. Dymitrow

Kasia I i II — odkrywki przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomione w latach 1954 i 1958, wkrótce zlikwidowane.

Kasia III — upadła przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1954 r., zlikwidowana 1 X 1964 r. Produkcja w 1958 r. 230 587 t.

Kasia VI — odkrywka przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1960 r., zlikwidowana 1 X 1964 r. Produkcja w 1961 r. (maksymalna) 165 464 t.

Katarzyna w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1921—1924, należała do właściciela gospodarstwa rolnego Kasprzyka i sztygara Wijasińskiego, którzy prowadzili ją na dzierżawionym polu górniczym. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 15 096 t.

Katarzyna w Tenczynku (Krzeszowice), nad. w 1864 r., należała do sztygara Juliana Zdanowicza i była czynna do lat dziewięćdziesiątych XIX w. W 1891 r. kupił ją Gabriel Rosenzweig, który w 1892 r. odstąpił połowę udziałów Munischowi Holiczzerowi. W 1900 r. nabyła nieczynną kopalnię wiedeńska firma Kupfer i Glaser, a w 1915 r. kupił ją z licytacji Józef Hromek, który eksploatował ją razem z kopalnią → Kmita. W latach 1932—1937 prowadził eksploatację kopalni sztygar Skoumal (na polu górniczym dzierżawionym od Hromka). Produkcja w 1871 r. 5,8 tys. t, w 1876 r. 7032 t., w 1934 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 1770 t

Katowice w Bogucicach (Katowice), nad 3/21 V 1823 r. pod nazwą Ferdinand, eksploatowana od 1823 r. Została połączona 9 VIII 1844 r. z polem górniczym Bertram (nad. 22/30 VII 1842 r.). W 1855 r. przyłączono do niej kopalnię i pola górnicze: → Pfarrfeld, → Belle Alliance, Belle-Alliance II (nad. 21 IV/4 V 1884 r.), → Arthur i Katowitz (nad. 22 VIII 1862 r.). Eksploatowano ją razem z kopalniami i polami górniczymi: Ferdinand Ia (nad. 8 X 1891 r.), Corax (zarezerwowane 26 IX/5 X 1855 r.), → Schilling, Mammouth (zarezerwowane 26 IX/5 X 1855 r.). Należała początkowo do Ignacego Ferdynanda von Beyma z Tarnowskich Gór (20 kuksów), Izaaka Freunda z Tarnowskich Gór (29 kuksów) i Stanisława Mieroszewskiego. W 1839 r. przeszła w całości na własność Franciszka i Marii Wincklerów. Od 1889 r. należała do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, od 1937 r. — do Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych. W czasie okupacji hitlerowskiej przejęta przez koncern Hermann Göring. Od 1945 r. należała do Katowickiego ZPW. Nazwa do 1922 r. (i w latach 1939—1945) Ferdinand, w latach 1922—1936 Ferdynand, od 15 IX 1936 r. Katowice, od 23 III 1953 r. do listopada 1956 r. Stalinogród, od listopada 1956 r. ponownie Katowice. Produkcja w 1873 r. 72,7 tys. t, w 1913 r. 1'061 770

t, w 1938 r. 834 775 t, w 1970 r. 1 621 613 t, w 1979 r. 1 895 546 t.

Katowice w Bogucicach (Katowice), utworzona 4 IX 1920 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: Arcona Ostfeld → Arcona, Arcona I (nad. 29 XI/4 XIII 1894 r.) → Schilling, Corax (zarezerwowane 26 IX/5 X 1855 r.), Mammouth (zarezerwowane 26 IX/5 X 1855 r.), Eisenach (zarezerwowane 15 III 1859 r.), Martin Nordfeld (nad. 14 I/15 V 1896 r.), Wilhelmsfreude (nad. 2/15 III 1840 r.). Należała do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. W 1922 r. rozpoczęto tu budowę nowej kopalni, przerwano ją jednak w sierpniu 1925 r. na skutek pogorszenia się koniunktury. Eksploatację prowadziła kopalnia Ferdynand.

Kazimierz w Kazimierzu Górniczym (Sosnowiec), eksploatowana od 1874 r. (w latach 1879—1883 zbudowano szyby głębinowe), należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalni Węgla i Zakładów Hutniczych. W listopadzie 1938 r. połączona z kopalnią → Juliusz pod nazwą → Kazimierz-Juliusz. Produkcja w 1900 r. 355 241 t, w 1913 r. (razem z kopalnią Jakub) 876 465 t.

Kazimierz w Łągiszy (Będzin), zał. w 1874 r. przez Macieja Stochelskiego, należała do Stochelskiego i Zenda Żmigroda, a następnie do spadkobierców Żmigroda, którzy w 1893 r. wydzierżawili ją Konradowi Wertheimowi. Czynna z przerwami do 1894 r., a następnie w latach 1900—1901 (dzierżawiona przez Aleksandra Wanerta pod nazwą Czesław); później pole jej przyłączono do kopalni → Flora. Produkcja w 1892 r. 2,6 tys. t, w 1901 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 2914 t.

Kazimierz koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), zgłoszona w 1872 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1878 r. nabyta przez Juliusza Aleksandra i uruchomiona, w 1880 r. zlikwidowana. Produkcja w 1878 r. 300 t.

Kazimierz-Juliusz w **Kazimierzu Górnicy** (Sosnowiec), utworzona w listopadzie 1938 r. przez połączenie kopalń → **Kazimierz** i → **Juliusz**. Należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych. Od 1 I 1942 r. przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. W 1945 r. włączono do niej również nieczynną kopalnię → **Dorota**. Produkcja w 1938 r. 918 984 t, w 1970 r. 1 876 429 t, w 1979 r. 2 135 140 t.

Kleine Helene w **Zależu** (Katowice), nad. 25 IX/7 X 1843 r., powiększona 8 X 1844 r., eksploatowana w latach 1843—1847. Należała do rady heskiego Aleksandra Fryderyka von Bally, jego żony Józefiny oraz do bankiera Schultze i kupca Krauske z Berlina. Od lat pięćdziesiątych XIX w. następowały częste zmiany stosunków własnościowych, w latach 1906—1930 większość kusków wykupiły Zakłady Hohenlohego. Produkcja w 1844 r. (maksymalna) 5,3 tys. t. Od początków XX w. eksploatowano ją razem z kopalnią — **Wujek**.

Kleofas w **Zależu** (Katowice), nad 15/21 VII 1840 r., eksploatowana od 1845 r. Została połączona 10 XI 1855 r. z kopalniami i polami górnicy: **Adam** (nad. 27 I/4 II 1841 r.), **Eva** (nad. 30 XI/9 XII 1841 r.), **Jenny** (nad. 20 II/9 III 1840 r., eksploatowana w latach 1841—1842), **Joseph** (nad. 17 II/9 III 1840 r.) i **Rinaldo** (nad. 17/30 I 1844 r.). Należała w połowie do Karola Goduli, druga połowa była własnością właścicieli dóbr **Zależe** (Loebela Freunda, a następnie Neumanna). W 1845 r. Godula zakupił całą kopalnię, która w 1867 r. została unieruchomiona. W 1880 r. nabyła ją od Joanny Schaffgotsch firma Georg von Giesches Erben, która w 1886 r. wznowiła eksploatację. Kopalnia była eksploatowana razem z polami górnicy: **Peatenssegen II** (nad. 2 V 1891/13 V 1892 r.), **Christnacht** (nad. 9 X 1855 r.), **Kalina I**. **Zum hohen Kreuz C** (nad. 8 VIII 1904 r.), **Zur Gottes Gnade** (nad. 24 X 1858 r.), **Arcona Westfeld** (→ **Arcona**), **Arcona**

Fortsetzung (nad. 30 V 1909 r.), **Christnacht Ergänzung I** (nad. 27 II 1912 r.). Została połączona 19 I 1921 r. z polami: **Arcona Westfeld**, **Arcona Ergänzung** i **Arcona Fortsetzung**. Od 1922 r. należała do spółki akcyjnej **Giesche**. W latach 1932—1938 przejściowo unieruchomiona. Od 1945 r. należała do Katowickiego ZPW, od 1 IV 1974 r. połączona z kopalnią → **Gottwald**. Produkcja w 1913 r. 1 086 926 t, w 1938 r. 1 09 905 t, w 1970 r. 1 965 300 t.

Kleofas I i II — upadłe przy kopalni → **Kleofas**, uruchomione w 1957 r., zlikwidowane 1 X 1964 r. Łączna produkcja w 1962 r. 77 956 t.

Klimontów w **Klimontowie** (Sosnowiec), zbudowana w latach 1904—1908 początkowo jako część kopalni → **Niwka**, od 1908 r. stanowiła odrębny zakład (z szybami **Władysław** i **Jan**). Należała do Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. W 1913 r. uruchomiono kopalnię **Klimontów II** (nieczynną w latach 1915—1918), a dawną kopalnię **Klimontów** otrzymała nazwę **Klimontów I**. W latach 1920—1926 kopalnię **Klimontów I** nazywano **Władysław**, a kopalnię **Klimontów II** — **Jadwiga** (nazwy szybów wydobywczych). Kopalnię **Klimontów II** unieruchomiono z końcem kwietnia 1930 r., a kopalnię **Klimontów I** — 1 V 1933 r. Następnie je zatopiono. W 1941 r. władze okupacyjne uruchomiły ponownie kopalnię, nadając im nazwy **Bismarck I** (dawna **Klimontów II**) i **Bismarck II** (**Klimontów I**). Od 1 I 1942 r. przejął je koncern **Preussag**. W 1944 r. obie kopalnie zostały częściowo unieruchomione, w latach 1945—1950 były połączone z kopalnią **Mortimer** pod nazwą → **Klimontów-Mortimer**. Od 1 I 1951 r. kopalnia **Klimontów** była samodzielnym przedsiębiorstwem (szyb **Jadwiga** dawniej kopalni **Klimontów II** pozostał przy kopalni **Mortimer**, a następnie został przekazany kopalni → **Porąbka**). Produkcja w 1913 r. **Klimontów I** — 186 187 t, **Klimontów II** — 2782 t, w 1929 r. **Klimontów I** — 271 141 t, **Klimontów II** —

28 255 t, w 1970 r. (Klimontów) 1 617 091 t. Od 1 I 1974 r. kopalnia Klimontów została połączona z kopalnią → Mortimer-Porabka pod nazwą → Czerwone Zagłębie.

Klimontów I i II zob. Klimontów

Klimontów-Mortimer w Klimontowie (Sosnowiec), utworzona 5 VII 1945 r. przez połączenie kopalni → Klimontów z nieczynną wówczas kopalnią → Mortimer. Od 1 I 1951 r. kopalnie Klimontów i Mortimer zostały ponownie rozdzielone, a 1 I 1974 r. połączone pod nazwą → Czerwone Zagłębie.

Kłyta — odkrywka przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1953 r., zlikwidowana w lutym 1960 r. Produkcja w 1959 r. 43 901 t.

Kmita w Tenczynku (Krzeszowice), eksploatowana w latach sześćdziesiątych XIX w. przez kupca Ludwika Bogackiego na polach górniczych Ludwik (nad. 21 IX 1865 r.) i Glückauf (nad. w 1866 r.), w latach siedemdziesiątych unieruchomiona (produkcja w 1867 r. 2,8 tys. t). W latach dziewięćdziesiątych wznowił eksploatację Juliusz Przeworski, w 1904 r. kupił kopalnię z licytacji inż. Józef Hromek i Paweł Hlawiczka. Następnie właścicielem całej kopalni został Hromek, który m.in. zbudował nowy szyb wydobywczy Robert (ukończony w 1913 r.). W 1924 r. kopalnia została unieruchomiona. W latach 1939—1945 prowadzono na wychodniach dawnej kopalni Kmita kopalnię Tenczynek (nazywaną też Bereza lub Szezeńc Boże), zlikwidowaną w 1945 r. Produkcja w 1900 r. 18 tys. t, w 1913 r. 25 258 t, w 1943 r. 9852 t.

Knoff zob. Siemianowice

Knurów w Knurowie, zbudowana przez skarb pruski w latach 1903—1910, w latach 1922—1939 eksploatowana przez spółkę Skarboferm, podczas okupacji hitlerowskiej przejęta przez koncern Hermann Göring; była eksploatowana od 1906 r. W la-

tach 1945—1957 należała do Gliwickiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — do Zabrzańkiego ZPW. Produkcja w 1913 r. 583 649 t, w 1938 r. 616 512 t, w 1970 r. 2 789 322 t, w 1979 r. 4 777 620 t.

Kochłowice A — upadła przy kopalni → Wujek, uruchomiona w 1954 r., zlikwidowana 1 IX 1968 r. Produkcja w 1958 r. 191 717 t.

Kochłowice C — upadła przy kopalni → Wujek, uruchomiona w 1955 r., zlikwidowana 1 IV 1964 r. Produkcja w 1959 r. 136 992 t.

Kołataj w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1920—1924 na dzierżawionym polu górniczym, należała do Niczewskiego i spółki, a następnie do F. Chylickiego. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 9195 t.

Komuna Paryska w Jaworznie, zał. w 1920 r. pod nazwą Jan Kanty, należała do Gwarectwa Jaworznickiego, następnie do Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla Sp. Akc., a w 1942 r. została przejęta przez firmę Energieversorgung Oberschlesien A.G. W czasie okupacji hitlerowskiej miała nazwę Dachs. Od 1945 r. należała do Krakowskiego ZPW, a od 1 I 1947 r. — do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. W 1945 r. została włączona do kopalni → Jaworzno, od 1 I 1954 r. stanowi wraz z szybem Leopold oraz licznymi odkrywkami i upadłowymi odrębną kopalnię pod nazwą Komuna Paryska. Produkcja w 1938 r. razem z kopalnią Jaworzno, w 1970 r. 1 775 541 t, w 1979 r. 2 507 370 t.

König zob. Król

König David (David) w Orzegowie (Ruda Śląska), istniała od 1769 r. Należała do właściciela dominium Jeannereta, następnie do von Hochberga (właściciela majątku Szombierki). Eksploatowana do 1818 r., około 1820 r. została zarzucona (na jej miejscu nadano później pole górnicze Rosalie, włączone w 1856 r. do kopalni cons. Paulus). Produkcja w 1813 r. 1,8 tys. t.

König Saul w Chropaczowie (Świętochłowice), nad. 16/30 III 1825 r., należała po połowie do firmy Georg von Giesches Erben i króla bawarskiego, Maksymiliana Józefa; od niego kupił w 1826 r. udziały w kopalni wraz z majątkiem Chropaczów Karol Łazarz Henckel von Donnersmark. W latach 1857—1866 wykupiła kopalnię spółka Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb. Eksploatowana od 1825 r., a w 1875 r. włączono ją do kopalni → Matylda. Produkcja w 1873 r. 55,5 tys. t.

Königin Luise (Königin Louise) zob. Zabrze

Königin Luise-Pachtfeld w Porębie (Zabrze) — część zarezerwowanego pola kopalni Königin Luise, dzierżawiona w latach 1862—1902 przez spółkę Minerva, a następnie przez spółkę Oberschlesische Eisenbahnbedarf s.-A.G. i eksploatowana jako odrębna kopalnia (niekiedy razem z częściami kopalń na terenie Rudy, w których spółka miała udziały, jak kopalnie Oscar i Catharina) na potrzeby zakładów hutniczych spółki. Produkcja w 1891 r. (maksymalna) 309 050 t.

Köpfeloben zob. Wirek

Kostower Grube zob. Johepha

Koszelew między Będzinem a Dąbrową Górniczą, uruchomiona w 1825 r. pod nazwą Ksawery (nadana na cześć ministra skarbu Ksawerego Druckiego-Lubeckiego), należała do skarbu Królestwa Polskiego. W 1875 r. zbudowano w niej szyb Koszelew, od którego kopalnia otrzymała nową nazwę Koszelew. W 1876 r. nabyli kopalnię rosyjscy oficerowie Aleksy Plemiannikow i Antoni Riesenkaempf, którzy wydzierżawili ją Towarzystwu Francusko-Włoskiemu Dąbrowskich Kopalń Węgla. Pod koniec XIX w. kopalnia Koszelew została włączona do kopalni Paryż i od 1899 r. była wykazywana razem z nią w zestawieniach statystycznych. Szyb Koszelew służył jako wydobywcy do 1933 r.; od 1934 r. wydobywano

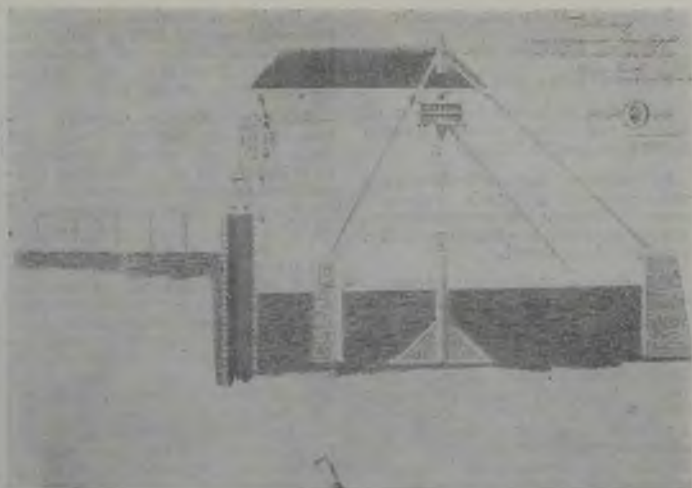
węgiel tylko przez szyb Paryż. Produkcja w 1840 r. 64 tys. t. w 1898 r. 172 472 t.

Koszelew — upadła przy kopalni → Generał Zawadzki, uruchomiona w 1953 r., zlikwidowana I I 1960 r. Produkcja w 1959 r. 39 286 t.

Kościusko w Jaworznie, zał. w 1886 r. pod nazwą Jacek-Rudolf (szyb wydobywcy Jacek zbudowano w latach 1880—1883). Należała do Gwarectwa Jaworznickiego, następnie od 1921 r. do Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla Sp. Akc., w 1942 r. przejęła ją firma Energieversorgung Oberschlesien A.G. Nazwa Jacek-Rudolf zmieniona w 1919 r. na Kościusko (w okresie okupacji hitlerowskiej — Rudolf). Od 16 IX 1935 r. do 15 VIII 1937 r. kopalnia była unieruchomiona. W 1945 r. włączono ją do kopalni → Jaworzno. W 1948 r. zakończono eksploatację dawnej kopalni Kościusko, a w 1949 r. rozpoczęto budowę nowej, którą w 1952 r. przekształcono w odrębne przedsiębiorstwo pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Kościusko-Nowa w budowie. Od 1 X 1953 r. kopalnię tę przejęto do eksploatacji i przemianowano ją na Kościusko. Od 1 I 1963 r. połączono ją z kopalnią Bierut pod nazwą → Jaworzno. Produkcja w latach 1900, 1913, 1938 i 1965 → Jaworzno, w 1912 r. 239 400 t, w 1962 r. 1 601 224 t.

Kościusko Nowa zob. Kościusko

Krakau w Brzezince (Mysłowice), nad. 5/20 VIII 1838 r., eksploatowana od 1854 r. Należała do Luizy Sułkowskiej, następnie do jej syna Maksymiliana Ludwika. W 1852 r. na mocy decyzji sądu przekazana za długi wierzycielom (bankierowi Ernestowi Heymannowi z Wrocławia, kupcowi Jakubowi Altsmannowi z Pszczyny i dzierżawcy opłat drogowych Emanuelowi Sieghelmowi z Bytomia), którzy sprzedawali swoje udziały innym przedsiębiorcom. W 1880 r. połączona z kopalnią Carlssagen. Produkcja w 1873 r. 4 tys. t.

Kierat konny w kopalni **Król** koło Chorzowa czynny w latach 1800—1814

Krakus w Kosztowach (Mysłowice), nad. 2/14 II 1841 r., eksploatowana w latach 1841—1873. Należała do urzędnika pocztowego Gawrona z Mysłowic, inspektorów hutniczych Karola Vossa i Antoniego Greli oraz do kupca Loebela Danzigera. W latach 1868—1869 większość udziałów nabył Antoni Klauza, a w latach 1902—1908 kupiła kopalnię Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1873 r. 20 tys. t.

Krasicki — szyb kopalni → Komuna Paryska, zbudowany w latach 1956—1959 pod nazwą Fryderyk, w 1961 r. przemianowany na Krasicki.

Król w Chorzowie, zał. w 1791 r. przez pruskie władze górnicze. W 1822 r. zarezerwowano dla niej pole górnicze wielkości 29 km², z czego w 1870 r. odstąpiono 3 km² dla kopalni Grafin Laura (Chorzów). Kopalnia miała pierwotnie nazwę Prinz Kari von Hessen, a od 1800 r. nazywała się Königsgrube (König).

W początkach XX w. dzieliła się na 4 pola eksploatacyjne: Wschodnie, Południowe, Zachodnie i Północne. W 1922 r. została przejęta przez skarb państwa polskiego i wydzierzawiona polsko-francuskiej spółce dzierżawnej Skarboferme. Pole Wschodnie otrzymało wówczas nazwę Król-Swięty Jacek, Pole Południowe (unieruchomione 1 XII 1928 r.) — Król Piast, Pole Zachodnie — Święta Barbara, a Pole Północne (unieruchomione przejściowo w latach 1933—1937) — nazwę Wyzwolenie. Od 1937 r. kopalnia została rozdzielona na 2 kopalnie: Prezydent Mościcki, obejmującą Pole Wschodnie i Pole Południowe i → Barbara-Wyzwolenie, obejmującą Pole Zachodnie i Pole Północne. W okresie okupacji hitlerowskiej obie kopalnie przejął koncern Hermann Göring (Bergwerksverwaltung Oberschlesien G.m.b.H. der Reichswerke Hermann Göring) i miały one nazwy niemieckie sprzed 1922 r. Produkcja w 1873 r. 1 029 519 t, w 1913 r. 2 879 797 t.

Królewska Huta zob. Chorzów

Królowa Ludwika zob. Zabrze

Królowa Luiza zob. Zabrze

Krupiński w Suszcu, budowana od 1975 r. pod nazwą Suszec, oddana do eksploatacji 3 XII 1983 r.

Krystyna w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1922—1928 przez J. Widerę na dzierżawionym polu górniczym. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 1800 t.

Krystyna w Tenczynku (Krzeszowice), zał. w 1895 r., należała do hrabiów Potockich, następnie od 1907 r. do Galicyjskich Akcyjnych Zakładów Górniczych (od 1922 r. Sierszańskie Zakłady Górnicze). W 1929 r. została unieruchomiona. W 1939 r. uruchomiona ponownie, a w 1943 r. przejął ją koncern Ballestrema, który w 1944 r. odstąpił ją rządowi Generalnego Gubernatorstwa. Od 1 I 1951 r. połączona z kopalnią — Siersza, a w 1955 r. zlikwidowana. Produkcja w 1902 r. 36,5 tys. t, w 1913 r. 82 856 t, w 1943 r. 41 442 t.

Krystyna — odkrywka przy kopalni — Boże Dary, uruchomiona w 1956 r., zlikwidowana w 1960 r. Produkcja w 1957 r. 99 288 t.

Krystyna 308 — upadła przy kopalni — Boże Dary, uruchomiona w sierpniu 1961 r., od 27 III 1968 r. włączona do upadłej Krystyna 308 II (uruchomionej 1 VII 1964 r., zlikwidowanej 23 XI 1970 r.). Produkcja w 1965 r. 88 896 t, w 1968 r. (Krystyna 308 II) 298 948 t.

Ksawery zob. Koszelew

Ksawery zob. Małgorzata

Książę zob. Lenin

Książę Maria zob. Murcki

Książątka w Gostyniu (Tychy), uruchomiona w 1914 r.; należała do księcia pszczyńskiego, który w 1914 r. nabył jej pole górnicze od spadkobierców Gustawa von Ruffe-

ra. Do 1922 r. kopalnia miała nazwę Prinzengrube. W 1925 r. połączona z kopalnią — Brada w Łaziskach Górnych. Produkcja w 1916 r. (maksymalna) 240 633 t.

Kuźnica (Kuźnica-Zienciów) w Sosnowcu, eksploatowana w latach 1917—1920 na polach górniczych dzierżawionych od Gwarectwa Hrabia Renard przez Bogumiła Meyera. Produkcja w 1919 r. (maksymalna) 32 951 t.

Larisch w Brzezince (Mysłowice), nad. 18 I/18 II 1838 r., powiększona 17 III/11 IV 1643 r., eksploatowana w latach 1855—1856. Należała do księżny Luizy Sułkowskiej (z domu baronówny Larisch), następnie do jej syna. W 1852 r. nabył kopalnię kupiec Wilhelm Silbergleit z Mysłowic, od którego odkupił ją hrabia Jan von Wilczek z Wiednia. W 1892 r. kopalnia przeszła na własność Gwarectwa Carlssegen, a w 1901 r. — Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1856 r. 2,5 tys. t.

Laskowskich kopalnia zob. Rudno

Laura zob. Ignacy

Laurahütte zob. Siemianowice

Lazarus w Radoszowach (Ruda Śląska), zał. w 1786 r. przez Łazarza Henckel von Donnersmarcka (z linii bytomsko-siemianowickiej), eksploatowana w latach 1786—1792; produkcja w 1786/87 r. 0,4 tys. t.

Lazarus-Erbstollen w Nowej Wsi (Ruda Śląska) — sztolnia zbudowana dla odwodnienia kopalni Błogosławieństwo Boże (Gottessegen) i innych kopalń bytomsko-siemianowickiej linii Donnersmarcków w rejonie Wirka. Budowę sztolni rozpoczęto w 1802 r. (nazwa na cześć Łazarza Henckel von Donnersmarcka), a 22/28 VIII 1838 r. otrzymała ona prawa sztolni dziedzinnej; osiągnęła długość 1320 m.

Lech w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1919—1924 na dzierżawionym polu górniczym; dzierżawcami byli: A. Piwowar. a

Podwójny szyb wyciągowy w kopalni Książę w Wesolej w latach dwudziestych XX w.

następnie (od 1923 r.) Maurycy Sercaz. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 39 304 t.

Lech — szyb wydobywczy kopalni → Błogosławieństwo Boże, zbudowany w latach 1904—1905, stanowiący jeden z zakładów produkcyjnych; nazwa niemiecka Hillebrand. Od 1 II 1938 r. włączono go do kopalni → Wanda-Lech.

Lenin w Wesolej (Mysłowice), należała początkowo do księcia pszczyńskiego. Budowę kopalni rozpoczęto w 1911 r. (produkcja od 1914 r.) pod nazwą Fürstengrube w Ławkach koło Murcek. Po 1922 r. zmieniono nazwę kopalni na Książę. Od 1 VIII 1925 r. do 1 I 1929 r. była połączona z kopalnią Emanuel, w 1931 r. unieruchomiono ją. Nazwę nieczynnej kopalni zmieniono od 1 I 1937 r. na Harcerska. W 1940 r. kopalnia została ponownie uruchomiona. Od 1 I 1941 r. przejęła ją spółka Fürstengrube G.m.b.H. w Katowicach, w której 51% udzia-

łów należało do I.G. Farbenindustrie, a 49% — do Fürstlich Plesische Bergwerks A.G. (spółki, która przejęła w 1939 r. kopalnie księcia pszczyńskiego). W latach 1945—1946 kopalnia należała do Mikołowskiego ZPW, od 1 I 1947 r. — do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW, a od 1 I 1976 r. — do Katowickiego ZPW. Nazwę kopalni (w okresie okupacji Fürstengrube, w 1945 r. Książę) od 1 I 1946 r. zmieniono ponownie na Harcerska. Od 1 I 1947 r. kopalnia Harcerska została połączona z nowo budowaną kopalnią Wesola i otrzymała nazwę Wesola. W latach 1949—1953 kopalnia w budowie stanowiła odrębne przedsiębiorstwo Wesola II (oddano ją do eksploatacji 21 VII 1952 r.), w związku z czym dawna kopalnia Harcerska została przemianowana w 1949 r. na Wesola I. Od 1 I 1954 r. kopalnie Wesola I i Wesola II stały się ponownie jednym przedsiębiorstwem pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Wesola. W

styczniu 1967 r. zmieniono nazwę kopalni na Lenin. Produkcja w 1929 r. 309 532 t. w 1970 r. 4 215 366 t, w 1979 r. 4 731 530 t.

Leo w Rydułtowach (Wodzisław Śląski), nad. 14/30 XI 1843 r., eksploatowana od 1842 r. Należała do kupca Józefa Domsa z Raciborza, a następnie do jego spadkobierców. Połączona 16 VII 1856 r. z kopalniami—Julia i Heinrich Julius (nad. 12/23 V 1846 r., eksploatowana od 1855 r.) pod nazwą cons. Leo. Dnia 29 II 1872 r. przyłączono do niej kopalnię Wendelin (nad. 20 I/21 VI 1844 r., eksploatowana od 1867 r.) i Jean Paul (nad. 17/27 I 1844 r., eksploatowana od 1867 r.). W 1889 r. kupiło kopalnię Gwarectwo Neue cons. Charlotte; od 1902 r. eksploatowana razem z kopalnią Charlotte. Produkcja w 1873 r. 26,7 tys. t, w 1900 r. (maksymalna) 187 554 t.

Leokadia w Będzinie, eksploatowana w latach 1899—1903 przez Józefa Wrzoska na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Francusko-Włoskiego Dąbrowskich Kopalń Węgla. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 21 059 t.

Leopold w Jaworznie, eksploatowana w latach 1923—1925 jako płytka kopalnia należąca do Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla Sp. Akc. (maksymalna produkcja w 1924 r. 9812 t). W 1940 r. rozpoczęto budowę szybu Leopold, który w 1945 r. został włączony do kopalni—Jaworzno, a w 1954 r. — do kopalni—Komuna Paryska.

Leopold w Ornontowicach (Gierałtowiec), nad. 11 VI 1792 r., powiększona 9/25 II 1807 r., 20 IV 1822 r. i 23 VI 1826 r., eksploatowana od 1792 r. z przerwami. Należała do właściciela majątku Ornontowice Zawadzkiego, następnie do jego córki, później udziały przeszły w ręce różnych przedsiębiorców. Od 1886 r. eksploatowano ją razem z kopalnią—Vereinigte Friedrich und Orzesche, Produkcja w 1863 r. (maksymalna) 40,7 tys. t.

Leopold zob. Filipowice

Leopoldine zob. Leopoldyna

Leopoldyna w Brzęczkowicach (Mysłowice), nad. 27 V 1805 r., powiększona 17 III 1807 r., eksploatowana od 1804 do 1888 r. Założyli ją pruscy urzędnicy górniczy, którzy jednak wobec sprzeciwu właściciela dominium, Mieroszewskiego musieli sprzedać swoje udziały. Od 1808 r. połowa udziałów należała do dominium myśłowickiego (właściciele Mieroszewscy, a od 1838 r. Wincklerowie), druga — była własnością drobnych przedsiębiorców. Kopalnię połączono 25 VI/6 XI 1871 r. z polem górniczym Aegidius (nad. 8/23 XII 1835 r., powiększone 18 II 1867 r.). W 1888 r. przzerwano eksploatację na skutek wyczerpywania się zasobów. Resztki węgla w polu kopalni Leopoldyna (nazwa niemiecka Leopoldine) wybierała od 1890 r. kopalnia—Gleichheit, a w 1893 r. obie kopalnie przyłączono do kopalni—Nowa Przemsza, unieruchomionej w 1925 r. W latach 1927—1931 prowadzili w tym rejonie płytką kopalnię pod nazwą Leopoldyna, Ignacy Szendera z Brzezinki, a następnie kupiec S. Walczyk z Mysłowic. Produkcja w 1873 r. 54 tys. t. w 1927 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 8011 t.

Leszek w Cieślach (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1921—1923 przez A. Ostrowskiego na dzierżawionym polu górniczym. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 5098 t.

Leśny — szyb kopalni—Mortimer-Porąbka, uruchomiony w listopadzie 1959 r.

Libiąż — w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX w. istniała tam kopalnia węgla należąca do Jana Gotza. Obejmowała ona pole górnicze nadane Gótzowi w 1870 r. oraz pola górnicze w Żarkach, nabyte przez niego w 1874 r. od Gwarectwa Jaworznickiego.

Ligendza w Brzezince (Mysłowice), eksploatowana w latach 1927—1929 przez Ludwika i Wincentego Ligendzów; wybierała resztki węgla pozostawionego przez kopalnię Nowa

Przemsza. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 8315 t.

Lilit w Ostrowach Górniczych (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1913—1924 na polach górniczych dzierzawionych od Warszawskiego Towarzystwa Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych. Pierwszym dzierżawcą był Henryk Koralewski, od 1920 r. dzierżawili kopalnię Grodecki, Konopka i inni wspólnicy. Produkcja w 1913 r. 11 586 t, w 1922 r. (maksymalna) 59 181 t.

Lipna zob. Lipno

Lipno w Łagiszy (Będzin), eksploatowana w latach 1900—1901 (pod nazwą Lipna) oraz od września 1932 r. do końca 1935 r. W latach 1895—1901 dzierżawił od skarbu państwa prawo wydobywania węgla Józef Lipiński (→Victoria). W latach 1932—1935 dzierżawiła kopalnię spółka pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Lipno (wspólnicy: Kazimierz Przesmycki, Michał Ornatkiewicz, Henryk Szeligowski, Stefan Walczak i inni). W czerwcu 1935 r. wydzierżawił kopalnię Mieczysław Danielewicz z Sosnowca. Produkcja w 1900 r. razem z kopalnią →Victoria 1641 t, w 1934 r. (maksymalna) 15 857 t.

Litandra (Lithandra) zob. Wanda w Nowym Bytomiu

Locomotive w Brzęczkowicach (Mysłowice), nad. 28 VII/5 VIII 1841 r., eksploatowana od 1841 r. Należała po połowie do Marii Wincklerowej oraz do burmistrza Mysłowic Gawrona i kupca Loebela Danzige-ra; udziały tych ostatnich wykupili później inni przesiobiercy, od 1871 r. należały one do inżyniera Karola Seedorfa z Mysłowic. W 1872 r. włączono ją do kopalni →Eisenbahn. Produkcja w 1866 r. (maksymalna) 22,5 tys. t.

Lossek w Janowie (Katowice), zarezerwowana 15 III 1859 r., należała do Waleksi von Tiele-Winckler. Eksploatowana w latach 1871—1873, a w 1896 r. włączona do kopalni →Reserve. Produkcja w 1873 r. 2,2 tys. t.

Louis w Orntonowicach (Gieraltowice), nad. 13 VI 1857 r., eksploatowana w latach 1858—1863. Należała do spółki akcyjnej Orntonowitz A. G. für Kohlen- und Eisenproduktion, w 1883 r. nabył ją Wilhelm Hegenscheidt, a w 1896 r. — Joanna Schaffgotsch. Produkcja w 1861 r. (maksymalna) 2,6 tys. t.

Louis Ehre koło Wesołej (Mysłowice), należała do księcia pszczyńskiego. Została założona w 1808 r., zlikwidowana w październiku 1873 r. po wybraniu górnych pokładów węgla. Produkcja w 1873 r. 11 916 t (maksymalna w 1869 r. — 20 979 t).

Louise w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 20 VI 1789 r., powiększona 15/31 VIII 1823 r., eksploatowana w latach 1789—1792 i 1818—1873. Należała początkowo do miasta Bytomia (61 kuksów), radcy finansowego Rosenstiela, jego córki Julianny Luizy i innych udziałowców. W latach 1899—1902 większość kuksów nabyła Joanna Schaffgotsch. Od początków XX w. pole kopalni było dzierżawione przez kopalnię →Pokój. Produkcja w 1873 r. 8 tys. t (w 1861 r. maksymalna 20 tys. t).

Louise w Słupnej (Mysłowice), nad. 24 XI 1801 r., powiększona 16 X 1818 r., 3 XI 1823 r., 14 III 1825 r. i 10 VII 1864 r., eksploatowana z przerwami w latach 1803—1873. Należała początkowo do hrabiego Miroszewskiego, potem do barona Larischa, następnie (w latach 1811—1848) do jego córki księżny Luizy Sułkowskiej, a w 1852 r. została kupiona przez Antoniego Klause. Przyłączono do niej 24 XI 1864 r. pole górnicze Hoffnung (nad. 30 III/14 VI 1846 r.), a 22 IV 1865 r. kopalnię Einigkeit (nad. 28 II 1816 r., powiększona 24 VII 1824 r. i 8 VI 1865 r., eksploatowana m.in. w 1824 r.). Połączona kopalnia należała do Antoniego Klause, następnie do jego spadkobierców, a w 1894 r. kupiła ją Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1856 r. (maksymalna?) 7,5 tys. t, w 1873 r. 0,2 tys. t.

Louisenglück zob. Szczęście Luizy

Lubecki zob. Tadeusz w Strzyżowicach

Lucyna — odkrywka przy kopalni → Boże Dary, uruchomiona w 1958 r., zlikwidowana w marcu 1962 r. Produkcja w 1959 r. 110 116 t.

Ludmiła w Dębowej Górze (Sosnowiec), zał. w 1863 r., zatopiona w 1881 r. przez kurzawkę. Miała szyby wydobywcze Mobius i Jan. Należała do hrabiego Renarda, następnie do Gwarectwa Hrabia Renard. Próby ponownego uruchomienia kopalni podejmowano w latach 1907—1908 i 1924—1925; odwodniono ją w 1959 r. Produkcja w 1873 r. 90 tys. t

Ludwig w Dębieńsku (Leszczyny), nad. 14/24 V 1832 r., eksploatowana w latach 1841 i 1848. Należała początkowo do pomocnika aptekarza Ludwika Segetha, kupca Mateusza Prusowskiego i spadkobierców Franciszka Gallego, później właściciele zmieniali się często. W 1896 r. nabyła kopalnię spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią → Dębieńsko.

Ludwigs Glück zob. Ludwik w Biskupicach

Ludwigshoffnung zob. Nadzieja Ludwika

Ludwigssegen w Słupnej (Mysłowice), nad. 23 IX/26 X 1840 r., eksploatowana w latach 1847—1849. Należała do Luizy Sułkowskiej, potem do jej syna Maksymiliana Jana Sułkowskiego. W 1852 r. kupił kopalnię Antoni Klaus, w 1894 r. przeszła ona na własność Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, a w 1922 r. została włączona do pola górniczego Neu Mysłowitz. Produkcja w 1849 r. 1,3 tys. t.

Ludwik w Biskupicach (Zabrze), nad. 26 II/9 III 1852 r., regularnie eksploatowana od 1873 r. Należała do kilku właścicieli (m.in. do Gustawa Henryka Ruffera i do parafii w Biskupicach), od których w latach 1854—1857 spółka Schlesische

A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb kupiła 92 kuksy. W 1867 r. odkupił te kuksy Albert Borsig, który uruchomił kopalnię. Pozostałe 30 kuksów przeszło na własność spółki Donnersmarckhütte, w związku z czym w 1899 r. podzielono pole kopalni między Zakłady Borsiga i Donnersmarckhütte. W 1920 r. kopalnia przeszła na własność spółki akcyjnej Borsigwerk, a w 1932 r. została wydzierzawiona przez firmę Borsig-Kokswerke. Nazwa kopalni do 1945 r. Ludwigs Glück, następnie Ludwik. Od 1945 r. należała do Zabrzeńskiego ZPW, a 1 IV 1958 r. została połączona z kopalnią Concordia pod nazwą → Ludwik-Concordia. Produkcja w 1873 r. 162 t, w 1913 r. 492 108 t, w 1938 1 928 694 t.

Ludwik — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona w 1957 r., we wrześniu 1958 r. połączona z odkrywką → Marian, zlikwidowana w kwietniu 1962 r. Produkcja w 1958 r. 71 892 t.

Ludwik zob. Franciszek w Łagiszy

Ludwik zob. Nadzieja Ludwika

Ludwik-Concordia — kopalnia utworzona 1 IV 1958 r. przez połączenie kopalni → Ludwik i → Concordia. Należała do Zabrzeńskiego ZPW, od 1 I 1970 r. połączona z kopalnią → Mikulezyce-Rokitnica pod nazwą → Rokitnica. Produkcja w 1965 r. 1 139 186 t.

Ludwika zob. Hruzik

Luisens Glück zob. Szczęście Luizy

Łabęcki zob. Generał Zawadzki

Łagiewniki w Bytomiu-Łagiewnikach, eksploatowana od 1822 r., nad. 21 XII 1824/5 I 1825 r. pod nazwą Florentine, połączona 14 II 1870 r. z kopalniami Bernhard (nad. 28 XII 1842 r., eksploatowana od 1859 r.) i Redensblick (nad. 1 XII 1855 r.). Później połączoną kopalnię eksploatowano wraz z polami górniczymi: Frolentinen (nad. 4 IX) 1891 r.). Florentine Erweiterung (nad. 14 IX

1899 r.), Friede (nad. 1903 r.) i König XV (nad. 24 II 1875 r.). Należała do Tiele-Wincklera, następnie od 1889 r. do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, od 1937 r. do Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych, w 1941 r. została przejęta przez firmę Berg- und Hüttenwerksgesellschaft Karwin-Trzynietz A.G. (przedsiębiorstwo filialne koncernu Berghütte), od 1945 r. należała do Bytomskiego ZPW. Nazwa kopalni do 1922 r. i w latach 1939—1945 Florentine, w latach 1922—1936 Florentyna, od 15 IX 1936 r. Łagiewniki. Od 1 I 1971 r. została włączona do kopalni → Rozbark. Produkcja w 1373 r. 386,6 tys. t. w 1913 r. 833 530 t. w 1938 r. 920 467 t, w 1970 r. 837 200 t.

Łaziska Dolne — odkrywka przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1957 r., eksploatowana w latach 1957—1958. Produkcja w 1958 r. 28 482 t.

M-300 kopalnia doświadczalna przy kopalni → Makoszowy, uruchomiona 1 VII 1967 r. Należała do Zakładów Konstruktynjo-Mechanizacyjnych Przemysłu Węglowego, a od 1 I 1975 r. do Centralnego Ośrodka Projektowo-Konstrukcyjnego Maszyn Górniczych KOMAG — por. Guido.

Maciej w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1919—1924 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Akcyjnego Kopalń Węgla Flora. Do 31 III 1923 r. miała nazwę Szyb Nr 34. Dzierżawcą był początkowo Zychiewicz, a następnie Piotr i Stanisław Urbańczykowie. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 17 523 t.

Maciej zob. Flora

Makoszowy w Makoszowach (Zabrze), powstała z szybów Delbrück, zbudowanych przez szkarb pruski w latach 1900—1906 i wchodzących początkowo w skład kopalni Bielszowice. Od 1 I 1924 r. szyby zostały wydzierżawione, a w 1926 r. prze-

kazane na własność państwowemu koncernowi pruskiemu Preussag, który rozbudował je w samodzielną kopalnię (nazwa do 1945 r. Delbrück). W latach 1945—1957 kopalnia należała do Gliwickiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — do Zabrzeńskiego ZPW. Produkcja w 1938 r. 1 808 018 t, w 1970 r. 2 546 113 t, w 1979 r. 4 349 210 t.

Makowy — odkrywka przy kopalni Wesoła, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana 1 VII 1962 r. Produkcja w 1961 r. 67 540 t.

Maks zob. Michał

Maksymilian I w Gołogogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1924—1931 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Akcyjnego Kopalń Węgla Flora. Dzierżawcami byli początkowo M. Cederbaum i K. Suszyński, a następnie (od 1927 r.) Chil Rechnic. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 47 139 t.

Maksymilian II w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1929—1933 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Akcyjnego Kopalń Węgla Flora; dzierżawcą był Jakub Rechnic. Produkcja w 1932 r. (maksymalna) 43 511 t.

Mała Łagiszanka w Łagiszy (Będzin), istniała w 1926 r., należała do Spółki Akcyjnej Łagisza; produkcja 38 t.

Małgorzata w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1922—1936 (do 31 VIII 1933 r. pod nazwą Ksawery) na polu górniczym dzierżawionym od Francusko-Włoskiego Towarzystwa Kopalń Węgla. Pierwszym dzierżawcą był Władysław Dydziński, następnie J. Wejtko, w latach 1933—1934 dzierżawiła kopalnię spółka Małgorzata (główni udziałowcy Jan Baron i sztygar Stanisław Koziorowski). Produkcja w 1928 r. (maksymalna) 3682 t.

Manifest Lipcowy w Jastrzębiu Zdroju, zbudowana w latach 1961—1969 pod nazwą Zofiówka, od 5 XI 1974 r. ma nazwę obecną. Należała do Rybnickiego ZPW, a od 1 X 1982

r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu Zdroju. Produkcja w 1970 r. 316 106 t, w 1979 r. 3 419 550 t.

Marcel w Radlinie (Wodzisław Śląski), nad. 14 X 1858 r. pod nazwą Emma, powiększona 2 XI 1866 r., eksploatowana od 1883 r. Od 1885 r. eksploatowała również pole kopalni →Mariahilf, a później także pola górnicze: Evas Hohe (nad. 24 X 1858 r.), Emiliens Ruh (nad. 20 II 1874 r.), Else (nad. 23 XI 1874 r.), Carl Adolph I (nad. 8 VIII 1874 r.), Adamhöhe (nad. 27 VIII 1873 r.), Wrangler (nad. 24 X 1858 r., powiększone 13 III 1867 r.), Weihnachtsabend (nad. 17 VIII 1860 r.), Loslauer Steinkohlengruben Teilfeld (oddzielone 19 III 1904 r.) i kopalnię →Reden. Przejściowo (w latach 1895—1896) dzierżawiła także kopalnie Romer i Johann Jacob (→Rymer). Zgłoszona przez górnistrza Ferdynanda Wodacka i 2 wspólników należała w latach sześćdziesiątych do Franciszka Strahlera, a od 1872 r. do gwarectwa, w którym większość kuksów miał Fryderyk Grundmann. W 1899 r. nabył ją Fryderyk Friedlaender, a od 1 VII 1903 r. przeszła na własność Rybnickiego Gwarectwa Węglowego. W czasie okupacji hitlerowskiej przejął ją koncern Hermann Göring, od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW. Nazwa kopalni do 1945 r. Emma, w latach 1945—1949 Ema, od 27 IV 1949 r. Marcel (na cześć działacza komunistycznego Józefa Kolorza o pseudonimie Marcel). Produkcja w 1912 r. 672 863 t (w 1913 r. z kopalnią Romer 1 251 127 t), w 1938 r. 826 067 t, w 1970 r. 2 428 692 t, w 1979 r. 2 594 615 t.

Maria zob. Barbara w Psarach

Maria zob. Grodziec I

Maria zob. Hohenlohe

Mariahilf w Biertułtowach (Wodzisław Śląski), nad. 19 I 1858 r., eksploatowana odrębnie w latach 1860—1883; od 1885 r. dzierżawiona przez Gwarectwo Emma, następnie przez Rybnickie Gwarectwo Węglowe i eksploatowana razem z kopal-

nią Emma. Należała do licznych udziałowców (m.in. kupiec Wilhelm Boelle z Wrocławia, Loebel Freund, później kupiec Moryc Adler z Zor, następnie rodzina Lachmannów z Gliwic). Produkcja w 1873 r. 8,7 tys. t.

Marian zob. Podreden

Marian — upadawa przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona w 1956 r., od września 1958 r. połączona z upadawą Ludwik i z odkrywką Marian.

Marian — odkrywka przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona w 1956 r., od września 1958 r. połączona z upadawymi Ludwik i Marian. Produkcja w 1957 r. 50 082 t.

Marian V — upadawa przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona w 1961 r., od 1 I 1964 r. połączona z upadawą Marian Zachód. Produkcja w 1962 r. 87 430 t.

Marian Wschód — odkrywka przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona w 1962 r., zlikwidowana 1 VIII 1964 r. Produkcja w 1963 r. 64 011 t.

Marian Wschód — upadawa przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona 1 VII 1963 r., zlikwidowana w 1974 r. Produkcja w 1969 r. 132 574 t.

Marian Zachód — upadawa przy kopalni →Komuna Paryska, uruchomiona 1 I 1962 r., zlikwidowana w 1973 r. Produkcja w 1970 r. 172-691 ton.

Mariane w Czerwionce (Leszczyń), nad. 4/19 VIII 1807 r., powiększona 20 I/14 II 1826 r., eksploatowana od 1821 do 1874 r. Należała do hrabiów Węgierskich, w 1837 r. kupił ją hrabia Fryderyk von Limburg Stirum, później właściciele zmieniali się kilkakrotnie (m.in. w 1853 r. Elias Perl z Wrocławia, w 1879 r. kupiec Karol Rost z Wrocławia). W 1903 r. nabyła kopalnię spółka Vereinigte Konigs- und Laurahütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią →Dębieńsko. Produkcja w 1862 r. 11 tys. t, w 1873 r. 3,4 tys. t.

Mars w Łągiszy (Będzin), zał. w 1910 r. pod nazwą Alma, należała do spółki Alma. W 1914 r. została unieruchomiona, w 1920 r. nabyła ją Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe Saturn i uruchomiła w 1921 r. pod nazwą Mars. Kopalnia była czynna jako odrębna jednostka do czerwca 1945 r., następnie przyłączono ją do kopalni → General Zawadzki. Później była tam stacja doświadczalna Głównego Instytutu Górniczego, przeprowadzająca próby podziemnej gazyfikacji węgla. Produkcja w 1913 r. 37 198 t, w 1938 r. 140 580 t.

Martha zob. Martha-Valeska

Martha-Valeska w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), powstała z pól górniczych Martha (nad. 30 III/16 IV 1833 r.) i Valeska (nad. 25 VI/8 VII 1834 r.), połączonych 24 XI 1835 r. Kopalnia była eksploatowana z przerwami. Należała początkowo do Franciszka Wincklera, później kilkakrotnie zmieniała właścicieli. W 1889 r. nabył ją dyrektor Banku Weimarskiego baron Sternberg, który początkowo wydzierżawił ją spółce Gottmituns, a w 1903 r. sprzedał tej firmie. Od tego czasu włączona do kopalni Gottmituns.

Mathilde zob. Matylda w Lipinach

Matylda w Lipinach (Świętochłowice), nad. 13/30 I 1827 r., eksploatowana od 1853 r. Należała do właściciela majątku Świętochłowice, Porębskiego, od którego w 1827 r. kupił 119 kuksów Karol Łazarz Henckel von Donnersmarck (pozostałe 3 kuksy nabył w 1838 r. Karol Godula). Spółka Schlesische A. G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb kupiła w 1857 r. udział Donnersmarcka, a w 1874 r. resztę kuksów. W dniu 20 XI 1875 r. została połączona z kopalniami: → Franz, → Königin, → Saul, → Merkur, → Paris, → Quintoforo pod nazwą → Vereinigte Mathilde. Eksploatowano ją razem z polami dzierżawionymi od kopalń Śląsk i Paulus-Hohenzollern. Od 1921 r. należała do spółki Śląskie Kopalnie i Cynkownie w Katowicach.

od 1945 do 1957 r. wchodziła w skład Chorzowskiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — Katowickiego ZPW. Dnia 1 I 1967 r. została połączona z kopalnią → Śląsk pod nazwą Śląsk-Matylda. Produkcja w 1913 r. 830 124 t, w 1938 r. 400 579 t, w 1965 r. 536 582 t.

Matylda w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1900—1909 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich przez właściciela firmy przewozowej Henryka Rechnica (formalnym dzierżawcą był Leopold Piwowar). Produkcja w 1907 r. (maksymalna) 14 270 t.

Maulwurf w Mikołowie, istniała na terenach dzierżawionych od księcia pszczyńskiego w latach 1872—1875. Produkcja w 1872 r. (maksymalna) 1581 t, w 1873 r. 374 t.

Maurycy w Nivce (Sosnowiec), istniała w latach 1814—1857, początkowo jako zakład prywatny; w 1836 r. przejęta przez Bank Polski, następnie przez państwowe władze górnicze.

Maurycy koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), zgłoszona w 1872 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1878 r. kupiona przez Juliusza Aleksandra. Eksploatowana w latach 1878—1882. Produkcja w 1879 r. (maksymalna) 1 tys. t.

Max zob. Michał w Michałkowicach

Maximiliane zob. Walenty

Merkur w Chropaczowie (Świętochłowice), nad. 13 IV /10 VI 1836 r. należała w polowie do Karola Łazarza Henckel von Donnersmarcka, a w drugiej — do kupców Ignacego Sobczyka i Izaaka Freunda z Tarnowskich Gór. W 1837 r. Karol Godula kupił udziały Sobczyka i Freunda, a w latach 1857 i 1872 całość udziałów nabyła spółka Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb. Kopalnię eksploatowano od 1871 r., a w 1875 r. włączono ją do kopalni → Matylda. Produkcja w 1873 r. 6 tys. t.

Michał w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1924—1928 na dzierżawionych polach górniczych, należała do burmistrza Skawiny Michała Pachońskiego. W 1927 r. przez 10 miesięcy prowadzona przez załogę, która w ten sposób egzekwowała zaległe zarobki. Produkcja w 1925 r. (maksymalna) 16 980 t.

Michał w Michałowicach (Siemianowice Śląskie), nad. 8 XI 1856 r., powiększona 26 IV 1867 r., eksploatowana od 1883 r. (budowę kopalni rozpoczęto w 1881 r.). Należała do rodziny Rheinbabenów, w 1892 r. zakupił ją książę Hugon zu Hohenlohe-Oehringen, w 1905 r. przeszła na własność Zakładów Hohenlohego. W okresie okupacji hitlerowskiej przejął ją koncern Hermann Goring. Eksploatowana od końca XIX w. razem z polami górniczymi Graf Gleichen (nad. 24 II 1859 r., powiększone 5 V 1867 r.) i Jung Anna Südfeld (nad. 3 IX 1886 r.). Nazwa kopalni do 1936 r. Max (Maks), od 4 IX 1936 r. Michał. Od 1945 do 1957 r. należała do Chorzowskiego ZPW, od 1 IV 1957 r. wchodziła w skład Katowickiego ZPW, a 1 VII 1975 r. włączono ją do kopalni → Siemianowice. Produkcja w 1913 r. 852 276 t, w 1938 r. 860 268 t, w 1970 r. 1 337 790 t.

Michał zob. Czeladź

Michałów koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana od 1856 r. do lat siedemdziesiątych XIX w., należała do Michała Zeitzlera; brak danych dotyczących produkcji.

Miechowice w Miechowicach (Bytom), utworzona 10 X 1900 r. przez połączenie pól górniczych Preussen (wycielone 11 I 1900 r. z pola cons. Miechowitzer Steinkohlengruben, utworzonego 16 XI 1863 r. przez połączenie 5 pól nadanych w latach 1853—1861) i Achtung (nad. 7 VIII 1860 r., powiększone 30 I 1867 r.). Eksploatowana razem z sąsiednimi polami górniczymi. Budowę kopalni rozpoczęto w 1899 r., wydobywanie węgla w 1902 r. Należała do Franciszka Huberta von Tiele-Winckle-

ra, który w 1906 r. odstąpił ją spółce Preussengrube A.G. W 1914 r. wobec likwidacji tej spółki kopalnię przejęła Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. W 1922 r. jako jedyna kopalnia spółki znajdująca się po stronie niemieckiej została przekazana odrębnej firmie Preussengrube A.G. w Berlinie. W 1941 r. majątek tej firmy został przejęty przez koncern Hermann Goring. Od 1945 r. kopalnia należała do Zabrzańskiego ZPW, a od 1 I 1976 r. do Bytomskiego ZPW. Nazwa kopalni do 1945 r.: Preussen. Produkcja w 1913 r. 750 017 t, w 1938 r. 1 588 907 t, w 1970 r. 1 946 725 t, w 1979 r. 2 491 106 t.

Mieszko w Filipowicach (Krzeszowice), eksploatowana w latach 1921—1924 przez Eliasza Gutha na polach górniczych dzierżawionych od Sierszańskich Zakładów Górniczych. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 2966 t.

Mikołaj w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza) zał. w 1875 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1880 r. kupiona przez Wiliama Surmondta, Bonawenturę Toeplitza i Wilhelma Raua. W 1890 r. została unieruchomiona, później wznowiono eksploatację w latach 1895—1896 i 1898—1903 (dzierżawca A. Kotlarz), następnie przyłączona do kopalni → Flora. W latach 1910—1924 eksploatowali ją jako płytką kopalnię na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Flora L. i J. Wartakowie, a później (od 1923 r.) S. Bauer i spółka. Produkcja w 1883 r. (maksymalna) 136 tys. t, w 1900 r. 7764 t, w 1913 r. 3748 t.

Mikołów — upadła przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1958 r., zlikwidowana w 1959 r. Produkcja w 1958 r. 22 618 t.

Mikulczyce w Mikulczycach (Zabrze), powstała 22 VIII 1906 r. z połączenia pod nazwą Donnersmarkhütte pól górniczych; Zabrze (nad. 19 IX 1870 r.), Neue Abwehr (nad. 30 XI 1870 r.), Deutsch Lothringen (nad. 10 I 1871 r.), Jungfrau Metz (nad. 31 I 1872 r.) i Saargemünd

(nad. 12 IV 1871 r.). Budowę szybów rozpoczęto w 1901 r., eksploatację zaś (w polu Neue Abwehr) w 1903 r. Należała do spółki akcyjnej Donnersmarckhütte, a od 1927 r. do Gwarectwa Castellengo-Abwehr. Nazwa do 1927 r. Donnersmarckhütte, w latach 1927—1945 Abwehr, od 1945 r. Mikulczyce. Od 1945 r. kopalnia należała do Zabrzeńskiego ZPW, zaś 1 X 1960 r. została połączona z kopalnią→Rokitnica pod nazwą Mikulczyce-Rokitnica. Produkcja w 1913 r. 944 823 t, w 1938 r. 1 351 705 t.

Mikulczyce-Rokitnica w Zabrze-Rokitnicy, utworzona 1 X 1960 r. przez połączenie kopalń→Mikulczyce i →Rokitnica. Należała do Zabrzeńskiego ZPW. Od 1 I 1970 r. została połączona z kopalnią→Ludwik-Concordia pod nazwą→Rokitnica. Produkcja w 1965 r. 1 993 402 t.

Milowice w Milowicach (Sosnowiec), zaś w 1822 r. przez właściciela majątku Milowice Józefa Bieżyńskiego przeszła po jego śmierci na własność brata, Ignacego (1835 r.), w 1858 r. sprzedana wraz z majątkiem Janowi Kantemu Kubickowi, w 1861 r. została własnością jego syna Juliana. W 1865 r. kopalnię i majątek kupił Szmul Hamburger, a w 1863 r. — kupiec Szymon Kuźnicki z Mysłowic, który zbudował nowy szyb wydobywczy Aleksander. Spadkobiercy Kuźnickiego założyli spółkę akcyjną pod nazwą Towarzystwo Kopalń i Hut w Milowicach, której majątek przejęło w 1895 r. Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Nazwę kopalni zmieniono w latach dziewięćdziesiątych na Milowice, w latach 1920—1926 nazywała się ponownie Wiktor, a w okresie okupacji hitlerowskiej — Milwitzgrube. Produkcja w 1900 r. 298 137 t, w 1913 r. 633 456 t, w 1938 r. 471 944 t, w 1970 r. 1 333 690 t. Kopalnia od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW, od 1 I 1975 r. połączona z kopalnią Czeladź pod nazwą→Milowice-Czeladź.

Milowice I i II — upadłe przy kopalni Milowice, czynne od 1957 r.,

następnie połączone pod wspólną nazwą upadła Milowice, zlikwidowane 1 I 1964 r. Produkcja w 1960 r. (maksymalna) 102 619 t.

Milowice-Czeladź w Sosnowcu, utworzona 1 I 1973 r. przez połączenie kopalń→Milowice i →Czeladź. Należała do Dąbrowskiego ZPW, od 1 I 1976 r. włączona do kopalni→Czerwona Gwardia. Produkcja w 1975 r. 2 280 140 t.

Milwitzgrube zob. Milowice

Minęte w Bujakowie (Gierałtowiec), nad. w 1792 r. i eksploatowana od 1801 r. Należała do rady von Hoyma. W zestawieniach produkcji figuruje jako nieczynna od 1822 r.

Misiury — upadła przy kopalni→Siersza, uruchomiona w 1958 r., zlikwidowana 1 IX 1962 r. Produkcja w 1961 r. 105 868 t.

Modrzejów w Modrzejowie (Sosnowiec), zbudowana w latach 1909—1912 jako część kopalni Niwka, w 1919 r. oddzielona od niej jako samodzielna kopalnia. Należała do Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich, 1 I 1942 r. przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. Od 5 VII 1945 r. ponownie połączona z kopalnią Niwka pod nazwą→Niwka-Modrzejów. Produkcja w 1938 r. 396 632 t.

Mokre (Mokrau) w Mokrem (Mikołów), nad. 22 XII 1840/7 I 1841 r., eksploatowana w latach 1853—1886. Należała do Ignacego Eiseneckera, Wincentego von Hochberga i innych udziałowców. W latach 1891—1893 wykupiła wszystkie udziały spółka Georg von Giesches Erben, Produkcja w 1873 r. 25,7 tys. t.

Morgenroth w Janowie (Katowice), nad. 6/31 I 1826 r., eksploatowana od 1835 r. Pierwszymi właścicielami byli: szichtmistrz Daniel Henryk Dalibor (61 kuksów) i Aleksander Mieroszewski (61 kuksów). W 1838 r. firma Georg von Giesches Erben kupiła 98 kuksów, a w latach 1865—1871 resztę. W 1883 r. kopal-

nią włączono do kopalni cons. Giesche. Produkcja w 1873 r. 54,8 tys. t.

Morgenstern w Małej Dąbrówce (Katowice), nad. 22 VII/7 VIII 1850 r., eksploatowana w latach 1869—1885. Należała do Maurycego von Schickfussa i jego córki Berty, a później do innych przedsiębiorców. W 1902 r. nabył ją książę Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen, w 1905 r. przeszła na własność Zakładów Hohenlohego i była eksploatowana razem z kopalnią→Jerzy. Produkcja w 1873 r. 48,8 tys. t.

Mortimer w Zagórz (Sosnowiec), zał. w 1851 r. pod nazwą Ignacy. Należała do właściciela majątku Jacka Siemińskiego, następnie od 1864 r. do Gustawa von Kramsty, a od 1890 r. do Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. zmieniono jej nazwę na Mortimer, w latach 1920—1927 nazywała się ponownie Ignacy. W 1933 r. unieruchomiona i zatopiona. W 1942 r. przejął ją koncern Preussag. W 1943 r. okupanci uruchomili ją pod nazwą Bismarck III, ale w sierpniu 1944 r. znowu przerwali eksploatację. Od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. W latach 1945—1950 połączona z kopalnią Klimontów pod nazwą→Klimontów-Mortimer; w tym okresie odtopiono ją i przebudowano. Od 1 I 1951 r. została samodzielnym przedsiębiorstwem pod nazwą Mortimer. Od 1 VII 1958 r. połączono ją z kopalnią→Porąbka w budowie pod nazwą→Mortimer-Porąbka. Produkcja w 1900 r. 427 431 t, w 1913 r. 208 161 t.

Mortimer II, III i IV — upadłe przy kopalni→Mortimer-Porąbka: Mortimer II uruchomiona w 1944 r., zlikwidowana 1 VII 1963 r.; Mortimer III uruchomiona w 1953 r., od 1 I 1968 r. połączona z szymbem Porąbka; Mortimer IV uruchomiona w maju 1956 r., a zlikwidowana w 1959 r. Produkcja maksymalna: Mortimer II w 1956 r. 372 395 t, Mortimer III w 1957 r. 218 255 t, Mortimer IV w 1959 r. 36 375 t.

Mortimer-Porąbka w Zagórz (Sosnowiec), utworzona 1 VII 1958 r. przez połączenie kopalń→Mortimer i→Porąbka. Od 1 I 1974 r. połączona z kopalnią→Klimontów pod nazwą→Czerwone Zagłębie. Produkcja w 1970 r. 2 948 975 t.

Moritz zob. Rozbark

Moszczenica w Moszczenicy (Jastrzębie-Zdrój), zbudowana w latach 1957—1965, od stycznia 1965 r. przejęta do eksploatacji. Od 1 I 1963 r. do 31 XII 1965 r. połączona z kopalnią→Jastrzębie jako Jastrzębie-Moszczenica, od 1 I 1966 r. jest samodzielnym przedsiębiorstwem. Należała do Rybnickiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 2 295 370 t, w 1979 r. 3 419 550 t.

Mszana zob. Pierwszy Maja

Murcki w Murckach (Katowice), należała do ksiąząt pszczyńskich i była eksploatowana od około 1740 r. lub nawet wcześniej (być może, że od lat pięćdziesiątych XVII w.). W 1769 r. wprowadzono w niej regularną eksploatację podziemną. Nazwa kopalni w latach 1769—1922 (i 1939—1945) Emanuelssegen, w latach 1922—1936 Emanuel, od 1 I 1937 r. do 1939 r. Książę Maria, od 1945 r. Murcki. W latach 1947—1948 połączona z kopalnią→Boże Dary pod nazwą Boże Dary, od 1 VIII 1948 r. oddzielono ją pod nazwą Murcki, a od 1 I 1976 r. włączono do niej kopalnię Boże Dary. Należała w latach 1945—1946 do Mikołowskiego ZPW, od 1 I 1947 r. do 31 XII 1975 r. do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW, od 1 I 1976 r. do Katowickiego ZPW. Produkcja w 1873 r. 79 986 t, w 1913 r. 432 301 t, w 1938 r. 489 993 t, w 1970 r. 711 193 t, w 1979 r. 2 475 500 t.

Murcki — odkrywka przy kopalni→Murcki, uruchomiona w 1956 r., eksploatowana do 1958 r. (produkcja w 1956 r. 7098 t). Następna odkrywka o tej nazwie istniała w latach 1962—1964 (produkcja w 1964 r. 95 894 t).

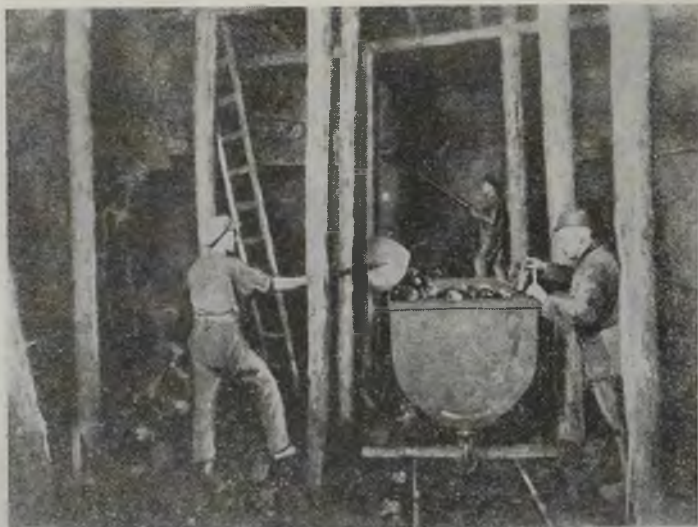
Murcki 318 — odkrywka przy kopalni→Murcki, uruchomiona od 1 XI

Kopalnia **Moszczenica** w Moszczenicy około 1970 r.

Zakład przeróbczy kopalni **Moszczenica** w 1967 r.

Ładowanie węgla w zabierce w latach międzywojennych (kopalnia Murcki?)

1963 r., zlikwidowana 1 VII 1964 r.,
łącznie wydobyte 13 tys. t.

Mysłowitz zob. Mysłowice

Mysłowice w Mysłowicach, utworzona 1 VII 1866 r. przez połączenie kopalni Danzig i pola górniczego Neu Danzig. W 1885 r. przyłączono do niej pole Pogrell (nad. 27 X 1856/15 I 1857 r., powiększone 18 II 1867 r.), ponadto eksploatowano ją razem z polami górniczymi i kopalniami: →Gute Amalie, →Sonnenstrahl, Feldmarschall, Feldseegen (nad. 22 VI/9 VII 1840 r.) i →Benedikt. Należała początkowo do Gwarectwa Mysłowitz, następnie do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, a od 1937 r. do Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych. W 1940 r. przejął ją koncern Hermann Goring, od 1945 r. należała do Katowickiego ZPW. Nazwa niemiecka Mysłowitzgrube. Produkcja w 1900 r. 692 940 t, w 1913 r.

1 055 675 t, w 1938 r. 1 084 770 t,
w 1970 r. 1 908 807 t, w 1979 r.
2 663 417 t.

Nadreden w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1923—1924, należała do Franko-Polskiego Towarzystwa Górniczego. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 37 099 t.

Nadzieja Ludwika (Ludwigshoffnung) w Sielcu (Sosnowiec), zał. w 1806 r., czynna do 1864 r. Należała do właścicieli dóbr Modrzejów-Sielec (generała Schimmelpfenninga von der Oye, księcia Ludwika zu Anhalt-Coethen, następnie od 1836 r. do hrabiny von Stolberg-Wernigerode, a od 1856 r. do hrabiego Renarda, którzy od 1849 r. do 1861 r. dzierżawili ją różnym przedsiębiorcom). W 1876 r. spadkobiercy hrabiego Renarda (którzy w 1884 r. utworzyli Gwarectwo Hrabia Renard) wznowili eksploatację kopalni

pod nazwą Ludwik, zbudowawszy w niej szyb Wilhelmina. Kopalnię eksploatowano ponownie do 1899 r. i w latach 1904—1906. Produkcja około 1840 r. 3—6 tys. t rocznie, w latach osiemdziesiątych XIX w. około 200 tys. t rocznie (przeważnie wykazywana razem z produkcją kopalni Sosnowiec).

Nanette zob. Błogosławieństwo Boże

Nanette zob. Hulczyńskie Kopalnie

Napoleon w Mokrem (Mikołów), nad. 21 X/13 XI 1840 r., eksploatowana z przerwami w latach 1842—1882. Należała do Ignacego Eisenackera, Wincentego von Hochberga i innych udziałowców. Od 1878 r. eksploatowana przez szyby kopalni Burghard. W latach 1891—1899 firma Georg von Giesches Erben wykupiła 101 kuksów (ze 122 kuksów) tej kopalni. Produkcja w 1873 r. 15 tys. t.

Nathan w Mokrem (Mikołów), nad. 11/24 X 1842 r., eksploatowana w latach 1843—1845. Należała do kupca Liona z Gliwic i innych przedsiębiorców; w latach 1891—1892 większość udziałów wykupiła firma Georg von Giesches Erben. Produkcja w 1845 r. około 860 t.

Neptun zob. Hanka w Strzemieszczach Wielkich

Neu Danzig zob. Danzig

Neu Glückauf zob. Szczęść Boże

Neu Przemsza zob. Nowa Przemsza

Neue Bergfreiheit zob. Paulus

Neue Floetz zob. Hulczyńskie Kopalnie

Neue Hedwig w Chorzowie, nad. 14 IX 1805 r., powiększana 21 IV 1806 r. i 26 IX/7 X 1818 r. Należała do klasztoru Bożogrobców w Miechowie, w 1846 r. przepisana na własność Szpitala świętego Ducha w Bytomiu i parafii katolickiej w Chorzowie, w 1906 r. nabyta przez skarb państwa pruskiego. Eksploatowana w latach 1806—1848 jako

samodzielna kopalnia (maksymalna produkcja w 1836 r. 4,9 tys. t), a później przez kopalnię→Król. W wykazach kopalń z lat 1813—1823 występuje pod nazwą Hedwig.

Neue Hoffnung zob. Szczęść Boże

Neue Louisensglück zob. Szczęście Luizy

Neuer Lazarus w Kochłowicach (Ruda Śląska), zał. w 1794 r. przez Łazarza Henkel von Donnersmarcka (z linii bytomsko-siemianowickiej) i wkrótce zlikwidowana.

Neuer Segen w Ornontowicach (Gierałtowie), nad. 24 VI/4 VII 1827 r., eksploatowana w latach 1828—1831. Należała do Szarioty Porembskiej (z domu Zawadzkiej) i pastora Naglo z Tarnowskich Gór, w latach 1835—1850 kupiona przez Franciszka Wincklera, a w 1863 r. włączona do kopalni→Orzesze. Produkcja w 1830 r. około 900 t.

Neues Glück zob. Szczęście Antoniego

Nicolai w Mikołowie, należała do księcia pszczyńskiego, eksploatowana w latach 1876—1877 (produkcja w 1876 r. 736 t).

Niedzieliska w Niedzieliskach (Jaworzno), zał. w 1815 r. przez górnika Antoniego Pszorna, który w 1822 r. sprzedał ją spółce założonej przez Piotra Steinkellera, Maurycego Samelsohna, Antoniego Höltzela, Fryderyka Ludwika Westenhofa i paru innych kupców. W tym czasie kopalnia otrzymała nazwę Józefina (od zbudowanej przy niej w 1823 r. huty cynku Józefina). Po 1825 r. Samelsohn wykupił wszystkie udziały i w 1835 r. sprzedał je rządowi. Od tego czasu kopalnia była eksploatowana wraz z państwowymi kopalniami w Jaworznie i razem z nimi przeszła w 1871 r. na własność Gwarectwa Jaworznickiego, które w kilka lat później unieruchomiło ją. W latach 1922—1924 istniała w Niedzieliskach płytka kopalnia, eksploatowana przez B. Frischera na polach górniczych dzierżawionych od Jaworz-

nickich Komunalnych Kopalń Węgla: kopalnia ta występuje pod nazwą Niedzieliska. Produkcja w 1825 r. około 6 tys. t (57 517 korcy). w 1923 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 9115 t.

Niemcy zob. Polska

Niwka w Niwce (Sosnowiec), zał. w 1833 r. pod nazwą Jerzy przez Maurycego Kossowskiego, Jacka Lipskiego i Antoniego Klimkiewicza, w 1836 r. przejęta przez Bank Polski, od 1 I 1843 r. przeszła wraz z innymi kopalniami państwowymi pod zarządek Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu. Około 1844 r. została unieruchomiona i przeszła na własność Jacka Siemieńskiego, właściciela dóbr Niwka i Zagórze. W 1864 r. kupił ją wraz z majątkiem śląski przemysłowiec Gustaw von Kramsta, który w 1867 r. wznowił eksploatację. W 1891 r. nabyło kopalnię od spadkobierców von Kramsty Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Kopalnia miała nazwy Jerzy lub Niwka (od 1928 r. Niwka). W latach 1909—1912 zbudowano w południowej części kopalni szyb Kazimierz, który następnie stał się głównym szybem oddzielonej w 1919 r. kopalni—Modrzejów. W okresie okupacji hitlerowskiej kopalnie Niwka i Modrzejów, przejęte 1 I 1942 r. przez koncern Preussag, połączono pod wspólnym kierownictwem pod nazwą Theodor Körner. Od 5 VII 1945 r. stanowią jedną kopalnię pod nazwą—Niwka-Modrzejów. Produkcja kopalni Niwka w 1900 r. 673 177 t, w 1913 r. 427 696 t, w 1938 r. 323 285 t.

Niwka-Modrzejów w Sosnowcu, utworzona 5 VII 1945 r. przez połączenie kopalń—Niwka i—Modrzejów. Należała do Dąbrowskiego ZPW. Produkcja w 1970 r. 1 776 933 t, w 1979 r. 2 304 327 t.

Nordman w Łągiszy (Będzin), zob. Antoni

Nowa zob. Generał Zawadzki

Nowa Izabela zob. Izabela

Nowa-Lubęcki zob. Generał Zawadzki

Nowa Przemsza w Brzezince (Mysłowice), nad. 19/30 X 1850 r., eksploatowana od 1856 r. (na większą skalę od 1859 r.). Należała po polowie do spadkobierców Luizy Sułkowskiej i do Antoniego Klausy. W 1861 r. została wykupiona przez Huberta von Tiele-Wincklera, od 1890 r. należała do Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Eksploatowano ją razem z kopalniami i polami górnictwymi: —Josepha, Josepha I (nad. 17 II 1905 r.), Josepha II (nad. 2/29 X 1896 r.), —Wanda, —Weichsel. Leopoldine, Glückhilf (nad. 13 VIII 1856 r., eksploatowana w 1863 r., wydobyła około 80 t), Lui (nad. 17/19 VII 1895 r.), —Theodor, —Freiheit, Frischauf (nad. 25 IV 1855 r., powiększone 18 II 1867 r.) i —Gleichheit. Nazwa do 1922 r. Neu Przemsza. Kopalnię unieruchomiono w 1925 r. Produkcja w 1873 r. 73,5 tys. t, w 1913 r. 362 265 t.

Nowa Reden koło Dąbrowy Górniczej, eksploatowana w latach 1900—1902 przez Wiktora Dębskiego, który dzierżawił pole górnicze od Towarzystwa Francusko-Rosyjskiego. Produkcja w 1900 r. (maksymalna) 17 289 t.

Nowy Wirek w Kochłowicach (Ruda Śląska), zbudowana w latach 1950—1955; od 1 I 1954 r. przyłączono do niej kopalnię—Wirek, od 1 VIII 1955 r. przekazano nowo zbudowaną część kopalni do eksploatacji. Kopalnia należała do 31 III 1957 r. do Rudzkiego ZPW, następnie do Bytomskiego ZPW (od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Bytomiu). Produkcja w 1970 r. 1 935 730 t, w 1979 r. 2 651 180 t.

Odkrywka Rudolf w Niwce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1900—1901 na dzierżawionych polach górniczych, może włączona później do kopalni Flötz Rudolf. Produkcja w 1900 r. 2 tys. t, w 1901 r. 4208 t.

Oehringen zob. Sośnica

Oheim zob. Wujek

Okradzionów w Okradzionowie (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w 1874 r. przez Bogusława Przybylskiego (roboty przygotowawcze); produkcja 300 t.

Orion w Nivce (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1900—1929 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich (do 1919 r. miała nazwę Flötz Rudolf). Właścicielem kopalni był hurtownik węglowy Maurycy Meitlis, a jako formalni dzierżawcy występowali kolejno: szytygar Zdzisław Zwoliński, inżynier górniczy W. Kondaki i J. Strzałkowski. Produkcja w 1913 r. 31 226 t, w 1928 r. (maksymalna) 67 905 t.

Orzegów w Rudzie Śląskiej, nad. 18 VII 1832/5 II 1834 r., połączona 19 VII 1837 r. z kopalnią Stein (nad. 12 XI/1 XII 1824 r., eksploatowana od 1825 r.) pod nazwą cons. Orzegow. Obie kopalnie należały do Karola Goduli, potem do Joanny Schaffgotsch. Połączona kopalnia była eksploatowana jako samodzielny zakład do 1878 r., w 1882 r. włączona do kopalni cons.→Paulus-Hohenzollern. Produkcja w 1873 r. 28,3 tys. t.

Orzesze (cons. Orzesche) w Orzeszu, utworzona 7 VII 1863 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: Wilhelmwunsch (nad. 9/27 XII 1838 r., eksploatowana w latach 1849—1850), →Neuer Segen, Zink (nad. 23 VI/1 VII 1839 r., eksploatowana w latach 1840—1843), Walter (nad. 9/20 IX 1839 r., eksploatowana 1842—1860), Rumpf (nad. 28 VII/4 VIII 1840 r., →Witowski i Clara (nad. 27 VI/9 VII 1842 r.). Należała do Franciszka Wincklera, a w 1873 r. przeszła na własność spółki Oberschlesische A.G. für Kohlenbergbau w Orzeszu. Eksploatowana jako odrębna kopalnia do 1876 r., kiedy to włączono ją do kopalni→Vereinigte Friedrich und Orzesche. Produkcja w 1873 r. 81 288 t.

Oscar zob. Walenty

Ostra Górka (Ostra Góra) zob. Zygmunt

Oswald w Dębieńsku (Leszczyny), nad. 19 VI/1 VII 1845 r., eksploatowana w 1845 r. Należała do Wilhelma Schneidera, od którego w 1852 r. kupił ją Gustaw Simon z Wrocławia. W latach 1856—1857 nabył kopalnię profesor Kuh, od którego spadkobierców kupił ją w 1895 r. Joanna Schaffgotsch. W 1897 r. nabyła kopalnię spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte, która eksploatowała ją razem z kopalnią Dębieńsko.

Otilie (kolonia Zgoda) w Świętochłowicach, nad. 6/21 VII 1830 r., należała do Wincentego von Hochberga, kapitana Herbsta, radnego Loewy z Bytomia i do miasta Bytomia. W 1847 r. właściciele huty Zgoda (Eintrachtshütte), hrabia Detlev von Einsiedel i fabrykant Franciszek Antoni Egells kupili 29 kuksów, a w 1851 r. Egells przejął udział Einsiedela w kopalni i w hucie. W 1869 r. synowie i spadkobiercy Egellsa dokupili dalsze 20,5 kuksów. Udział Egellsów przejął w 1886 r. Gwidon Henckel von Donner-smarck, który w latach 1889—1898 wykupił resztę kuksów kopalni. Kopalnia była eksploatowana w latach 1841—1859 jako samodzielny zakład (maksymalna produkcja w 1841 r. 10 tys. t), a od lat siedemdziesiątych XIX w. razem z kopalnią Deutschland.

Ożarowice w Ożarowicach (Tapkowice), zał. około 1803 r. i wkrótce zlikwidowana.

Paris w Chropaczowie (Świętochłowice), nad. 20 II/27 IX 1855 r., należała do Gwidona Henckel von Donnersmarcka, od którego kupił ją w 1857 r. spółka Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb. Kopalnia eksploatowana z przerwami od 1861 r., a w 1875 r. włączona do kopalni→Matylda. Produkcja w 1873 r. 6,3 tys. t.

Paryż (Paris) w Dąbrowie Górniczej zob. Generał Zawadzki

Paulf zob. Wirek

Paulina (Fürstin Pauline) zob. Hohenlohe

Paulina zob. Jaworzno

Paulinensglück w Bogucicach (Kawotowice), nad. 11 IX 1838 r., eksploatowana z przerwami w latach 1844—1873. Należała po połowie do Antoniego Klausy i dominium myśłowickiego, w 1842 r. bankier Moryc Friedlaender z Bytomia nabył 20,3 kuksów. W 1866 r. udziały Klausy i Friedlaendera wykupiła Waleska von Tiele-Winkler, później kopalnia przeszła na własność Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa. Produkcja w 1873 r. około 400 t.

Paulus w Orzegowie (Ruda Śląska), nad. 14 VI/24 VI 1842 r. dla Karola Goduli, eksploatowana od 1847 r., połączona 10 III 1856 r. pod nazwą cons. Paulus z kopalniami i polami górniczymi: Rosalie (nad. 17 VIII 1825 r., eksploatowana w 1828 r.), Neue Bergfreiheit (nad. 7 XII 1842 r., eksploatowana w 1854 r.), Margarethe (nad. 22 II 1841 r.), Jaroslav (nad. 18 IV 1842 r.), Vorwerk (nad. 30 XI 1843 r.), Neu Orzegow (nad. 2/17 XII 1839 r.) i Steinbruch (nad. 26 III 1847 r.). Należała do Joanny Schaffgotsch. W latach 1861 i 1881 powiększono ją przez przyłączenie kopalni i pól górniczych: Sonnenblume (nad. 8/22 IX 1825 r., eksploatowana odrębnie w latach 1825—1865), Neu Orzegow II (nad. 19 VI 1880 r.), Margarethe II (nad. 19 VI 1880 r.), Margarethe III (nad. 7 IX 1880 r.), → Bergfreiheit i Schomberg (nad. 20 XII 1836 r.). W 1882 r. została włączona do kopalni → Paulus-Hohenzollern. Produkcja w 1873 r. 271,4 tys. t.

Paulus-Hohenzollern na terenie Chebzia, Orzegowa, Bobrka i Szombierek (Ruda Śląska i Bytom), powstała przez połączenie 28 II/29 VI 1862 r. kopalni i pól górniczych: cons. Paulus (→ Paulus) cons. Orzegow (→ Orzegów), cons. Hohenzollern, Bobrek (nad. 25 IV 1857 r.), Romanus (nad. 28 IX 1852 r., w 1861 r. połą-

czony z polem Romanussegen), Carls Ehre (nad. 30 I 1856 r.), Riese (nad. 23 VI 1855 r.) i Johanna Glück (nad. 30 VI 1855 r.). Należała do Joanny Schaffgotsch, a od 1906 r. do spółki Gräfllich Schaffgotschsche Werke G.m.b.H. Połączono ją 30 XII 1919/8 III 1920 r. z kilkoma sąsiednimi polami górniczymi w kompleksie pod nazwą Neu cons. Paulus-Hohenzollern (łącznej wielkości 18,2 km²). W 1922 r. w związku z podziałem Śląska została rozdzielona na kopalnie → Paweł, → Karol, → Hohenzollern i Gräfin Johanna. Produkcja w 1913 r. 2 644 209 t.

Paweł w Chebziu (Ruda Śląska), powstała w 1922 r. z części kopalni → Paulus-Hohenzollern, od której przejęła szyby wydobywcze Godulla (Paweł I) i Schaffgotsch (Paweł II), zbudowane w latach 1860—1862. Należała do spółki akcyjnej Godulla, będącej przedsiębiorstwem filialnym koncernu Schaffgotschów. Nazwa w czasie okupacji hitlerowskiej: Paulus. W latach 1945—1957 należała do Rudzkiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW, od 1 I 1971 r. włączono ją do kopalni → Wawel. Produkcja w 1938 r. 864 436 t, w 1970 r. 892 700 t.

Pax w Bełku (Leszczyny), nad. 14/24 V 1832 r., eksploatowana w latach 1856—1873. Należała do kilku udziałowców (burmistrz Antoni Zelasko z Rybnika, spadkobiercy Franciszka Gallego i inni), którzy sprzedawali swoje udziały dalszym przedsiębiorcom (m.in. Baildonowi, od którego nabyli kilkadziesiąt kuksów Antoni i Emilia Gemandorowie). W 1898 r. kupiła pole kopalni spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte. Produkcja w 1872 r. 4,2 tys. t, w 1873 r. 1375 t.

Pechnik w Jaworznie, zał. w 1805 r. przez pisarza prowentowego Antoniego Pechnika i odstąpiona przez niego Richterowi (Ritterowi?); później nabyli kopalnię Dąbrowski, Kruczkowski i Maciejewski. W 1829 r. władze przejściowo wstrzymały eksploatację z powodu rabunkowej gospodarki złożem. W 1836 r. kupił kopalnię z licytacji Izaak Schön-

berg. Od niego nabył ją w 1840 r. kupiec krakowski Jan Bochenek, który w 1855 r. sprzedał ją przedsiębiorstwu C.K. Kolej Północna Cesarza Ferdynanda. W 1872 r. kupiło kopalnię Gwarectwo Jaworznickie, które unieruchomiło ją ostatecznie w 1881 r. Produkcja w 1805 r. około 100 t (1000 korcy), w 1848 r. (maksymalna?) 1,5 tys. t.

Pepita w Janowie Miejskim (Mysłowice), nad. 26 IX/5 X 1855 r., eksploatowana od 1860 r. Należała do Gustawa Henryka Ruffera z Wrocławia, Wilhelma Edlera z Zabrze oraz (w połowie) do Waleski von Tiele-Winckler. W 1868 r. Ruffer wykupił udział spadkobierców Edlera i sprzedał go Grundmannowi, który z kolei odsprzedał go w 1869 r. Hubertowi von Tiele-Winckler. W 1890 r. Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa nabyła udziały spadkobierców Ruffera. W 1896 r. kopalnię włączono do kopalni → Reserve. Produkcja w 1873 r. 19,7 tys. t.

Petronella w Czernicy (Gaszowice), nad. 6 VI/13 VIII 1832 r., eksploatowana w 1836 r. Należała do radcy Cuno z Raciborza; w 1837 r. nabył ją Franciszek Winckler, który w 1839 r. wymienił połowę jej kuksów na kuksy kopalni → Sack i Charlotte. W 1840 r. włączono ją do kopalni Charlotte. Produkcja w 1836 r. około 11 t.

Pfarrfeld w Bogucicach (Katowice), zarezerwowana 8 IV 1859 r., eksploatowana w latach 1864—1867. Należała do Marii Wincklerowej, następnie do jej spadkobierców. W 1874 r. odłączono od niej pod nazwą Neue Luisensglück część pola górniczego na terenie Rozdzienia, którą przyłączono do kopalni Luisensglück. Resztę pola kopalni Pfarrfeld włączono w 1885 r. do kopalni Ferdinand. Produkcja w 1865 r. 7,3 tys. t.

Philippine zob. Huleczyńskie Kopalnie

Piaski zob. Czeladź

Piast w Lędzinach (Tychy), należała do księcia pszczyńskiego. Eksploatowano ją w latach 1843—1845

pod nazwą Heinrichsfreude, w 1893 r. wznowiono eksploatację. W 1923 r. przemianowano kopalnię na Henryk, w 1926 r. na Szyby Piast, (podczas okupacji hitlerowskiej — Piastschachte), od 1945 r. miała nazwę Piast. W 1949 r. zmieniono nazwę na Piast-Ziemowit, włączając do kopalni część szybów kopalni Ziemowit (Ziemowit I). W 1952 r. szyby Ziemowit włączono do przedsiębiorstwa Kopalnia Węgla Kamiennego Ziemowit w budowie, w związku z czym kopalnia Piast wróciła do dawnej nazwy. Należała w latach 1945—1946 do Mikołowskiego ZPW, od 1 I 1947 r. — do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Od 1 VII 1972 r. została włączona do kopalni → Ziemowit. Produkcja w 1913 r. 25 482 t, w 1938 r. 254 027 t, w 1970 r. 1 310 920 t.

Piast w Bieruniu Nowym (Tychy) — nowa kopalnia, zbudowana w latach 1972—1975, należąca do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW (od 1 X 1982 r. do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Mysłowicach). Produkcja w 1979 r. 3 217 269 t.

Pierwszego Maja w Wodzisławiu Śląskim, zbudowana w latach 1952—1960, przekazana do eksploatacji 1 V 1960 r. Do 31 XII 1960 r. miała nazwę Mszana, od 1 I 1961 r. przemianowano ją na kopalnię 1 Maja. Dyrekcja kopalni z Mszany została przeniesiona do Wilchów, a 7 XII 1974 r. do Wodzisławia Śląskiego. Kopalnia należała do Rybnickiego ZPW (od 1 X 1982 r. należy do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu Zdroju). Produkcja w 1970 r. 2 417 465 t, w 1979 r. 2 731 690 t.

Piłsudski — zob. Jaworzno

Pniówek zob. Trzydziestolecia PRL

Podłęże II — upadła przy kopalni → Sobieski, uruchomiona w 1958 r., zlikwidowana w 1974 r. Produkcja w 1969 r. (maksymalna) 270 729 t.

Podreden w Strzemieszycach (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1912—1935 na dzierżawionych polach górniczych. Kopalnia do 1927 r. miała nazwę Zdzisław, w la-

Kopalnia Pierwszego Maja w Mszanie około 1962 r.

Cechownia kopalni Pierwszego Maja około 1970 r.

tach 1923—1929 Marian, od 1929 r. Podreden. Kolejnymi dzierżawcami byli: 1) J. Karniewski i Z. Rudolf (do 1914 r.), 2) L. Rusinowicz, 3) S. Krudelski (do 1923 r.), 4) S. Sokół, 5) P. Chmielewski (do 1926 r.), 6) Ksawery Góral i M. Szpiigelman, którzy w 1929 r. utworzyli spółkę pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Podreden (udziałowcy: Mendel Magierkiewicz, Majer i Mordka Szpiigelmanowie, Szmul Biegun, Ksawery Góral, potem inni). Produkcja w 1913 r. 7612 t, w 1922 r. (maksymalna) 7890 t.

Pogonia w Pogoni (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1816—1866, należała do miejscowych właścicieli ziemskich (zał. przez Tymienieckiego była później własnością Siemieńskich, Mycielskich, a od 1863 r. Gustawa von Kramsty). Produkcja w 1846 r. 2,5 tys. t. W latach 1866—1870 istniała na jej miejscu kopalnia → Feliks.

Pokój w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), utworzona 3 VII 1902 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: → Friedrich Wilhelm (eksploatowanej od 1900 r.), Eintracht I (→ Eintracht) i Saara I (→ Saara). Należała do spółki Oberschlesische Eisenbahnbedarfs- A. G., następnie do spółki Huta Pokój, a od 1931 r. do Rudzkiego Gwarectwa Węglowego. Nazwa niemiecka (do 1922 r. i w latach 1939—1945) Friedensgrube. W latach 1945—1957 kopalnia należała do Rudzkiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW, a 1 IV 1968 r. przyłączono do niej kopalnię → Wanda-Lech. Produkcja w 1913 r. 720 782 t, w 1938 r. 567 800 t, w 1970 r. 2 084 709 t, w 1979 r. 3 676 110 t.

Poleń zob. Dąbrówka Śląska

Polska w Malej Dąbrówce zob. Dąbrówka Śląska

Polska w Świętochłowicach, utworzona 24 X 1873 r. przez połączenie pól górniczych: Bohlen (nad. 7/19 II 1844 r.), Gefall (nad. 25 VIII 1854 r.), Faustin (nad. 19 VI 1857 r.) i Hexenkessel (nad. 19 VI 1872 r.). Należała do Gwidona Henckel von Donner-

smarcka, potem do jego spadkobierców. Eksploatację rozpoczęto w 1872 r. w polu Gefall. Połączoną kopalnię eksploatowano razem z kopalniami i polami górniczymi: → Fausta, Falvabahnhof (nad. 18/27 IV 1844 r.), → Otilie, → Guttmannsdorf, → Gutt Glück, Heyduck (nad. 28 XII 1875 r.), Kleinigkeit (nad. 30 V 1874 r.) Bohlen I-II, Faustin II-VI, Hugo II i Kalina II. Nazwa kopalni do 1922 r. Deutschland, w latach 1922—1937 — Niemcy, od 3 V 1937 r. — Polska. Należała od 1945 do 1957 r. — do Chorzowskiego ZPW, od 1 IV 1957 do Katowickiego ZPW. Od 1 I 1972 r. połączono ją z kopalnią → Prezydent pod nazwą Polska (z dyrekcją początkowo w Chorzowie, następnie w Świętochłowicach). Produkcja w 1873 r. 6676 t, w 1913 r. 1 028 831 t, w 1938 r. 800 200 t, w 1970 r. 946 585 t, w 1979 r. 2 037 838 t.

Porąbka w Zagórz (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1915—1931 na polu górniczym dzierzawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Należała do Stanisława Pawłowskiego, który w 1924 r. przyjął do spółki Mikołaja i Zdzisława Zwolińskich; od 1930 r. dzierżawiła kopalnię spółka Ha-Pe-Ka. Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 18 485 t.

Porąbka w Zagórz (Sosnowiec), zbudowana w latach 1951—1958 częściowo na bazie dawnej kopalni Klimontów II. Od 1 VII 1958 r. połączono ją z kopalnią Mortimer pod nazwą → Mortimer-Porąbka. Główny szyb wydobywczy Zyszard oddano do eksploatacji 4 XII 1961 r. Należała do Dąbrowskiego ZPW.

Porąbka zob. Wiktor w Porąbce

Porębskiwunsch zob. Vereinigte Friedrich und Orzesche

Powstańców Śląskich w Bytomiu, powstała 1 I 1975 r. przez połączenie kopalń → Bytom i → Radzionków. Należała do Bytomskiego ZPW (od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Bytomiu). Produkcja w 1979 r. 5 640 804 t.

Preussen zob. Miechowice

Kopalnia Porąbka w Zagórz u około 1960 r.

Prezydent w Chorzowie, obejmowała Pole Wschodnie i Pole Południowe dawnej kopalni → Król. W latach 1937—1939 nazywała się Prezydent Mościcki (od szybu wydobywczego Prezydent Mościcki, zbudowanego w latach 1929—1933), podczas okupacji hitlerowskiej — Königsgrube Ostfeld, od 1945 r. — Prezydent. Do 1939 r. eksploatowała ją spółka Skarboferm, w latach okupacji hitlerowskiej przejął ją koncern Hermann Göring, od 1945 do 1957 r. należała do Chorzowskiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. — do Katowickiego ZPW. Od 1 I 1972 r. została połączona z kopalnią → Polska pod nazwą Polska. Produkcja w 1938 r. 1 551 292 t, w 1970 r. 1 175 360 t.

Prezydent Mościcki zob. Prezydent

Prinz Karl von Hessen zob. Król

Prinzengrube zob. Książętko

Przedsiębiorstwo Górnicze Tepery i Kulaka w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), istniało w 1929 r., należało do Jana Kulaka i Stanisława Tepery. Produkcja 471 t.

Przemsza w Brzezince (Mysłowice), nad. 10/22 I 1824 r., powiększona 5 VII 1833 r. i 5 XI/8 XII 1856 r., eksploatowana od 1824 r. Należała w połowie do Luizy Sułkowskiej, druga połowa była własnością kilku przedsiębiorców. W 1869 r. kopalnię tę połączono z kopalnią → Wanda. Produkcja w 1868 r. 71 tys. t.

Psary w Psarach, eksploatowana w latach 1920—1921, należała do A. Szczypińskiego, a następnie do Towarzystwa Psary w Krakowie. Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 367 t.

Pstrowski w Biskupicach (Zabrze), nad. 4 XII 1854/9 VII 1856 r. pod nazwą Hedwigswunsch. Należała do

Ballestrema, który od 1855 r. wydzierzawiał ją wraz z polami Gute Hedwig (nad. 5 XII 1855/9 VII 1856 r.) i Bertha Wunsch (nad. 4 XII 1855/9 VII 1856 r.) Zakładom Borsiga. Budowę kopalni rozpoczęto w 1856 r. W latach 1862—1863 eksploatowano ją pod nazwą Bertha Hedwig, a od 1864 r. — pod nazwą Hedwigs-wunsch. W 1938 r. kopalnia została kupiona przez spółkę Borsig-Koks-werke, a od 1945 r. należała do Zabrzeńskiego ZPW. Nazwa do 1945 r. Hedwigswunsch, w latach 1945—1948 Jadwiga, od 1 V 1948 r. Pstrowski (na część Wincentego Pstrowskiego, który w 1947 r. zapoczątkował w tej kopalni współzawodnictwo pracy w górnictwie). Od 1 I 1953 r. włączono do niej szyb Franciszek z kopalni Rokitnica, a od 1 I 1973 r. przyłączono do niej całą kopalnię Rokitnica (połączoną uprzednio z kopalniami Mikulczyce i → Ludwik-Concordia). Produkcja w 1873 r. 279,8 tys. t, w 1913 r. 1 026 161 t, w 1938 r. 1 693 011 t, w 1970 r. 583 300 t, w 1979 r. 2 289 640 t.

Quintoforo w Chropaczowie (Świętochłowice), nad. 13 XI/2 XII 1826 r. należała do Karola Łazarza Henckel von Donnersmarcka, który w 1857 r. sprzedał ją spółce Schlesische A. G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb. Eksploatowana z przerwami w latach 1828—1874, w 1875 r. włączona do kopalni → Matylda. Produkcja w 1873 r. 13,2 tys. t.

Radzionkau zob. Radzionków

Radzionków w Radzionkowie (Bytom), zbudowana w latach 1871—1874 (eksploatowana od 1874 r.) na nadanych w latach 1825—1874 polach górniczych, połączonych 3 IV 1897 r. pod nazwą cons. Radzionkau (o łącznej powierzchni 31,2 km²). Należała do Henckel von Donnersmarcków z linii bytomsko-siemianowickiej, a od 1921 r. do spółki The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited. W 1922 r. oddzielono od niej część pola górniczego, która pozostała w niemieckiej części Śląska i zbudowano tam w następnych latach kopalnię → Bytom. Od 1945 r. kopalnia Radzionków nale-

żała do Bytomskiego ZPW, od 1 I 1975 r. połączona z kopalnią Bytom pod nazwą kopalnia → Powstańców Śląskich. Produkcja w 1913 r. 843 582 t, w 1938 r. 594 741 t, w 1970 r. 1 538 050 t.

Ratibor w Zawiści (Orzesze), nad. 28 XII 1844/13 I 1845 r.; w 1855 r. prowadzono na tym polu próbné roboty górnicze (wydobycie około 13 t). Pole górnicze należało do Ignacego Eiseneckera, w 1852 r. kupił je hrabia von Bohlen, w 1890 r. przeszło na własność Banku Weimarskiego, a następnie spółki Gottmitunsgrube.

Reden w Biertułtowach (Wodzisław Śląski), nad. 16/26 X 1841 r., eksploatowana w latach 1842—1873 i 1892—1905. Należała do mistrza murarskiego Józefa Heintzego z Dębca, następnie od 1848 r. do kupca Jakuba Dresdnera z Bytomia, od 1857 r. do Loebela Freunda, od 1859 r. do Alberta Ehrmanna z Cieszyna i kupca Dawida Bergera z Lipska, później jeszcze kilkakrotnie zmieniła właścicieli. Po unieruchomieniu eksploatowana była przez kopalnię Emma. W 1936 r. pole kopalni przeszło na własność Rybnickiego Gwarectwa Węglowego. Produkcja w 1873 r. 4 tys. t (w 1902 r. maksymalna 59 205 t).

Reden w Dąbrowie Górniczej, zał. w 1785 r. przez mieszczan będzin-skich, w 1796 r. przejęta przez władze pruskie, które nadały jej nazwę Reden. Podporządkowana początkowo Kamerze Wojenno-Dominialnej (Kriegs- und Domanenkammer) we Wrocławiu, a od 1 VII 1799 r. śląskim władzom górniczym. W 1807 r. znalazła się w granicach Księstwa Warszawskiego i należała do francuskiego marszałka Lannesa, następnie do wdowy po nim. Od 1814 do 1891 r. należała do władz Królestwa Polskiego. W 1814 r. zbudowano w niej sztolnię Ulman, a w 1839 r. szyby wydobywcze. Po pożarze podziemnym w 1865 r. kopalnia była przez parę lat unieruchomiona, po następnym pożarze w 1875 r. wybierano tylko resztki węgla, które można było wydobyć bez poważniejszych inwestycji. Od 1 I

Odkrywka przy kopalni **Reiden** w Dąbrowie Górniczej czynna w końcu XIX w.

1892 r. wydzierżawiła kopalnię spółka Szewcow, Derwiz i Pomerancew, która w 1897 r. sprzedała swoje prawa Francusko-Rosyjskiemu Towarzystwu Górniczemu (przemianowanemu w 1925 r. na Franko-Polskie Towarzystwo Górnicze). Próby ponownego uruchomienia kopalni podjęto w latach 1894—1895, w 1899 r. wznowiła wydobywanie. Ostatecznie unieruchomiona 9 VII 1935 r. z powodu pożaru podziemnego. Produkcja w początkach XIX w. 1,5—3 tys. t rocznie, w 1840 r. 15 tys. t, w 1900 r. 19 690 w 1913 r. 274 032 t.

Redensblick zob. Łagiewniki

Regenbogen w Bielszowicach (Ru-
da Śląska), nad. 22 VIII/1 IX 1840 r.,
należała w połowie do Karola Go-
duli, druga połowa udziałów miała
paru właścicieli (m.in. część kuk-
sów należała do hrabiego Andrzeja
Renarda). W 1842 r. Godula kupił
dalsze 20,3 kuksów, a w 1902 r.

Joanna Schaffgotsch wykupiła resz-
tę kopalni. Kopalnia w latach
1854—1865 eksploatowana jako od-
rębny zakład, a od 1902 r. razem z
kopalnią Lithandra. Produkcja w
1863 r. (maksymalna) 14,9 tys. t.

Reiches Floetz zob. Hulczyńskie
Kopalnie

Renard zob. Sosnowiec

Reserve w Janowie (Katowice) —
pole górnicze wielkości 22,86 km²
utworzone 13 XII 1896 r. przez po-
łączenie pól górniczych i kopalni:
Neuenburg (zarezerwowane 15 III
1859 r.), Martin Süd (wydzielone
w 1896 r. z nadanego 17/28 XII
1842 r. pola Martin), Josephinens
Hoffnung (nad. 4/13 XI 1840 r.). →
Susanne, →Lossek, Ruth (nad. 20/30
VII 1842 r.), Waldemar West (wy-
dzielone w 1896 r. z nad. 15 III 1859
r. pola Waldemar), Agathe West
(→Agathe), Eisenbahn West (→
Eisenbahn), →Catalpa, Esau (zare-
zerwowane 12 III 1859 r.), Julius

(nad. 17 II/19 III 1840 r.), →Bergthal, →Pepita, Murczki (zarezerwowane 15 III 1859 r.) i Bergthal I (nad. 10 V 1896 r.). W 1897 r. oddzielono od niego pole Neue Reserve (4,3 km²), które przejął książę Christian Kraft zu Hohenlohe-Oehringen (następnie Zakłady Hohenlohego), podczas gdy właścicielem reszty był Franciszek Hubert von Tiele-Winckler. W 1899 r. spółka Georg von Giesches Erben nabyła pole Reserve oprócz oddzielonego od niego pola Muchowiec (1,5 km²), a w 1917 r. zakupiła również pole Muchowiec. Pola te zostały przyłączone do kopalni Giesche i stanowiły dla niej rezerwowy obszar górniczy. W Polsce Ludowej wykorzystano je dla założenia nowej kopalni →Staszic.

Rheinbabenschächte zob. Bielszowice

Richard w Dąbrowie (Jaworzno) — kopalnia, której budowę rozpoczęła spółka Energieversorgung Oberschlesien A.G. około 1943 r.; w 1945 r. włączona do kopalni →Jaworzno.

Richter zob. Siemianowice

Rieda (Ritha) kopalnia zob. Tenzynek

Rittera (Richtera) kopalnia zob. Pechnik

Robert zob. Sobieski

Robert w Zawadzie (Orzesze), nad. 18 VII/I VIII 1827 r., eksploatowana od 1855 r. Należała do właściciela majątku Zawada Antoniego von Fragsteina (61 kuksów) i kilku innych udziałowców. Później nastąpiły zmiany stosunków własnościowych, m.in. w 1855 r. Eliaz Perl kupił 61 kuksów, w 1873 r. Emanuel Friedlaender nabył od niego 59 kuksów, w 1895 r. Joanna Schaffgotsch zakupiła 31,6 kuksów. Od lat osiemdziesiątych kopalnię Robert eksploatowano razem z kopalnią →Vereinigte Friedrich und Orzesche. Produkcja w 1873 r. 8167 t, w 1875 r. 14 935 t.

Rogoźnik w Rogoźniku (Bobrowniki), istniała w 1824 r., należała do Kmity.

Rokitnica w Rokitnicy (Zabrze), nad. 22 XII 1857 r. pod nazwą Castellengo, należała do Ballestremów (od 1927 r. do Gwarectwa Castellengo-Abwehr). Kopalnię zaczęto budować w 1898 r., a w 1899 r. rozpoczęto jej eksploatację; eksploatowała ona również pola górnicze Leithold (nad. 27 VIII 1857 r.) i Valentin (nad. 28 I 1868 r.). Nazwa kopalni do 1945 r. Castellengo, następnie Rokitnica. Od 1945 r. należała do Zabrzańskiego ZPW, 1 X 1960 r. połączona z kopalnią Mikulczyce pod nazwą →Mikulczyce-Rokitnica. Produkcja w 1913 r. 839 207 t, w 1938 r. 2 283 526 t.

Rokitnica w Zabrzu, utworzona 1 I 1970 r. przez połączenie kopalń →Mikulczyce-Rokitnica i →Ludwik-Concordia. Należała do Zabrzańskiego ZPW. Została włączona 1 I 1973 r. do kopalni →Pstrowski. Produkcja w 1970 r. 2 820 339 t.

Roman zob. Podredon

Römer zob. Rymer

Rosalie zob. Paulus

Rozbark w Bytomiu, nad. 4 II 1856 r. pod nazwą Heinitz, powiększona 9 III 1867 r., eksploatowana od 1877 r. Połączona 6 XI 1883 r. z polami górniczymi Rossberg (nad. 23 VI 1855 r., powiększone 29 VI 1867 r.), Nanny (nad. 30 I 1872 r.) i Moritz (nad. 16 VIII 1872 r., eksploatowane w 1873 r.). Wszystkie 4 pola należały do Ottona Friedlaendera, ale w 1883 r. sprzedano je z licytacji za długi. W 1890 r. kupiła kopalnię firma Georg von Giesches Erben, która eksploatowała ją razem z polami górniczymi Hoffnung (nad. 19 IX 1870 r.) i Heinitz Erweiterung (nad. 17 II 1904 r.). Po 1922 r. z części pola kopalni po stronie polskiej utworzono odrębne pola górnicze. Nazwa kopalni do 1945 r. Heinitz, następnie Rozbark. Od 1945 r. kopalnia należała do Bytomskiego

ZPW. Włączono do niej 1 I 1971 r. kopalnię → Łagiewniki. Produkcja w 1913 r. 838 970 t, w 1938 r., 1561 037 t. w 1970 r. 1 300 559 t, w 1979 r. 2 063 222 t.

Rudno (Tenczynek, gmina Krzeszowice) — w latach sześćdziesiątych XIX w. założył tam kopalnię węgla baron Rosenber-Lipiński. Kopalnię tę unieruchomiono w 1870 r. W latach osiemdziesiątych wznowił eksploatację Ryszard Laskowski, który w 1881 r. uzyskał nadanie pola górniczego Święta Helena, a później dalsze pola górnicze (m.in. wykupił w latach 1897—1906 pola Franciszek i Barbara, należące uprzednio do Westenholza, a jego syn otrzymał w 1903 r. nadanie na pole Aldona w Tenczynku). Kopalnię Laskowskich kupił w 1903 r. Herman Kulka i Leonard Poniżił z Opawy, a w 1912 r. nabyła ją spółka Westböhmischer Bergbau-Aktien-Verein, która unieruchomiła ją w tym samym roku. Produkcja w 1906 r. 5544 t.

Rudokoks w Psarach, eksploatowana w latach 1928—1930. Należała do M. Dzieduszyckiej z Warszawy, od której dzierżawiła kopalnię spółka Rudokoks (zarządca Zdzisław Rudolf). Produkcja w 1929 r. (maksymalna) 3031 t.

Rudolf zob. Kościuszko

Ruhberg koło Wesołej (Mysłowice), należała do księcia pszczyńskiego. Założona w 1770 r. pod nazwą Wesollaer Grube, dostarczała węgla dla huty szkła w Wesołej. Po wybraniu górnych pokładów rozpoczęto około 1800 r. eksploatację w innym miejscu (w pobliżu lasu w Słupnej), zmieniając nazwę kopalni na Ruhberg (na cześć kierownika huty szkła w Wesołej Ruhberga, założyciela pierwszej na Górnym Śląsku huty cynku). W 1814 r. eksploatację przerwano również i w tym rejonie na skutek silnego napływu wody. Ponownie eksploatowano kopalnię w latach 1833—1846 i 1871—1879, przy czym

książę pszczyński dzierżawił ją różnym przedsiębiorcom. Produkcja w 1873 r. 11 486 t.

Rydułtowy w Rydułtowach (Wodzisław Śląski), nad. 2 II 1806 r. pod nazwą Charlotte, powiększona 24 X/5 XI 1817 r. i 16/30 V 1825 r., eksploatowana od 1806 r. Należała do Fryderyka von Sacka i jego żony Luizy, która w 1824 r. przejęła całą kopalnię. W 1827 r. nabył kopalnię Józef Doms, a w latach 1837—1838 kupiec Fryderyk Wilhelm Hoffmann, który w 1839 r. odstąpił połowę koksów Franciszkowi Wincklerowi. Kopalnię połączono 24 III 1840 r. z kopalniami → Sack i → Petronella. W 1843 r. kupił połączoną kopalnię od Hoffmanna i Wincklera profesor Karol Kuh. Kopalnię powiększono 7/19 XII 1842 r., 30 IV/10 V 1849 r. i 15 X 1857 r. Spadkobiercy profesora Kuha utworzyli Gwarectwo Charlotte i uzyskali 22 XI 1884 r. połączenie kopalni z polami górniczymi: Eleonore, von der Heydt, Durant, Minna, Michael, Thürnagel, Georg Friedrich, Hans Julius, Heinrich, Carnall i Wit von Döring, nadanymi w latach 1837—1867. W 1899 r. wykupiła Gwarectwo grupa kapitalistów austriackich i czeskich, którzy nabyli również kopalnię → Leo, → Dicke Verwandschaft oraz pola górnicze Caecilie (nad. 21 IV 1849 r., powiększone 13 I 1863 r.) i Agnes Glück (nad. 26 VIII 1859 r., powiększone 6 V 1867 r.). Eksploatowano je następnie razem z kopalnią Charlotte. W 1930 r. kopalnię wydzierżawiło Rybnickie Gwarectwo Węglowe, które nabyło większość udziałów w Gwarectwie Charlotte. W latach 1932—1936 kopalnia była przejściowo unieruchomiona; w czasie okupacji przejął ją koncern Hermann Göring. Od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW. Nazwa kopalni do 1928 r. Charlotte, następnie Charlotta (podczas okupacji ponownie Charlotte), od 1945 r. Rydułtowy. Od 1 I 1968 r. przyłączono do niej kopalnię → Ignacy. Produkcja w 1873 r. 60,8 tys. t, w 1913 r. 1 045 278 t, w 1938 r. 255 790 t, w 1970 r. 2 272 940 t. w 1979 r. 2 934 342 t.

Kopalnia Rydułtowy (Charlotte) w Rydułtowach — szyb Leon II w 1939 r.

Rymer w Niedobczycach (Rybnik), nad. 4 VI 1853 r. pod nazwą Romer należała początkowo do profesora Karola Kuh, potem do jego spadkobierców, w 1890 r. nabył ją koncern hutniczy Oberschlesische Eisenindustrie A.G. w Gliwicach, a w 1894 r. — Fritz Friedlaender. Od 1898 r. należała do spółki Johann Jacob w Radlinie, a od 1903 r. do Rybnickiego Gwarectwa Węglowego. Eksploatowana w latach 1880—1883, później połączono ją z kopalnią Emma, a od I VII 1896 r. przekształcono ją razem z kopalnią → Johann Jacob w samodzielny zakład. Eksploatowała ona również pola górnicze: Wöhelmsbahn (nad. 14 IX 1857 r.), Vincenz-Glück (nad. 4 XI 1858 r., powiększone 13 XII 1866 r.), Hans Reinhold (nad. 6 XI 1857 r.) i Marienssegen (nad. 16 IV 1859 r., powiększone 4 I 1867 r.). W 1919 r. przyłączono do niej także unieruchomioną kopalnię → Beatensglück. W czasie okupacji hitlerows-

kiej przejął ją koncern Hermann Göring, od 1945 r. należała do Rybnickiego ZPW. Nazwa kopalni w latach 1896—1902 Johann Jacob, od 1903 do 1936 r. (i w latach 1939—1945) Romer, od I IX 1936 r. Rymer. Produkcja w 1912 r. 527 582 t, w 1938 r. 678 340 t, w 1970 r. 1 249 560 t, w 1979 r. 2 594 615 t.

Ryszard w Sosnowcu (?), eksploatowana w latach 1900—1901 przez Kazimierza Miecznikowskiego na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 3962 t.

Saara w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 19/28 VIII 1836 r., eksploatowana w latach 1839—1873. Należała do Wincentego von Hochberga (88 kuksów), kupca Szymora Loewy (14 kuksów) i do miasta Bytomia (22 kuksy), później do innych udziałowców. W 1855 r. spółka Mi-

nerva przejęła 20 kuksów, które w 1871 r. przeszły na własność spółki Oberschlesische Eisenbahnbedarfs-A.G. W latach 1872—1899 spółka ta nabyła resztę udziałów. W 1901 r. kopalnię rozdzielono na pola Saara I (włączone następnie do kopalni Pokój) i Saara II (włączone do kopalni Lithandra). Produkcja w 1873 r. 5,7 tys. t. (1858 r. maksymalna 19 tys. t).

Sack w Czernicy (Gaszowice), nad. 8 II 1806 r., powiększona 28 II / 14 III 1826 r., eksploatowana od 1806 r. Należała początkowo do Fryderyka von Sacka, w 1812 r. nabył ją kupiec Jan Gotfryd Weiss z Wrocławia, w 1818 r. — kupiec Karol Franciszek Steinitz, a w 1828 r. — kupiec Józef Doms z Raciborza. W latach 1836—1839 wykupił ją (oraz kopalnię Charlotte) kupiec Fryderyk Wilhelm Hoffmann z Wrocławia, który potem odstąpił poiówe kuksów Franciszkowi Wincklerowi w zamian za kuksy kopalni → Petronella i Heinrich. W 1840 r. kopalnię Sack włączono do kopalni Charlotte. Produkcja w 1815 r. około 3,4 tys. t (dane po 1818 r. razem z kopalnią Charlotte).

Sankt Adalbert w Mokrem (Mikołów), nad. 15/29 I 1837 r., eksploatowana w latach 1841—1885. Należała do Ignacego Eiseneckera, Wincentego von Hochberga i innych udziałowców, a później do gwarectwa, na czele którego stał w Witowski. W 1891 r. kupiona przez firmę Georg von Giesches Erben, a 21 II 1920 r. połączona z polami Rudolph (nad. 27 IX 1856 r., powiększone 14 III 1867 r.), Kieferberg (nad. 16 IV / 14 V 1844 r.) i Carlswunsch (nad. 7/13 I 1837 r., powiększone 25 II 1855 r.) w jedno pole górnicze pod nazwą Vereinigte Mokrauer Gruben. Produkcja w 1873 r. 61,3 tys. t.

Sankt Albert zob. Vorsehung

Sankta Anna w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), nad. 25 I 1842 r. należała do kupca Ignacego Eiseneckera z Mikołowa i do księcia pszczyńskiego. W latach 1852—1853 eksploatowana na rachunek

księcia pszczyńskiego. W 1856 r. nabyta wraz z majątkiem Łaziska Średnie przez radcę komercyjnego Gustawa von Ruffera, od 1884 r. należała do jego spadkobierców. W latach 1871—1885 eksploatowano ją ponownie jako samodzielną kopalnię, a 2 XII 1885 r. włączono ją do kopalni cons. Trautscholdsegen (por. Treue Caroline). Produkcja w 1873 r. 771 t.

Sariusz w Sosnowcu (?), eksploatowana w latach 1900—1901 przez Włodzimierza Bielskiego na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Kopalni i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 2137 t.

Saturn zob. Czerwona, Gwardia

Schlesien zob. Śląsk

Schilling w Bogucicach (Katowice), zarezerwowana 15 III 1859 r., eksploatowana w latach 1855—1859 i 1864. Należała do Waleski von Tiele-Winckler jako właścicielki dominium myślowicko-katowickiego. Od końca XIX w. eksploatowana razem z kopalnią Ferdinand, w 1920 r. włączono ją do kopalni → Katowice. Produkcja w 1859 r. (maksymalna) 1,5 tys. t.

Schwebendes Floetz zob. Hulezyńskie Kopalnie

Selma zob. Wirek

Siegmund zob. Agathe

Siemianowice w Siemianowicach Śląskich, utworzona 27 VII 1855 r. pod nazwą Vereinigte Siemianowitzer Steinkohlengruben przez połączenie kopalni i pól górniczych: → Eugeniensglück, → Carlshoffnung, Leokadia (nad. 19 VII 1854 r.) i Guter Arthur (nad. 19 VII 1854 r.). Należała do Karola Hugona Henckel von Donnersmarcka, eksploatowana od powstania. Rowiększona ją 25 IX 1865 r. przez przyłączenie pól górniczych: Wandakomm, Jung Anna, Łazi, Reicher Seegen Gottes, Noch für Laura, Aemilius i Baingow (nadanych w latach 1857—1862), ponownie powiększona 6 VII 1867 r.

Kopalnię Siemianowice (Huta Laura) w Siemianowicach Śląskich — szyb Ficusus około 1920 r.

W 1871 r. oddzielono od niej kopalnię Laurahütte, którą nabyła spółka Vereinigte Königs- und Laurahütte. Kopalnia ta była eksploatowana przez szyb wydobywcy Ficusus, natomiast reszty kopalni Siemianowice przejściowo nie eksploatowano. W 1881 r. Vereinigte Königs- und Laurahütte kupiła resztę kopalni Siemianowice, która w ten sposób została ponownie połączona. Nowo nabytą część kopalni eksploatowano przez szyby wydobywcy Richter. W 1908 r. kopalnię rozdzielono na 2 zakłady produkcyjne: Laurahütte (nazwa od 1922 r. Huta Laura) z szybami Ficusus i Knoff oraz Richter z szybami Richter. Od 1 VII 1925 r. obie kopalnie połączono w jeden zakład pod nazwą Huta Laura i Richter, lecz 1 I 1929 r. rozdzielono je ponownie. W 1933 r. unieruchomiono kopalnię Huta Laura, a pole jej 29 VII 1933 r. przyłączono do kopalni Richter, której nazwę 15 IX 1936 r. zmieniono na Siemianowice. W 1937 r. kopalnia przeszła na własność Wspólnoty Interesów Górniczo-Hutniczych. W czasie okupacji przejął ją koncern

Hermann Goring, który w 1941 r. uruchomił ponownie kopalnię Huta Laura (Laurahütte), oddzielając ją od kopalni Richter. W 1945 r. obie kopalnie ponownie połączono pod nazwą Siemianowice. Od 1945 r. kopalnia należała do Chorzowskiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Katowickiego ZPW, a od 1 I 1976 r. — do Dąbrowskiego ZPW. Dnia 1 VII 1975 r. włączono do niej kopalnię → Michał. Produkcja (łącznie) w 1873 r. 388 tys. t, w 1913 r. 2 030 716 t, w 1938 r. 1 487 016 t, w 1970 r. 2 998 785 t, w 1979 r. 4 888 440 t.

Siemianowitzer Steinkohlengruben zob. Siemianowice

Siepraw w Sieprawiu — w latach 1800—1803 istniała tam kopalnia należąca do Strobla.

Sierakowskiego kopalnia zob. Śniatyńskiego kopalnia

Siersza w Sierszy (Trzebinia), zał. w 1861 r. pod nazwą Nowa Izabela. W 1884 r. uruchomiono szyb wydobywcy Artur w Krzu (Trzebinia), od którego kopalnia otrzymała

Kopalnia Siemianowice — szyb Richter w latach międzywojennych

nazwę Artur. Należała do rodziny Połockich, a w 1907 r. przejęła ją spółka Galicyjskie Akcyjne Zakłady Górnicze, która w 1922 r. zmieniła nazwę na Sierszańskie Zakłady Górnicze Sp. Akc. W 1943 r. przejęło kopalnię Sierszańskie Gwarectwo Węglowe (Sierszaer Steinkohlengewerkschaft), należące do koncernu Ballestrema. Od 1945 r. należała do Krakowskiego ZPW, a od 1 I 1947 r. — do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Od 1 I 1947 r. kopalnię Artur połączono z kopalnią —Zbyszek pod nazwą Siersza. Od 1 I 1951 r. przyłączono do kopalni Siersza kopalnię—Krystyna w Tenczynku, którą w 1955 r. zlikwidowano. Produkcja w 1900 r. 312 tys. t, w 1913 r. 430 310 t, w 1938 r. 408 216 t, w 1970 r. 2 803 290 t, w 1979 r. 3 830 250 t.

Siersza — odkrywka przy kopalni —Siersza, uruchomiona w 1956 r., zlikwidowana w 1962 r.

Sigismund zob. Agathe

Silesia w Czechowicach-Dziedzicach, zbudowana w latach 1902—1903 (produkcja od 1903 r.) przez spółkę Dziedzitzer Montangewerk-

schaft w Wiedniu, należąca do finansistów austriackich. Po 1918 r. spółka zmieniła nazwę na Zakłady Górnicze Silesia Spółka Akcyjna w Dziedzicach. W czasie okupacji hitlerowskiej kopalnia została przejęta przez spółkę Energieversorgung Oberschlesien A.G., w latach 1945—1946 należała do Rybnickiego ZPW, od 1 I 1947 r. wchodziła w skład Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Produkcja w 1913 r. 175 tys. t, w 1938 r. 282 959 t, w 1970 r. 777 753 t, w 1979 r. 1 223 495 t.

Simonsseegen w Chełmie (Mysłowice), nad. 22 V/5 VI 1843 r., eksploatowana w latach 1843—1845. Należała do kupców Moryca Tichauera, Loebela Perlsa i innych przedsiębiorców. W początkach XX w. Franciszek Hubert von Tiele-Winckler nabył większość kuksów, które w 1923 r. przejęło Górnośląskie Towarzystwo Akcyjne dla Gruntów i Kopalń. Produkcja w 1843 r. około 2 tys. t.

Simonswunsch w Słupnej (Mysłowice), nad. 28 VII/5 VIII 1841 r., eksploatowana w latach 1853—1876, należała po połowie do Moryca Friedlaendera z Bytomia i Luizy

Sulkowskiej, a następnie do licznych przedsiębiorców. W 1903 r. przejęta przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa, a w 1922 r. włączona do pola górniczego Neu Mysłowitz. Produkcja w 1873 r. 29 tys. t.

Sławków — koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza) od około 1814 r. do lat dwudziestych XIX w. eksploatowali węgiel tamtejsi mieszczanie.

Smardzowice — odkrywka przy kopalni → Piast, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana 31 XII 1963 r. Produkcja w 1960 r. 74 492 t.

Sobieski w Borach (Jaworzno), nad. 12 XI 1838 r. jako kopalnia rudy żelaza Emma, należąca do Fryderyka Ludwika Westenholza. Eksploatację wstrzymano wkrótce po nadaniu kopalni. W 1840 r. kupił kopalnię hrabia Ludwik Filip Saint-Genois, w 1856 r. dyrektor huty żelaza Edward Riedel, a w 1869 r. krakowski przemysłowiec Robert Doms, który uzyskał tam też prawo wydobywania węgla. W 1872 r. Doms uzyskał dalsze pola górnicze na węgiel Robert I i II, a w 1894 r. — pole Irena. Około 1876 r. założył kopalnię węgla, która miała nazwę Robert lub Doms. W 1895 r. odstąpił tę kopalnię spółce akcyjnej Société Anonyme Minière et Industrielle w Verviers. Spółka zbudowała w 1909 r. nowy szyb wydobywczy Sobieski, od którego kopalnia otrzymała nazwę Sobieski. W latach międzywojennych przedsiębiorstwo, do którego należała kopalnia, zmieniło nazwę na: Belgijska Spółka Akcyjna Górnicza i Przemysłowa. W 1923 r. stało się przedsiębiorstwem filialnym spółki Giesche Sp. Akc., od 1927 r. miało siedzibę zarządu w Borach. W czasie okupacji hitlerowskiej kopalnia miała nazwę Bory, a następnie Robert. Od 1945 r. należała do Krakowskiego ZPW, a od 1 I 1947 r. do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. Od 1 I 1947 r. włączona do kopalni → Jaworzno, od 1 IV 1957 r. stanowiła ponownie odrębną kopalnię pod nazwą Sobieski, a od 1 I 1973 r. włączono ją znowu do kopalni Ja-

worzno. Produkcja w 1900 r. 47 132 t, w 1913 r. 396 695 t, w 1938 r. 238 610 t, w 1970 r. 707 500 t.

Sobiesław w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1920—1927 na dzierżawionym polu górniczym; do 31 XII 1925 r. miała nazwę Wanda. Dzierżawcami byli Łaznowski i spółka, a następnie J. Rydzewski i S. Chądzyński. Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 10 216 t.

Sonnenstrahl w Mysłowicach, nad. 19 XI/28 XII 1827 r., powiększona 18 II 1867 r., eksploatowana w latach 1828—1834. Należała w połowie do Aleksandra Mieroszewskiego (następnie do Marii Wincklerowej), w drugiej — do Antoniego Kołodziejskiego z Szopienic i Loebela Danzigersa z Mysłowic. W 1840 r. Franciszek Winckler wykupił udziały Kołodziejskiego i Danzigersa. Później kopalnię Sonnenstrahl eksploatowano razem z kopalnią → Mysłowice. Produkcja w 1832 r. (maksymalna) 5,6 tys. t.

Sophie zob. Burghard

Sosnowiec w Sielcu (Sosnowiec), zał. w latach siedemdziesiątych XIX w. pod nazwą Fanny; w latach 1880—1883 zbudowano w niej szyb wydobywczy Eulenburg i Renard (od którego kopalnia otrzymała nową nazwę Renard). Kopalnia należała do spadkobierców hrabiego Jana Renarda, którzy w 1884 r. utworzyli Gwarectwo Hrabia Renard. Na przełomie XIX i XX w. większość udziałów tego gwarectwa wykupili kapitaliści francuscy. Od 1 I 1942 r. kopalnia przejęta przez koncern Preussag, od 1945 r. należała do Dąbrowskiego ZPW. Nazwę kopalni Renard zmieniono w 1946 r. na Sosnowiec, w 1949 r. na Stalin (im. Józefa Stalina), w 1956 r. ponownie na Sosnowiec. Produkcja w 1900 r. 586 tys. t, w 1913 r. 662 472 t, w 1938 r. 941 177 t, w 1970 r. 2 114 395 t, w 1979 r. 2 544 000 t.

Sośnica w Sośnicy (Gliwice), objęła pola górnicze: Eustachius (nad. 15 XII 1857 r.), Bronisława (nad. 1 I 1859 r.), Carl Oswald (nad. 25 II

1859 r.), Oehringen (nad. 20 III 1860 r.) i 10 innych pól nadanych w latach 1867—1896, połączonych 6 VI 1922 r. pod nazwą Konsolidierte Oehringen Grube. Budowę kopalni rozpoczęto w 1913 r., a wydobywanie węgla w 1917 r. Kopalnia należała do Zakładów Hohenlohego, a w 1921 r. przejęła ją spółka Oehringen Bergbau A.G. w Berlinie. W latach 1924—1926 nastąpiły zmiany obszaru górniczego w związku z wyniszczeniem pól z sąsiednimi przedsiębiorstwami. W 1939 r. kopalnia wzięta pod zarządek komisaryczny, a w 1941 r. przejęta przez koncern Hermann Göring. Nazwa kopalni do 1945 r. Oehringen (miała 2 pola eksploatacyjne, z których wschodnie nazywało się Schachtanlage Sosniza lub Oehringen Ostfeld, a zachodnie, eksploatowane od 1943 r., Oehringen Westfeld). Od 1945 do 1957 r. kopalnia należała do Gliwickiego ZPW, a od I IV 1957 r. — do Zabrzeńskiego ZPW. Produkcja w 1938 r. 1 460 057 t, w 1970 r. 2 389 150 t, w 1979 r. 4 814 410 t.

Spechschacht w Jaworznie — upadła przy kopalni Jan Kanty, zbudowana w 1943 r. przez Energiewersorgung Oberschlesien A.G.

Sperlinga w Jaworznie — 2 kopalnie, założone przed 1805 r. (na gruntach Maikowizna i Szalonka, blisko Przemszy) przez Jana Sperlinga, zarzucone w 1809 r. W latach trzydziestych XIX w. nieczynne kopalnie przejął Senat Wolnego Miasta Krakowa. Produkcja w 1805 r. około 500 t (5 tys. korcy).

Spytkowice w Spytkowicach — budowę kopalni prowadziła w latach 1921—1924 Belgijska Spółka Akcyjna Górnicza i Przemysłowa w Borach. Budowę przerwano wobec zmiany koniunktury gospodarczej.

Stalin zob. Sosnowiec

Stalinogród zob. Katowice

Staniłaus-Erbstollen — sztolnia w Brzęczkowicach (Mysłowice) odwadniająca kopalnię Leopoldyna, Przemsza, Teodor i inne w rejonie

Brzęczkowic, Słupnej i Brzezinki. Należała do właścicieli kopalni Leopoldyna (Mieroszewskich, następnie Wincklerów). Nadana 14 II 1820 r. jako sztolnia dziedziczna osiągnęła w 1859 r. długość 2,3 km. Zasypano ją w latach międzywojennych w związku z unieruchomieniem kopalni → Nowa Przemsza.

Stanisław (Stanisław II) w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1908—1934 na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Flora. Pierwszym dzierżawcą był inżynier Stanisław Hilczyński. Od 1920 r. kopalnię dzierżawił Myszkowski i jego wspólnicy, którzy utworzyli spółkę pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Stanisław. Od 1923 r. głównymi udziałowcami spółki byli Maurycy i Ignacy Meitlisowie; w 1934 r. spółkę rozwiązano, a likwidatorem był Ignacy Meitlis. Produkcja w 1913 r. 15 014 t, w 1929 r. (maksymalna) 55 518 t.

Staszic w Giszowcu (Katowice), zbudowana w latach 1959—1964, od 20 VII 1964 r. przejęta do eksploatacji. Należała do Katowickiego ZPW (od I X 1982 r. do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Katowicach). Produkcja w 1970 r. 1 752 518 t, w 1979 r. 3 868 510 t.

Staszic w Zagórz (Sosnowiec), eksploatowana w 1901 r. (jako Staszic I), następnie w latach 1917—1926 prowadzona przez Stanisława Knothe i Józefa Przedpeńskiego jako płytka kopalnia na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1901 r. 1219 t, w 1921 r. (maksymalna) 31 229 t.

Staszic II w Strzemieszycach (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1901—1906, należała do Francusko-Rosyjskiego Towarzystwa Górniczego. Produkcja w 1903 r. (maksymalna) 13 214 t.

Stein zob. Orzegów

Stella koło Dąbrowy Górniczej, eksploatowana w latach 1901—1903

przez Marcelę Sternickiego na polu górniczym dzierżawionym od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 7266 t.

Stollen Floetz zob. Hulczyńskie Kopalnie

Strycharskiego kopalnia zob. Barbara w Tenczynku

Strzyżowice w Strzyżowicach (Psary), istniała w 1824 r., należała do Szolarskiego.

Strzyżowice zob. Andrzej II

Susanna w Janowie (Katowice), nad. 13/19 IV 1838 r. należała po połowie do restauratora Traugota Knauta z Mysłowic i właściciela Mysłowic Aleksandra Mieroszewskiego. Później udział Knauta kupili drobni przedsiębiorcy, udział zaś Mieroszewskiego nabyła wraz z ordynacją mysłowicka Maria Winklerowa. Kopalnię eksploatowano w latach 1864—1878. W 1896 r. przejął ją w całości Franciszek Hubert von Tiele-Winckler i włączył do pola—Reserve. Produkcja w 1873 r. 26,5 tys. t.

Susannaswunsch w Czerwionce (Leszczyny), nad. 14 VII 1854 r., powiększona 16 III 1867 r., eksploatowana w latach 1855—1878. Należała do kilkunastu udziałowców; w latach 1856—1857 udziały zostały wykupione przez profesora Kuha, który w 1872 r. sprzedał kopalnię nadztygarowi Teodorowi Albrechtowi. Od niego nabył ją w tym samym roku kupiec Paweł Ehrlich; w 1877 kupił ją Fryderyk Winterberg z Wiednia, a w 1881 r. Dawid Ehrlich. W 1895 r. nabyła kopalnię Joanna Schaffgotsch, od której kupiła ją w 1897 r. spółka Vereinigte Königs- und Lauramütte. Następnie kopalnię Susannaswunsch eksploatowano razem z kopalnią—Dębieńsko. Produkcja w 1873 r. 10,6 tys. t.

Suszec-Kaczyce-Pawłowice w budowie w Zorach (nazwa od I I 1980 r.)→Świerklany-Suszec w budowie (budowa kopalni Suszec od 1975 r.,

kopalni Kaczyce — od 1978 r.). Kopalnię Suszec oddano do eksploatacji 3 XII 1983 r. pod nazwą→Krupiński, reszta kopalni od I I 1984 r. stanowi odrębne przedsiębiorstwo pod nazwą Kaczyce-Pawłowice w budowie w Kaczycach (Zebrzydowice).

Sylwester zob. Ignacy

Sylwestra w Sarnowie (Psary), eksploatowana w latach 1877—1885. Należała początkowo do Kajetana Ściślickiego (dzierżawiona przez Aleksandra Otruczewę), następnie do jego żony Sylwestry, z drugiego małżeństwa Bednarczykowej. Produkcja w 1880 r. (maksymalna) 324 t.

Szadok w kolonii Kokociniec koło Panewnik (Katowice), należała do księcia pszczyńskiego. Założona w 1845 r. dla zaopatrywania w węgiel pobliskiej huty żelaza Ida, w 1853 r. unieruchomiona, przejściowo wznowiła wydobycie w latach 1881—1883. Produkcja w 1849 r. 6178 t, w 1882 r. 800 t.

Szarłota zob. Charlotte w Sosnowcu

Szczakowa (Jaworzno) — w latach 1766—1768 i 1788—1791 prowadzono koło Szczakowej eksploatację węgla na rachunek skarbu państwa polskiego. W latach czterdziestych XIX w. powstała tam kopalnia węgla w lesie Czarne Bagno; w 1851 r. skarb państwa uzyskał na nią nadanie górnicze, które w 1852 r. nabyła Alojzja Schreyer. Kopalnia była czynna do 1875 r. Ponadto w latach 1867—1872 istniała w Szczakowej kopalnia, należąca kolejno do Joanny Brückner, Józefa Löbensteina, a potem do Adolfa Tugendhata (produkcja maksymalna w 1871 r. — 3,6 tys. t).

Szczeńc Boże w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), utworzona przez połączenie kopalni: Frohe Aussicht (nad. 25 XII 1834 r., eksploatowana od 1835 r., z przerwami), Neue Hoffnung (zgłoszona w 1808 r., nad. 11 I 1858 r., eksploatowana w latach 1817, 1823, 1872—1885), →Sankta An-

na, Friederike (nad. 13 II 1838 r., eksploatowana z przerwami w latach 1841—1863), Trautscholdsegen (nad. 3 II 1838 r., eksploatowana od 1855 r.), i → Treue Caroline, skonsolidowanych 23 VI/2 XII 1885 r. pod nazwą cons. Trautscholdsegen. Kopalnie te w latach 1846—1856 przeszły na własność rady komercyjnego Gustawa von Ruffera i jego żony, a w 1884 r. na rzecz ich spadkobierców. W 1911 r. kopalnia została wzięta pod zarząd Dyrekcji Kopalń Księcia Pszczyńskiego, a w 1914 r. nabyta przez księcia pszczyńskiego na własność (wraz z polem górniczym, na którym uruchomiono w 1914 r. kopalnię→Książątko). Od 1911 r. miała nazwę Neu Glückauf, po 1922 r. przemianowano ją na Szczęść Boże. Robotnicy nazywali ją też Kamienica. W 1925 r. przyłączono ją do kopalni→Aleksander. Produkcja w 1873 r. 32 554 t (w tym sama kopalnia Trautscholdsegen 21 224 t), w 1913 r. 215 645 t.

Szczęść Boże zob. Kmita w Tenzynku

Szczęście Antoniego w Jaśkowicach (Orzesze), powstała z połączenia kopalń Neues Glück w Dębieniu (nad. 11 VI 1792 r. dla barona von Wilczka, eksploatowana w latach 1798—1806) i Anton (nad. 6 III 1807 r., powiększona 4 IV 1810 r., 21/30 X 1816 r. i 10/21 V 1819 r., eksploatowana w latach 1813—1818), skonsolidowanych 27 V/2 XI 1820 r. pod nazwą Antonsglück (powiększona 24 XII 1826/6 I 1827 r.). Właścicielem kopalni był najpierw hrabia Węgierski, a od 1831 r. książęta raciborscy. Kopalnię eksploatowano w latach 1821—1878. W latach 1922—1936 podejmowali eksploatację różni dzierżawcy, później na jej obszarze górniczym były czynne biedaszyby. W 1932 r. przeszła na własność spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Szczęście Antoniego. Nazwę Antonsglück zmieniono w latach międzywojennych na Szczęście Antoniego, a około 1936 r. na Halina. Produkcja w 1873 r. 16 274 t, w 1934 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 7951 t.

Szczęście Henryka (Heinrichsglück), należała do księcia pszczyńskiego. Założona w 1779 r. koło Dolnych Łazisk (Łaziska Górne) pod nazwą Heinrichsglück była czynna do 1840 r., kiedy to zlikwidowano ją na skutek złej jakości węgla. W 1845 r. uruchomiono w pobliżu drugą kopalnię o tej samej nazwie (Heinrichsglück II), która istniała do 1903 r. W 1902 r. założono kopalnię Heinrichsglück III, przemianowaną po 1922 r. na Szczęście Henryka. W 1925 r. włączono ją do kopalni→Aleksander. W 1930 r. unieruchomiono ją, a jej ostatni szyb (Powstańców) zatopiono w 1935 r. W dniu 31 VIII 1952 r. szyb Powstańców po odwodnieniu uruchomiono ponownie i włączono do kopalni→Bolesław Śmiały. Produkcja w 1873 r. (Heinrichsglück II) 34 738 t, w 1913 r. (Heinrichsglück III) 172 739 t.

Szczęście Luizy w Roździeńcu (Katowice), nad. 26 VI/7 VII 1838 r. należała początkowo do Józefa Heintzego (mistrza murarskiego z Dębni), szyczmistrza Traugotta Krauta i Henrietty Fengler (wdowy po aptekarzu z Mysłowic), potem do innych właścicieli. Eksploatowana z przerwami od 1841 do 1894 r., kiedy to została zatopiona. Razem z nią eksploatowano również pole górnicze Guter Traugott (nad. 26 IV/5 V 1839 r.) i Neue Louisensglück (nad. 5 XII 1873/21 IV 1874 r.). W 1933 r. wznowiono eksploatację; prowadziła ją spółka z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą Kopalnia Węgla Kamiennego Szczęście Luizy, która wydzierżawiła prawo wydobywania węgla od właścicieli kopalni. W 1938 r. większość udziałów w Gwarectwie Szczęście Luizy nabył Chil Rechner. W dniu 22 VIII 1939 r. kopalnia została zatopiona na skutek uszkodzenia głównej pompy, później eksploatacji nie wznowiano. Nazwa niemiecka (do 1922 r.) Louisensglück, od 1922 r. Szczęście Luizy, przejściowo (w latach 1937—1938) kopalnia występuje również pod nazwą Jadwiga. Produkcja w 1873 r. 232 861 t, w 1938 r. 41 131 t.

Szczotki w Dąbrowie (Jaworzno), eksploatowana w latach 1921—1923, należała do Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla. Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 22 568 t.

Szczygłowice w Szczygłowicach (Knurów), zbudowana w latach 1957—1961, od 1 VIII 1961 r. przekazana do eksploatacji. Należała do Zabrzańskiego ZPW (od 1 X 1982 r. do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Zabrzu). Produkcja w 1970 r. 2 595 100 t, w 1979 r. 4 612 342 t.

Szombierki w Chruszczowie (Bytom), powstała w 1870 r. z połączenia pól górniczych: Hohenzollern (nad. 14 II 1855 r.), Kleine (nad. 31 III 1869 r.), Comtesse (nad. 31 III 1869 r.) i Elinor (nad. 31 III 1869 r.). Należała do Joanny Schaffgotsch, następnie do spółki Graflich Schaffgotschsche Werke. W latach 1870—1873 zbudowano szyby wydobywcze Hohenzollern (Ewa) i Kaiser Wilhelm (Krystyna), od 1873 r. kopalnia rozpoczęła produkcję. W latach 1882—1922 wchodziła w skład kopalni → Paulus-Hohenzollern, od 1922 r. stanowi znowu samodzielny zakład (nazwa do 1945 r. Hohenzollern). W latach 1945—1957 należała do Rudzkiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW, od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Bytomiu. Od 1 I 1970 r. przyłączono do niej kopalnię → Karol w Orzegowie. Produkcja w 1938 r. 2 025 109 t, w 1970 r. 2 522 183 t, w 1979 r. 2 068 222 t.

Szuman (Schuman) zob. Hieronim

Szyb Maria w Brzezince (Mysłowice) — kopalnia prowadzona w latach 1931—1932 przez Wiktora Wollnego z Mysłowic, wybierająca resztki węgla pozostawionego przez kopalnię → Nowa Przemsa. Produkcja w 1932 r. (maksymalna) 3914 t.

Szyb Nr 34 zob. Maciej w Dąbrowie Górniczej

Szyby Blücher zob. Jankowice

Szyby Piast zob. Piast

Śląsk w Chropaczowie (Świętochłowice), utworzona 6 VII 1883 r. przez połączenie pól górniczych Gabor (nad. 30 VI 1855 r., powiększone 22 I 1867 r.) i Jung Detlev (nad. 20 II 1855 r.); w 1902 r. przyłączono do niej pole Excellenz. Budowę szybów rozpoczęto w 1883 r., eksploatację w 1884 r. Kopalnia należała do Gwidona Henckel von Donnersmarcka, potem do jego spadkobierców. Nazwa niemiecka Schlesien (od 1922 r. Śląsk). W latach 1945—1957 należała do Chorzowskiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Katowickiego ZPW, a 1 I 1967 r. została połączona z kopalnią → Matylda pod nazwą → Śląsk-Matylda. Produkcja w 1913 r. 968 908 t, w 1938 r. 538 600 t, w 1965 r. 339 050 t.

Śląsk w Rudzie Śląskiej, powstała w wyniku połączenia kopalni → Śląsk-Matylda i nowej kopalni Śląsk, budowanej od 1968 r. na obszarze Pola Zachodniego kopalni Wujek. Należała do Katowickiego ZPW, a od 1 I 1976 r. do Bytomskiego ZPW. Przejęta do eksploatacji w grudniu 1974 r., produkcja w 1979 r. 2 022 431 t.

Śląsk-Matylda w Świętochłowicach, utworzona 1 I 1967 r. przez połączenie kopalni → Śląsk i → Matylda. Należała do Katowickiego ZPW. Od 1 I 1974 r. włączono ją do nowej kopalni → Śląsk w Rudzie Śląskiej. Produkcja w 1970 r. 835 750 t. Eksploatację zakończono w latach 1975—1976.

Śniatyńskiego w Jaworznie, zał. w początkach XIX w. przez W. Śniatyńskiego, kupiona w 1805 r. przez hrabię Sierakowskiego. W 1809 r. przejęli ją hrabiowie Przerębscy, którzy wkrótce zrezygnowali z dalszej eksploatacji. Na mocy decyzji Senatu Wolnego Miasta Krakowa z 28 X 1845 r. uznano prawa Przerębskich za wygasłe. Produkcja w 1805 r. około 130 t (1300 korcy).

Świerklany zob. Związku Młodzieży Polskiej

Świerklany-Suszec-Kaczyce w budowie w Suszcu (Żory), utworzona

20 VI 1975 r. pod nazwą Świerklany-Suszec w budowie, od I I 1978 r. otrzymała nazwę Świerklany-Suszec-Kaczyce w budowie, od 29 V 1979 r. — Związku Młodzieży Polskiej-Suszec-Kaczyce w budowie, od I I 1980 r. oddzielono od niej kopalnię — Związku Młodzieży Polskiej.

Tadeusz w Strzyżowicach (Psary), istniała już w 1788 r. W 1797 r. przejęły ją władze pruskie, które nadały jej nazwę Hoym. Podlegała początkowo wrocławskiej Kamerze Wojenno-Dominialnej (Kriegs- und Domänenkammer), a od I VII 1799 r. śląskim władzom górniczym. Od 1807 r. należała do francuskiego marszałka Lannesa, następnie do wdowy po nim, a w 1814 r. przeszła na własność skarbu Królestwa Polskiego. W 1814 r. otrzymała nazwę Lubecki, zmienioną w 1816 r. na Tadeusz (na cześć ministra spraw wewnętrznych Tadeusza Mostowskiego). W 1867 r. wstrzymano jej dalszą eksploatację na skutek silnego napływu wód podziemnych. Nieczynną kopalnię wydzierżawili od I I 1892 r. Szewcow, Derwiz i Pomerancew, którzy w 1897 r. sprzedali swoje prawa Francusko-Rosyjskiemu Towarzystwu Górniczemu (por. Reden). W latach 1901—1910 ponownie eksploatowana pod nazwą Tadeusz II. Produkcja w 1840 r. 3,4 tys. t, w 1909 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 44 473 t.

Tadeusz w Psarach, eksploatowana w latach 1919—1924 na polach górniczych dzierżawionych od Francusko-Polskiego Towarzystwa Górniczego. Dzierżawcami byli kolejno: T. Priwer, A. Szczyński, a następnie (od 1923 r.) sztygar J. Trepka. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 11 669 t.

Tadeusz I w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1901—1904 na terenach dzierżawionych od Towarzystwa Kopalń i Zakładów Górniczych Sosnowieckich. Pierwszym dzierżawcą (w latach 1901—1903) był lekarz Damazy Marian Wieczorkiewicz. W 1903 r. przejęła dzierżawę spółka: P. Korradyni, F. Godziń-

ski i A. Jabłoński, a w 1904 r. P. Woyde. Produkcja w 1902 r. (maksymalna) 7577 t.

Teichmannshoffnung w Szopienicach (Katowice), nad. 29 IV/10 V 1856 r., należała do kupca Gustawa Dreschera z Wrocławia i Waleski von Tiele-Winckler; w latach 1860—1865 wykupiona przez firmę Georg von Giesches Erben. Kopalnię eksploatowano w przerwami do 1863 r., a w 1883 r. włączono ją do kopalni Giesche. Produkcja w 1881 r. 91 068 t.

Tekla w Mogilanach koło Krakowa, istniała w 1803 r., należała do Van der Schildena (oraz do Ignacego Potockiego?).

Telmut w Cieslach (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1920—1924 (do końca 1921 r. pod nazwą Joanna). Należała początkowo do S. Karcha i spółki, a od 1922 r. do spółki Telmut, której udziałowcami byli m.in. Gerhard Stanisław Malinowski, inż. Bolesław Krupiński, inż. Marian Skup, Henryk Wojewódzki, Zygmunt Jerzy Strokowski, Marian Kalinowski, Jan Kowerski. Produkcja w 1922 r. (maksymalna) 9799 t.

Tenczynek (początki górnictwa węglowego) zob. Adam w Tenczynku

Tenczynek (Krzyszowice): w 1797 r. lekarz Filling założył tam kopalnię, którą później odstąpił Fryderykowi Rithowi (Riedowi). W 1814 r. kopalnię kupiła Izabela Lubomirska i połączyła z kopalnią dominialną → Adam w Tenczynku. Produkcja w 1805 r. około 1 tys. t (10 tys. korcy). Od lat sześćdziesiątych XIX w. czynne były w Tenczynku drobne kopalnie, należące do sztygara Juliana Zdanowicza (→ Katarzyna), Szymona Strycharskiego (→ Barbara) i do Ludwika Bogackiego (→ Kmiąta).

Tenczynek zob. Kmita w Tenczynku

Teodor koło Sławkowa (Dąbrowa Górnicza), zgłoszona w 1872 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1878 r. nabyta przez Juliusza Aleksandra,

eksploatowana w latach 1878—1879 i 1883—1890. Produkcja w 1886 r. (razem z kopalnią Herman) 1770 t. W 1893 r. kopalnię razem z innymi polami górniczymi nabyło Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich, które w latach 1900—1901 dzierżawiło prawo eksploatacji W. Halikowi (produkcja w 1900 r. 632 t., w 1901 r. według statystyki rosyjskiej 1230 t.).

Teodor w Strzyżowicach (Psary), eksploatowana w latach 1878—1884. Należała do Warszawskiego Towarzystwa Kopalń i Węgla Zakładów Hutniczych. Produkcja w 1880 r. (maksymalna) 9200 t. W 1900 r. przejściowo wznowiono eksploatację (produkcja 632 t.).

Teodozja (koło Dąbrowy Górniczej?), eksploatowana w 1900 r. przez Antoniego Starkiewicza na polu górniczym dzierżawionym od Francusko-Rosyjskiego Towarzystwa Górniczego; produkcja 108 t.

Thal Floetz zob. Hulczyńskie Kopalnie

Theodor w Brzęczkowicach (Mysłowice), nad. 27 IX 1800 r., powiększana 14 IX 1808 r., 14 IX 1814 r., 30 V/14 VIII 1921 r., 5 XI 1824/3 I 1825 r., eksploatowana od 1801 r. Należała do Felicjana Mieroszewskiego, później do jego spadkobierców, następnie do Wincklerów, a w 1891 r. kupiła ją Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa. Eksploatację prowadzono z przerwami do 1865 r. (maksymalna produkcja w 1823 r. 14,5 tys. t.). Później eksploatowano ją razem z kopalnią →Nowa Przemsza.

Theodor Köner zob. Niwka

Theresien Floetz zob. Hulczyńskie Kopalnie

Thugut w Mysłowicach, nad. 5/21 III 1827 r., eksploatowana w latach 1834—1859. Należała w połowie do dominium myśłowickiego, w drugiej — do licznych drobnych przedsiębiorców (Antoni Kołodziej-ski, sędzia Ullrich, Loebel Danziger, Izaak Freund i inni). W 1889 r. prze-

jęta w całości przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa, a w 1922 r. włączona do pola górniczego Neu Mysłowitz. Produkcja w 1856 r. (maksymalna) około 7 tys. t.

Traugott w Brzęczkowicach (Mysłowice), nad. 9/20 V 1829 r., eksploatowana w latach 1832—1873. Należała do Luizy Sułkowskiej, w 1852 r. kupili ją Gwidon Henckel von Donnersmarck i Moryc Friedlaender, od 1873 r. należała do Gwarectwa Traugott. Produkcja w 1873 r. 2,4 tys. t.

Trautscholdsegen zob. Szczęść Boże w Łaziskach Średnich

Trentowiec w Sierszy (Trzebinia), zał. około 1840 r., po kilku latach unieruchomiona; należała do Potoczkich.

Treue Caroline w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), nad. 12 XII 1797 r., powiększana 16 V 1812 r. i 28 VII 1828 r., eksploatowana z przerwami do 1835 r. Należała początkowo do właściciela majątku Łaziska Średnie Magnusa von Bludowskiego, a w 1814 r. nabył ją wraz z majątkiem ksiądz pszczyński. Na mocy umów z lat 1849—1853 otrzymali tę kopalnię wraz z kopalniami Neue Hoffnung, →Sankta Anna, Friederike, z połową udziałów w kopalniach Alt Glückauf, Frohe Aussicht i →Herzogin Auguste, z połową pola Gotthilf (nad. 15/29 I 1846 r.) oraz z majątkiem Łaziska Średnie spadkobiercy Luizy von Kleist, z domu hrabiny von Hochberg-Fürstenstein. Nowi właściciele sprzedali w 1856 r. majątek i kopalnie radcy komercjalnemu Gustawowi von Rufferowi. W 1882 r. część pola górniczego kopalni Treue Caroline, nabyta przez współwłaścicieli kopalni Gottmituns (→Waleska), została przekształcona w odrębne pole pod nazwą Versöhnung. Resztę włączono w 1885 r. do kopalni cons. Trautscholdsegen. Produkcja w 1829 r. (maksymalna?) 1,3 tys. t.

Trzydnik — odkrywka przy kopalni →Komuna Paryska, czynna w

latach 1958—1959. Produkcja w 1959 r. 65 748 t.

Trzydziestolecia PRL w Jastrzębiu-Zdroju, budowana od 1959 r. pod nazwą Pniówek, przekazana do eksploatacji pod obecną nazwą 1 I 1975 r. Należała do Rybnickiego ZPW (od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu-Zdroju). Produkcja w 1979 r. 2 603 485 t.

Tugendhata kopalnia zob. Szczakowa

Uexkull (Ikkskul) w Zagórzcu (Sosnowiec), zał. w 1845 r. w celu dostarczania węgla do miejscowej huty cynku, zlikwidowana z początkiem lat sześćdziesiątych XIX w. Należała do właściciela majątku Siemieńskiego, od którego dzierżawił ją wraz z hutą cynku Wilhelm Hordliczka. Produkcja w 1861 r. około 12 tys. t.

Uran w Dąbrowie Górniczej, eksploatowana w latach 1923—1924 na polu górniczym dzierżawionym przez B. Meyera i spółkę. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 292 t.

Vereinigte Alexandergrube zob. Aleksander

Vereinigte Friedrich und Orzesche w Orzeszu, utworzona 24 I 1876 r. przez połączenie kopalni i pól górniczych: → Friedrich, Orzesche (→ Orzesze), → Honorata i Neue Honorata. Ponadto eksploatowano razem z nią kopalnie i pola: → Leopold, Porembskiwunsch (nad. 28 XI 1840 r., eksploatowana odrębnie w latach 1841—1872), → Robert, Anton Richard (nad. 13 II 1847 r.), Pauls Freude (nad. 4 XI 1858 r.). Kopalnia należała do spółki Oberschlesische A.G. für Kohlenbergbau, w której od lat dziewięćdziesiątych większość akcji miała Joanna Schaffigotsch (następnie Gräfllich Schaffigotschsche Werke). Wobec nierentowności spółkę rozwiązano w 1911 r. i od 1 X 1911 r. wstrzymano eksploatację kopalni. Jej pole przejęła spółka Gräfllich Schaffigotschsche Werke (w latach

międzywojennych spółka Godula). Produkcja w 1891 r. (maksymalna) 120 908 t.

Vereinigte Siemianowitzer Steinkohlengruben zob. Siemianowice

Victor w Zależu (Katowice), nad. 27 I/6 II 1838 r., eksploatowana od 1841 do 1373 r. Należała do Aleksandra von Bally i spadkobierców Fryderyka von Wrochem, później właściciele zmieniali się. W 1853 r. kupił kopalnię Gustaw Kramsta, a 29 VII 1858 r. przyłączono do niej kopalnię → Charlotte. W 1899 r. przeszła na własność Gwarectwa Oheim i potem była eksploatowana razem z kopalnią → Wujek. Produkcja w 1873 r. 22,3 tys. t.

Victoria (Wiktoria) w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1900—1901 i 1928—1938 na polach górniczych dzierżawionych od kopalni → Flora. W latach 1895—1901 dzierżawił od skarbu państwa prawo wydobywania węgla z pól → Lipno i Victoria Józef Lipiński. W latach 1928—1938 dzierżawcą była spółka Kopalnia Węgla Kamiennego Victoria, której udziałowcami byli Piotr Kozłowski i Ignacy Meitlis. Produkcja w 1937 r. (maksymalna) 95 611 t.

Viereckssegen zob. Błogosławieństwo Boże

Vitus w Mysłowicach, nad. 13 II/11 III 1841 r. należała w połowie do Franciszka i Marii Wincklerów, w drugiej — do licznych drobnych przedsiębiorców. W 1865 r. Tiele-Wincklerowie wykupili całość kukusów, a w 1869 r. sprzedali kopalnię firmie Georg von Giesches Erben. Kopalnię eksploatowano od 1877 r., a w 1883 r. włączono ją do kopalni Giesche. Produkcja w 1882 r. 134 036 t.

Vorselung w Mokrem (Mikołów), nad. 12/24 XI 1845 r., eksploatowana z przerwami w latach 1847—1859 razem z kopalnią Sankt Albert (nad. 12/24 XI 1845 r.). Obie kopalnie należały do Ignacego Eisenackera, Karola von Breitkopfa

Wincentego von Hochberga i innych udziałowców. W latach 1831—1606 większość udziałów wykupiła firma Georg von Giesches Erben. Produkcja w 1858 r. (maksymalna) 3,7 tys. t.

Vorsicht w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), nad. 14/23 III 1841 r., eksploatowana w 1841 r. Należała do lekarza Wilhelma Schulze i hrabiego Andrzeja Renarda. W 1841 r. połowę udziałów nabył Karol Godula, resztę kupił w 1855 r. spółka Minerva. W 1857 r. kopalnię włączono do kopalni → Friedrich Wilhelm, Produkcja w 1841 r. około 300 t.

Wahre Concordia w Orzeszu, nad. 1/15 X 1828 r., eksploatowana w latach 1856—1857. Należała do spadkobierców Karola Wojskiego (61 kuksów), pastora Naglo i innych przedsiębiorców. W latach pięćdziesiątych większość udziałów wykupił Franciszek Winckler, w 1873 r. przejęła je spółka Oberschlesische A. G. für Kohlenbergbau, następnie przeszły one na własność spółki Graflich Schaffgotschsche Werke. Produkcja w 1856 r. około 80 t.

Wald w Bytkowie (Siemianowice Śląskie), eksploatowana w latach 1786—1787 przez właściciela majątku Bytków von Klocha, następnie zarzucona; łączna produkcja około 140 t.

Waldemar w Brzęczkowicach (Mysłowice), eksploatowana w 1927 r. przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością Dalag w Mysłowicach; produkcja 1078 t.

Waleria zob. Grodziec I

Walenty w Rudzie Śląskiej, nad. 23 1/3 II 1841 r. pod nazwą Wolfgang, należała do Ballestremów (w latach 1855—1857 Henryk Gustaw von Ruffer z Wrocławia wykupił 48,8 kuksów tej kopalni oraz innych kopalń i pól górniczych, które z nią później połączył). Połączona 24 I 1890 r. z kopalniami i polami górniczymi: Ruda (nad. 5 XII 1845 r.),

Carl Ludwig (nad. 5 XII 1845 r.), Carl Emanuel (nad. 4 VIII 1845 r.), Julius (nad. 6 II 1822 r.), Goldene Sonne (nad. 4 VIII 1845 r.), Cicero (nad. 1 VIII 1845 r.) i Christoph (nad. 25 IV 1843 r.) pod nazwą cons. Wolfgang. Kopalnia Carl Emanuel była eksploatowana od 1846 r., a kopalnia Wolfgang od 1862 r. Od końca XIX w. eksploatowano kopalnię cons. Wolfgang razem z kopalniami: Catharina (poła nadane 27 IV/12 V 1819 r., 13 III 1821 r. i 5 II 1824 r., połączone 19 VIII 1857 r.); kopalnia eksploatowana od 1821 r.), Maximiliane (nad. 15 IX 1804 r., eksploatowana z długimi przerwami), cons. Oscar (utworzona 15 IV 1856 r. z połączenia pól Oscar nad. 26 X/7 XI 1840 r. i Hyppolith nad. 20 XI/9 XII 1841 r., eksploatowana od 1841 r., należała po połowie do Ballestremów i do spółki Minerva, następnie spółki Oberbedarf), Gute Schiffahrt (nad. 11/30 X 1810 r., eksploatowana w latach 1816—1818, należała w połowie do Ballestremów, którzy do 1843 r. zwiększyli swój udział do 118 kuksów). W 1912 r. oddzielono od niej kopalnię Graf Franz (Hrabia Franciszek), która od 1 I 1926 r. do 1 IV 1929 r. była z nią połączona ponownie. W 1928 r. kopalnię Wolfgang kupiła spółka akcyjna Huta Pokój, a w 1931 r. — Rudzkie Gwarectwo Węglowe. Od 1 VIII 1931 r. włączono ją do kopalni Wolfgang-Wawel, nazwę Wolfgang zmieniono od 1 IX 1936 r. na Walenty. Produkcja w 1873 r.: Wolfgang 180 633 t, Catharina 98 843 t, w 1913 r. (razem) 640 660 t.

Walenty-Wawel w Rudzie Śląskiej, powstała z połączenia kopalni: Wawel (Brandenburg, Bronibor), Walenty (Wolfgang) i → Hrabia Franciszek, dokonanego 1 VIII 1931 r. Należała do Rudzkiego Gwarectwa Węglowego. Nazwa kopalni do 31 VIII 1931 r. Wolfgang-Wawel, od 1 IX 1936 r. Walenty-Wawel, w czasie okupacji hitlerowskiej Wolfgang. W latach 1945—1957 należała do Rudzkiego ZPW, od 1 IV 1957 r. — do Bytomskiego ZPW, a od 1 I 1971 r. została połączona z kopalnią

Kopalnia **Waleska** w Łaziskach — stare urządzenie do oczyszczania wody i wentylator w latach międzywojennych

→Paweł pod nazwą kopalnia→Wawel. Produkcja w 1938 r. 1 684 360 t, w 1970 r. 1 949 600 t.

Waleska w Łaziskach Średnich (Łaziska Górne), nad. 7/19 III 1836 r., eksploatowana od 1837 r., należała początkowo do kupca Ignacego Eiseneckera z Mikołowa. W 1852 r. wdowa po Eiseneckerze sprzedała kopalnię hrabiemu Hermanowi von Bohlen, w 1853 r. nabyła ją z licytacji grupa wierzycieli von Bohlena, w 1856 r. przejęli ją kupcy Max i Dieckmann z Magdeburga. W 1890 r. utworzono spółkę akcyjną Gottmitungrube, która przejęła kopalnię Gottmituns, kopalnie Alt Glückauf (nad. 21 X 1840 r. dla Ignacego Eiseneckera, eksploatowana z przerwami) i Bonaparte (nad. 17 X 1839 r. dla Ignacego Eiseneckera, eksploatowana z przerwami od 1841 r.) oraz pola górnicze Gotthilf (nad. 15 I 1846 r.) i Versöhnung (nad. 30 X 1882 r.). Kopalnie te i pola eksploatowano łącznie pod nazwą kopalnia

Gottmituns. Ponadto przyłączono do niej w 1904 r. kopalnię→Martha Walesca, a w 1911 r. pole górnicze Uranianus (nad. 14 X 1858 r.). W 1922 r. kopalnia oraz jej właścicielka zmieniły nazwę na Waleska (w okresie okupacji hitlerowskiej: Vaľeskagrube). W latach 1945—1946 kopalnia należała do Mikołowskiego ZPW, od 1 I 1947 r. włączono ją do kopalni→Bolesław Śmiały. Produkcja w 1873 r. (Gottmituns) 56 385 t, w 1913 r. 254 867 t, w 1938 r. 188 060 t.

Wallhofen w Piecach (Gaszowice), nad. 30 VI 1857 r., eksploatowana w 1958 r. (produkcja 1,3 tys. t). Należała do profesora Karola Kuha (73 kuksy) i innych przedsiębiorców. W latach 1889—1890 przeszła na własność Gwarectwa Charlotte (→Rydułtowy).

Walter zob. Orzesze

Wanda w Brzezince (Mysłowice), nad. 11/17 IV 1839 r., należała do

Antoniego Kołodziejskiego z Szopienic, Loebela Danzigersa z Mysłowic i Karola Vossa z Dąbrowy; w 1841 r. wykupił ją Danziger, potem zmieniali właścicieli. Połączono ją 25 IX 1869 r. z kopalnią → Przemsa pod nazwą cons. Wanda; głównym udziałowcem obu kopalń był Antoni Klaus, następnie jego spadkobiercy. Pierwsze próby eksploatacji kopalni Wanda podjęto w 1855 r., stała eksploatacja datuje się od połączenia z kopalnią Przemsa w 1869 r. W 1900 r. nabyła ją Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa i od tego czasu kopalnię tę eksploatowano razem z kopalnią → Nowa Przemsa. Produkcja w 1873 r. 87 919 t.

Wanda w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), powstała z połączenia kopalni: Lithandra (nad. 14/29 IX 1830 r., należała do kilku właścicieli, od których w latach 1835—1837 Karol Godula wykupił 83 kłasy, a w 1899 r. Joanna Schaffgotsch nabyła resztę; eksploatowana od 1853 r.) i → Belowssegen. Kopalnie te w 1906 r. przeszły na własność spółki Graflich Schaffgotschsche Werke, a 13 VII 1920 r. zostały połączone z polami Saara II i Eintracht II w kopalnię cons. Lithandra. W 1922 r. przejęła kopalnię spółka Godula, przedsiębiorstwo filialne koncernu Schaffgotschów. Nazwę kopalni zmieniono od 1 X 1936 r. na Wanda. Od 1 II 1938 r. połączona z kopalnią Lech pod nazwą → Wanda-Lech. Produkcja kopalni Belowssegen i Lithandra w 1873 r. 59,9 tys. t, w 1913 r. 351 918 t.

Wanda w Sierszy (Trzebinia), eksploatowana w latach 1873—1882 przez dominium tenczyńskie (hrabiów Potockich). W latach 1917—1923 eksploatował ją dzierżawca F. Stempel. Produkcja w 1922 r. 34 289 t.

Wanda zob. Sobiesław

Wanda-Lech w Nowym Bytomiu (Ruda Śląska), obejmowała kopalnie → Wanda i → Lech, połączone 1 II 1933 r. w jeden zakład; należała do spółki akcyjnej Godula w Chebziu. Od 1945 do 1957 r. podporządkowa-

na Rudzkiemu ZPW, od 1 IV 1957 r. — Bytomskiemu ZPW, a 1 IV 1963 r. połączona z kopalnią Pokój pod nazwą → Pokój. Produkcja w 1938 r. 875 198 t, w 1965 r. 1 214 563 t.

Wańczyków zob. Zagórze

Wańczyków w Zagórz (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1901—1925 na polach górniczych dzierżawionych od Towarzystwa Kopalni i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich. Pierwszym dzierżawcą był Andrzej Zieliński, następnym (od 1911 r.) T. Polaczek, a od 1919 r. dzierżawili ją: Roman Jaworski, Józef i Maksymilian Gliszczyński oraz Franciszek Grodecki, którzy w 1921 r. utworzyli spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą Wańczyków. Produkcja w 1913 r. 14 900 t, w 1924 r. (maksymalna) 56 718 t.

Waterloo w Dębie (Katowice), nad. 3/29 XII 1838 r., eksploatowana od 1839 r., należała po połowie do Johna Baildona i do klasztoru Bożogrobców w Miechowie. Udział klasztoru Bożogrobców przejął w 1845 r. szpital świętego Ducha w Bytomiu i parafia katolicka w Chorzowie, udział zaś spadkobierców Baildona kupił w 1869 r. Antoni Klaus, a w 1890 r. Fritz von Friedlaender-Fould. Kopalnia w latach 1861—1869 była nieczynna; ostatecznie unieruchomiono ją w 1897 r., a jej pole górnicze eksploatowano od 1905 r. razem z kopalnią Eminencja. Produkcja w 1873 r. 11 834 t (w 1888 r. maksymalna 125 413 t.).

Wawel w Rudzie Śląskiej, istniała już w 1751 r., powstała znacznie wcześniej. Formalnie nadana 1 XI 1770 r. pod nazwą Brandenburg, powiększana 20/30 I 1805 r., 12 IX 1810 r. i 3/24 VII 1823 r. Należała do barona von Stechow, a w 1798 r. przeszła na własność Ballestremów, którzy odziedziczyli majorat rudzko-biskupicko-ślawniowski. Połączona 12 X 1855 r. (według akt hipotecznych kopalni, natomiast w literaturze podawana jest data 4 VII 1856 r., kiedy to kopalnię nadano na nieograniczoną głębokość) z polem

górnictwem Neu Brandenburg (nad. 3/25 I 1834 r.) i kopalnią Fabrique (nad. 16/28 VII 1823 r., powiększona 6 VIII 1854 r., eksploatowana z przerwami od 1823 r.) pod nazwą cons. Brandenburg. Była eksploatowana razem z polami górnictwem Neu Veronika (nad. 8 II 1857 r.) i Ehrenfried II (nad. 23 II/29 VII 1888 r.). Nazwa kopalni zmieniona w 1924 r. na Bronibor, a następnie na Wawel. W 1931 r. kopalnia została przejęta przez Rudzkie Gwarectwo Węglowe i weszła w skład kopalni —Walenty—Wawel. Produkcja w 1873 r. 112 381 t, w 1913 r. 924 369 t.

Wawel w Rudzie Śląskiej, utworzona 1 I 1971 r. przez połączenie kopalni →Walenty—Wawel i →Pawel. Należała do Bytomskiego ZPW (od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Bytomiu). Produkcja w 1979 r. 2 424 850 t.

Wegge w Starym Bieruniu (Tychy), należała do księcia pszczyńskiego, eksploatowana w latach 1894—1895, produkcja w 1894 r. 80 t.

Weichsel w Brzezince (Mysłowice), nad. 17/26 IV 1834 r., eksploatowana z przerwami do 1882 r. Należała do kilku właścicieli, wśród których Loebel Danziger miał 57 kuksów, a Luiza Sułkowska 52 kuksy. W 1872 r. przeszła na własność spadkobierców Antoniego Klausy (Handelsgesellschaft A. Klausy z Mysłowicz), w 1900 r. zakupiona przez Katowicką Spółkę Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa i od tego czasu eksploatowana z kopalnią Neu Przemsza. Produkcja w 1878 r. (maksymalna) 35,1 tys. t.

Welnawie zob. Hohenlohe

Wendelin zob. Leo

Wesollaer Grube zob. Ruhberg

Wesoła (Wesoła I i II) zob. Lenin

Westenholzów kopalnie zob. Fortuna I i II

Wieczorek w Janowie (Katowice), utworzona 19 XII 1883 r. przez połączenie kopalni →Abendroth, →Ag-

nes Amanda, →Edwin, →Elfriede, →Guter Albert, →Auguste, →Morgenroth, →Teichmannshoffnung, →Vitus, →Wildsteinssegen i Giesche (nad. 9 VIII/2 XII 1869 r., eksploatowana od 1871 r.). Kopalnia miała nazwę cons. Giesche i należała do spółki Georg von Giesches Erben. Dzieliła się na 3 pola eksploatacyjne: Wildsteinssegen-Północ, Wildsteinssegen-Południe i Morgenroth. W 1900 r. przyłączono do niej kopalnię →Reserve. Od 1922 r. należała do spółki akcyjnej Giesche w Katowicach, od 1945 r. wchodziła w skład Katowickiego ZPW (od 1 X 1982 r. — Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Katowicach). Nazwa do 1945 r. Giesche, w latach 1945—1946 Janów, od 1 X 1946 r.: im. Józefa Wieczorka (Wieczorek). Produkcja w 1913 r. 2 566 655 t, w 1938 r. 1 994 482 t, w 1970 r. 2 478 005 t, w 1979 r. 3 822 850 t. W 1956 r. kopalnia Wieczorek oddała część swego obszaru górnictwa dla nowej kopalni →Staszic, a 1 I 1976 r. włączono do niej kopalnię →Jan.

Wieczorek — upadła przy kopalni →Wieczorek, czynna w 1958 r.; produkcja 39 829 t.

Wien w Niewiadomiu Dolnym (Rybnik), nad. 26 VIII 1859 r., powiększona 28 X 1867 r. Należała do Franciszka Strahlera, a następnie do jego spadkobierców i była eksploatowana razem z kopalnią →Beatensglück. Produkcja w 1873 r. 210 t.

Wiesia — odkrywka przy kopalni →Murcki, uruchomiona w 1957 r., zlikwidowana w 1961 r.

Wiesia II — odkrywka przy kopalni →Murcki, uruchomiona w 1957 r., od 1960 r. połączona z odkrywką Wiesia. Produkcja w 1958 r. 87 357 t.

Wiesia III — odkrywka przy kopalni →Murcki, uruchomiona w 1959 r., zlikwidowana 1 V 1961 r.

Wiesia 318 — upadła przy kopalni →Murcki, uruchomiona w 1960 r., zlikwidowana 1 XI 1963 r. Produkcja w 1962 r. 71 929 t.

Wiesława zob. Hanka

Wiktor w Porąbce (Sosnowiec), zał. w 1874 r. przez Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych (uprzednio około 1860 r. istniała tam kopalnia należąca do Kriegera), eksploatowana do 1879 r. Produkcja w 1877 r. (maksymalna) około 300 t.

Wiktor zob. Miłowice

Wiktor II koło Dąbrowy Górniczej, eksploatowana w latach 1902 (dzierzawca Jan Karniewski) i 1911 (dzierzawca E. Belzer) na polach górniczych dzierzawionych od Towarzystwa Francusko-Rosyjskiego. Produkcja w 1902 r. 101 t, w 1911 r. 100 t.

Wiktoria zob. Victoria

Wildsteinssegen w Rożdżeniu (Katowice), nad. 29 IV/10 V 1856 r., należała po połowie do kupca Gustawa Dreschera z Wrocławia i Waleski von Tiele-Winckler; w latach 1860—1865 wykupiona przez firmę Georg von Giesches Erben. Kopalnię eksploatowano od 1863 r., w następnych latach zbudowano tam głębinowe szyby wydobywcze. W 1883 r. kopalnię włączono do kopalni Giesche. Produkcja w 1873 r. 130 tys. t.

Wildsteinssegen (pole eksploatacyjne) zob. Wieczorek

Wilhelm w Radoszowach (Ruda Śląska lub Wodzisław Śląski), eksploatowana w latach 1803—1806; produkcja w 1806 r. około 270 t.

Wilhelm w Zagórzcu (Sosnowiec), eksploatowana w latach 1878—1883, należała do spadkobierców Gustawa von Kramsty. Produkcja w 1882 r. (maksymalna) 56 tys. t.

Wilhelm zob. Hulczyńskie Kopalnie

Wilhelmina II w Sosnowcu, eksploatowana w latach 1915—1920 przez H. Friwera na polu górniczym dzierzawionym od Gwarectwa Hrabia Renard. Produkcja w 1919 r. (maksymalna) 21 878 t.

Wilhelmwunsch zob. Orzesze

Wincenty zob. Zagórze

Wirek w Kochłowicach (Ruda Śląska), powstała z kopalń Hugo (nad. 10 IV/14 VII 1824 r.) i Zwang (nad. 28 X 1828 r.), eksploatowanych od 1849 r. razem pod nazwą Hugo-Zwang (kopalnię Hugo eksploatowano uprzednio od 1824 r. z dużymi przerwami). Obie kopalnie należały do bytomsko-siemianowickiej linii Henckel von Donnersmarcków. Przyłączono do nich również inne sąsiednie kopalnie i pola górnicze: Alexandrine (nad. 3/14 IX 1828 r., eksploatowana w latach 1867—1893 jako samodzielna kopalnia), Beatenessegen I (nad. 29 VII 1843 r., w 1892 r. rozdzielone na dwa pola), Barenhof (nad. 17 V 1855 r., powiększone 2 XI 1869 r.), Conrad (nad. 1/28 IX 1841 r.), Caviar (nad. 14 XII 1843 r.), Emanuel (nad. 24 XII 1839/7 I 1840 r.), Engelbertha (nad. 14 XII 1843 r.), Heilige Drei Könige (nad. 3/29 XII 1838 r., eksploatowana samodzielnie około 1841 r.), Köpfeloben (nad. 23/30 IV 1841 r., eksploatowana samodzielnie w 1855 r.), Lory I (nad. 23/30 III 1841 r., rozdzielone w 1911 r.), Manteuffel (nad. 11 IX 1857 r.), Radbschau (nad. 13 IV 1855 r., powiększone 21 IV 1867 r.), Siegfried (nad. 12 IV/2 V 1843 r., powiększone 7 I 1867 r.), Paul (nad. 21 II/25 III 1840 r., eksploatowana samodzielnie w latach 1887—1889), Selma (nad. 5/23 III 1836 r., eksploatowana samodzielnie w latach 1859—1869, w 1891 r. przejęta w całości przez Donnersmarcków), Wehowski (nad. 15 XII 1869 r.), Zufall (nad. 17 I/1 II 1842 r., powiększona 14 I 1867 r., eksploatowana samodzielnie w latach 1875—1881), Kochłowitz (nad. 20 II 1855 r., powiększona 22 V 1867 r.). W 1921 r. kopalnię przejęła spółka The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited, a w 1928 r. — spółka akcyjna Wirek Kopalnie. Nazwę kopalni zmieniono w 1928 r. na Wirek; 6 X 1933 r. kopalnię unieruchomiono, a jej pole przyłączono w 1934 r. do kopalni Lech (→ Biłogostawieństwo Boże i → Wanda-Lech). Ponownie uruchomiono kopalnię Wirek w 1943 r. jako część kopalni

Kopalnia Wujek w Katowicach w latach międzywojennych

→Godulla. Od 1945 r. kopalnia Witek stanowiła samodzielną jednostkę (należącą do Rudzkiego ZPW), a 11 1954 r. włączono ją do kopalni —Nowy Wirek. Produkcja w 1873 r. 50 729 t, w 1913 r. 455 977 t.

Wiśniowa Góra zob. Filipowice

Witold w Łagiszy (Będzin), eksploatowana w latach 1876—1884, należała do Ludwika Grabiańskiego. Produkcja w 1877 r. (maksymalna) 420 t.

Witowski w Orzeszu, nad. 19/30 III 1838 r., eksploatowana w latach 1839—1840. Należała do Franciszka Wincklera, w 1863 r. została włączona do kopalni→Orzesze.

Władysław w Dąbrowie Górniczej (dzielnica Stara Dąbrowa), zał. w 1826 r. przez Loransa, istniała do około 1895 r., później przyłączono ją do kopalni→Flora. Produkcja w 1894 r. 72,5 tys. t, w 1895 r. około 100 tys.t.

Władysław zob. Grodziec

Władysław zob. Klimontów

Wojciech w Strzemieszycach (Dąbrowa Górnicza), eksploatowana w latach 1921—1924 na dzierżawionych polach górniczych. Dzierżawcami byli inżynierowie Stanisław Knothe i Józef Przedpełski. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 20 106 t.

Wolfgang zob. Walenty

Wolfgang-Wawel zob. Walenty-Wawel

Wujek w Brynowie (Katowice), nad. 28 IV/25 V 1842 r., należała początkowo do Alberta von Sallawy i Franciszka Wincklera. W 1851 r. udział Sallawy kupił Edward i Gustaw Kramstowie, następnie przeszedł on na własność Gwarectwa von Kramsta (w 1884 r.). W 1895 r. powstało Gwarectwo Oheim, w którym większość udziałów należała do księcia zu Hohenlohe-Oehring. W

Wiercenie otworu strzałowego wiertarką mechaniczną w latach międzywojennych (kopalnia **Wujek**?)

1905 r. Zakłady Hohenlohego (Hohenlohe-Werke A.G.) przejęły 501 (z 1000) kuksów tego gwarectwa, a w 1908 r. nabyły resztę. Kopalnię uruchomiono w 1899 r. (produkcja od 1900 r.). Eksploatowano ją razem z kopalniami i polami górniczymi: →Albert, →Beate, →Victor, Praeservativ (nad. 20/27 VIII 1841 r.), Bonin (nad. 15 III 1859 r.), Beate I (nad. 13 VII 1899 r.) i →Kleine Helene. W czasie okupacji hitlerowskiej przejął ją koncern Hermann Göring, od 1945 r. należała do Katowickiego ZPW. Nazwa niemiecka kopalni (do 1922 r. i w latach 1939—1945) Oheim. Produkcja w 1913 r. 622 762 t, w 1938 r. 1 206 832 t, w 1970 r. 2 089 040 t, w 1979 r. 3 822 850 t.

Zabrze w Zabrzu, zał. w 1791 r. przez pruskie władze górnicze. W 1822 r. zarezerwowano dla niej pole górnicze wielkości 19,6 km². Nazwa od 1811 r. Königin Luise (Królowa Luiza, Królowa Ludwika), zmieniona w 1945 r. na Zabrze. Ko-

palnia należąca do skarbu państwa pruskiego, od 1 I 1924 r. wydzierżawiona, a w 1926 r. przekazana na własność państwowemu koncernowi Preussag. W 1929 r. rozdzielono ją na 2 kopalnie: Königin Luise Ostfeld (Zabrze Wschód) i Königin Luise Westfeld (Zabrze Zachód), które 31 XII 1956 r. ponownie połączono w jeden zakład. W latach 1945—1957 należała do Gliwickiego ZPW, a od 1 IV 1957 r. do Zabrzańskiego ZPW (od 1 X 1982 r. do Zrzeszenia kopalń Węgla Kamiennego w Zabrzu). Od 1 I 1976 r. włączono do niej kopalnię →Bielszowice. Produkcja w 1873 r. 826 874 t, w 1913 r. 2 315 045 t, w 1938 r. Königin Luise Ostfeld 1 929 180 t, Königin Luise Westfeld 772 430 t, w 1970 r. 2 495 960 t, w 1979 r. 6 219 846 t. Nazwa od 1983 r. Zabrze-Bielszowice.

Zabrze Wschód zob. Zabrze

Zabrze Zachód zob. Zabrze

Kopalnia Zabrze (Królówa Luiza) w Zabrze — transport węgla do spalaw-
nej sztolni w początkach XIX w.

Kopalnia Zabrze (Królówa Luiza) w 1874 r.

Królowa Luiza Wschód w 1927 r.

Królowa Luiza Zachód w 1923 r.

Zagórze w Zagórzcu (Sosnowiec): około 1838 r. istniała w Zagórzcu kopalnia węgla należąca do właściciela majątku. W latach sześćdziesiątych XIX w. były tam kopalnie Wincenty i Wańczyków, należące też do właścicieli dóbr (Siemięńskiego, a następnie Kramsty). Ich produkcja wynosiła w 1865 r. około 30 tys. t (300 tys. korcy), potem zostały unieruchomione.

Zagórze — płytka kopalnia przy kopalni → Mortimer-Porąbka, czynna w latach 1958—1959; produkcja w 1958 r. 4065 t.

Zawadzki zob. General Zawadzki

Zawiercie I i II — odkrywki przy kopalni → Jowisz, uruchomione w 1957 r., zlikwidowane I I 1960 r. Produkcja w 1958 r. (maksymalna) 45 545 t.

Zbyszek w Trzebinu, zał. w 1921 r. przez spółkę akcyjną pod nazwą Osada Górniczo-Przemysłowa Trzebinia na polach górniczych dzierżawionych od Sierszańskich Zakładów Górniczych. W czasie okupacji hitlerowskiej nazwę kopalni zmieniono na Barbara, a w 1943 r. przejął ją koncern Ballestrema (Sierszańskie Gwarectwo Węglowe). Po wyzwoleniu kopalnia wróciła do dawnej nazwy, należała w latach 1945—1946 do Krakowskiego ZPW, a I I 1947 r. została połączona z kopalnią Artur pod nazwą → Siersza. Produkcja w 1938 r. 114 782 t.

Zbyszek — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona I I 1967 r., a I I 1968 r. połączona z upadową → Marian Zachód.

Zdanowicza kopalnia zob. Katarzyna w Tenczynku

Zdzicha — upadowa przy kopalni → Komuna Paryska, uruchomiona I I 1963 r., zlikwidowana w 1973 r. Produkcja w 1964 r. 195 105 t.

Zdzisław zob. Podreden

Ziemowit w Łędzinach (Tychy): budowę tej kopalni pod nazwą Günther rozpoczęła w 1944 r. spółka

Fürstlich Plessische Bergwerks A. G. Po 1945 r. polskie władze wznowiły budowę tego zakładu i od I I 1947 r. wprowadzono go do spisu kopalń. W latach 1949—1952 r. ukończone już części kopalni połączono z kopalnią Piast (przemianowaną w tym okresie na Piast-Ziemowit), a reszta stanowiła odrębny zakład pod nazwą Ziemowit II. W 1952 r. kopalnie Ziemowit I i Ziemowit II połączono ponownie. Uruchomienie kopalni nastąpiło w październiku 1952 r. (w lutym 1959 r. oddano do eksploatacji szyb Hołdunów). Kopalnia należała do Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW (od I X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Mysłowicach). Od I VII 1972 r. włączono do niej kopalnię → Piast w Łędzinach. Produkcja w 1970 r. 2 944 280 t, w 1979 r. 6 904 994 t.

Ziemowit — odkrywka przy kopalni → Bolesław Śmiały, czynna w 1958 r. Produkcja w 1958 r. 6561 t.

Ziemowit — odkrywka przy kopalni → Ziemowit, uruchomiona w 1957 r., czynna do 1958 r. Produkcja w 1953 r. 18 238 t.

Ziemowit I i II zob. Ziemowit

Zink zob. Orzesze

Zjednoczona Kopalnia Aleksander zob. Aleksander

Zofia w Gołonogu (Dąbrowa Górnicza), zał. w 1875 r. przez Bogusława Przybylskiego, w 1880 r. kupiona przez Surmondta, Toeplitza i Raua, w 1881 r. unieruchomiona. Pole jej przyłączono do kopalni → Flora. Produkcja w 1876 r. (maksymalna) 22 tys. t. W 1900 r. wydobyto z niej jeszcze 48 t węgla przy próbach wznowienia produkcji, które podejmował Franciszek Corradini, dzierżawiąc kopalnię od spadkobierców Raua.

Zofia w Krzu (Trzebinia), zał. w 1822 r., przejściowo unieruchamiana w latach 1828—1834 i 1843—1847. ostatecznie unieruchomiona w 1852 r. Należała do hrabiów Potockich.

Kopalnia **Ziemowit** w Lędzinach około 1960 r.

Produkcja w 1823/24 r. około 11 tys. t (107 440 korcy).

Zofiówka zob. Manifest Lipcowy

Zofiówka-Borynia-Pniówek w Jastrzębiu-Zdroju — kopalnie w budowie (budowę kopalni Zofiówka rozpoczęło w 1961 r., kopalni Borynia — w 1963 r.), należące do Rybnickiego ZPW. Od 1 I 1970 r. oddzielono kopalnię Zofiówka jako przedsiębiorstwo eksploatacyjne a reszta przedsiębiorstwa otrzymała nazwę: Kopalnie Węgla Kamiennego Borynia-Pniówek w budowie w Szerokiej (Jastrzębie-Zdrój). Od 1 I 1972 r. oddzielono kopalnię → Borynia jako przedsiębiorstwo eksploatacyjne, a kopalnia Pniówek, przemianowana w 1974 r. na Trzydziestolecia PRL, została przekazana do eksploatacji 1 I 1975 r. → Trzydziestolecia PRL.

Zosia — odkrywka przy kopalni → Bolesław Śmiały, uruchomiona w 1955 r., zlikwidowana w 1957 r. Produkcja w 1956 r. 74 765 t.

Zufall zob. Wirek

Zukunft zob. Błogosławieństwo Boże

Zuzanna — odkrywka przy kopalni → Wieczorek, uruchomiona w czerwcu 1957 r., zlikwidowana w marcu 1960 r. Produkcja w 1958 r. 29 992 t.

Zwang zob. Wirek

Związku Młodzieży Polskiej w Zorach, budowana od 1975 r. pod nazwą Świerklany, obecną nazwę otrzymała 29 V 1979 r., oddana do eksploatacji 1 I 1980 r. Należała do Rybnickiego ZPW (od 1 X 1982 r. — do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu-Zdroju). Produkcja w 1980 r. 208 650 t.

Zygmunt w Ostrej Górcie (gmina Gzichów, obecnie Sosnowiec), istniała w latach 1815—1817 pod nazwą Ostra Górka (Ostra Góra?), następnie od 1832 r. eksploatowana pod

nazwą Gzichów. Należała do właścicieli attynencji gzichowskiej Siemieńskich, następnie do Mycielskich, wraz z którą została w 1863 r. nabyta (nieczynna) przez Gustawa von Kramstę. W latach 1867--1877 eksploatowana pod nazwą Zygmun. Produkcja około 1840 r. 290—300 t, w 1875 r. (maksymalna) 12,6 tys. t.

Zygmunt — upadowa przy kopalni→Siersza, uruchomiona w 1957 r. zlikwidowana 1 IV 1960 r.

Zygmunt — odkrywka przy kopalni→Siersza, uruchomiona w 1957 r. zlikwidowana w 1960 r. Łączna produkcja odkrywki i upadowej w 1958 r. 78 064 t.

Literatura i źródła

Literatura i źródła dotyczące nadań górniczych

Jahr, *Verzeichnis der Steinkohlenbergwerke im oberschlesischen Steinkohlenbecken*, Gliwice 1926.

Łempicki M., *Pojasnitel'naja zapiska k plastowoj i geologiczeskoj kartam Polskogo Kamiennougol'nogo Bassejna*, S. Peterbug 1892.

Montan-Handbuch des Kaisertums Oestereich, Wien 1857 i nast.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Katowicach (dalej: WAP Katowice): Amtsgericht Kattowitz 2—155; Berg K (Bergrevier zu Königshütte) 161—255; Donnersm. Byt. (The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited) 448—472; Giesche Bytom (Georg von Giesches Erben-Bergverwaltung Beuthen) 107; Wsp. Int. (Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych) 2225—2287; OUGD (Okręgowy Urząd Górniczy w Dąbrowie Górniczej) 262—326.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie (dalej: WAP Kraków): SGK (Starostwo Górnicze w Krakowie) i WUG w Krakowie: księgi i akta nadań górniczych.

Wojewódzkie Archiwum Państwowe we Wrocławiu (dalej: WAP Wrocław): OBB (Oberbergamt zu Breslau) 225, 1827, 1828.

WAP Katowice, Oddział Terenowy w Pszczynie: OUG Rybnik (Okręgowy Urząd Górniczy w Rybniku) 211—691, 1108.

WAP Katowice, Oddział Terenowy w Bytomiu: BRBN (Bergrevier Beuthen Nord) 46—285, 1058 a—b. 1077 a. 1080 b.

Państwowe Biura Notarialne w Bytomiu, Chorzowie, Katowicach, Mikołowie, Rybniku, Sosnowcu, Zabrze: księgi hipoteczne kopalń węgla.

Zbiorecze zestawienia produkcji

Okręg górnośląski

Carnall von R., *Bergmännisches Taschen-Buch 1844—1847*, Tarnowskie Góry 1843—1847 (zestawienie kopalń za lata 1842—1843).

Hörold G., *Alphabetisches Verzeichnis der Bergwerke und Hütten Oberschlesiens*, Gera 1878 (tu dane dotyczące produkcji w 1877 roku).

Hörold G., *Alphabetisches Verzeichnis der Bergwerke und Hütten Oberschlesiens nebst Angabe der Besitzverhältnisse sowie der Produktion und Belegschaft im Jahre 1873*, Wrocław 1874.

Roemer F., *Geologie von Oberschlesien*, Wrocław 1870 (s. 577—579: zestawienie produkcji za 1868 rok).

Schück T., *Oberschlesien*, Iserlohn 1860 (s. 294—311: zestawienie produkcji za 1857 rok).

Statistik der oberschlesischen Berg- und Hüttenwerke für das Jahr 1881—1930, Katowice 1882—1931.

Statistik des Oberschlesischen Berg- und Hüttenmännischen Vereins E.V. in Gleiwitz für die Jahre 1913—1938, Gliwice 1925—1939.

Unterlagen über den Steinkohlenbergbau in Oberschlesien zusammengestellt von der Geschäftsführung der Bezirksgruppe Steinkohlenbergbau Oberschlesien der Wirtschaftsgemeinschaft Bergbau, Gliwice 1940, zał. 4a (tu dane dotyczące produkcji w 1938 roku).

„Wochenschrift des Schlesischen Vereins für Berg- und Hüttenwesen“ 1860, s. 92—93 i 1861, s. 114—115 (zestawienia produkcji za lata 1859 i 1860).

„Zeitschrift für Gewerbe, Handel und Volkswirtschaft“ 1872—1873 (zestawienia produkcji za lata 1871—1872).

„Zeitschrift des Oberschlesischen Berg- und Hüttenmännischen Vereins“ 1869, 1879—1881 (zestawienia produkcji za lata 1868 i 1878—1880).

Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg: Ministerium für Handel und Gewerbe, Rep. 121, Abt. A. Tit. XX, Sect. 1. No 102, vol. 44 (zestawienie produkcji za 1867 rok).

WAP Wrocław: OBB 877—895, 1187—1197, 1666—1676 (zestawienia produkcji za lata 1813—1865 i 1875—1876).

Okręgi dąbrowski i krakowski

Der Bergwerksbetrieb im Kaiserthume Oesterreich, Wien 1864 i nast.

Rippel E., *Wydobycie węgla kamiennego w kopalniach Zagłębia Dąbrowskiego w latach 1919—1939*, Katowice 1960.

Sbornik statistických svědění o gornozawodskoj promyselnosti Rossii, S. Peterburg 1888—1914.

„Czasopismo Górniczo-Hutnicze“ 1916—1920 (m.in. w 1919 r. artykuł: S. Kamiński, *Przemysł górniczo-hutniczy w Galicji w latach 1912 do 1918 na tle ostatniego pięćdziesięciolecia*).

„Przegląd Górniczo-Hutniczy“ 1903—1914; 1920—1939.

„Przegląd Techniczny“ 1875—1905.

Archiwum Główne Akt Dawnych (dalej: AGAD): MGGL — Kreiskommando Dąbrowa 51 (dane dotyczące produkcji w okupacji austriackiej w 1917 roku).

WAP Katowice: OUGD 4—18 (wykazy produkcyjne kopalń).

WAP Katowice: UPGH (Unia Polskiego Przemysłu Górniczo-Hutniczego) 206.

WAP Kraków: WMK (Wolne Miasto Kraków) VII, 7 (dane dotyczące produkcji w 1825 roku).

Statystyki ogólnopolskie

Luksa J., *Rozwój wydobywania w kopalniach węgla kamiennego w Polsce w latach 1769—1948*, Katowice 1959.

Stein A., *Statystyka przemysłu węglowego w państwie polskim za rok 1924; 1925; 1926*, Dąbrowa Górnicza 1925, 1926, 1928 (odbitki z „Przeglądu Górniczo-Hutniczego”).

Ministerstwo Przemysłu i Handlu: *Statystyka przemysłu węglowego w państwie polskim za rok 1927—1937*, Warszawa 1928—1938.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce — rok 1945, Katowice 1946 (tu dane za lata 1938—1945).

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1946 i 1947, Katowice 1949.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1948—1960, Warszawa 1962.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1961—1962; 1963—1964;

1965; 1966—1968; 1969—1970; 1971—1972; 1973—1975, Katowice 1963, 1965, 1966, 1969, 1971, 1973, 1976.

„Rocznik Statystyczny Ministerstwa Górnictwa” 1978—1981, Katowice 1978—1981.

Zbiory opisów kopalń i zestawienia kopalń

Bohlen, *Handbuch für den oberschlesischen Industriebezirk*, Bytom 1942.

Bredetzky S., *Reisebemerkungen über Ungarn und Galizien*, cz. II, Wien 1809.

Bujak F., *Galicja*, t. II, Lwów—Warszawa 1910.

Die Bergbehörden und die ihrer Aufsicht unterstehenden Betriebe im Oberbergamtsbezirk Breslau 1944, Bolesławiec 1944.

De Montanindustrie im Königreich Polen, Katowice 1916 (odbitka z „Zeitschrift des Oberschlesischen Berg- und Hüttenmännischen Vereins”).

Fechner H., *Geschichte des schlesischen Berg- und Hüttenwesens 1741 bis 1806*, „Zeitschrift für das Berg-, Hütten- und Salinenwesen im Preussischen Staate” 1902, cz. B, s. 468—497.

Gąsiorowska N., *Górnictwo i hutnictwo w Królestwie Polskim 1815—1830*, Warszawa 1922.

Hollunder Ch. F., *Berg- und huttenmännischer Wegweiser durch Oberschlesien*, Berlin 1829.

Jaros J., *Zestawienie kopalń węgla kamiennego na Śląsku*, „Studia i Materiały z Dziejów Śląska” t. I, Wrocław 1957, s. 345—363.

Kantor-Mirski M., *Z przeszłości Zagłębia Dąbrowskiego i okolicy*, t. I—II, Sosnowiec 1931—1932.

Łabęcki H., *Górnictwo w Polsce*, t. I, Warszawa 1841.

Monografia węglowego zagłębia krakowskiego, cz. IV, Kraków 1910.

Oeynhausens C. von, *Versuch einer geognostischen Beschreibung von Oberschlesien...*, Essen 1822.

Pietraszek E., *Zagłębie Krakowskie w latach 1796—1848*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1961, nr 4, s. 743—770.

Polaczek S., *Powiat chrzanowski*, Kraków 1914.

Przewodnik po Zagłębiu Dąbrowskim, Sosnowiec 1939.

Sroka R., *Księga adresowa przemysłu, handlu i finansów*, Warszawa 1922, poz. 144—158.

Srokowski K., Hofman J., *Przemysł węglowy w Królestwie Polskim*, Dąbrowa Górnicza 1910 (odbitka z „Przeglądu Górniczno-Hutniczego”).

Staszic S., *O ziemiopodłożu Karpatów*, Warszawa 1955 (zwłaszcza atlas, tabela nr 6).

Steinbeck A., *Geschichte des schlesischen Bergbaues, seiner Verfassung, seines Betriebes*, Wrocław 1857, t. I, s. 295.

Szajnocha W., *Plody kopalne Galicji*, cz. I, Lwów 1893.

Szreter T., *Gospodarka surowcowa w Generalnej Guberni w latach 1940—1944*, „Studia z Dziejów Górnictwa i Hutnictwa”, t. VI, Wrocław 1963, s. 257—286.

Voltz H., *Die Bergwerks- und Hüttenverwaltungen des oberschlesischen Industriebezirks*, Katowice 1892.

Westphal J., *Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau*, Katowice—Wrocław—Berlin 1913.

Bergwerks Jahrbuch „Glückauf”, Essen 1919/1920 i 1920/1921.

Die schlesischen Bergwerke, Technisches Bergwerksverzeichnis, Wrocław 1933, 1934, 1938, 1941, 1943.

Die Mineralkohlen Oesterreichs, Wien 1870, 1878, 1903.

„Kalendarz Zagłębia Dąbrowskiego na rok przestępny 1912”, Sosnowiec 1912, s. 114—137.

„Wochenschrift des Schlesischen Vereins für Berg- und Hüttenwesen” 1860 (opisy kopalń górnośląskich).

Centralnyj Gosudarstwiennyj Istoriceskij Archiw w Leningradie: Fond 37. Opis 6. Dieło 41, 42, 160; Fond 37, Opis 7, Dieło 80, 93; Fond 37, Opis 67. Dieło 1367, 1407; Fond 37, Opis 69, Dieło 30.

WAP w Katowicach: AGD (Archiwum Górnicze z Dąbrowy Górniczej) 544, 566, 567, 675, 744, 763, 771, 882, 920, 1168, 1172—1174, 1181, 1182. 1202—1209. 1514, 1819, 1820, 2025, 2026, 2140—2153, 2372.

WAP Kraków: WMK (Wolne Miasto Kraków) V 141 a, h, i, V 142, V 143, VII 3, VII 4, VII 5, VII 51; SGK (Starostwo Górnicze Kraków) 7, 11, 26. 26a, 34a, 93a, 95, 95a.

CZPW (Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego): okólniki i zarządzenia z lat 1945—1949.

Ministerstwo Górnictwa i Energetyki: zarządzenia i wykazy jednostek organizacyjnych resortu górnictwa i energetyki z lat 1949—1983.

Sąd Powiatowy w Sosnowcu: Rejestr handlowy (RHA 1292, 1897, 1971, 2128, 2168, 2178, 2554, 2968, 4775, 5434, 5435, 5703, 5963; RHB 11, 16, 21, 65, 69, 82, 141, 143, 144, 155, 157, 160, 189, 214, 273, 284, 322, 326, 327, 349, 682, 731, 756, 775, 830).

Literatura i źródła dotyczące niektórych kopalń i grup kopalń

Amalie, Concordia, Mikulczyce: Matschoss C., *Donnersmarckhütte 1872—1922*, Berlin 1923.

Andaluzja: 50 lat kopalni Andaluzja, Katowice 1958; 75 lat kopalni węgla kamiennego „Andaluzja”, Katowice 1983.

Biedaszyby: Ziembra J., *Biedaszyby Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego*, Katowice 1967.

Żółtaszek J., *Dziki kopalnictwo na Górnym Śląsku*, „Roczniki Towarzystwa Przyjaciół Nauk na Śląsku” t. V, Katowice 1936.

Trudy VI-go Sjezda Gornopromyslennikow Carstwa Polskogo, Dąbrowa Górnicza 1903, s. 179—186.

WAP Katowice: AGD 872; Berg SosnN (Bergrevier Sosnowitz Nord) 310.

Biegonice, Dąbrówka, Helena w Radziszowie, Siepraw, Tekla: Pietraszek E., *Poszukiwania górnicze w południowej Małopolsce na przełomie XVIII i XIX wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1961 nr 1, s. 65—73.

Bolesław Śmiały: Kantyka J., Stępnia A., *Kopalnia Bolesław Śmiały na tle rozwoju górnictwa węglowego w rejonie Łazisk 1779—1979*, Katowice 1979.

Brzeszcze: *Der Ankauf des Steinkohlenbergbaues der Steinkohlengewerkschaft Brzeszcze durch den Staat*, Wien 1913.

Państwowa Kopalnia Brzeszcze, Kraków 1937.

50 lat kopalni Brzeszcze, Brzeszcze 1962.

Jaros J., *Kopalnia „Brzeszcze” (1903—1983)*, Katowice 1983.

Bytomskie kopalnie: Niewiarowski M., *15 lat Bytomskiego Zjednoczenia Przemysłu Węglowego 1945—1960*, Bytom 1960.

Tradycje górnicze ziemi bytomskiej, Katowice 1967.

Chwałowice: Mrowiec A., *Kopalnia Chwałowice i jej załoga na tle rozwoju górnictwa ziemi rybnickiej 1903—1973*, Warszawa—Kraków 1974.

Dąbrówka Śląska, Jutrzenka, Szczęście Luizy: Jaros J., *Górnictwo węglowe w rejonie Małej Dąbrówki*, „Wiadomości Górnicze” 1964, nr 10, 11. **Eminencja, Fürstin Hedwig, Neue Hedwig, Waterloo:** Klenczar T., *Dotacja kościelna Chorzów-Dąb i rozwój jej górniczych stosunków*, Katowice 1930.

- General Zawadzki:** Kopalnia General Zawadzki. Dzieje zakładu i załogi, Katowice 1974.
- Gliwice:** Jaros J., *Zarys dziejów kopalni Gliwice*, „Zeszyty Gliwickie” nr 7 [1969], s. 221—227.
- Goduli i Schaffgotschów kopalnie:** Urbanek C., *Carl Godulla und sein Werk*, Bytom i Berlin 1935 (maszynopis w Archiwum Państwowym w Bytomiu).
- Kania J., *Zur 100-jährigen Geschichte des ehemaligen Godullaschen Besitzes*, cz. II, „Kohle und Erz” 1909, s. 841—846.
- Festschrift zur goldenen Hochzeits-Feier des Herrn Hans Ullrich Grafen Schaffgotsch auf Schloss Koppitz und der Frau Johanna geb. Gryczik von Schomberg-Godulla am 15. November 1908*, Bytom 1908.
- Jan:** *Zautomatyzowana kopalnia węgla kamiennego Jan*, Katowice 1974.
- Jastrzębie:** Kopalnia Jastrzębie, Jastrzębie-Zdrój 1975.
- Katowice:** *150 lat kopalni węgla kamiennego Katowice (1823—1973)*, Katowice 1973.
- Klimontów:** Wilczek S., *60-lecie kopalni węgla kamiennego Klimontów*, Klimontów 1967.
- Koźmiana Paryska:** Majewski W., *My z Komuny Paryskiej*, Chrzanów 1953.
- Kościuszkowice:** Hollanek A., *Druga młodość kopalni Kościuszkowice*, Jaworzno 1961.
- Król:** Jaros J., *Historia kopalni Król w Chorzowie (1791—1945)*, Katowice 1962.
- Murcki:** Jaros J., *Zarys dziejów kopalni Murcki*, „Wiadomości Górnicze” 1963, nr 11.
- Państwowe kopalnie w Zagłębiu Dąbrowskim:** Schroth K., *Staatliche Steinkohlenbergwerke in Neu-Schlesien 1795—1807*, „Kohle und Erz” 1909, s. 909—910.
- Jedlicki J., *Nieudana próba kapitalistycznej industrializacji*, Warszawa 1964.
- Polska:** Jaros J., *Z dziejów kopalni Polska w Świętochłowicach*, „Zaranie Śląskie” 1961, z. 1, s. 107—118.
- Porąbka:** Kopalnia Porąbka w Zagórzu, Katowice 1961.
- Pstrowski:** Broekere J., Caika E., Pytrus L., *100 lat kopalni Pstrowski w Zabrze-Biskupicach*, Zabrze 1963.
- Jaros J., *Z dziejów kopalni Pstrowski*, „Kroniki Miasta Zabrze” nr 8 [1975], s. 97—108.
- Pszczyńskie kopalnie:** Zivier E., *Entwicklung des Steinkohlenbergbaues im Fürstentum Pless*, Katowice 1913.
- Gutachten über die Bergwerksbetriebe des Fürsten von Pless in der Wojewodschaft Schlesien*, Kraków—Essen 1937 (tekst powielony).
- Radzionków:** Knosała J., *Parafia radzionkowska*, Katowice 1926.
- Rokitnica:** *Die Castellengogrube in den ersten zehn Jahren ihrer Entwicklung*, Ruda 1908.
- Rozbark:** WAP Wrocław; Koncern Gieschego 186.
- Rybnickie kopalnie:** Idzikowski F., Trunkhardt A., *Dzieje miasta Rybnika i dawniejszego państwa rybnickiego na Górnym Śląsku*, Katowice 1925.
- Rydułtowy:** Radlik F., *1806—1906. Die Entwicklung der Steinkohlengewerkschaft Charlotte in Czernitz O./S.* (maszynopis w dyrekcji kopalni).
- Siemianowice:** Kopalnia Węgla Kamiennego Siemianowice. *Zarys dziejów*, Katowice 1979.
- Siersza:** Pietraszek E., *Osrodek górniczy Siersza 1804—1861—1961*, Kraków 1961.
- Sosnowiec:** Kopalnia Sosnowiec. *Dzieje zakładu i załogi*, Katowice 1976.
- Konieczny A., *W cieniu Jeneralskiej Góry*, Katowice 1969.

Piesowicz K., *Zakłady górnicze w Szelcach*, [w:] *Ekonomika górnictwa i hutnictwa w Królestwie Polskim 1840—1910*, Warszawa 1961, s. 120—186.

Sośnica: Jaros J., *Zarys dziejów kopalni Sośnica*, „Zeszyty Gliwickie” nr 8 [1971], s. 103—109.

Szczakowa: Gotkiewicz M., *Początki dobywania węgla w Polsce za Stanisława Augusta Poniatowskiego*, „Wiadomości Muzeum Ziemi” t. VI, cz. 1, s. 103—111.

Kula W., *Szkice o manufakturach w Polsce XVIII wieku*, Warszawa 1956, s. 581—586.

Tenczynek: Kula W., *Szkice o manufakturach...*, s. 473, 484.

Jaros J., *Dzieje górnictwa węglowego w rejonie Tenczynka*, „Wiadomości Górnicze” 1960, nr 1—2.

Walenty-Wawel: *Kronika kopalni Walenty-Wawel*, Ruda Śląska 1965 (tekst powielony).

Waleska: Büchs G., *100 Jahre Gottmitungrube*, Katowice 1937.

Warszawskie Towarzystwo: Kofman J., *Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych 1874—1918 (organizacja i ekonomika przedsiębiorstwa)*, „Przegląd Historyczny”, t. LIX [1968], z. 1, s. 102—119.

Wujek: Niewiarowski M., *60 lat kopalni węgla kamiennego Wujek*, Katowice 1969.

Kopalnia Wujek 1899—1979. Dzieje zakładu i załogi, Katowice 1979.

Zabrze: Grosche, *Der staalliche Steinkohlenbergbau in Oberschlesien*, Zabrze 1913.

Kopalnia Węgla Kamiennego Zabrze w Zabrzu, Zabrze 1963.

Jaros J., *Z dziejów kopalni Zabrze*, „Kroniki Miasta Zabrze” nr 7 [1974], s. 165—175.

Zagórskie kopalnie: *Archiwum Państwowe w Będzinie: Wójt gminy Zagórze: Akta t.s. wykazów statystycznych 1838—1864*.

Ziemowit: *Historia kopalni węgla kamiennego Ziemowit w Lędzinach*, Lędziny 1963 (tekst powielony).

Kopalnie węgla kamiennego w Zagłębiu Dolnośląskim

Zagłębie Dolnośląskie ma kształt zbliżony do prostokąta długości około 60 km i szerokości 25—33 km. Jego granice wyznaczają w przybliżeniu miasta: Kłodzko, Wałbrzych, Kamienna Góra oraz Żacler i Hronov w Czechosłowacji. Część należąca do Polski ma około 530 km², z czego 108 km² zajmują obszary górnicze czynnych kopalń. Kopalnie te są skupione w województwie wałbrzyskim, w rejonach Wałbrzycha i Nowej Rudy. Dostarczają one poszukiwanego węgla gazowo-koksowego, ortokoksowego, metakoksowego i semikoksowego (typy 34—37), chudego (typ 38), antracytowego (typ 41) oraz antracytów (typ 42). Węgiel ten występuje w cienkich pokładach (miąższości 0,7—1,2 m), w związku z czym wydajność pracy jest tutaj niższa niż w Zagłębiu Górnośląskim. Eksploatację utrudniają ponadto skomplikowana budowa tektoniczna oraz zagrożenia wyrzutami gazów i skał. Znaczną część wydobycia zużywają miejscowe koksownie. Od 1945 r. wszystkie kopalnie dolnośląskie należały do Dolnośląskiego ZPW w Wałbrzychu, a od 1 X 1982 r. należą do Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Wałbrzychu.

Zestawienie kopalń

Abendrothe zob. Klara

Abendstern zob. Morgen- und Abendstern

Achenbach w Poniatowie (Wałbrzych), nad. 29 XII 1873 r., eksploatowana do 1876 r. (lub dłużej). Należała do Gwarectwa Achenbach. Produkcja w 1875 r. 366 t.

Aemie zob. Emilie w Białym Kamieniu

Agnes w Jugowie (Nowa Ruda), nad. 4 XII 1854 r., powiększona 23 VI 1867 r., do 1875 r. eksploatowana

jako odrębna kopalnia. Należała początkowo do kupca Teodora Hitze z Berlina, potem do Gwarectwa Neuroder Kohlen-und Tonwerke. W 1921 r. pole jej zostało rozdzielone na Agnes I (przyłączone do kopalni Wenceslaus) i Agnes II, które stanowiło własność Neuroder Kohlen-und Tonwerke. Produkcja w 1875 r. 434 t.

Alexander (sztolnia) zob. Frisch-auf

Alliance (sztolnia) zob. Witold

Alte Gnade Gottes zob. Teresa

Alte Lisette zob. Lisette

Alte Richter zob. Richter

Altwasser zob. Stary Zdrój

Am Bober w Białkowiej (Lubawka), eksploatowana w 1872 r., produkcja 53 t.

Amalia zob. Mieszko (upadowa)

Amalie w Wabrzychu-Podzamczu, nad. 2/14 VII 1845 r., powiększana 17 X 1865 r. i 23 XII 1867 r., eksploatowana jako odrębna kopalnia do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do Hochbergów. Produkcja w 1858 r. 4,6 tys. t.

Amazone w Drogosławiu (Nowa Ruda), eksploatowana w latach 1853—1854. Produkcja w 1853 r. około 360 t.

Anhalt Segen w Wałbrzychu, nad. 20 IV 1801 r. unieruchomiona wkrótce po rozpoczęciu eksploatacji (w 1805 r.?). Należała do Hochbergów, w 1876 r. włączona do Fürstensteiner Gruben (zob. Bolesław Chrobry). Produkcja w I półroczu 1805 r. około 165 t.

Anna w Szczawnie-Zdroju (Wałbrzych), nad. 2 IV 1805 r., powiększana 2 II 1814 r., 29 II/15 III 1820 r., 6 II/6 III 1822 r., 16/25 VIII 1824 r. i 25 I/5 II 1851 r. Eksploatowana razem z kopalnią Frohe Ansicht (nad. 16 I 1802 r.). Obie kopalnie należały do gminy Biały Kamień i hrabiów Hochbergów; od 1867 r. eksploatowane przez kopalnię Fuchs. Produkcja w 1840 r. 2,5 tys. t, w 1858 r. 12 t.

August Glück zob. Sophie w Jedlinie Zdroju

Aurelie w Grodztwie (Kamienna Góra), nad. 3 IX 1872 r., eksploatowana w latach siedemdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1876 r. 627 t.

Aurora w Szczepanowie (Lubawka), nad. 24 XII 1856 r., eksploatowana z przerwami do lat siedemdziesiątych XIX w. Następnie podejmowano próby eksploatacji w latach 1924 i 1936—1937. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1876 r.

74 t, w 1920 r. 20 t, w 1937 r. 236 t.

Bache (?) w hrabstwie kłodzkim — w 1768 r. istniała w miejscowości Bache kopalnia węgla należąca do barona von Stillfried. Prawdopodobnie jest ona identyczna z późniejszą kopalnią → Joseph w Zaciszu (Nowa Ruda).

Bahnschächte zob. Bolesław Chrobry

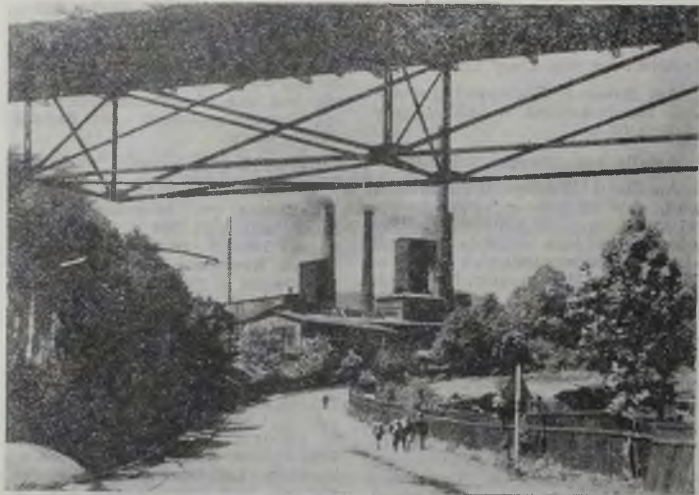
Balthasar w Miłkowie (Nowa Ruda), nad. 20 I 1859 r., powiększona 6 V 1867 r. Należała do Gwarectwa Wencelous. Od 1897 r. eksploatowana z robót kopalni Wencelous, a w 1921 r. z nią połączona.

Barbara w Kuźnicach Swidnickich (Boguszów-Gorce), nad. 30 XII 1829 r. pod nazwą Carl-Georg-Victor, eksploatowana z przerwami. Przyłączono do niej 9 VI 1864 r. kopalnię → Charlotte w Sobiecinie i pole górnicze Schlussfeld (nad. 7 IV 1864 r.). Od drugiej połowy XIX w. kopalnia należała do Schlesische Kohlen- und Cokes-Werke A.G., w 1928 r. przeszła na własność Niederschlesische Bergbau A.G. Eksploatowana razem z kopalniami → Jenny 1 → Gewalt, miała główne szyby wydobywcze Egmont i Mayrau. W latach 1928—1938 zatopiona, następnie uruchomiono ją jako część kopalni GlückhülF-Friedenshoffnung. Nazwa polska od 1945 r. Barbara (część kopalni Victoria). Produkcja w 1858 r. 2,4 tys. t, w 1912 r. 395 745 t.

Bergmannshoffnung w Okrzeszynie (Lubawka), nad. 12 IV 1853 r., uprawniona także do eksploatowania rud miedzi (29 VII 1855 r.). Eksploatowana do lat sześćdziesiątych XIX w., należała do gwarectwa. Produkcja w 1858 r. około 900 t.

Bergrecht zob. Teresa

Bernhard w Rusinowej (Wałbrzych), nad. 10 X 1787 r., eksploatowana w latach 1786—1790. Należała do von Mutiusa. W 1912 r. pole Bernhard rozdzielono na północne (Bernhard Nordfeld) i południowe (Bernhard Südfeld). W latach 1913 i 1921 pola te zostały nabyte przez Hochbergów, a w 1930 r. przeszły

Kopalnia Biały Kamień w Wałbrzychu około 1950 r.

na własność Waldenburger Bergwerks A.G.

Bessere Zukunft zob. Glückauf Anton

Beste w Sobiecinie (Wałbrzych), nad. 8 II 1776 r. należała do gwarectwa, założonego przez inspektora solnego Plümicke i sztygara Schneidera. Eksploatowana razem z kopalniami Friedericke (nad. 23 IX/14 X 1772 r.), Schwester (nad. 28 IX/13 X 1775 r.) i Christoph (nad. 11 XI 1786 r.), należącymi do tego samego gwarectwa. Wszystkie te kopalnie zostały połączone 4 V 1842 r. pod nazwą Beste. W 1859 r. kopalnię tę włączono do kopalni → Glückhilf. Produkcja w 1859 r. 23 tys. t.

Biały Kamień (Wałbrzych) — w 1561 r. Konrad II Hochberg założył w Białym Kamieniu kopalnię węgla; następna wzmianka o kopalni w Białym Kamieniu (Weistein) pochodzi z 1594 r. Węgiel eksploatowano tam również w XVII

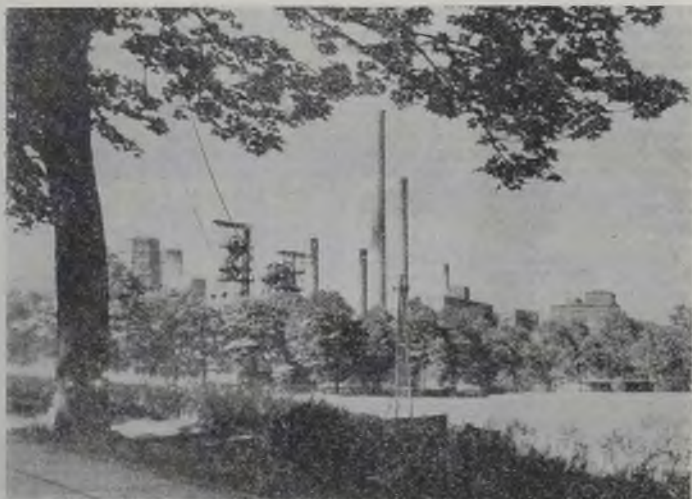
i XVIII w., przy czym miejscowi chłopcy płacili czynsz dla dominiurno za prawo wydobywania węgla (dalej → Thorez).

Biały Kamień zob. Thorez

Boguszów — początki eksploatacji w Boguszowie (Boguszów — Gorce) → Wags mit Gott.

Bolesław (szyb) zob. Przygórze

Bolesław Chrobry w Wałbrzychu, utworzona 20 VII/14 XI 1876 r. przez połączenie kopalni i pól górniczych: → Graf Hochberg, → Johannes, → Louise Auguste, → Anhalt Segen, Christian Friedrich i Juliens Glück (→ Christian Friedrich), → Friedrich Ferdinand, Adelheid (nad. 17 III 1843 r.), Louis (nad. 24 VIII 1849 r.). Graf Hochberg Zubehör (nad. 3 VI 1862 r.), Louis Zubehör (nad. 1 VI 1862 r.), Zwischenfeld (nad. 14 I 1875 r.) i Ida (nad. 28 XII 1838 r.). Należała do Hochbergów, a od 1930 r. do Waldenburger Bergwerks A.G.

Kopalnia **Bolesław Chrobry** w Wałbrzychu około 1950 r.

Kopalnia miała 3 pola eksploatacyjne: Bahnschächte (szyby Bolesław Chrobry) czynne od 1882 r., Hans Heinrich (czynne od 1864 r.) oraz Ida und Hermann (połączone później z polem Hans Heinrich pod nazwą Tiefbauschachtanlage). Nazwa niemiecka do 1945 r. cons. Fürstensteiner Gruben, nazwa polska w 1945 r. Wałbrzych, a od 1 I 1946 r. Bolesław Chrobry. Od 1 IV 1964 r. kopalnia Bolesław Chrobry została połączona z kopalnią → Mieszko pod nazwą → Wałbrzych. Produkcja w 1912 r. 1 198 784 t, w 1937 r. 1 370 454 t, w 1963 r. 655 109 t.

Bolesław Chrobry (upadowa) zob. Nowe Miasto

Bożków w Bożkowie (Nowa Ruda) — kopalnia węgla w Bożkowie (Eckersdorf) jest wzmiankowana w dokumencie z 1663 r.

Brüder zob. Tempel

Caesar zob. Teresa

Carl zob. Sophie w Jedlinie-Zdroju

Carl-Georg-Victor zob. Barbara w Kuźnicach Świdnickich

Carl Gustav w Jedlinie Zdroju, nad. 20 II 1840 r., powiększana 2 X 1841 r. i 18/27 XII 1847 r., eksploatowana w latach czterdziestych XIX w. Należała po połowie do Hochbergów i do hrabiego Pucklera, w 1891 r. Hochbergowie nabyli ją w całości i eksploatowali następnie razem z kopalnią → Sophie. Produkcja w 1840 r. około 350 t.

Caroline w Podlesiu (Walim), zal. w 1793 r. przez von Lieresa, zlikwidowana w 1798 r.

Caspar zob. Chwałibóg

Charlotte w Sobięcinie (Wałbrzych), nad. 14 IV 1787 r., powiększana 29 XII 1800 r., 18 XII 1802 r. i 3/15 VII 1844 r., eksploatowana w latach 1786—1806. Należała początkowo do pani von Platen, następnie przeszła na własność von Mutiusa,

który w 1820 r. uruchomił ją jako kopalnię Franz Joseph w Starym Zdroju. Pod tą nazwą była eksploatowana do lat czterdziestych XIX w., potem została ponownie unieruchomiona. Do nieczynnej kopalni przyłączono 28 IX 1863 r. pole górnicze Glückauf Charlotte (nad. 25 III 1858 r., powiększone 5 V 1863 r.), a w 1864 r. całą kopalnię Charlotte przyłączono do kopalni Carl-Georg-Victor. Produkcja w I półroczu 1801 r. około 1680 t.

Christian Friedrich w Wałbrzychu. nad. 16/29 VI 1815 r., powiększona 11 XI 1820 r., połączona 28 II 1828 r. z kopalnią Juliens Glück (lub Julius Glück — nad. 23 IV 1817 r., powiększona 11 XI 1820 r. i 22 XI 1824 r.). Obie kopalnie należały do Hochbergów. Były powiększane 17 V 1865 r., a w 1876 r. włączono je do Fürstensteiner Gruben. Produkcja w 1840 r. 6,2 tys. t (w latach czterdziestych przerwano eksploatację).

Christian Gottfried w Grzmiącej (Głuszyca). nad. 22 X/3 XI 1836 r., należała do kupca Döringa z Wałbrzycha i do Hochbergów, później przeszła w całości na własność Hochbergów. Unieruchomiona w 1880 r. Produkcja w 1840 r. 17 t, w 1858 r. 4 tys. t.

Christoph zob. Beste

Chwalibóg (Segen Gottes) w Starym Zdroju (Wałbrzych), istniała już w 1594 r. W XVIII w. należała do barona Chamare, właściciela majątku Stary Zdrój, od którego kupił ją w 1751 r. radca von Mutius. W 1770 r. została formalnie zgłoszona pod nazwą Segen Gottes, w 1857 r. przyłączono do niej kopalnie i pola górnicze: Caspar (zał. w 1772 r.) → Tempel, Joseph (zgłoszona w 1779 r., eksploatowana do 1780 r., następnie od 1797 r. razem z sąsiednią kopalnią; należała również do von Mutiusa), Theresie (zgłoszona w 1787 r. przez von Mutiusa), Weissig (zgłoszona w 1776 r., należała do von Mutiusa), Franz Joseph (zgłoszone w 1821 r.) i Daniel (zgłoszone w 1853 r.). W 1872 r. nabył połączoną kopalnię von

Kulmiz, od 1896 r. należała ona do spółki C. Kulmiz G.m.b.H. W 1922 r. kupił ją koncern Scheringa (Kokswerke und Chemische Fabriken), a w 1928 r. kopalnia przeszła na własność Niederschlesische Bergbau A.G. Od 1929 r. eksploatowana razem z kopalnią Fuchs. Produkcja w 1840 r.: Segen Gottes i Tempel 8,4 tys. t, Theresie 7,2 tys. t, Weissig 5,1 tys. t, Caspar 2,7 tys. t, w 1858 r. (połączona kopalnia) 49,4 tys. t, w 1912 r. 150 695 t. Nazwa polska od 1945 r. Chwalibóg.

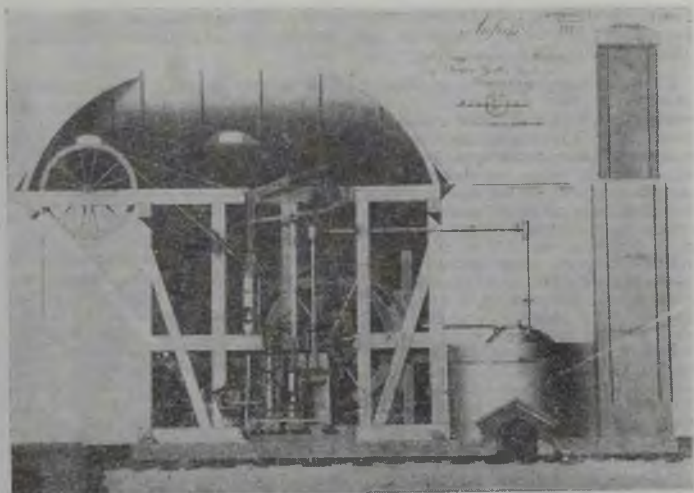
Ciechanowice (Marciszów) — w 1756 r. istniała tam w posiadłościach barona Schweinitza kopalnia węgla, prawdopodobnie wkrótce zlikwidowana. Nazwa niemiecka Rudelstادت.

Clemens w Pstrążnej (Kudowa Zdrój), utworzona 15 V 1858 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: Neue Barbara (nad. 18 III/11 IV 1843 r., eksploatowana do czasu połączenia; właścicielem jej był Schirlo), Joseph (nad. 6 VI 1856 r.) i Emil (nad. 19 VIII 1857 r.). Eksploatowana do 1859 r., następnie próby wznowienia eksploatacji podejmowano w 1875 r. i od grudnia 1931 do czerwca 1932 r. Należała do Gustawa Linnarta, a później do jego spadkobierców. Produkcja w 1858 r. około 240 t.

Concordia w Słupcu (Nowa Ruda), nad. 28 XII 1861 r., eksploatowana do 1876 r. lub nieco dłużej. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1875 r. 17 773 tys. t.

Constant w Błazkowej (Lubawka), zał. w 1789 r. przez barona von Stillfrieda, zlikwidowana w 1791 r.

Curt w Rusinowej (Wałbrzych), pole górnicze nad. 24 XI 1877 r., do którego 30 VI 1901 r. przyłączono (pod wspólną nazwą cons. Curt) następujące kopalnie i pola górnicze: Friedrich (nad. 28 IV/20 V 1842 r., powiększona 28 XI 1866 r., eksploatowana m.in. w latach 1875—1876), Hubert (nad. 18/30 VI 1825 r., powiększona 12/24 V 1842 r. i 10 X 1878 r., eksploatowana m.in. do lat 1878—

Parowa maszyna wyciągowa w kopalni **Segen Gottes** (Chwalibóg) w Starym Zdroju koło Wałbrzycha w 1814 r.

dziestych XIX wieku i w 1876 r.), Twesten (nad. 12 IX 1873 r., eksploatowana do 1876 r.), Bleibtreu (nad. 1 XII 1874 r.) i Esperanza (nad. 23 VI 1876 r.). Kopalnie i pola górnicze należały do różnych przedsiębiorców. Właścicielem połączonego pola był bankier Quellmalz z Drezna. W grudniu 1902 r. kupił je książę pszczyński (Hochberg). w 1930 r. przeszło na własność Waldenburger Bergwerks A.G. Produkcja w 1876 r.: Friedrich 2100 t, Hubert około 400 t, Twesten 133 t.

Czarny Bór zob. Victoria (upadła)

David (Dawid) zob. Tytus

David (pole eksploatacyjne) zob. Thorez

Davids Zubehör zob. Emilie Anna

Dorothea w Kamieńsku (Jedlina Zdrój) nad. 28 IX 1800 r., powięk-

szana 10 IV 1807 r., 4 X 1838 r., 28 XII 1844 r. i 17 XII 1867 r. Eksploatowano ją razem z kopalnią → Sophie. Należała do Hochbergów. a od 1930 r. (razem z innymi kopalniami Hochbergów) do Waldenburger Bergwerks A.G. Produkcja w 1840 r. około 100 t.

Dzikowiec w Dzikowcu (Nowa Ruda) — w 1677 r. rektor kolegium jezuickiego w Kłodzku założył na granicy Dzikowca (Ebersdorf) i Zaccisa (Buchau) kopalnię węgla, odwadnianą sztolnią. Kopalnia wkrótce została zarzucona.

Ebersdorf zob. Dzikowiec

Eckersdorf zob. Bożków

Egmont (szyb) zob. Barbara w Kuźnicach Świdnickich

Eleonore w Pstrążnej (Kudowa Zdrój) nad. 30 III/28 IV 1849 r., eksploatowana do 1875 r. Należała (w

początkach XX w.) do fabrykantów Egeilsów z Berlina. Produkcja w 1853 r. około 1600 t.

Elise w Starym Łosieńcu (Boguszów-Gorce) nad. 2/13 VI 1818 r. powiększana 15 II/28 III 1839 r., 28 VII 1840 r. i 9 III 1847 r. (częściowa wymiana obszaru górniczego 7 IX 1867 r.), eksploatowana w latach siedemdziesiątych XIX w. razem z kopalnią Abendröthe, następnie — razem z kopalnią Gustav w Gorchach. Należała od 1880 r. do Schlesische Kohlen- und Cokes-Werke A.G., zaś od 1928 r. — do Niederschlesische Bergbau A.G. Produkcja w 1875 r. 1646 t.

Emilie (Aemilie) w Białym Kamieniu (Wałbrzych), nad. 31 VIII 1793 r., powiększana 22 X 1802 r., 22 V/5 VI 1805 r., 8/29 IV 1812 r., 27 III/12 IV 1820 r. Założona przez hrabiego Hochberga, należała do dominiium i do gminy Biały Kamień. Eksploatowana do lat trzydziestych XIX w. jako odrębna kopalnia, później unieruchomiona; od drugiej połowy XIX w. eksploatowana razem z kopalnią Fuchs. Produkcja w 1836 r. około 3 tys. t.

Emilie Anna w Jabłowie (Stare Bogaczowice), nad. 29 V/16 VI 1821 r. eksploatowana z przerwami do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do radcy komercyjnego Karola Jerzego Treutlera i innych gwarków. W 1841 r. oddzielono od niej pole Davids Zubehör, którego wyłącznym właścicielem został Treutler (od niego w 1854 r. kupił je Gustaw Kramsta, a w 1907 r. od Gwarectwa Kramsta nabyło je wraz z kopalnią David Gwarectwo Fuchs). Po podziale Treutler był właścicielem połowy kopalni Emilie Anna, drugą należała do drobnych przedsiębiorców. Od końca XIX w. kopalnię Emilie Anna i pole Davids Zubehör eksploatowano razem z kopalnią David. Produkcja w 1858 r. (Emilie Anna) 2,9 tys. t.

Engelbert zob. Gabe Gottes

Entremonia w Lwówku Śląskim (?) eksploatowana w latach

1876—1877, należała do Gwarectwa Entremonia. Produkcja w 1877 r. 214 t.

Erbreich (szyb) zob. Friedenshoffnung

Erdman w Suliszowie (Jedlina Zdrój), należała do hrabiego Pucklera, eksploatowana w latach 1815—1819 z kopalnią Carl. Łączna produkcja w 1818 r. około 2 tys. t.

Ernestine w Wałbrzychu (Wałbrzych Główny), eksploatowana w połowie XVIII w. przez barona von Czetrirtz-Neuhaus, następnie zarzucona. Nadana ponownie 4 VII 1794 r. pod nazwą Ernestine należała do barona Dyherrn-Czetrirtz. Była eksploatowana z przerwami. Połączona 14 X 1859 r. z polem górniczym General (nad. 3 XII 1857 r.), następnie powiększona 9 IV 1869 r. Później przeszła na własność spółki C. Kulmiz i 25 IV 1893/2 I 1894 r. została połączona z polami górniczymi: Grafín Louise (nad. 14 III 1874 roku), Nil obiter (nad. 9 VII 1874 r.), Nil nisi bene (nad. 14 XII 1877 r.), Freie Lücke (nad. 3 V 1878 r.), Alpha (nad. 24 II 1879 r.), Beta (nad. 24 II 1879 r.) i Gamma (nad. 24 II 1879 r.) pod nazwą Neue cons. Ernestine. W 1909 r. połączona z kopalnią Melchior pod nazwą von Kulmiz. Produkcja w 1806 r. około 2 tys. t (30 XI 1817 r. eksploatację wstrzymano, danych dotyczących wydobycia w późniejszym okresie brak).

Ernst Wilhelm w Daleszowie Górnym (Kamienna Góra), nad. 23 V 1873 r., eksploatowana w latach 1876 i 1911. Należała do kilku właścicieli; w 1911 r. uruchomił ją kowal Edward Hartmann ze Szczawienka, który w tym samym roku przerwał eksploatację. Produkcja w 1876 r. 55 t, w 1911 r. 338 t.

Erwünschte Zukunft w Jabłowie (Stare Bogaczowice), nad. 30 XI/9 XII 1841 r., powiększona 2 X 1855 r. Należała do gwarectwa. Eksploatowana do lat pięćdziesiątych XIX w. jako odrębna kopalnia, a później razem z kopalnią David. Produkcja w 1848 r. około 800 t.

Fahr w Białkowiej (Lubawka), eksploatowana w 1872 r., produkcja 3 t.

Ferdinand w Jugowie (Nowa Ruda), zał. w 1793 r. przez barona von Stillfrieda, nad. 29 I 1794 r., powiększana w latach 1844, 1863 i 1866. Eksploatowana z dużymi przerwami do lat sześćdziesiątych XIX w. W 1921 r. przyłączona do kopalni Wenceslaus. Produkcja w 1799 r. około 1200 t, (po 1807 r. długa przerwa w produkcji), w 1858 r. 1360 t.

Fixstern w Starym Zdroju (Wałbrzych), zgłoszona po raz pierwszy w 1787 r. przez von Mutiusa, jednak władze górnicze odmówiły wówczas nadania, nad 13 XI 1821 r., powiększana 26 IX 1825 r., 18 XI 1830 r. i 11 VII 1856 r. Eksploatowana z przerwami do lat sześćdziesiątych XIX w. należała do Gwarectwa Fuchs. Produkcja w 1858 r. 3,8 tys. t.

Florian w Jugowie (Nowa Ruda), zał. w 1785 r. przez barona von Stillfrieda bez zezwolenia władz górniczych, zlikwidowana w 1788 r. Eksploatowana razem z kopalnią Friedrich (czynną w latach 1784—1787), należąca do tego samego właściciela. Około 1806 r. prawdopodobnie przejściowo wznowiono eksploatację.

Fortuna und Glückauf Carl w Dzikowcu (Nowa Ruda), powstała z kopalni Fortuna (nad. 12 I 1797 r.) i Glückauf Carl (nad. 2 I 1790 r.), należących do miejscowych właścicieli ziemskich (Hoffmanna, później Moschnera), połączonych 2 VI 1859 r. Była czynna do 1900 r. W 1898 r. połączona kopalnia przeszła na własność Neuroder Kohlen- und Tonwerke. Produkcja w 1806 r. (Fortuna) około 2 tys. t, w 1840 r. 2,5 tys. t, w 1858 r. (obie kopalnie) 3,3 tys. t, w 1876 r. 5,7 tys. t.

Francisca zob. Frischauf

Franz Joseph zob. Charlotte w Sobięcinie

Frauengrube w Sobięcinie (Wałbrzych), zał. w 1751 r. przez barona

von Czettritz-Neuhaus, eksploatowana w latach 1751—1775. Produkcja w 1775 r. (maksymalna) około 500 t.

Freudiger Wink zob. Witold

Frieden w Boguszowie (Boguszów-Gorce), eksploatowana w 1747 r. przez miasto Boguszów, następnie zarzucona i zgłoszona ponownie w 1764 r.: nad. 24 IV 1766 r., w 1772 r. ponownie zarzucona. Produkcja w 1767/68 r. około 520 t.

Friedenshoffnung w Sobięcinie (Wałbrzych), nad. 22 V 1813 r., połączona 4 VI 1858 r. z polami górniczymi Henriette (nad. 6 XII 1855 r.) i Maria (nad. 16 V 1856 r.) pod nazwą Neue Friedenshoffnung. Należała po połowie do Gwarectwa Sobięcińskiego (Hermsdorfer Gewerkschaft) i do właścicieli dominium. W 1892 r. połączona z kopalnią → Glückhilf pod nazwą vereinigte Glückhilf-Friedenshoffnung. Produkcja w 1840 r. 17 tys. t, w 1858 r. 70,7 tys. t (razem z szybem Erbreich, który w zestawieniach figuruje jako odrębna kopalnia).

Friedenskrone w Lubominie (Stare Bogaczowice), zgłoszona w 1801 r. i od tego czasu eksploatowana, zlikwidowana w 1812 r. Należała do pani von Plauen. Produkcja w 1805 r. (maksymalna?) około 1000 t.

Friedericke w Wałbrzychu (Neuhayn), nad. 31 XII 1842/19 I 1843 r., eksploatowana do 1850 r. (później eksploatowana razem z innymi kopalniami). Należała do Hochbergów, zaś od 1930 r. do Waldenburger Bergwerks — A.G. Produkcja w 1849 r. około 2,4 tys. t.

Friedericke zob. Beste

Friedrich zob. Curt

Friedrich zob. Florian

Friedrich der Grosse w Boguszowie (Boguszów-Gorce), zał. w 1787 r., eksploatowana do 1798 r. Należała do miasta Boguszowa (Gottesberg).

Friedrich Ferdinand w Wałbrzychu, nad. 20 III 1823 r., powiększana

18 VIII 1859 r. i 20 X 1865 r., należała do Hochbergów. W 1876 r. została włączona do kopalni Fürstensteiner Gruben. Produkcja w 1858 r. 34 tys. t.

Friedrich Gegentrum zob. Waclaw

Friedrich Louise w Dobrej (Bolesławiec), nad. 15 IX 1864 r., eksploatowana w latach sześćdziesiątych XIX w. Należała do właściciela majątku Schweitzera. Produkcja w 1865 r. 217 t.

Friedrich Stollberg w Kuźnicach Świdnickich (Boguszów-Gorce), nad. 1/14 III 1845 r., eksploatowana w latach 1852—1864. W latach 1854, 1862 i 1865 r. wymieniono część obszaru górniczego z polami Ezechiel i Beste. od 1858 r. eksploatowano razem z nią pole Friedrich Stollberg Zubehör (nad. 26 II 1858 r., powiększone 24 VIII 1868 r.). Kopalnia należała do księcia pszczyńskiego, następnie (od 1930 r.) do Waldenburger Bergwerks A.G. Części pola górniczego odstąpiono w latach 1921 i 1933 firmie Niederschlesische Bergbau A.G. Produkcja w 1858 r. 3,6 tys. t.

Friedrich Theodor w Przedwojwie (Kamienna Góra), nad. 27 III /18 IV 1843 r.; należała do kupców Kuhna i Schuchardta z Kamiennej Góry, a później do gwarectwa. Eksploatowana do lat sześćdziesiątych XIX w. razem z kopalniami Georg (nad. 1 III 1841 r.) i Zum Stollen (nad. 13 III 1860 r.), należącymi do tego samego gwarectwa. Łączna produkcja w 1858 r. około 680 t, w 1860 r. około 1200 t. W 1862 r. kopalnie te weszły w skład Liebauer Gruben (→ Liebauer Kohlenverein).

Friedrich Wilhelm w Lubominie (Stare Bogaczowice), zał. w 1787 r. przez braci Treutler z Wałbrzycha, zlikwidowana w 1795 r. Produkcja w 1788 r. około 790 t.

Friedrich Wilhelm (sztolnia) zob. Thorez

Frischauf w Bożkowie (Nowa Rudą), istniała już w 1742 r. i należała

do właścicieli majątku (hrabiego Götzen, następnie hrabiów von Magnis); nad. 9 VIII 1770 r. Eksploatowana razem z kopalnią Francisca, zał. w 1781 r. Dla odwodnienia tych kopalń oraz kopalni Johann Baptista zbudowano w 1809 r. sztolnię Alexander, która osiągnęła długość 5 km. Do kopalni Frischauf przyłączono 4 VI 1875 r. pola górnicze: Glückauf Wilhelm (nad. 23 VII 1839 r., od 1859 r. eksploatowana razem z kopalnią Frischauf), Frohe Zukunft (nad. 9 III 1860 r. i Bernhard (nad. 2 I 1861 r.). W 1898 r. kopalnia ta razem z innymi kopalniami hrabiów von Magnisa przeszła na własność Neuroder Kohlen- und Tonwerke i następnie była eksploatowana razem z kopalnią Johann Baptista. Produkcja w 1747 r. około 650 t, w 1840 r. 21 tys. t, w 1858 r. 31,6 tys. t, w 1900 r. 20 246 t.

Frohe Ansicht zob. Anna w Szczawnie-Zdroju

Fuchs zob. Thorez

Fuchsstollen zob. Lisia Sztolnia

Fürstensteiner Gruben zob. Bolesław Chrobry

Gabe Gottes w Okrzeszynie (Lubawka) zał. w 1792 r., eksploatowana razem z kopalnią Engelbert (zał. w 1792 r.), należącą do tego samego gwarectwa. Kopalnię Engelbert wkrótce unieruchomiono, natomiast kopalnia Gabe Gottes była czynna do około 1811 r. Produkcja w 1806 r. około 260 t.

Gemeindegube w Gorcach (Boguszów-Gorce), zał. w 1746 r. przez gminę Gorce (Rothenbach). W 1762 r. połączono ją z kopalnią Neue Gemeindegube w Starym Łosieńcu (Boguszów), zał. w 1750 r. Wkrótce po 1769 r. obie kopalnie zostały zlikwidowane. Produkcja w 1768/69 r. około 900 t.

Gemeine koło Wałbrzycha, istniała w 1769 r., należała do generała von Zettritz, produkowała około 900 t rocznie. Być może identyczna z kopalnią → Gemeinde w Gorcach lub z kopalnią → Glückhiif.

Georg zob. Friedrich Theodor

Georg Wilhelm w Rakowicach Małych (Lwówek Śląski), zał. w 1788 r. przez przysięgłego górnictwo Nieśela pod nazwą Gottes Segen i eksploatowana do 1813 r. Ponownie uruchomiona w 1835 r. pod nazwą Georg Wilhelm była eksploatowana do 1862 r. Należała kolejno do hrabiego zu Lippe Weisenfeld Detrold, następnie do hrabiny von Nassau. Produkcja w 1858 r. około 1900 t. Kopalnia występuje w zestawieniach również pod nazwą Wenig Rackwitz (Rakowice Małe).

Gersonsglück w Sierpnicach (Głuszycy), nad. w 1858 r., eksploatowana w latach sześćdziesiątych XIX w.

Gewalt w Starym Łosieńcu (Boguszów-Gorce), należała do gwarectwa, którego reprezentantem był Gustaw von Kramsta. Jego udział przejął następnie spółka Schlesische Kohlenwerks — A.G. (później Schlesische Kohlen- und Cokes-Werke A.G.). Kopalnia była eksploatowana razem z kopalnią Carl-Georg-Victor.

Gisbert w Woliborzu (Nowa Ruda), zał. w 1800 r. przez hrabiego von Magnisa i wkrótce (około 1802 r.) zlikwidowana.

Glückauf zob. Hilfs uns wieder

Glückauf zob. Teresa

Glückauf Anton w Zaciszu (Nowa Ruda), zał. w 1801 r. przez hrabiego Józefa Stillfrieda, eksploatowana razem z kopalnią Bessere Zukunft (zał. również w 1801 r.). Obie kopalnie były czynne do 1806 r. lub nieco dłużej, później do 1817 r. była eksploatowana kopalnia Neu Glückauf Anton. Produkcja kopalni Bessere Zukunft w 1801 r. (9 miesięcy) około 970 t, kopalni Glückauf Anton w 1805 r. około 200 t.

Glückauf Carl zob. Fortuna und Glückauf Carl

Glückauf Louis w Miłkowie (Nowa Ruda), zał. w 1798 r. przez barona von Stillfrieda i eksploatowana do 1805 r. razem z kopalnią → Jakob w Miłkowie.

Glückauf Philipp zob. Nowa Ruda

Glückhilm w Sobiecinie (Wałbrzych), eksploatowana od połowy XVIII w. przez właściciela dominium barona Czettritz i mieszkańców Sobiecina początkowo pod nazwą Gemeindegube. W 1769 r. otrzymała nazwę Glückhilm, nad. 22 V 1770 r. Później przeszła na własność Gwarectwa Sobiecińskiego (Hermsdorfer Gewerkschaft). Została połączona 29 VIII 1859 r. z kopalnią → Beste, polami górniczymi Freundschaft (nad. 14/24 VI 1842 r., powiększona 14 III 1852 r.) i Stuckart (nad. 25 IV 1856 r.) i sztolnią Erbreich (która otrzymała 14 II 1855 r. uprawnienia sztolni dziedzicznej). Następnie, 16 XII 1868 r. powiększono jej pole, a 13 III 1886 r. przyłączono do niej kopalnię → Neue Heinrich oraz pola górnicze Zwerg (nad. 12 IX 1873 r.) i Neuer Blizenberg (nad. 11 V 1883). Połączona kopalnia miała nazwę vereinigte Glückhilm. W 1892 r. połączono ją z kopalnią → Friedenshoffnung pod nazwą vereinigte Glückhilm-Friedenshoffnung. Produkcja w 1840 r. 30 tys. t, w 1858 r. 63 tys. t.

Glückhilm-Friedenshoffnung zob. Victoria

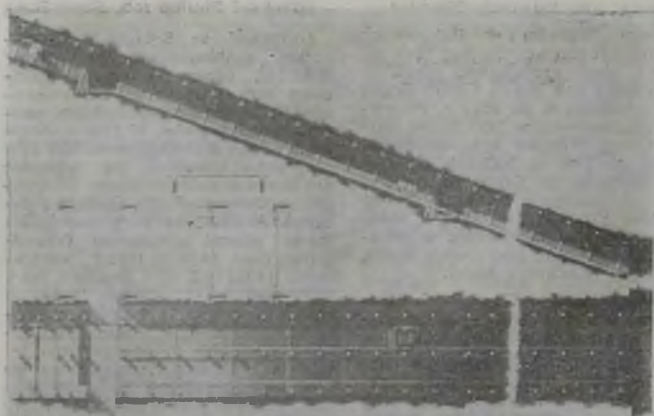
Goldene Sonne zob. Thorez

Goldene Sonne Pachtfeld — część kopalni Fuchs, dzierżawiona w latach siedemdziesiątych XIX w. przez kopalnię → Morgen- und Abendstern.

Gottesberg zob. Boguszów

Gottes Segen zob. Georg Wilhelm

Gotthelf w Czarnym Borze, zał. w 1823 r., należała w 1840 r. do Karola Töpfera i jego babki. Czynona do 1851 r. W 1862 r. przyłączono do niej pola górnicze Neu Buchwald (nad. 29 IX 1860 r.), Schwarzwaldau (nad. 12 IX 1860 r.), Neu Grunau (nad. 29 IX 1860 r.), Kronprinz (nad. 12 IX 1860 r.) i Prinz Regent (nad. 29 IX 1860 r.). W 1874 r. kopalnia weszła w skład → Liebauer Kohlerverein. Produkcja w 1840 r. 7,6 tys. t.

Pochylnia w kopalni Glückhilm w Spółcincie w 1825 r.

Graf Hochberg w Wałbrzychu, eksploatowana od 1761 r., nad. 23 V 1770 r. (powiększana 6 XI 1791 r., 8 VII 1800 r., 16 IV 1808 r., 9 XI 1816 r., 13 VI 1824 r., 14 VIII 1865 r.), należała do rodziny Hochbergów. W 1876 r. została włączona do Fürstensteiner Gruben. Produkcja w 1859 r. 91 tys. t.

Günstiger Blick w Przedwojowie (Kamienna Góra), zał. w 1798 r., eksploatowana do 1806 r. (lub nieco dłużej). Należała do gwarectwa. Produkcja w 1806 r. około 720 t.

Gustav w Drogosławiu (Nowa Ruda) zał. w 1801 r. przez radcę sądowego Frankego z Nowej Rudy. eksploatowana do 1815 r. (od 1812 r. pod nazwą Gustav Heinrich). Produkcja w 1806 r. około 340 t.

Gustav w Gorcach zob. Witold

Gustav Heinrich zob. Gustav w Drogosławiu

Gute Aussicht w Poniatowie (Wałbrzych) nad. 24 XII 1859 r., ek-

splloatowana w latach siedemdziesiątych XIX w. Produkcja w 1876 r. 172 t.

Gute Hoffnung w Kole (Boguszków-Gorce), eksploatowana od 1745 r. przez mieszczan boguszkowskich Thierolda i Scharffa, którzy w 1764 r. zgłosili ją władzom górniczym i uzyskali na nią nadanie. W 1776 r. nadanie wygasło wobec przerwania eksploatacji. Następnie 16 V 1781 r. uzyskał na nią nadanie kupiec Güttler, właściciel kopalni → Neue Richter. Od 1783 r. obie kopalnie eksploatowano razem. Kopalnia Gute Hoffnung została powiększona 18 VII 1797 r., w 1821 r. włączono ją wraz z innymi kopalniami do kopalni Abendröthe. Produkcja do kilkuset t rocznie (w 1774/75 r. około 630 t).

Gute Hoffnung w Szczawnie Zdroju (Wałbrzych), nad. 29 XII 1872 r., połączona 29 V 1878 r. z polami górniczymi Emma Ernestine (nad. 28 XI 1872 r.) i Gute Hoffnung Zubehör

(nad. 18 IV 1876 r.). Kopalnia przejściowo eksploatowana w 1875 r. (produkcja 32 t).

Hans Heinrich w Głuszyca zob. Neuwagt

Hans Heinrich (pole eksploatacyjne) zob. Thorez

Hans Heinrich zob. Bolesław Chrobry

Hans Heinrich Tiefbau zob. Bolesław Chrobry

Haite w Opocznie (Wałbrzych), nad. 13 V 1815 r., powiększana w latach 1822—1856, eksploatowana do 1833 r. Kopalnia zgłoszona przez radcę handlowego Treutlera należała częściowo (61, a następnie 34 1/2 kuksów) również do Hochbergów. Udział ten pozostał osobistą własnością Hochbergów do 1945 r., podczas gdy reszta kuksów (majątek Treutlera, a później jego spadkobierców) przeszła w 1928 r. na własność Niederschlesische Bergbau A.G. Produkcja w 1840 r. 16,7 tys. t, w 1858 r. 18 tys. t.

Heddi zob. Mittelsteine

Heinrich w Sobięcinie (Wałbrzych), eksploatowana w latach 1779—1781, należała do barona von Czetrtritz-Neuhaus. Produkcja w 1780 r. (maksymalna) około 750 t.

Hermsdorf zob. Sobięcin

Hilf uns wieder w Kole (Boguszków-Gorce), eksploatowana w latach 1744—1754 przez kupca Jana Henryka Rudolpha z Boguszowa, a w latach 1755—1782 r. przez sztygara Gotfryda Thierolda pod nazwą Glückauf. W 1797 r. zgłosiło ją pod nazwą Hilfs uns wieder gwarectwo założone przez Thierolda, uzyskując 2 II 1797 r. nadanie górnicze. Od tego czasu jednak kopalnia nie była eksploatowana, a w 1821 r. przyłączono ją do kopalni Abendröthe. Produkcja w 1776 r. około 1000 t.

Hubert zob. Curt

Ida und Hermann zob. Bolesław Chrobry

Jakob w Miłkowie (Nowa Ruda), zał. w 1787 r. przez barona Stillfrieda, w 1806 r. unieruchomiona i zarzucona. Nadana ponownie 7/22 I 1815 r., była eksploatowana do lat czterdziestych XIX w. (powiększana w latach 1820, 1834, 1856, 1866). Przyłączono do niej 14 XII 1842/13 VIII 1843 r. pole górnicze Neue Hoffnung (nad. 25 VI/17 VII 1841 r.), a 10 XI 1857/27 IV 1859 r. pole górnicze Anna (nad. 26 VI 1857 r.). Właścicielem kopalni w 1840 r. był hrabia von Magnis. W 1921 r. przyłączono ją do kopalni Wenceslaus. Produkcja w 1840 r. 7,6 tys. t.

Jan w Słupcu zob. Słupiec

Jan Baptysta zob. Słupiec

Jenny w Boguszowie (Boguszków-Gorce), nad. 2/19 VI 1818 r., powiększona 15 II/28 III 1839 r. (wymiana części pola 19 IX 1866 r.), eksploatowana z długimi przerwami do 1875 r. Następnie eksploatowana razem z kopalnią Carl-Georg-Victor. Należała do gwarectwa, Produkcja w 1875 r. 11 115 t.

Johann Baptista zob. Słupiec

Johannes w Wałbrzychu, nad. 29 I 1778 r., powiększona 7 VII 1800 r. i 22 V 1805 r., eksploatowana od 1812 r. razem z kopalnią Louise Auguste (nad. 6/30 V 1809 r., powiększona 13 VI 1824 r.). Obie kopalnie należały do Hochbergów. Były powiększane 7 VIII 1820 r., 28 VI 1841 r. i 17 XII 1844 r., później eksploatację ich przerwano na skutek wybrania górnych części pokładów. W 1876 r. zostały włączone do kopalni Fürstensteiner Gruben. Produkcja w 1840 r. 6,6 tys. t.

Joseph w Jedlince (Jedlina Zdrój), istniała nie eksploatowana w 1742 r., czynna w latach 1747—1757 i 1766—1768. Należała do właściciela dominium, barona von Seher-Thoss. Produkcja w 1746/47 r. 35 t, w latach 1766—1768 łącznie około 370 t.

Joseph w Zaciszu (Nowa Ruda). Kopalnia istniała już w 1478 r., kiedy to Paweł Heyrich nabył ją od wdowy Barbary Heynisch. Do rodziny Heyrichów kopalnia ta należała do 1590 r. W XVIII w. była w Zaciszu kopalnia należąca do właścicieli majątku, baronów Stillfried, która w 1777 r. została zgłoszona pod nazwą Joseph. Eksploatowano ją do 1802 r. Ponadto właściciele majątku zgłosili pola górnicze Sanct Georgengrube (w 1770 r.) i Josepha (w 1793 r.), a w 1801 r. założyli kopalnię Neuer Joseph (czynną do około 1810 r.). W 1804 r. kopalnię wraz z majątkiem przeszły na własność hrabiego von Magnisa. W 1815 r. połączono je w pole górnicze pod nazwą Joseph, które w 1860 r. włączono do kopalni Ruben. Produkcja w 1746 r. około 150 t. w 1758/59 r. około 500 t. w 1806 r. (Neuer Joseph) około 220 t.

Joseph zob. Chwalibóg

Julia zob. Thorez

Julius Glück (Julius Glück) zob. Christian Friedrich

Julius zob. Victoria

Julius (pole eksploatacyjne) zob. Thorez

Karl zob. Carl

Karls Glück w Ciechanowicach (Marciszów), eksploatowana w 1872 r.; produkcja 54 t.

Kazimierz — upadła przy kopalni → Nowa Ruda, przekazana do eksploatacji 1 I 1959 r., eksploatowana do 15 X 1960 r. przez kopalnię → Thorez, zlikwidowana 1 I 1974 r. Produkcja w 1970 r. 39 520 t.

Klara w Gorcach (Boguszów-Gorce), nad. 29 III 1788 r. pod nazwą Abendröthe, eksploatowana od 1787 r., połączona 23 I 1793 r. z kopalnią Morgenröthe (nad. 29 III 1788 r., eksploatowaną od 1787 r.). Przyłączono do niej 7 XI 1821 r. i 24 VI /18 VII 1827 r. kopalnie i pola górnicze: → Neue Richter, → Gute Hoffnung,

→ Hilf uns wieder, → Paul und Peter (nad. 13 XII 1824 r.) i Friedrich (nad. 17 III 1787 r. Później cała kopalnia i poszczególne pola wchodzące w jej skład były kilka razy powiększane (do 1860 r.). Należała do gwarectwa założonego przez Bergera i Güttlera. W połączonej kopalni połowę udziałów miał książe pszczyński. W 1927 r. została unieruchomiona, pole jej należy do kopalni → Victoria. Nazwa polska Klara (od szybu wydobywczego Klara). Produkcja w 1840 r. 8 tys. t, w 1858 r. 31 tys. t, w 1912 r. 257 858 t

Kohlau zob. Koło

Kolo w Kole (Boguszów-Gorce) — w 1742 r. istniała tam kopalnia eksploatowana przez mieszczan z Boguszowa, Krzysztofa Bittnera i Jana Henryka Bittnera, którzy płacili czynsz hrabiemu Hochbergowi jako właścicielowi dominium. Nazwa niemiecka Kohlau.

König Wilhelm w Ulanowicach (Lubawka), eksploatowana w latach 1812—1819 i 1862—1876. Produkcja w 1876 r. 2357 t.

Kulmiz (von Kulmiz) zob. Mieszko

Kurt zob. Curt

Lehmwasser zob. Sophie w Jedlinie Zdroju

Liebauer Kohlenverein w Lubawce, utworzona 14 IV 1862 r. pod nazwą Liebauer Gruben przez połączenie kopalni i pól górniczych, → Georg → Friedrich Theodor, Zum Stollen, Ehrich (nad. 29 IX 1860 r.) i 8 dalszych pól nadanych w 1860 r. Następnie, 26 I 1868 r. przyłączono pola górnicze Dittersbach (nad. 4 VII 1863 r.) i Hulda (nad. 13 VIII 1863 r.). Połączona kopalnia otrzymała nazwę vereinigte Liebauer Bergwerke. Dnia 15 VII 1874 r. przyłączono kopalnię → Gotthelf i kilka dalszych pól górniczych (Fohn, Gross, Müller i inne), tworząc kopalnię Liebauer Kohlenverein (tzw. Alte Liebauer Kohlenverein) mającą pole wielkości 32,1 km². Z kolei 7 X/5 XII 1922 r. przyłączono 10 pól nadanych w la-

tach 1873—1878 (Miesbach, Marx, Hopfen, Hoppe, von Haber, Schwechat, Graf Chotek, Zu Salm, Ritter von Mitscha, Scholler), tak że połączona kopalnia osiągnęła wielkość 52,2 km²; pole jej rozciągało się m.in. na terytorium Kamiennej Góry, Lubawki, Sobieszowa i innych miejscowości. Eksploatowana do lat siedemdziesiątych XIX w. Właścicielem była spółka handlowa Schalter und Co. z Wiednia, później dr Gustaw Linnartz z Jouy-aux-Arches w Lotaryngii, następnie gwarectwo. Produkcja w 1876 r. 19,5 tys. t.

Lisette w Dzikowcu (Nowa Ruda); zał. w 1781 r. przez Karola Nielsa, eksploatowana z przerwami do około 1806 r. W 1799 r. nabył ją baron von Pilati. W 1816 r. podejmowano próby jej ponownego uruchomienia. Występuje też pod nazwą Alte Lisette. W 1860 r. została włączona do kopalni Ruben. Produkcja w 1786 r. (maksymalna?) około 280 t.

Lisia Sztolnia (Fuchsstollen) w Białym Kamieniu (Wałbrzych), zbudowana w latach 1791—1799, następnie przedłużana (w 1840 r. miała długość 1,7 km). Należała do Gwarectwa Fuchs, służyła do odwadniania kopalni Fuchs i kopalń sąsiednich oraz do transportu węgla. W 1800 r. rozpoczęto budowę głębszej sztolni Friedrich Wilhelm dla tych samych kopalń.

Louise w Kamienej Górze, zał. w 1789 r. i wkrótce zlikwidowana. W 1799 r. uruchomiono ją ponownie (pod nazwą Louise lub Neue Louise); nad. 4 VI 1799 r., powiększona 28 V/8 VI 1807 r., 8 II 1841 r., 11 VII 1856 r. i 17 X 1866 r. Eksploatowana do lat sześćdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa, którego reprezentantem był w latach pięćdziesiątych XIX w. Gustaw von Kramsta, a następnie do Schlesische Kohlen und Cokes-Werke, Produkcja w 1858 r. około 100 t.

Louise Auguste zob. Johannes w Wałbrzychu

Louise Charlotte w Białym Kamieniu (Wałbrzych), nad. 28 X/12 XI 1823 r., powiększona 21 V 1865 r. Należała do gwarectwa. Eksploatowana z przerwami, od końca XIX w. eksploatowano ją razem z kopalnią Fuchs. Produkcja w 1858 r. 8,8 tys. ton.

Magdalena w Strazzkowie (Nowa Ruda), nad. 12 IV 1862 r. (częściowa wymiana pola 21 V 1867 r.), eksploatowana do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1875 r. 270 t.

Margarethe zob. Neue Grube

Maximilian zob. Thorez

Mayrau (szyb) zob. Barbara w Kuźnicach Świdnickich

Melchior zob. Mieszko

Mieszko w Wałbrzychu-Podgórze (Wałbrzych), nad. 24 X 1840 r. pod nazwą Melchior, eksploatowana od 1844 r. Należała do gwarectwa, którego udziały wykupiła w 1872 r. firma C. Kulmiz. Do kopalni Melchior przyłączono 5 I 1860 r. pole górnicze Präsident (nad. 18 VIII 1859 r.), powiększono ją 25 XI 1867 r., a 23 III 1909 r. połączono z kopalnią Neue cons. Ernestine (→Ernestine), przy czym połączona kopalnia otrzymała nazwę von Kulmiz. W 1928 r. wraz z innymi kopalniami przeszła na własność Niederschlesische Bergbau A.G. w Wałbrzychu. Nazwa polska w 1945 r. Melchior, od 1 I 1946 r. Mieszko. Od 1 IV 1964 r. połączona z kopalnią Bolesław Chrobry pod nazwą →Wałbrzych. Produkcja w 1858 r. 5 tys. t., w 1912 r. 388 999 t., w 1937 r. 483 450 t., w 1963 r. 423 553 t.

Mieszko — upadła przy kopalni →Wałbrzych, uruchomiona w 1953 r., do marca 1956 r. miała nazwę Amalią. Zlikwidowana 1 I 1959 r. Produkcja w 1955 r. (maksymalna) 77 515 t.

Mittelsteine w Ścinawce Średniej (Radków), nad. 16 VII 1902 r. pod nazwą Heddi, eksploatowana do 1910

r., należała do Gwarectwa Wenceslaus (→Wacław). Została połączona 2 IX 1919 r. z polami górniczymi: Kaiser Wilhelm II (nad. 12 VI 1901 r.), Kurt (nad. 25 VII 1901 r.), Kunigunde (nad. 20 IX 1901 r.), Amöna (nad. 25 VII 1906 r.), Alfred (nad. 9 IX 1905 roku), Adriana (nad. 28 VIII 1905 r.), Walther (nad. 28 VIII 1905 r.), Gustav (nad. 18 I 1906 r.), Mittelsteine I-VI (nad. 1905—1906 r.) i Neurode (utworzone 28 X/29 XI 1913 r. przez połączenie 6 pól górniczych, nad. w latach 1874—1906), należącymi do Gustawa Linnartza, Adriana Gaertnera i innych przedsiębiorców, w kopalnię Mittelsteine wielkości 47,2 km² (na terenie Ścinawki, Drogoślawia, Nowej Rudy i innych miejscowości), należąca do Gwarectwa Mittelsteine. W 1920 r. (15 X 1920/11 I 1921 r.) oddzielono od kopalni Mittelsteine pola górnicze: Stadt Neurode, Neurode Nord, Neurode Süd i Cornelia Rest. Reszta kopalni Mittelsteine (wielkości 36,3 km²) była eksploatowana w latach 1922—1925. Produkcja w 1905 r. (Heddi) 2200 t, w 1924 r. (maksymalna połączonej kopalni) 11 095 t.

Morgenröthe zob. Klara

Morgen- und Abendstern w Białym Kamieniu i Opoce (Wałbrzych), powstała z kopalni Morgenstern (nad. 14 I 1773 r.) i Abendstern (nad. 31 V 1780 r.). Obie kopalnie należały do tego samego gwarectwa, którego założycielem był sołtys Jerzy Biller z Opoki, i w 1784 r. zostały połączone. Powiększane 6 XI 1791 r., 20 VI 1792 r., 8 XI 1800 r., 9 X 1807 r., 4 XII 1807 r., 24 VIII 1819 r. i 12 IX 1821 r. Połączoną kopalnię eksploatowano do lat siedemdziesiątych XIX w. W 1840 r. jej właścicielem był radca komercyjny Karol Jerzy Treutler, od niego nabył ją Gustaw Kramsta, a od jego spadkobierców kupiło ją Gwarectwo Fuchs (→Thorez). Później nieczynna kopalnia przeszła na własność Kokswerke und Chemische Fabriken A.G., a od 1928 r. należała do Niederschlesische Bergbau A.G. Produkcja w 1840 r. 9,2 tys. t, w 1858 r. 33,8 tys. t.

Neue Barbara zob. Clemens

Neue consolidirte Caesar zob. Teresa

Neue cons. Ernestine zob. Ernestine

Neue Friedenshoffnung zob. Friedenshoffnung

Neue Frischauf w Czerwieńczycach (Nowa Ruda), nad. 18 IX 1853 r., powiększona 21 V 1867 r. (przy częściowej wymianie pola z kopalnią→Magdalene), eksploatowana razem z kopalnią→Frischauf w Bożkowie. Produkcja w 1857 r. około 2,6 tys. t (później wykazywana razem z kopalnią Frischauf).

Neue Gabe Gottes w Okrzeszynie (Lubawka), nad. 7/19 III 1836 r., powiększona 1/11 VII 1839 r., 23 VIII/5 IX 1843 r., 25 II 1854 r. i 17 IX 1866 r., eksploatowana z przerwami do 1925 r. Należała do kupca Schulze i aptekarza Beinerta z Jedliny Zdroju, a następnie do gwarectwa. Produkcja w 1858 r. około 1300 t, w 1900 r. 1775 t, w 1912 brak danych (nieczynna?), w 1924 r. 5411 t.

Neue Gemeindegube zob. Gemeindegube

Neu Glückauf Anton zob. Glückauf Anton

Neue Gnade Gottes zob. Teresa

Neue Grube w Czarnym Borze, eksploatowana przez właściciela dominium, barona von Czettritz w latach 1760—1775 jako kopalnia bez nazwy. W 1775 r. zgłoszona jako Neue Grube i eksploatowana do 1787 r. razem z pobliską kopalnią Margarethe (zał. w 1781 r.). Następnie obie kopalnie zlikwidowano. Produkcja w 1783/84 r. (maksymalna?) około 1470 t.

Neue Heinrich w Sobiecinie (Wałbrzych), nad. 31 X 1782 r., powiększana 9 IX 1792 r., 6 XII 1800 r., 5 VIII 1807 r., 3 IV 1809 r., i 13/27 XI 1811 r. Należała do właściciela majątku, barona Czettritza, potem do jego spadkobierców, baronów von

Dyherrn-Czettritz, 27 V 1835 r. przyłączono do niej pole górnicze Eintracht (nad. 4 II 1822 r.), a 3 XII 1863 r. pole Wilhelmine (nad. 13 V 1863 r.). W latach siedemdziesiątych część jej pola górniczego dzierżawiła kopalnia Glückhilf. W 1886 r. Neue Heinrich włączono do kopalni—Glückhilf. Produkcja w 1840 r. 19 tys. t, w 1858 r. 12 tys. t.

Neue Hoffnung w Drogosławiu (Nowa Ruda), zał. w 1753 r. przez farbiarza Jerzego Ruhma ze Srebrnej Góry na gruntach barona von Stillfrieda, nad. 24 I 1754 r. i wkrótce zarzucona.

Neuer Joseph zob. Joseph w Zaciszu

Neue Lisette zob. Nowa Ruda

Neue Louise zob. Louise w Kamiennej Górze

Neue Richter w Kole (Boguszów-Gorce), nad. 14 IX 1770 r., powiększona 11 IX 1775 r., 18 IX 1778 r., 14 II 1782 r., 18 II 1792 r. i 19 II 1799 r. Należała do kupca Jana Bogumiła Güttlera z Boguszowa. Od 1783 r. eksploatowana razem z kopalnią—Gute Hoffnung. W 1827 r. została przyłączona razem z innymi kopalniami do kopalni Abendröthe. Produkcja w 1806 r. 4,5 tys. t.

Neuer Trost w Jugowie (Nowa Ruda), zał. w 1754 r. przez farbiarza Jerzego Ruhma ze Srebrnej Góry, zlikwidowana w 1760 r.

Neuer Trost w Ocicach (Bolesławiec), eksploatowana w latach 1802—1806, należała do gwarectwa. Produkcja w 1806 r. (maksymalna) około 350 t.

Neuer Valentin zob. Valentin

Neu Glückauf w Sierpnicach (Głuszczyca), nad. 28 XII 1844/14 I 1845 r., powiększona 6 IX 1867 r., eksploatowana z przerwami do lat sześćdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa, które w 1921 r. połączyło się z Gwarectwem Wenceslaus (→Wacław). Produkcja w 1858 r. 140 t.

Neurode zob. Nowa Ruda

Neuwagt w Głuszczy, zał. w 1781 r. i wkrótce zarzucona; w 1785 r. założono tam kopalnię Hans Heinrich, eksploatowaną do 1788 r. Obie kopalnie należały do hrabiów Hochbergów.

Nowa Ruda — w 1491 r. chłop Wenzel wydzierżawił od barona von Stillfrieda prawo wydobywania węgla w okolicy Nowej Rudy (najstarsze kopalnie w Nowej Rudzie, także—Joseph w Zaciszu).

Nowa Ruda w Nowej Rudzie, nad. w 1781 r. pod nazwą Ruben, powiększona 7/22 I 1815 r.; należała do barona Stillfrieda, zaś od 1804 r. do hrabiów von Magnis. Przyłączono do niej 15 VII 1860 r. kopalnię i pola górnicze: →Joseph w Zaciszu, Neue Ruben (nad. 16 V/9 VI 1835 r.), →Lisette, Toussaint (nad. 8/16 X 1839 r.), Neue Lisette (nad. 22 VIII 1843 r., mające też nazwę Glückauf Philipp). W 1893 r. kopalnia przeszła na własność Gwarectwa Neuroder Kohlen und Tonwerke. W 1945 r. otrzymała nazwę Nowa Ruda. W 1948 r. przyłączono do niej kopalnię—Przygórze i Jan. Od 1 I 1954 r. dawna kopalnia Jan została przekształcona w odrębną kopalnię—Słupiec. Od 1 VII 1971 r. kopalnie Nowa Ruda i Słupiec połączono ponownie pod nazwą Nowa Ruda w Słupcu (od 1975 r. — miasto Nowa Ruda). Produkcja w 1840 r. 3,7 tys. t, w 1858 r. 5,5 tys. t, w 1912 r. 225 976 t, w 1937 r. 68 145 t, w 1970 r. 233 665 t, w 1979 r. 1 211 200 t. Kopalnia oprócz węgla eksploatuje również łupek (w 1970 r. 95 662 t łupku prażonego).

Nowe Miasto — upadoma przy kopalni—Wałbrzych, uruchomiona w 1956 r.; do 1963 r. miała nazwę Bolesław Chrobry. Zlikwidowana 1 IX 1966 r.

Olbersdorf zob. Stojków

Osiecznica (Wehrau) w Osiecznicy, zał. w 1790 r. na gruntach hrabiego Solms z Kliczkowa, unieruchomiona w 1791 r. z powodu silnego napływu wody i złej jakości węgla.

Ottendorf w Ocicach (Bolesławiec), nad. 8 I 1846 r., powiększona 12 V 1855 r. Przyłączono do niej 12 VIII 1855 r. pole Unverhoff Glück (nad. 3 VII 1847 r.). Kopalnia eksploatowana do lat sześćdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1858 r. około 150 t.

Pauline w Czarnym Borze, nad. 17 IV 1855 r., eksploatowana do 1857 r. Przeszła później na własność spółki Schlesische Kohlen- und Coqueswerke. Produkcja w 1857 r. (maksymalna) około 1200 t.

Pniaki — upadła przy kopalni → Nowa Ruda, uruchomiona w 1958 r. Produkcja w 1967 r. 60 671 t.

Poniatów w Poniatowie (Wałbrzych), eksploatowana z przerwami w latach czterdziestych, pięćdziesiątych i sześćdziesiątych XVIII w. przez właściciela dominium, barona von Czettritz, a następnie przez gminę Poniatów (Seitendorf).

Przygórze w Przygórzu (Wolibórz, *pow. noworudzki*), nad. 9 II 1793 r. pod nazwą Rudolph, należała do barona Hemma von Hemmstein, następnie (od 1797 r.) do hrabiego von Magnis. Przyłączono do niej 1 VII 1861 r. kopalnie i pola górnicze: → Sophie w Woliborzu, Glückauf August (nad. 14 I/1 II 1843 r.), Adelheid (nad. 28 I 1857 r.), Maria (nad. 9 III 1860 r.) i Unverhofft (nad. 17 VIII 1860 r.). Połączoną kopalnię powiększono 24 X 1866 r. W 1898 r. przeszła na własność Gwarectwa Neuroder Kohlen- und Tonwerke. Nazwa polska kopalni w 1945 r. Rudolf, od 1 I 1946 r. Przygórze. W 1948 r. została włączona do kopalni → Nowa Ruda, gdzie nosi nazwę: Szyb Bolesław (od nazwy szybu wydobywczego, dawnego szybu Mehner). Produkcja w 1840 r. około 4 tys. t. w 1858 r. 29,3 tys. t., w 1912 r. 57 576 t., w 1937 r. 255 840 t.

Reiche w Szczawnie-Zdroju (Wałbrzych), zał. w 1789 r., w 1791 r. unieruchomiona z powodu złej jakości węgla; należała do młynarza Demutha,

Richter w Kole (Boguszów-Gorce), eksploatowana w latach 1746—1774 przez kupca z Boguszowa, Jana Bogumiła Guttlera; występuje także pod nazwą Alte Richter (w odróżnieniu od kopalni → Neue Richter, założonej przez Guttlera w 1770 r.). Produkcja w 1768/69 r. około 1000 t.

Rosa w Przedwojowie (Kamienna Góra), zał. w 1788 r. przez opala z Krzeszowa (Grüssau), zlikwidowana w 1791 r.

Ruben zob. Nowa Ruda

Rudelstadt zob. Ciechanowice

Rudolf (Rudolph) zob. Przygórze

Schlegel zob. Słupiec

Schwester zob. Beste

Segen Gottes w Słupcu (Nowa Ruda), nad. 10 IV 1798 r., powiększona 20/30 VII 1842 r. i 5 V 1863 r., eksploatowana w latach dwudziestych XIX w. Należała do gwarectwa.

Segen Gottes zob. Chwalibóg

Segen Gottes (pole eksploatacyjne) zob. Thorez

Seitendorf zob. Poniatów

Siegfried w Kuźnicach Świdnickich (Boguszów-Gorce), istniała w latach 1747—1768, należała do gwarectwa. Produkcja w 1747 r. około 110 t., w 1767/68 r. około 190 t.

Słupiec (Nowa Ruda) — wzmianka o kopalniach węgla w Słupcu (Schlegel) w dokumencie z 9 VIII 1681 r.

Słupiec w Słupcu (Nowa Ruda), istniała już w 1763 r., zgłoszona w 1767 r., powiększona 6 XII 1899 r. i 23 VIII 1866 r. Należała do barona von Pilati. Przyłączono do niej 20 II 1875 r. pola górnicze: Jetty (nad. 7 XI 1861 r., powiększane 23 XI 1864 r. i 22 VII 1866 r.), Bessere Zukunft (nad. 14 IV 1864 r., powiększone 4 X 1866 r.) i Eduard (nad. 31 XII 1872 r.). W 1898 r. kopalnia przeszła na własność Gwarectwa Neuroder Ko-

Kopalnia Słupiec w Słupcu — budowa szybu Nowy I około 1964 r.

hlen- und Tonwerke. Od 1901 r. była eksploatowana razem z kopalnią → Frischauf. Kopalnia do 1945 r. miała nazwę Johann Baptista, zmienioną w 1945 r. na polską Jan Baptysta, zaś od 1 I 1946 r. na Jan. Z dniem 12 III 1948 r. została włączona do kopalni Nowa Ruda, a od 1 I 1954 r. wyłączona z niej w odrębne przedsiębiorstwo pod nazwą Kopalnia Węgla Kamiennego Słupiec. Kopalnia została rozbudowana i zmodernizowana, a od 1 VII 1971 r. połączona ponownie z kopalnią → Nowa Ruda. Produkcja w 1858 r. 35,3 tys. t, w 1912 r. 160 134 t, w 1937 r. 194 800 t, w 1970 r. 668 275 t.

Sobięcín (Walbrzych) — pierwsza wzmianka o kopalni węgla kamiennego w Sobięcinie pochodzi z 1594 r. W 1604 r. właściciel dominium, Dipprant von Zettritz, zezwolił miejscowym chłopom na eksploatację węgla za opłatą czynszu. List lenny dla Gotfryda Zettritz z 8 XII 1649 r. wymienia kopalnię węgla w Sobięcinie. Nazwa niemiecka Hermsdorf.

Sobięcín — upadła przy kopalni → Victoria, uruchomiona 1 VI 1964 r.

Sophie w Jedlinie Zdroju, nad. 5 VI 1766 r., eksploatowana od 1763 r. Założył ją baron von Seher-Thoss, w 1778 r. odziedziczył ją

wraz z majątkiem hrabia Pückler. Do kopalni Sophie przyłączono 9 IV 1835 r. kopalnię Carl (nad. 25 IV 1792 r., powiększona 26 XII 1797 r., 16 VIII 1800 r. i 7 II 1804 r., eksploatowana od 1791 r. do 1821 r.), a 15 VI 1836 r. kopalnię August Glück (uruchomiona w maju 1783 r., nad. 18 X 1783 r., powiększona 25 X 1783 r.). Połączoną kopalnię powiększono siedmiokrotnie w latach 1836—1865. W 1891 r. spadkobiercy Pücklera sprzedali kopalnię Hochbergom, którzy eksploatowali ją razem z kopalnią Lehmwasser (nad. 6 VII 1855 r., powiększona 13 X 1867 r.). Ponadto eksploatowano razem z nią kopalnie i pola górnicze: → Carl Gustav, → Dorothea, Max (nad. 26 IX 1867 r., nabyte w 1906 r. przez Hochberga), Virgil (nad. 8 IV 1878 r.), Sophienau (nad. 9 VI 1905 r.), Steingrund I i II (nad. 18 I 1906 r.), Horaz (nad. 4 XII 1882 r.), Carl Christian (nad. 6 VII 1838 r.) i Carl Christian Zubehör (nad. 26 VI 1906 r.). W 1931 r. kopalnia została unieruchomiona, a jej szyby zasypane. Produkcja w 1840 r. 8,6 tys. t, w 1858 r. 11 tys. t. (Lehmwasser — 5 t), w 1912 r. (Sophie i Lehmwasser) 144 062 t.

Sophie w Woliborzu (Nowa Ruda), zał. w 1790 r. przez barona Hemma i wkrótce unieruchomiona. Ponownie uruchomiona w 1829 r., nad. 16 II 1830 r., powiększona 15 IX 1841

r., należała do hrabiego von Magnis. W 1860 r. przyłączono ją do kopalni Rudolph. Produkcja w 1840 r. 6 tys. t, w 1850 r. 1,2 tys. t (łącznie w latach 1829—1850 około 37 tys. t).

Stary Zdrój (Wałbrzych) — kopalnia w Starym Zdroju (Altwasser), istniała w 1594 r., wzmiankowana też w 1768 r. Zgłoszona formalnie w 1770 r. pod nazwą Segen Gottes.

Stojków (Łądek Zdrój) — w latach 1840—1841 istniała w Stojkowie (Olbersdorf) kopalnia należąca do właściciela majątku Westhnera.

Tempel w Starym Zdroju (Wałbrzych), zał. 1776 r. przez właściciela majątku von Mutiusa. W 1793 r. założył von Mutius w pobliżu kopalnię Brüder, która wkrótce została unieruchomiona. W 1798 r. unieruchomiono również kopalnię Tempel. W 1857 r. pole kopalni Tempel przyłączono do kopalni Segen Gottes. Produkcja w 1783/84 r. (maksymalna?) około 1700 t.

Teresa w Rusinowej (Wałbrzych), eksploatowana od 1773 r., nad. 12 I 1797 r. pod nazwą Caesar. Należała do von Craussa, następnie do radycy komercyjnego Kristera (w drugiej połowie XIX w.). Przyłączono do niej 10 I 1833 r. kopalnię Bergrecht (nad. 10 X 1772 r.) i Glückauf (nad. 6 VI 1773 r.), które należały do tego samego właściciela i były już wcześniej eksploatowane razem z kopalnią Caesar. Następnie 5 VII 1876/13 I 1877 r. przyłączono do niej kopalnię Alte Gnade Gottes (nad. 5 VIII 1771 r., powiększona 24 II 1772 r.). Neue Gnade Gottes (nad. 20 V 1776 r.) i pole górnicze Krister (nad. 9 X 1874 r.). Połączona kopalnia miała nazwę Neue consolidirte Caesar; należała do gwarectwa, którego właścicielem był von Kulmiz. W 1921 r. została nabyta przez Hochberga, unieruchomiono ją 10 III 1925 r. Nazwa niemiecka Caesar po 1945 r. zmieniona przez polskie władze na Teresa. Produkcja w 1840 r. 3 tys. t, w 1858 r. — nie eksploatowana, w 1860 r. 1,9 tys. t, w 1912 r. 90 382 t.

Theresie zob. Chwalibóg

Thorez w Białym Kamieniu (Wałbrzych), istniała od początków XVII w., należała do mieszkańców Białego Kamienia i do właścicieli dominium (Hochbergów). W 1742 r. miała już 3 szyby. Została formalnie nadana 23 V 1770 r. pod nazwą Fuchs, następnie powiększono ją. Jej właściciele utworzyli Gwarectwo Fuchs. Przyłączono do niej 4 X 1857 r. kopalnię i pola górnicze: Maximilian (nad. 15 V 1843 r.), Hochwald (nad. 24 II 1856 r.), Fuchsberg nad. 15 V 1843 r.), Dorf (nad. 24 II 1856 r.) i sztolnię Friedrich Wilhelm (założoną w 1800 r., nad. 26 IV 1803 r.), a 2 XI 1860 r. kopalnię i pola: Goldene Sonne (nad. 26 IV 1803 r.), Eduard (nad. 9 I 1828 r.), Neue Vorsicht (nad. 21 I 1860 r.) i Einigkeit (nad. 11 IV 1860 r.); później pole kopalni powiększono. Od drugiej połowy XIX w. eksploatowano kopalnię Fuchs razem z kopalniami i polami górniczymi: → Anna, → Frohe Ansicht, → Emilia, Louise Charlotte i Ottilie (nad. 8 X 1839 r., powiększone 27 II/5 IV 1841 r.), od 1907 r. także z kopalnią David, a od 1922 r. — z kopalnią Segen Gottes. Kopalnia miała pola eksploatacyjne: Julius (nazwa od szybu Julius, zbudowanego w 1867 r.), Hans Heinrich (nazwa też od szybu), Segen Gottes i David. W 1920 r. Gwarectwo Fuchs zostało wykupione przez koncern Scheringa, w związku z czym kopalnia przeszła na własność spółki Kokswerke und Chemische Fabriken A.G. Od 1928 r. należała do Niederschlesische Bergbau A.G. Nazwa polska do 31 XII 1945 r. Julia, w latach 1946—1950 Biały Kamień, od 1950 r. Thorez (im. Thoreza). Produkcja w 1840 r. 40,9 tys. t, w 1858 r. 205 tys. t, w 1912 r. 796 793 t, w 1937 r. 1 460 541 t, w 1970 r. 653 229 t, w 1979 r. 667 645 t.

Thorez — upadła przy kopalni →Thorez, uruchomiona w 1956 r., zlikwidowana 1 I 1966 r. Produkcja w 1961 r. 70 569 t.

Traugott zob. Wilhelmine w Boguszowie

Trost w Jedlince (Jedlina Zdrój), eksploatowana w latach 1779—1784 przez barona von Seher-Thoss. W 1839 r. wznowił eksploatację kupiec Schulze, który 25 II/25 III 1840 r. uzyskał nadanie górnicze. Po kilku latach eksploatację ponownie przzerwano. Kopalnia występuje też pod nazwą Zum Trost. Produkcja w 1779/80 r. około 380 t, w 1840 r. około 200 t.

Twesten zob. Curt

Tytus w Nowym Szczawnie (Wałbrzych), nad. 9 XII 1789 r. pod nazwą David, powiększona 31 I 1868 r. Należała początkowo do młynarza Demutha, w 1840 r. do radcy komercyjnego Treutlera, następnie do gwarectwa. Od końca XIX w. eksploatowano ją razem z kopalniami i polami górniczymi: →Emilie Anna, Davids Zubehör, →Erwünschte Zukunft i Reinhold (nad. 30 XI/9 XII 1841 r.). W 1907 r. większość kuksów Gwarectwa David została wykupiona przez Gwarectwo Fuchs, w związku z czym kopalnię David zaczęto eksploatować razem z kopalnią Fuchs. W 1920 r. obie kopalnie przeszły na własność firmy Kokswerke und Chemische Fabriken A.G. W 1950 r. nazwa kopalni David (jako części kopalni Thorez) została zmieniona na Tytus. Produkcja w 1840 r. 16 tys. t, w 1858 r. 3 tys. t, w 1912 r. 165 293 t (później razem z kopalnią Thorez).

Ueberrest w Wałbrzychu — pole górnicze zgłoszone w 1861 r. przez miasto Wałbrzych i po odrzuceniu sprzeciwu księcia pszczyńskiego jako właściciela fideikomisu nadane 18 III 1868 r. miastu Wałbrzychowi. W 1923 r. zostało nabyte przez księcia pszczyńskiego; w 1930 r. przeszło na własność Waldenburger Bergwerks A.G. i było eksploatowane razem z kopalnią Fürstensteiner Gruben.

Unerwartet Glück w Kamiennej Górze, eksploatowana z przerwami w latach 1767—1786. Należała do referendarza kameralnego Fischera z Wrocławia. Produkcja w 1782 r. około 80 t.

Unverhofft Glück w Grzmiącej (Głuszyca), zał. w 1799 r. przez sztygara Reitera, zlikwidowana w 1801 r.

Valentin w Woliborzu (Nowa Ruda), zał. w 1779 r. przez barona Henma von Hemmstein i wkrótce unieruchomiona. W 1781 r. otwarta ponownie pod nazwą Neuer Valentin i czynna z przerwami do około 1805 r. W 1797 r. kupiona razem z majątkiem Wolibórz (Volpersdorf) przez hrabiego von Magnisa. Około 1806 r. prawdopodobnie przyłączona do kopalni Rudolph. Produkcja w 1791 r. (maksymalna?) około 1400 t.

Vereinigte Glückhlf-Friedenshoffnung zob. Victoria

Victoria w Sobiecinie (Wałbrzych), powstała przez połączenie 6 XII 1892/13 II 1893 r. kopalń vereinigte Glückhlf (→Glückhlf), →Friedenshoffnung i Julius (nad. 18 IX 1822 r., eksploatowana do lat trzydziestych jako odrębna kopalnia) pod nazwą Vereinigte Glückhlf-Friedenshoffnung. Należała do Gwarectwa Vereinigte Glückhlf-Friedenshoffnung, utworzonego w 1890 r. przez połączenie gwarectw Glückhlf i Friedenshoffnung. Kopalnia miała 3 pola eksploatacyjne, które nosiły nazwy Glückhlf, von der Heydt (od szybu wydobywczego) i Schwester (od szybu wydobywczego). Około 1920 r. większość kuksów Gwarectwa Vereinigte Glückhlf-Friedenshoffnung została wykupiona przez górnośląski koncern hutniczy Oberschlesische Eisenindustrie A.G. w Gliwicach. W 1928 r. kopalnia przeszła na własność Niederschlesische Bergbau A.G. W następnych latach przyłączono do niej nieczynne kopalnie Gustav i Carl-Georg-Victor oraz Abendröthe. W 1945 r. polskie władze zmieniły nazwę kopalni na Victoria (od nazwy szybu wydobywczego). Produkcja w 1912 r. 1 064 160 t, w 1937 r. 1 228 618 t, w 1970 r. 649 602 t, w 1979 r. 761 800 t.

Victoria — upadła przy kopalni →Victoria, uruchomiona w 1959 r.,

występowała też pod nazwą Czarny Bór; zlikwidowana w 1964 r.

Volpersdorf zob. Wolibórz

Wacław (Wenceslaus) w Milkowie (Nowa Ruda) nad. 14 II 1771 r., należała od 1775 r. do właściciela majątku Jugów Haugwitza (który początkowo miał kilku współników). W 1790 r. nabył kopalnię razem z majątkiem baron von Stillfried, w 1808 r. — Ernest Zygmunt Henryk Johnston, w 1812 r. — porucznik von Bonge. Kopalnię Wenceslaus powiększono 6 X 1807 r., 28 V 1826 r., 22 XII 1828 r. i 15 III 1833 r. Następnie 13 IV 1833 r. przyłączono do niej kopalnię Wilhelm (nad. 9 II 1793 r., powiększana 7 X 1811 r., 12 XII 1815 r., 22 XII 1828 r. i 15 III 1833 r.) i Friedrich Gegentrum (nad. 28 X 1800 r., powiększana 30 I 1804 r., 1 X 1811 r., 4 II 1820 r., 16 VII 1824 r., 29 VII 1826 r., 22 XII 1828 r. i 15 III 1833 r.), które przechodziły te same zmiany własnościowe. W 1865 r. nabyli kopalnię z licytacji Robert Sinderman, Józef Kleiner i Antoni Herden. Utworzyli oni Gwarectwo Wenceslaus, którego właściciele często się zmieniali. W latach 1884—1887 kapitaliści francuscy wykupili 75% kruszców gwarectwa. W latach 1887—1897 właścicielem kopalni był Ernest Herrschel, w 1897 r. kupił ją dr Gustaw Linnartz z Jouv-aux-Arches w Lotaryngii. Do kopalni Wenceslaus przyłączono 30 XII 1920/20 I 1921 r. kopalnie i pola górnicze: Neu Glückauf (nad. 28 XII 1844/14 I 1845 r.), Deutschland (nad. 13 VIII 1864 r.), Reichsland (nad. 26 IX 1906 r.), Lothringen (nad. 26 VI 1906 r.), Elsass (nad. 7 VI 1906 r.), Erdmann (nad. 9 XI 1891 r.), Weitengrund (nad. 26 V 1906 r.), Weitengrund I (nad. 24 VII 1906 r.), —Jacob, →Balthasar, →Ferdinand, Agnes I (→Agnes) i Babette I (utworzona 14 I 1921 r.), tak że wielkość pola górniczego kopalni doszła do 33,9 km². W 1931 r. wstrzymano produkcję wobec bankructwa gwarectwa (po wielkiej katastrofie 9 VIII 1830 r., w której zginęło 151 górników), w 1933 r. wznowiono ją,

lecz w 1940 r. kopalnia została ostatecznie unieruchomiona. Produkcja w 1858 r. 14,4 tys. t, w 1912 r. 564 966 t, w 1937 r. 249 546 t.

Wacław — upadła przy kopalni →Nowa Ruda, uruchomiona w 1955 r. Od września 1959 r. wstrzymano wydobycie. Produkcja w 1956 r. 16 119 t.

Wags mit Gott w Boguszowie (Boguszów-Gorce), istniała około 1530 r.

Walditz zob. Włodzice

Wałbrzych w Wałbrzychu, utworzona 1 IV 1964 r. przez połączenie kopalń →Bolesław Chrobry i →Mieszko. Produkcja w 1970 r. 1 212 545 t, w 1979 r. 1 272 025 t.

Wałbrzych zob. Bolesław Chrobry

Wehrau zob. Osiecznica

Weissig zob. Chwalibóg

Wenceslaus zob. Wacław

Wenig Rackwitz zob. Georg Wilhelm

Weisstein zob. Biały Kamień

Wigand w Szczawnie-Zdroju (Wałbrzych), nad. 6 XII 1866 r. (dodatkowe pole górnicze Wigand Zubehör, nad. 16 X 1882 r.), eksploatowana do 1896 r. (z przerwami). Należała do gwarectwa, którego udziałowcy zmieniali się. Produkcja w 1875 r. 5340 t.

Wilhelm zob. Wacław

Wilhelmine w Boguszowie (Boguszów-Gorce), zał. w 1773 r. przez kupca Samuela Faustela z Wrocławia i innych gwarzków. W 1781 r. jej właściciele założyli kopalnię Traugott, którą eksploatowali razem z Wilhelminą. W 1817 r. obie kopalnie zostały zarzucone. Produkcja kopalni Wilhelmine w 1775/76 r. (maksymalna) około 1200 t, produkcja połączonych kopalni w latach osiemdziesiątych XVIII w. — około 2200 t rocznie.

Witold w Gorcach (Boguszów-Gorce), nad. 3 VIII 1791 r. pod nazwą Gustav, powiększana 1 V 1808 r. i 6/17 V 1826 r. Była połączona ze sztolnią Alliance. Połączono ją 4/19 I 1832 r. (pod nazwą comb. Gustav) z kopalnią Freudiger Wink (nad. 24 I 1788 r., powiększana 1 V 1808 r. i 6 V 1826 r., eksploatowana w latach 1787—1794 odrębnie, później razem z kopalnią Gustav). Obie kopalnie należały początkowo do barona von Dyherrn-Czettritz i innych udziałowców, później większość udziałów wykupił radca handlowy Karol Jerzy Treutler, od niego nabył je Gustaw Kramsta. W 1872 r. kopalnia przeszła na własność spółki Schlesische Kohlenwerks — A.G. (następnie Schlesische Kohlen- und Cokes-Werke A.G.) w Boguszowie, w 1928 r. — na własność spółki Niederschlesische Bergbau A.G. Eksploatowana razem z polami górnictwymi → Elise, Elise Pachtfeld i Gustavs Zubehör (nad. 29 VI 1864 r.): w latach 1931—1943 zatopiona. W 1943 r. przystąpiono do jej ponownego uruchamiania, przy czym przyłączono ją do kopalni Glückhilt-Friedenshoffnung. Władze polskie

zmieniły nazwę kopalni z Gustav na Witold, przy czym stanowi ona nadal część kopalni Victoria. Produkcja w 1840 r. 9 tys. t, w 1858 r. 8,4 tys. t, w 1912 r. 240 116 t.

Władysław — upadowa przy kopalni → Victoria, uruchomiona w 1957 r., zlikwidowana 21 V 1964 r. Produkcja w 1963 r. (maksymalna) 47 519 t.

Włodzice (Walditz) we Włodzicach (Lwówek Śląski) — kopalnia zał. w 1789 r. przez hrabiego Rederna na gruntach hrabiego Schmettowa, zlikwidowana w 1792 r. z powodu złej jakości węgla. Produkcja w kwietniu 1790 r. 15 t.

Wolibórz w Woliborzu (Nowa Ruda) — w 1697 r. baron Hemm von Hemmstein założył w Woliborzu (Volpersdorf) kopalnię węgla, która jednak już w 1740 r. była nieczynna.

Zacisze zob. Joseph w Zaciszu

Zum Stollen zob. Friedrich Theodor

Zum Trost zob. Trost

Literatura i źródła

Literatura i źródła dotyczące nadań górniczych

„Wochenschrift des Schlesischen Vereins für Berg- und Hüttenwesen” 1859—1861 (dane bieżące).

WAP Wrocław: OBB 1829, 1831 (alfabetyczne spisy nadań); Hochberg V, Przemysł 106 (zestawienie nadań Hochbergów na Dolnym Śląsku).

AP Wałbrzych: Bergrevier Waldenburg, Verzeichnis der Bergwerke im Reviere Waldenburg, Bergwerksverzeichnis; Amtsgericht Landeshut: Berggrundbücher.

Zbiornice zestawienia produkcji, zestawienia kopalni i zbiory opisów kopalni

Borchardt K., *Handbuch der Kohlenwirtschaft*, Berlin 1926, s. 697—700.

Fechner H., *Geschichte des schlesischen Berg- und Hüttenwesens von 1741 bis 1806*, „Zeitschrift für das Berg-, Hütten- und Salinenwesen im preussischen Staate” 1902, cz. B, s. 415—468 (stąd dane dotyczące produkcji do 1806 r.).

Festenberg-Packisch H., *Die Entwicklung des niederschlesischen*

Steinkohlenbergbaues, Wałbrzych 1892 (stad dane dotyczące produkcji w latach 1840 i 1858).

Konieczny J., *Rozwój przemysłu węglowego w Zagłębiu Wałbrzysko-Noworudzkim w latach 1919—1939* (praca doktorska z 1976 r. w Bibliotece Uniwersytetu im. B. Bieruta we Wrocławiu).

Luksa J., *Rozwój wydobycia w kopalniach węgla kamiennego w Polsce w latach 1769—1948*, Katowice 1959.

Michalkiewicz S., *Górnictwo węglowe i położenie robotników w Zagłębiu Wałbrzysko-Noworudzkim w pierwszej połowie XIX wieku*, Wrocław 1965.

Pięć wieków węgla kamiennego na Dolnym Śląsku, Wałbrzych 1978. Schlesien — Bodenschätze und Industrie, Wrocław 1936, s. 217—218.

Skiba L., *Dolnośląskie Zagłębie Węglowe w organizmie gospodarczym PRL*, Warszawa—Wrocław 1979.

Steinbeck A., *Geschichte des schlesischen Bergbaues, seiner Verfassung, seines Betriebes*, t. I, Wrocław 1857.

Storm E., *Lage und Entwicklungsmöglichkeiten des niederschlesischen Steinkohlenbergbaues*, Berlin 1935.

Westphal J., *Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau*, Katowice—Wrocław—Berlin 1913 (stad dane dotyczące produkcji w 1912 r.).

Bergwerks Jahrbuch „Glückauf“, Essen 1919/1920 i 1920/1921.

Die Bergbehörden und die ihrer Aufsicht unterstehenden Betriebe im Oberbergamtsbezirk Breslau 1944, Bolesławiec 1944.

Die schlesische Bergwerke. Technischen Bergwerksverzeichnis, Wrocław 1932, 1933, 1934, 1938, 1941, 1943.

Handbuch der Provinz Schlesien, Wrocław 1866 i nast.

„Jahrbuch der deutschen Braunkohlen und Steinkohlen-Industrie“, Halle 1901—1914, 1922—1939 (od 1922 r.: Jahrbuch der deutschen Braunkohlen-, Steinkohlen-, Kali- und Erzindustrie; następnie: Deutsches Bergbau-Jahrbuch).

„Jahrbuch des Schlesischen Vereins für Berg- und Hüttenwesen“ 1861, s. 93 (zestawienie produkcji za 1860 r.).

„Jahresberichte des Vereins für die bergbaulichen Interessen Niederschlesiens für das Jahr 1902—1938“, Wałbrzych 1903—1939.

„Rocznik Statystyczny Ministerstwa Górnictwa“ 1978—1981, Katowice 1978—1981.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce — rok 1945, Katowice 1946.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1946 i 1947, Katowice 1949.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1948—1960, Warszawa 1962.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1961—1962; 1963—1964; 1965; 1966—1968; 1969—1970; 1971—1972; 1973—1975, Katowice 1963, 1965, 1966, 1969, 1971, 1973, 1976.

Verzeichnis der im Oberbergamtsbezirk Breslau im Jahre 1892 betriebenen Bergwerke und ihrer Schächte, Katowice 1892 (i podobne wykazy za lata 1894, 1896, 1898, 1900, 1903, 1905).

Deutsches Zentralarchiv, Historische Abteilung II, Merseburg: Ministerium für Handel und Gewerbe, Rep. 121, Abt. A, Tit. XX. Sect. 1, No 102, vol. 44 i 48.

WAP Wrocław: OBB 877—895, 907, 908, 1128, 1666—1676.

WAP Katowice, Oddział Terenowy w Bytomiu: Bergrevier Beuthen Nord 86 (wykaz kopalń czynnych w 1924 r.).

Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego: zarządzenia i okólniki z lat 1945—1949.

Ministerstwo Górnictwa i Energetyki: zarządzenia ministra i wykazy jednostek organizacyjnych z lat 1949—1982.

Zrzeszenie Kopalń Węgla Kamiennego w Wałbrzychu: materiały dotyczące dawnych nazw kopalń i zmian nazw kopalń.

Uchwała nr 164/82 Rady Ministrów z 2 VIII 1982 r., zał. 7 (utworzenie Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Wałbrzychu).

Literatura i źródła dotyczące niektórych kopalń i grup kopalń

Boguszów: Brauner J., *Chronik der Stadt Gottesberg*, Boguszów 1894.

Nowa Ruda: Wittig J., *Chronik der Stadt Neurode*, Nowa Ruda 1937.

Gierłowski Z., *Zarys historii Kopalni Węgla Kamiennego „Słupiec” w Słupcu, powiat Nowa Ruda*, Wrocław 1968.

Gierłowski Z., *Kopalnia Węgla Kamiennego „Nowa Ruda”. Zarys historii*, Wrocław 1973.

WAP Wrocław, Ekspozycja w Kłodzku: Zjedn. Kop. Nowej Rudy 42, 64, 188, 740.

Waclaw: Pieck H., *Aus der Geschichte der consolidirten Wenceslaus-Grube zu Molke*, Miłków 1926.

Wałbrzyskie kopalnie: Pflug, *Chronik der Stadt Waldenburg in Schlesien*, Wałbrzych 1908, s. 321—331.

Waldenburg in Schlesien, Berlin 1925, s. 197—213

WAP Wrocław: Fricke, *Historia kopalń książąt pszczyńskich na Dolnym Śląsku* (rękopis w języku niemieckim, opracowany około 1945 r.).

Kopalnie węgla kamiennego w Zagłębiu Lubelskim

Zagłębie to jest badane dla potrzeb górnictwa dopiero od 1964 r. Obejmuje obszar ponad 4 tys. km², z czego do pierwszego zagospodarowania wyznaczono tzw. Centralny Okręg Węglowy wielkości 230 km². Bilansowe pokłady węgla mają średnią miąższość 1,2 m i należą do typów 31—34 (węgiel energetyczny) o wartości opałowej około 6400 kcal/kg. Zalegają na znacznych głębokościach (poniżej 800 m), a dotarcie do nich utrudniają złe warunki geologiczne, m.in. występowanie kurzawki. W styczniu 1975 r. utworzono przedsiębiorstwo pod nazwą Kopalnie Lubelskiego Zagłębia Węglowego w budowie (z siedzibą w Lublinie), podporządkowane ministrowi górnictwa i energetyki, i rozpoczęto budowę kopalni pilotująco-wydobywczej w Bogdance (gmina Puchaczów). We wrześniu 1979 r. przystąpiono do budowy drugiej kopalni (K—2) w Stefanowie (gmina Niedzwica Duża). Eksploatację węgla w kopalni w Bogdance rozpoczęto 30 XI 1982 r.

Wielozakładowe przedsiębiorstwa kapitalistyczne czynne w górnictwie węgla kamiennego na ziemiach polskich

Ballestrem. Koncern Ballestremów powstał na bazie majoratu rudzko-biskupicko-pławniowickiego, odziedziczonego przez rodzinę Ballestremów w 1798 r. po Karolu Franciszku von Stechow. Kolejnymi posiadaczami majoratu byli następujący członkowie rodziny Ballestremów: Karol Franciszek (1798—1822), jego brat Karol Ludwik (1822—1829), a później potomkowie Karola Ludwika: Karol Wolfgang (1829—1879), Franciszek (1879—1910), Walenty Wolfgang (1910—1920) i Mikołaj (1920—1945). Na terenie majoratu znajdowały się kopalnie węgla w rejonie Rudy (dzisiejsza kopalnia --Wawel), a w 1898 r. rozpoczęto ponadto budowę kopalni Castellengo.

W 1871 r. Karol Wolfgang von Ballestrem założył spółkę Oberschlesische Eisenbahn-Bedarfs-A.G. (Oberbedarf), która przejęła majątek spółki akcyjnej Minerva (utworzonej w 1855 r. przez hrabiego Andrzeja Renarda), obejmujący huty żelaza, lasy oraz udziały w kopalniach węgla na terenie Lasu Bytomskiego. Oberbedarf stała się wkrótce wielkim koncernem hutniczym, którego głównym zakładem była huta Pokój. Zaopatrywała się ona w węgiel w kopalniach Ballestrema, ponieważ produkcja własnej kopalni → Pokój nie pokrywała zapotrzebowania koncernu. Ponadto Ballestremowie zachowali pakiet kontrolny akcji Oberbedarf.

W związku z podziałem Śląska w

1922 r. Ballestremowie przenieśli dyrekcję swoich majątków (Gräfllich von Ballestrensche Güterdirektion) do Gliwic. Dyrekcji tej podporządkowane były dobra ziemskie oraz zorganizowane w odrębne przedsiębiorstwa zakłady przemysłowe.

Gwarectwa węglowe Ballestrema po stronie niemieckiej zostały połączone w 1927 r. w Gwarectwo Consolidation. Miało ono większość udziałów Gwarectwa Castellengo-Abwehr, do którego należały kopalnie → Mikulczyce, → Rokitnica i → Concordia (w 1932 r. wydzierzawiona, w 1938 r. nabyta na własność). Ponadto, Gwarectwo Castellengo-Abwehr dysponowało większością akcji koncernu hutniczego Oberhütten, który skupił huty żelaza w niemieckiej części Górnego Śląska. Po stronie polskiej Ballestremowie posiadali kopalnię węgla, koksownię i elektrownię w Rudzie Śląskiej, tworzące tzw. Wschodnio-Górnośląskie Zakłady Przemysłowe Mikołaja hrabiego Ballestrema, a ponadto koncern hutniczy Huta Pokój, obejmujący polską część majątku spółki Oberbedarf (huta Pokój, kopalnia Pokój, kopalnie rud żelaza). W 1928 r. Huta Pokój pozyskała drogą połączenia kapitałów hutę Baildon, wydzierzawiła kopalnię Eminencja oraz zakupiła od Ballestrema kopalnie Wolfgang, → Hrabia Franciszek i elektrownię Mikołaj. Nabytki te oraz wydatki na inwestycje doprowadziły jednak do nadmiernego zadłużenia przedsiębior-

stwa. W 1931 r. Ballestrem zorganizował Rudzkie Gwarectwo Węglowe, które przejęło kopalnię Wawel, nabyło od Huty Pokój kopalnię Wolfgang, Hrabia Franciszek i Pokój oraz przejęło dzierżawę kopalni Eminencja (później nabyło ją). Kapitał Rudzkiego Gwarectwa Węglowego, wynoszący 16 mln zł, należał w 85% do Ballestrema, a w 15% do Oberbedarf (która od 1926 r. stała się spółką holdingową koncernu Ballestrema).

Reszta majątku Huty Pokój dostała się pod koniec 1931 r. pod nadzór sądowy, a w 1934 r. skarb państwa nabył 52% jej akcji za pośrednictwem Banku Gospodarstwa Krajowego.

W okresie okupacji hitlerowskiej Ballestrem odzyskał utracone akcje Huty Pokój i w 1941 r. dokonał jej fuzji z koncernem Oberhütten. Ponadto zakupił 1 VII 1943 r. od rządu komisarycznego majątek Sierszańskich Zakładów Górniczych i Osady Górniczo-Przemysłowej „Trzebinia”, pozyskując 2 dalsze kopalnie węgla (→ Artur i → Zbyszek) w okręgu krakowskim. Dla kierowania tymi zakładami utworzył nowe przedsiębiorstwo filialne pod nazwą Sierszańskie Gwarectwo Węglowe (Sierszaer Steinkohlengewerkschaft) w Gliwicach, zorganizowane na bazie dawnego Gwarectwa Carolinenswunsh.

Belgijska Spółka Akcyjna Górnicza i Przemysłowa w Borach koło Jaworzna (początkowa nazwa Société anonyme minière et industrielle), należąca do kapitalistów francuskich i belgijskich, przejęła w 1895 r. kopalnię → Sobieski (początkowe nazwy: Robert, Doms). W latach międzywojennych akcje tej spółki zostały wykupione przez firmę Giesche Sp. Akc. → Giesche.

Berghüte (Berg- und Hüttenwerksgesellschaft) w Cieszynie — niemiecki koncern państwowy z kapitałem wysokości 125 mln marek, utworzony w 1941 r. na bazie czeskiego koncernu Bańska a hutní společnost. Berghütte była przedsiębiorstwem holdingowym — posiadała kilkanaś-

cie przedsiębiorstw filialnych (Königs- und Bismarckhütte A.G., Osmağ, Oberschlesische Erzgruben G.m.b.H., Prager A.G. der Berg- und Hüttenwerksgesellschaft, Węgierska Górka i inne), do których należały kopalnie węgla i rud oraz huty żelaza i zakłady dalszej przeróbki na terenie Górnego Śląska, Generalnego Gubernatorstwa, Protektoratu Czech i Moraw, Słowacji, a nawet Bułgarii. Do spółki filialnej Berg- und Hüttenwerksgesellschaft Karwin-Trzynietz A.G. w Cieszynie należały m.in. kopalnie → Chorzów i → Łagiewniki w okręgu górnośląskim oraz zakłady hutnicze w Trzyńcu i Boguminie i liczne kopalnie węgla w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim.

Borsig. Koncern ten został założony przez berlińskiego fabrykanta lokomotyw Augusta Borsiga, który wydzierżawił od Ballestrema w 1854 r. pola górnicze w okolicy Biskupic. Syn Augusta, Albert Borsig zbudował w Biskupicach kopalnię Hedwigswunsh i hutę żelaza oraz wznowił eksploatację kopalni Ludwigsglück, w której nabył większość udziałów. W 1920 r. zakłady Borsigów w Biskupicach oddzielono od firmy macierzystej w Berlinie i przekształcono w odrębne przedsiębiorstwo Borsigwerk A.G. W 1932 r. przedsiębiorstwo to połączyło się z koncernem Scheringa (Kokswerke und Chemische Fabriken A.G.), który posiadał na Górnym Śląsku koksownie oraz większość udziałów kopalni → Gliwice (udziały zostały kupione w 1914 r. od koncernu hutniczego Obereisen). W związku z tą transakcją koncern utworzył w 1932 r. spółkę Borsig- und Kokswerke G.m.b.H., która wydzierżawiła od 1 VII 1932 r. jego górnośląskie zakłady. W 1936 r. spółka ta została przekształcona w spółkę akcyjną pod firmą Borsig-Kokswerke, która przejęła dawne zakłady Borsiga i wydzierżawiła zakłady należące dawniej do Kokswerke und Chemische Fabriken. Spółka ta posiadała kopalnie: Gliwice, Hedwigswunsh i Ludwigsglück oraz koksownie, cegielnie i inne zakłady przemysłowe.

Charlotte zob. Rybnickie Gwarectwo Węglowe

Czernickie Towarzystwo Węglowe zob. Hohenlohe

Donnersmarck (linia bytomsko-siemianowicka). Rodzina Henckel von Donnersmarcków otrzymała w 1629 r. od cesarza Ferdynanda ziemię bytomską i bogumińską. W 1661 r. rodzina ta uzyskała dziedziczny tytuł hrabiowski, a w 1697 r. ziemia bytomska została wolnym państwem stanowym. W 1670 r. dwaj synowie Łazarz Henckel von Donnersmarcka podzielili między siebie ziemię bytomską w ten sposób, że Leon Ferdynand (katolik) otrzymał część bytomsko-siemianowicką, zaś Karol Maksymilian (ewangelik) — część świerkłańsko-tarnogórską. Podział ten utrzymał się aż do końca II wojny światowej.

Donnersmarckowie bytomsko-siemianowicy eksploatowali w swoich dobrach rudy żelaza już od początków XVIII wieku. W 1786 r. Łazarz Henckel von Donnersmarck założył w Radoszowach kopalnię węgla → Lazarus czynną do 1792 r. W następnych latach górnictwo węglowe tej linii Donnersmarcków skupiło się w 2 rejonach — w okolicach Siemianowic, gdzie powstała huta żelaza Laura (obecnie Jedność) i kilka kopalń węgla, połączonych w 1855 r. pod nazwą → Siemianowice oraz koło Wirka, gdzie założono kopalnię → Gottessegen, → Hugo, → Zwang oraz huty żelaza i cynku. W 1871 r. Karol Hugon Henckel von Donnersmarck założył spółkę akcyjną → Zjednoczone Huty Królewska i Laura, której akcje przeszły jednak w ręce innych przedsiębiorców. W latach siedemdziesiątych zbudował on kopalnię → Radzionków, tak że w początkach XX wieku Donnersmarckowie bytomsko-siemianowicy posiadali 3 kopalnie węgla w okręgu górnośląskim: Gottessegen, Hugo-Zwang i Radzionków.

W 1921 r. Donnersmarckowie bytomsko-siemianowicy (hrabiowie Edgar, Edwin i Alfons) przekształcili swoje zakłady przemysłowe w

spółkę prawa angielskiego, zarejestrowaną w Londynie pod firmą The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited. Własnością spółki były kopalnie węgla → Błogosławieństwo Boże, → Hugo-Zwang, → Radzionków, huta cynku Łazarz, zakłady hutnicze w Wirku, nadania na węgiel brunatny na Dolnym Śląsku, kopalnie rud cynku i zakłady przemysłowe w Karyntii. Spółka zbudowała w niemieckiej części Górnego Śląska kopalnię węgla → Bytom, natomiast wyzbyła się zakładów w polskiej części Górnego Śląska poza kopalnią Radzionków. Kopalnie w Wirku zostały m.in. w 1928 r. przejęte przez spółkę akcyjną Wirek Kopalnie, której głównymi akcjonariuszami byli: koncern Schaffgotschów, koncern Ballestrema i książę Donnersmarck. Majątek spółki Wirek Kopalnie został w 1942 r. ostatecznie podzielony między te 3 koncerny, przy czym połowę pól górniczych otrzymał koncern Schaffgotschów.

Donnersmarck (linia świerkłańsko-tarnogórską). W 1831 r. Karol Łazarz Henckel von Donnersmarck z linii świerkłańsko-tarnogórskiej założył kopalnię węgla → Fausta. Jego syn Gwidon (właściciel fideikomisu w latach 1848—1916) założył m.in. kopalnie: Deutschland, Schlesien, Donnersmarck i Blücher. Ponadto zorganizował spółki akcyjne Zinkhüttenbetrieb i Donnersmarckhütte, których akcje przeszły jednak w większości w ręce innych kapitalistów. Był również jednym z udziałowców kopalni → Grodziec II w okręgu dąbrowskim. Dla kierowania swymi zakładami przemysłowymi założył Dyрекcję Kopalń i Hut w Świętochłowicach, której podlegały m.in. kopalnie Deutschland, Schlesien, Donnersmarck i Blücher oraz huta cynku Guidotto w Chropaczowie (nieruchomiona w 1935 r.). W 1901 r. hrabia Gwidon otrzymał od cesarza niemieckiego dziedziczny tytuł księcia. Po śmierci Gwidona jego majątek został przekształcony w spółkę rodzinną, której udziałowcami byli książę Guidotto i hra-

bia Kraft Henckel von Donnersmarckowie.

Donnersmarckhütte w Zabrze — spółka akcyjna, założona w 1872 r. przez Gwidona Henckel von Donnersmarcka, obejmowała hutę żelaza w Zabrze, kopalnie rud żelaza oraz kopalnie węgla → Concordia i Donnersmarckhütte. W 1926 r. weszła w skład spółki hutniczej Vereinigte Oberschlesische Hüttenwerke (Oberhütten) należącej do koncernu Ballestrema, a należące do niej kopalnie węgla przejęło Gwarectwo Casellengo-Abwehr (→ Ballestrem).

Energieversorgung Oberschlesien A.G. w Katowicach — niemiecki koncern państwowy z kapitałem wysokości 100 mln marek, podporządkowany Generalnemu Inspektorowi do Spraw Wody i Energii, utworzony pod koniec 1942 r. Koncern ten przejął majątek Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla i spółki akcyjnej Silesia, a mianowicie 2 elektrownie, kopalnię → Silesia w okręgu górnośląskim oraz w okręgu krakowskim kopalnie: Jan Kanty (→ Dachs), Piłsudski (→ Friedrich August), Kościuszko (→ Rudolf), → Leopold i będące w budowie kopalnie → Richard i → Specht.

Francusko-Rosyjskie Towarzystwo Górnicze zob. Franko-Polskie Towarzystwo Górnicze

Francusko-Włoskie Towarzystwo (Towarzystwo Francusko-Włoskie Dąbrowskich Kopalń Węgla), założone przez Bank Francusko-Włoski w Paryżu w 1878 r. (z siedzibą zarządu od 1892 r. w Lyon) wydzierżawiło kopalnie państwowe koło Będzina (→ Ksawery, → Nowa-Łabęcki, → Cieszkowski, → Koszelew) nabyte w 1876 r. przez Aleksego Plemiannikowa i Antoniego Riesenka. Z biegiem czasu głównym zakładem przemysłowym Towarzystwa stała się kopalnia Paryż. W 1942 r. majątek Towarzystwa został przejęty przez koncern → Preussag.

Franko-Polskie Towarzystwo Górnicze zostało założone (pod nazwą

Francusko-Rosyjskie Towarzystwo Górnicze) przez kapitalistów francuskich, którzy w 1897 r. przejęli od spółki Szewcow, Derwiz i Pomerancew dzierżawę państwowych kopalń węgla → Reden i → Tadeusz w okręgu dąbrowskim oraz kopalń rud cynkowych i hut cynku. Większość akcji Towarzystwa należała do spółki Huta Bankowa (która w 1877 r. wydzierżawiła, a w 1908 r. nabyła na własność późniejszą Hutę im. Dzierżyńskiego w Dąbrowie Górniczej). W 1925 r. Towarzystwo zmieniło nazwę na Franko-Polskie Towarzystwo Górnicze. W 1935 r. została unieruchomiona kopalnia Reden — ostatni czynny zakład przemysłowy Towarzystwa Franko-Polskiego, zaś administrację jego majątku przejęło Gwarectwo Hrabia Renard.

Fürstengrube G.m.b.H. w Katowicach — spółka utworzona w 1941 r. przez I.G. Farbenindustrie (51% udziałów) i Fürstlich Plessische Bergwerks — A.G. (49% udziałów → pszczyńskie kopalnie). Spółka ta z ważnością od 1 I 1941 r. przejęła kopalnię Wesola (Fürstengrube), a w 1943 r. również kopalnię → Janina w okręgu krakowskim.

Fürstlich Plessische Bergwerks — A.G. zob. pszczyńskie kopalnie

Galicyjskie Akcyjne Zakłady Górnicze zob. Sierszańskie Zakłady Górnicze

Georg von Giesches Erben zob. Giesche

Giesche. Koncern ten (pod nazwą Georg von Giesches Erben) należał do spadkobierców wrocławskiego kupca Jerzego von Giesche, który w 1704 r. uzyskał wyłączny przywilej na eksploatację galmanu na Górnym Śląsku (przedłużany do 1802 r.). Własnością spadkobierców Gieschego był m.in. kombinat hutniczy w Szopienicach, kopalnie rud cynkowo-olowiowych oraz kopalnie węgla Giesche, Heinitz, → Kleofas. Zarząd koncernu znajdował się we Wrocławiu.

W 1922 r. koncern przekształcił

swoje zakłady w polskiej części Górnego Śląska w spółkę filialną Giesche Sp. Akc. w Katowicach z kapitałem wysokości 100 (a od 1923 r. 172) mln zł. W 1926 r. firma Georg von Giesches Erben odstąpiła akcje spółki Giesche holdingowi amerykańsko-niemieckiemu pod nazwą Silesian-American Corporation (SACO), w którym ponad 50% udziałów mieli kapitaliści amerykańscy (grupa Harrimana i Anaconda Copper Mining Co). Spółka Giesche nabyła z kolei większość akcji Belgijskiej Spółki Akcyjnej Górniczej i Przemysłowej, do której należała kopalnia → Sobieski w okręgu krakowskim.

W 1941 r. firma Georg von Giesches Erben odkupiła za pośrednictwem banków szwajcarskich amerykański udział w spółce Giesche za cenę 20 mln marek w złocie. W związku z tym utworzyła w Katowicach spółkę filialną pod nazwą Gieschebetriebe, która w latach 1942—1943 przejęła kierownictwo całości zakładów koncernu na Górnym Śląsku, a także wzięła pod swój zarząd zakłady Belgijskiej Spółki Akcyjnej Górniczej i Przemysłowej.

Godula zob. Schaffgotsch

Göring (Reichswerke A.G. für Berg- und Hüttenbetriebe Hermann Göring) w Berlinie — niemiecki koncern państwowy, utworzony w 1937 r., początkowo dla eksploatacji rud darniowych w zachodnich Niemczech. W 1938 r. w związku z przejęciem zakładów na terenie Austrii i Sudetów zwiększono kapitał zakładowy koncernu z 5 na 400 mln marek. W 1939 r. koncern przejął w zachodniej części Górnego Śląska kopalnie węgla Miechowice (należąca do spółki Preussengrube A.G.) i Sońnica (należąca do spółki Oehringen Bergbau A.G.) jako stanowiące własność żydowskich kapitalistów. Na mocy zarządzeń Głównego Urzędu Powierniczego Wschód z 11 XII 1939 r. i z 27 III 1940 r. Zakłady Göringa otrzymały pod zarząd komisaryczny część majątku firmy Skarboferm, majątek Współ-

noty Interesów Górniczo-Hutniczych, Rybnickiego Gwarectwa Węglowego, Gwarectwa Charlotte, Zakładów Hohenlohego, Czernickiego Towarzystwa Węglowego i Gwarectwa Brzeszcze. Na mocy umowy z 13 I 1941 r. majątek ten został przekazany koncernowi Göringa na własność. Następnie koncern sprzedał przejęte huty i kopalnie rud innym przedsiębiorstwom, zachowując w swym posiadaniu kopalnie węgla.

Dla administrowania zakładami na Górnym Śląsku koncern Göringa utworzył 1 IV 1940 r. przedsiębiorstwo filialne pod firmą Bergwerksverwaltung Oberschlesien G.m.b.H. der Reichswerke Hermann Göring w Katowicach z kapitałem wysokości początkowo 1 mln, a następnie (od 1941 r.) 200 mln marek. Przedsiębiorstwo to dzieliło się na kilka grup obejmujących poszczególne zakłady, a mianowicie:

1) do Grupy I (Gruppe I) w Gliwicach należały kopalnie węgla: → Dębieńsko, → Knurów, Sońnica-Wschód (dawna kopalnia Sońnica), Sońnica-Zachód (uruchomiona w 1943 r., obecnie część kopalni → Sońnica), → Miechowice, koksownie w Dębieńsku i w Knurowie oraz fabryka chemiczna w Knurowie,

2) do Grupy II w Rybniku należały kopalnie: → Anna, → Marcel, → Rymer, → Rydułtowy, → Ignacy oraz koksownia Ema i brykietownia przy kopalni Rymer,

3) Grupa III w Chorzowie obejmowała kopalnie: → Prezydent, → Barbara Wyzwolenie, → Siemianowice (Richter (Huta Laura), → Michał, → Jutrzenka (unieruchomiona w 1941 r.), brykietownię przy kopalni Prezydent, fabrykę kwasu siarkowego i główne warsztaty w Siemianowicach,

4) Grupa IV w Katowicach obejmowała kopalnie: → Katowice, → Mysłowice, → Wujek,

5) do Grupy V w Brzeszczach należała kopalnia → Brzeszcze wraz z szybami w Jawiszowicach.

Ponadto do Bergwerksverwaltung Oberschlesien G.m.b.H. der Reichswerke Hermann Göring należały

majątki ziemskie i lasy, podlegające odrębnemu zarządom.

Koncern Göringa przejął również (jako odrębne przedsiębiorstwa filialne) Witkowskie Gwarectwo Górniczo-Hutnicze i Północną Kolej Cesarza Ferdynanda w Morawskiej Ostrawie, które posiadały kopalnie węgla w Zagłębiu Ostrawsko-Karwińskim.

Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura zob. Zjednoczone Huty Królewska i Laura

Graflich Schaffgotschsche Werke zob. Schaffgotsch

Gwarectwo Castellengo-Abwehr zob. Ballestrem

Gwarectwo Charlotte zob. Rybnickie Gwarectwo Węgłowe

Gwarectwo Hrabia Renard zob. Renard

Gwarectwo Jaworznicke zob. Jaworznicke Komunalne Kopalnie Węgla

Hermann Göring zob. Göring

Hochberg — rodzina hrabiowska, do której należały fideikomisy Księżno-Wałbrzych (Fürstenstein-Waldenburg) i Mieroszów (Friedland) na Dolnym Śląsku. W rejonie Wałbrzycha posiadała liczne kopalnie węgla kamiennego, których początki sięgały XVI w. (w 1561 r. Konrad II Hochberg założył kopalnię w Białym Kamieniu). W 1846 r. Henryk X von Hochberg odziedziczył pszczyńskie państwo stanowe wraz z tamtejszymi kopalniami węgla i przywilejami górniczymi, a w 1848 r. otrzymał dziedziczny tytuł księcia pszczyńskiego (→pszczyńskie kopalnie). W związku z tym od 1846 r. kopalnie węgla w rejonie Wałbrzycha i w pszczyńskim państwie stanowym miały tego samego właściciela (→pszczyńskie kopalnie i —Waldenburger Bergwerks — A.G.).

Hohenlohe. Zakłady przemysłowe księżąt zu Hohenlohe-Oehringen zostały w 1905 r. przejęte przez spółkę akcyjną Hohenlohe-Werke A.G.

(Zakłady Hohenlohego) w Wełnowcu, której głównym akcjonariuszem został wkrótce czeski hurtownik węglowy Petschek. Do spółki tej należał kombinat hutnictwa cynkowego w Wełnowcu i Siemianowicach, kopalnie rud oraz kopalnie węgla: →Hohenlohe, →Chassée-Fanny, →Michał, →Jerzy, →Wujek i Oehringen. Natomiast kopalnię Hoym-Laura przekazał książę Hohenlohe założonej w 1914 r. spółce akcyjnej Czernitzer Steinkohlen-Bergbau A.G. (Czernickie Towarzystwo Węgłowe), która później ściśle współpracowała z Zakładami Hohenlohego.

W związku z podziałem Śląska między Polskę i Niemcy kopalnię Sośnica przekazano w 1921 r. odrębnej spółce akcyjnej Oehringen Bergbau w Berlinie, która w 1939 r. została przejęta przez koncern Göringa (→Göring).

W maju 1939 r. majątek Zakładów Hohenlohego i przedsiębiorstw filialnych został wzięty pod zarząd przymusowy z powodu zaległości podatkowych. Zarząd ten trwał do wybuchu II wojny światowej. W okresie okupacji hitlerowskiej Zakłady Hohenlohego i Czernickie Towarzystwo Węgłowe zostały przejęte przez koncern Göringa, który zatrzymał w swym posiadaniu kopalnie węgla, natomiast huty i kopalnie rud sprzedał innym przedsiębiorstwom (→Göring).

Huta Pokój Sp. Akc. zob. Ballestrem

Jaworznicke Komunalne Kopalnie Węgla. Państwowe kopalnie węgla w Jaworznie (Fryderyk August i Jacek Rudolf) zostały kupione w 1871 r. przez Gwarectwo Jaworznicke, założone przez wiedeńskich finansistów: braci Guttman, Maksymiliana Springera-Schollera i Oppenheima. Gwarectwo to w latach 1872—1877 kupiło również kilka pobliskich kopalń prywatnych, które następnie unieruchomiło. W 1919 r. Gwarectwo Jaworznicke zostało wykupione przez konsorcjum utworzone przez miasta Kraków i Lwów oraz Polski Bank Krajowy i Polski

Bank Przemysłowy, a w 1921 r. przekształcono je w spółkę akcyjną pod nazwą Jaworznickie Komunalne Kopalnie Węgla. Własnością spółki były kopalnie: Piłsudski (dawniej Fryderyk August), Kościuszko (dawniej Jacek Rudolf) i Jan Kanty (założona w 1921 r.), przejściowo eksploatowała ona też płytkie kopalnie Szczołki i Leopold. W 1942 r. majątek Jaworznickich Komunalnych Kopalń Węgla został przejęty przez spółkę Energieversorgung Oberschlesien A.G.

Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa (Kattowitz A.G. für Bergbau und Eisenhüttenbetrieb) w Katowicach, założona w 1889 r. przez Huberta von Tiele-Wincklera, przejęła kopalnie węgla: Florentyna, Ferdynand, →Mysłowice. →Nowa Przemsza, Carlssegen, →Leopoldyna, →Jakub oraz kopalnie rud i huty żelaza należące do Tiele-Wincklerów. W latach 1906—1912 nabyła również kopalnię Preussen, założoną przez Franciszka Huberta von Tiele-Wincklera. W 1922 r. kopalnia Preussen, która znalazła się w niemieckiej części Górnego Śląska, została przekazana odrębnej spółce akcyjnej pod firmą Preussengrube. W 1929 r. Katowicka Spółka Akcyjna połączyła się ze spółką Bismarckhütte A.G., do której należały huty żelaza Batory (Bismarck), Florian i Silesia. W tym samym roku Katowicka Spółka Akcyjna (której głównym akcjonariuszem był w tym okresie Flick) nawiązała ścisłą współpracę ze spółką Zjednoczone Huty Królewska i Laura, tworząc z nią tzw. wspólnotę interesów (→Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych).

Kokswerke und Chemische Fabriken A.G. zob. Borsig i Niederschlesische Bergbau A.G.

Kramsta. Gwarectwo von Kramsta zostało założone w 1883 r. przez spadkobierców zmarłego w 1869 r. Gustawa von Kramsty w celu wspólnego administrowania odziedziczonym majątkiem. Majątek ten obejmował huty cynku i kopalnie

rud cynkowych na Górnym Śląsku, kopalnie węgla →Henriette w Bieleszowicach i →Victor w Załężu, majątki ziemskie (Sosnowiec, Pogoń, Ostra Górka, Niwka, Zagórze, Klimontów) w okręgu dąbrowskim z kopalniami węgla Jerzy i Ignacy, z hutą cynku i walcownią blachy cynkowej, kopalnię →Morgen- und Abendstern na Dolnym Śląsku oraz pola górnicze nadane na węgiel kamienny i rudę. W 1891 r. majątki ziemskie i zakłady przemysłowe w okręgu dąbrowskim nabyło Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich (→Sosnowieckie Towarzystwo). Kopalnie i nadania górnicze na Dolnym Śląsku zostały kupione przez Gwarectwo Fuchs: kopalnię Henriette nabyła Joanna Schaffgotsch, kopalnię Victor — Gwarectwo Oheim, zaś resztki majątku Gwarectwa von Kramsta przejął w 1916 r. koncern Georg von Giesches Erben (→Giesche).

Kulmiz. Twórcą przedsiębiorstwa był Karol Fryderyk Kulmiz (1809—1874), pruski porucznik artylerii, a następnie założyciel licznych zakładów przemysłowych na Dolnym Śląsku. Jego spadkobiercy utworzyli 26 II 1896 r. Spółkę C. Kulmiz G.m.b.H. (z dyrekcjami w Żarowie i we Wrocławiu), do której należały fabryki maszyn koło Żarowa (huty Ida i Maria), kamieniołomy, kopalnie rud, kopalnie węgla kamiennego Melchior (następnie von Kulmiz), Seegen Gottes (Chwalibóg), Caesar (Teresa), kopalnie węgla brunatnego Lentsch i cons. Saarauer Braunkohlenwerke i liczne nie eksploatowane pola górnicze. W latach międzywojennych przedsiębiorstwo zostało wykupione przez koncern Scheringa i od 1928 r. należące do niego kopalnie węgla kamiennego przeszły na własność →Niederschlesische Bergbau A.G.

Minerva zob. Ballestrem

Neuroder Kohlen- und Tonwerke w Nowej Rudzie — gwarectwo utworzone w 1898 r., które przejęło kopalnie w rejonie Nowej Rudy (Dolny Śląsk), należące do hrabiów

von Magnis i von Pilati. W 1921 r. (z ważnością od 1 I 1922 r.) kuksy tego gwarectwa zostały wykupione przez konsorcjum zorganizowane przez Linke-Hofmann-Lauchhammer A.G. Do Neuroder Kohlen- und Tonwerke należały kopalnie: Ruben, Rudolph i Johann Baptista.

Niederschlesische Bergbau A.G. (Nibag) w Wałbrzychu — przedsiębiorstwo filialne koncernu Scheringa, utworzone w 1928 r. przez połączenie dolnośląskiej części spółki Kokswerke und Chemische Fabriken A.G. w Berlinie z gwarectwami von Kulmiz i Vereinigte Glückhild-Friedenshoffnung. Do przedsiębiorstwa tego należały dolnośląskie kopalnie: Fuchs (Biały Kamień), Glückhild-Friedenshoffnung (Victoria) i von Kulmiz (Mieszko) oraz dwie koksownie. Kapitał akcyjny wynosił 24 mln marek.

Oberschlesische Eisenbahnbedarfs — A.G. (Oberbedarf) zob. Ballestrem

Preussag (Preussische Bergwerks- und Hütten — A.G.) w Berlinie — pruski koncern państwowy z kapitałem 500 tys. marek w złocie (zwiększonym w 1924 r. do 5 mln marek, w 1926 r. do 100 mln, w 1929 r. — do 140 mln, w 1930 r. obniżonym do 110 mln, a w 1934 r. — do 80 mln marek), utworzony 13 XII 1923 r. Koncern ten wydzierżawił kopalnie i huty należące do państwa pruskiego, a w 1926 r. przejął je na własność. Na Górnym Śląsku Preussag posiadał m.in. kopalnie węgla: →Zabrze (rozdzieloną w 1929 r. na kopalnie Zabrze-Wschód i Zabrze-Zachód), →Guido (unieruchomioną w 1928 r.) i →Makoszowy. Kopalnie te były podporządkowane oddziałowi koncernu w Zabrze (Zweigniederlassung Steinkohlenbergwerke Hindenburg). Po agresji na Polskę Preussag przejął kopalnię →Bielszowice, należącą uprzednio do państwa polskiego i dzierżawioną przez Skarboferm. Od 1 I 1942 r. Główny Urząd Powierniczy Wschód przekazał mu ponadto zarządzane komisarycznie kopalnie

w okręgu dąbrowskim: Paryż, —Flora, →Kazimierz-Juliusz, →Dorota, →Klimontów, →Mortimer, →Mordrzejów, →Milowice i Renard. W maju 1943 r. Preussag przejął dalsze kopalnie węgla w tym okręgu, a mianowicie: Saturn, →Jowisz, →Mars, →Czeladź. Dla kierowania kopalniami w okręgu dąbrowskim Preussag utworzył wydział zarządu (Abteilung Dombrowagruben) w Sosnowcu.

Pszczynskie kopalnie. Książęta pszczyńscy uzyskali w 1824 r. dziedziczny przywilej, przyznający im wyłączne prawo do zakładania kopalni i hut na obszarze państwa stanowego pszczyńskiego (około 770 km²); kopalnie te były ponadto wyłączone spod kontroli państwowych władz górniczych i wolno je było zakładać bez uprzedniego zgłoszenia i uzyskiwania nadań. Przywilej ten obowiązywał do lat międzywojennych. Książę pszczyński posiadał kilkanaście kopalni węgla na terenie dzisiejszego powiatu tyskiego (m.in. →Murcki, →Boże Dary, →Bolesław Śmiały, →Piast, →Wesola), podporządkowanych od połowy XIX w. inspekcji górniczej w Mikołowie, zaś od 1909 r. — Dyrekcji Kopalni w Katowicach. W 1934 r. majątek książąt pszczyńskich został wzięty pod zarząd przymusowy z powodu zaległości podatkowych. Zarząd ten trwał do końca 1938 r. i doprowadził do poprawy gospodarki finansowej koncernu. Książę pszczyński przekazał na pokrycie zaległości podatkowych lasy, zaś grunty orne przeznaczono na cele reformy rolnej, natomiast kopalnie węgla wraz z zakładami pomocniczymi przejęła spółka akcyjna Książęce Pszczyńskie Kopalnie (Fürstlich Plesische Bergwerks — A.G.) w Katowicach z kapitałem zakładowym wysokości 40 mln zł. Akcje tej spółki pozostały własnością książąt pszczyńskich. Spółka została utworzona 27 I 1938 r., rozpoczęła działalność od 1 I 1939 r., zaś 1 VII 1940 r. przystosowano jej statut (w związku z przyłączeniem terenów województwa śląskiego do Rzeszy) do przepisów niemieckiego prawa ak-

cyjnego. Do spółki tej należały kopalnie węgla → Murcki, → Boże Dary, → Piast i → Bolesław Śmiały, natomiast kopalnię Wesoła przejęła od 1 I 1941 r. spółka Fürstengrube G.m.b.H. Przedsiębiorstwem filialnym spółki Fürstlich Plessische Bergwerks A.G. stała się spółka → Waldenburger Bergwerks A.G., do której należały kopalnie kszążeń pszczyńskich na Dolnym Śląsku.

Reichswerke A.G. für Berg- und Hüttenbetriebe Hermann Göring zob. Göring

Renard. Gwarectwo Hrabia Renard zostało założone w 1884 r. przez spadkobierców hrabiego Jana Renarda, którzy zapożyczili formę prawną od Gwarectwa Chelm na Górnym Śląsku (→ Chelm). Głównym zakładem produkcyjnym gwarectwa była kopalnia Renard, ponadto posiadało ono walcownię żelaza, browar, majątek ziemski i parę pomniejszych kopalń węgla. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. większość kuksów przeszła w ręce kapitalistów francuskich (wśród których główną rolę odgrywali właściciele spółki Huta Bankowa). Podczas I wojny światowej udziały francuskie przejęła → Katowicka Spółka Akcyjna dla Górnictwa i Hutnictwa, ale po zakończeniu wojny przywrócono dawny stan posiadania. W 1942 r. majątek Gwarectwa został przejęty przez koncern Preussag.

Rudzkie Gwarectwo Węglowe zob. Ballestrem

Rybnickie Gwarectwo Węglowe zostało założone w 1903 r. przez hurtownika węglowego Fryderyka von Friedlaender-Fould; po jego śmierci większość kuksów Gwarectwa przeszła na własność córki, Anny Marii von Goldschmidt-Rotschild. Do Gwarectwa należały kopalnie węgla: Ema, → Rymar, → Anna i → Beatensglück. W 1930 r. Rybnickie Gwarectwo Węglowe nabyło większość kuksów Gwarectwa Charlotte (założonego w 1884 r. przez spadkobierców profesora Kuha) i w związku z tym przejęło w administrację należącą do tej firmy ko-

palnie Charlotte. W okresie II wojny światowej majątek Rybnickiego Gwarectwa Węglowego został przejęty przez koncern Hermann Göring (→ Göring).

Saturn. Towarzystwo Górniczo-Przemysłowe Saturn zostało założone w 1899 r. przez właścicieli fabryk włókienniczych w okręgu łódzkim: Scheiblerów, Biedermanna, Herbsta, Kunitzera, Heinzla i Reichla. Nabyło ono od księcia z Hohenslohe-Oehringen kopalnię węgla Saturn w Czeladzi, później zbudowało jeszcze kopalnię → Jowisz i nabyło kopalnię → Mars. W 1943 r. majątek Saturna został przejęty przez koncern → Preussag.

Schaffgotsch. Koncern ten powstał z majątku Karola Goduli, o dziedziczono w 1848 r. przez Joannę Gryzik (Grzyzik), która w 1858 r. poślubiła hrabiego Ulryka Schaffgotscha. Joanna Schaffgotsch posiadała liczne kopalnie, huty cynku i majątki ziemskie na Górnym Śląsku, a w latach 1865–1874 miała też dobra ziemskie w Królestwie Polskim kolo Poręby Mrzygłodzkiej (wymienione następnie na dobra w powiecie niemodlińskim), gdzie znajdowały się kopalnie węgla brunatnego. W 1905 r. zakłady przemysłowe Schaffgotschów zostały przekształcone w spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod firmą Graflich Schaffgotschsche Werke, której udziałowcami byli Joanna i Jan Ulryk Schaffgotschowie, a później ich dzieci i wnuki. Dyrekcja spółki znajdowała się początkowo w Bytomiu, a w 1921 r. została przeniesiona do Gliwic. Własnością spółki były m.in. kopalnie węgla → Paulus Hohenzollern i → Wanda. W 1922 r. majątek spółki po stronie polskiej został przekształcony w odrębną spółkę pod nazwą Godula (z zarządem w Chebziu), której akcje należały do spółki macierzystej. Do spółki Godula należały kopalnie węgla → Karol, → Paweł i → Wanda. Ponadto nabyła ona większość akcji utworzonej w 1928 r. spółki Wirek Kopalnie, uzyskując od niej m.in. szyb → Lech, który w

1938 r. został przyłączony do kopalni Wanda. Natomiast własnością firmy macierzystej były kopalnie —Bobrek i →Szombierki, centrala elektryczna w Bobrku, zbudowana w latach trzydziestych koksownia w Zdieszowicach oraz pomniejsze zakłady przemysłowe.

W okresie II wojny światowej majątek spółki Godula został przejęty przez firmę macierzystą, która w 1943 r. zmieniła nazwę na Schaffgotsch Bergwerksgesellschaft m.b.H.

Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb (Śląskie Kopalnie i Cynkownie) w Lipinach — spółka akcyjna założona w 1853 r. przez Gwidona Henckel von Donnersmarcka i kapitalistów francuskich. Miała kombinat hutnictwa cynkowego Silesia w Lipinach, kopalnie węgla →Matylda, Karsten-Centrum i →Andaluzja oraz inne zakłady przemysłowe. W 1921 r. rozdzieliła się na dwa przedsiębiorstwa:

1) Śląskie Kopalnie i Cynkownie Sp. Akc. w Katowicach, które przejęło hutę Silesia, kopalnie Andaluzja i Matylda oraz inne zakłady po stronie polskiej; większość akcji tej spółki należała do kapitalistów francuskich.

2) Schlesische Bergwerks- und Hutten — A.G. (Schlesag) w Bytomiu, które przejęło kopalnię Karsten-Centrum i inne zakłady po stronie niemieckiej; głównymi akcjonariuszami spółki Schlesag byli kapitaliści niemieccy i szwajcarscy.

W 1943 r. firma Schlesag przejęła majątek Śląskich Kopalń i Cynkowni; ponadto nabyła huty cynku, należące uprzednio do Zakładów Hohenlohego.

Schlesische Bergwerks- und Hutten — A.G. zob. Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb.

Schlesische Kohlen- und Cokes-Werke A.G. w Boguszowie (Boguszków-Gorce) — spółka utworzona w 1872 r. pod firmą Schlesische Kohlenwerks — A.G., od 1880 r. (po likwidacji pierwszej spółki) przyjęła nazwę Schlesische Kohlen- und

Cokes-Werke A.G. Należały do niej kopalnie węgla Carl-Georg-Victor, Gustav oraz koksownie i liczne pola górnicze. W latach dwudziestych przeszła na własność koncernu Scheringa i jej majątek został przejęty przez firmę Kokswerke und Chemische Fabriken w Berlinie. W 1928 r. należące do niej zakłady przejęła wraz z innymi kopalniami dolnośląskimi →Niederschlesische Bergbau A.G.

Sierszańskie Gwarectwo Węglowe (Sierszauer Steinkohlengewerkschaft) zob. Ballestrem.

Sierszańskie Zakłady Górnicze — spółka akcyjna (nosząca od 1922 r. nazwę Galicyjskie Akcyjne Zakłady Górnicze w Sierszy), utworzona w 1907 r. przez hrabiego Andrzeja Potockiego. Spółka ta przejęła kopalnie węgla →Artur i →Krystyna, hutę cynku, kopalnię rud cynkowo-olowiowych oraz inne zakłady przemysłowe Potockich. Potockim udało się utrzymać w swym ręku większość akcji tego przedsiębiorstwa. W 1943 r. majątek Sierszańskich Zakładów Górniczych został przejęty przez koncern Ballestrema.

Skarboferm (pełna nazwa do 1938 r.: Polskie Kopalnie Skarbowe na Górnym Śląsku, Spółka Dzierżawna, Spółka Akcyjna w Katowicach; skrót: Skarboferme; w 1938 r. zmieniono nazwę spółki na: Skarboferm, Spółka Dzierżawna Polskich Kopalń Skarbowych na Górnym Śląsku, Spółka Akcyjna w Katowicach) — spółka polsko-francuska, utworzona w 1922 r. w celu dzierżawy państwowych kopalń węgla na Górnym Śląsku, przejętych przez rząd polski od władz pruskich. Spółka ta, której kapitał należał w 50% do rządu polskiego i w 50% do władz francuskich, wydzierżawiła na 36 lat kopalnię →Król, →Bielszowice i →Knurów oraz przynależne do nich zakłady dalszej przerobki (koksownie, fabrykę chemiczną, brykietownię) i majątki ziemskie. W czasie II wojny światowej kopalnię Król (Prezydent i Barbara-Wyzwolenie) i Knurów zostały przejęte przez kon-

cern Hermann Göring (→Göring), a kopalnia Bielszowice — przez concern→Preussag.

Solvay. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Zakłady Solvay w Polsce (z zarządem w Warszawie) została utworzona w 1908 roku; należała do kapitalistów belgijskich. Własnością jej były m.in. fabryka chemiczna w Borku Fałęckim koło Krakowa i kopalnia soli w Wapnie. W 1920 r. spółka wydzierżawiła kopalnię węgla→Grodziec I w okręgu dąbrowskim, którą w 1930 r. nabyła na własność, a w 1922 r. wydzierżawiła też cementownię w Grodźcu. W 1936 r. Zakłady Solvay nabyły kopalnię Grodziec II, w związku z czym kopalnia Grodziec I została w 1938 r. unieruchomiona. W okresie okupacji hitlerowskiej kopalnia —Grodziec pozostawała pod niemieckim zarządem komisarycznym.

Sosnowieckie Towarzystwo (Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich) zostało założone w 1890 r. przez kapitalistów francuskich. W 1891 r. nabyło od Gwarectwa von→Kramsta kopalnię Jerzy w Niwce, Ignacy w Zagórzcu oraz majątki ziemskie i zakłady hutnicze. W 1895 r. przejęło majątek spółki akcyjnej Towarzystwo Kopalń i Hut w Milowicach, do której należała kopalnia Wiktor i majątek ziemski w Milowicach. Następnie Towarzystwo Sosnowieckie budowało kopalnie →Klimontów I. →Klimontów II i →Modrzejów. W 1930 r. unieruchomiło jednak kopalnię Klimontów II, a w 1933 r. unieruchomiło i zatopiło kopalnię Klimontów I i Mortimer, tak że pozostały czynne jedynie kopalnie Milowice, Modrzejów i Niwka. W 1942 r. majątek Towarzystwa Sosnowieckiego został przejęty przez concern→Preussag.

Śląskie Kopalnie i Cynkownice zob. Schlesische A.G. für Bergbau und Zinkhüttenbetrieb

The Henckel von Donnersmarck-Beuthen Estates Limited zob. Donnersmarck (linia bytomsko-siemianowicka)

Towarzystwo Francusko-Włoskie Dąbrowskich Kopalń Węgla zob. Francusko-Włoskie Towarzystwo

Towarzystwo Kopalń i Zakładów Hutniczych Sosnowieckich zob. Sosnowieckie Towarzystwo

Waldenburger Bergwerks — A.G. (Wabag) w Wałbrzychu — spółka akcyjna z kapitałem wysokości 8 mln marek, utworzona w 1930 r., która przejęła dolnośląskie kopalnie rodziny Hochbergów (książąt pszczyńskich). Głównym akcjonariuszem był książę pszczyński (później spółka Fürstlich Plessische Bergwerks — A.G. w Katowicach). Do przedsiębiorstwa tego należała kopalnia cons. Fürstensteiner Gruben z koksownią.

Warszawskie Towarzystwo Kopalń Węgla i Zakładów Hutniczych zostało założone w 1872 r. (zatwierdzone ukazem carskim z 1874 r.) przez warszawskiego bankiera Leopolda Kronenberga, profesora Szkoły Głównej Jakuba Natansona i dyrektora Towarzystwa Drogi Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej, Findeisena. Towarzystwo wydzierżawiło nieczynną państwową kopalnię →Feliks, którą uruchomiło ponownie, a ponadto założyło kopalnię węgla →Kazimierz i →Juliusz. W 1942 r. majątek Towarzystwa Warszawskiego został przejęty przez concern →Preussag.

Wirek Kopalnie Sp. Akc. zob. Donnersmarck (linia bytomsko-siemianowicka)

Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych w Katowicach — concern powstały w rezultacie faktycznego połączenia Górnośląskich Zjednoczonych Hut Królewskiej i Laury i Katowickiej Spółki Akcyjnej dla Górnictwa i Hutnictwa, przeprowadzonego w 1929 r. W rezultacie rabunkowej gospodarki głównego akcjonariusza Flicka obie te firmy znalazły się u progu bankructwa i w 1934 r. zostały wzięte pod nadzór sądowy, który trwał do 1937 r. W 1937 r. na mocy ugody z daw-

nymi akcjonariuszami majątek obu spółek został przejęty przez Zjednoczenie Górniczo-Hutnicze Spółkę z ogr. odp., którego udziały należały do skarbu państwa polskiego, skarbu śląskiego i Banku Gospodarstwa Krajowego. Z przejętych zakładów utworzono spółkę akcyjną pod nazwą Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych z kapitałem wysokości 149 350 tys. zł, zarejestrowaną w Katowicach 21 IV 1937 r. Do spółki tej należały huty żelaza, kopalnie rud, majątki ziemskie oraz 5 kopalni węgla w okręgu górnośląskim: →Dębieńsko, →Katowice, →Łagiewniki, →Mysłowice, →Siemianowice. W okresie okupacji hitlerowskiej majątek Wspólnoty Interesów został przejęty przez niemieckie koncerny państwowe: Reichswerke Hermann Göring (→Göring) i Berghütte.

Zakłady Hohenlohego zob. Hohenlohe

Zjednoczone Huty Królewska i Laura (Vereinigte Königs- und Laurahütte) w Berlinie — spółka akcyjna zorganizowana w 1871 r. przez hrabiego Hugona Henckel von Donnersmarcka, do której należały kopalnie węgla Hrabina Laura, →Siemianowice, →Dębieńsko, huty żelaza Królewska (obecnie Kościuszko) i Laura (obecnie Jedność) oraz inne zakłady przemysłowe. W 1926 r. spółka ta utworzyła spółkę filialną w Katowicach pod nazwą: Górnośląskie Zjednoczone Huty Królewska i Laura, Spółka Akcyjna Górniczo-Hutnicza z kapitałem wysokości 50 mln zł. Przedsiębiorstwo to przejęło zakłady macierzystego koncernu, znajdujące się na terenie Polski. Od 1929 r. tworzyło tzw. wspólnotę interesów z Katowicką Spółką Akcyjną dla Górnictwa i Hutnictwa, z którą miało wspólnego głównego akcjonariusza Fryderyka Flicka (→Wspólnota Interesów Górniczo-Hutniczych).

Literatura i źródła

Behaghel G., *Der Anteil deutschen Kapitals an der polnisch-oberschlesischen Schwerindustrie*, Wrocław 1936.

Behaghel G., *Der Aufbau der Industrie Oberschlesiens im Wechsel der Zeiten und Wirtschaftsraume*, „Jahrbuch des Osteuropainstituts zu Breslau 1940”, Wrocław 1941.

Die Bergbehörden und die ihrer Aufsicht unterstehenden Betriebe im Oberbergamtsbezirk Breslau 1944, Bolesławiec 1944.

Bohlen: *Handbuch für den oberschlesischen Industriebezirk*, Bytom 1942.

Brożek A., *Z problematyki kapitału górnośląskiego w górnictwie Zagłębia Dąbrowskiego*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Katowicach nr 4, Katowice 1958.

Dąbrowa Górnicza. Zarys rozwoju miasta, Katowice 1976.

Festenberg-Packisch H., *Die Entwicklung des niederschlesischen Steinkohlenbergbaues*, Wałbrzych 1892.

Jaros J., *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górnośląskim do 1914 roku*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1965.

Jaros J., *Historia górnictwa węglowego w Zagłębiu Górnośląskim w latach 1914—1945*, Katowice—Kraków 1969.

Jaros J., *Koncentracja górnośląskiego przemysłu górnictwo-hutniczego w okresie kapitalizmu na przykładzie koncernu Ballestrema*, „Zeszyty Gliwickie” nr 6 (1968).

Kantor-Mirski M., *Szkice z dziejów Zagłębia Dąbrowskiego i okolicy*, t. I—II, Sosnowiec 1931—1932.

Łabęcki H., *Górnictwo w Polsce*, t. I, Warszawa 1841.

— *Monografia Węglowego Zagłębia Krakowskiego*, cz. IV, Kraków 1910.

- Pflug, *Chronik der Stadt Waldenburg in Schlesien*, Wałbrzych 1908.
Polaczek S., *Powiat chrzanowski*, Kraków 1914.
Popkiewicz J., Ryszka F., *Przemysł ciężki Górnego Śląska w gospodarce Polski międzywojennej (1922—1939)*, Opole 1959.
Przewodnik po Zagłębiu Dąbrowskim, Sosnowiec 1939.
Schlesien — Bodenschätze und Industrie, Wrocław 1936.
Schmidt R., *Die Entwicklung der oberschlesischen Grossindustrie und ihrer Besitzverhältnisse von 1700—1942*, Katowice 1942.
Schulz-Briesen M., *Der preussische Staatsbergbau im Wandel der Zeiten*, t. I—II, Berlin 1933—1934.
/ *Sosnowiec. Zarys rozwoju miasta*, Warszawa—Kraków 1977.
Sprawozdanie z działalności polskiego przemysłu węglowego za rok 1945, Katowice 1946.
Srokowski K., Hofman J., *Przemysł węglowy w Królestwie Polskim*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1910.
Voltz H., *Die Bergwerks- und Huttenverwaltungen des oberschlesischen Industrie-Bezirks*, Katowice 1892.
Westphal J., *Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau*, Katowice—Wrocław—Berlin 1913.
Ziemia chrzanowska i Jaworzno, Kraków 1969.
Ziółkowski J., *Sosnowiec*, Katowice 1960.

Zjednoczenia rejonowe przemysłu węgla kamiennego

Bytomskie ZPW w Bytomiu, utworzone 20 III 1945 r. objęło kopalnie: Radzionków, Andaluzja, Chorzów (Hrabina Laura), Łagiewniki, Rozbark (Heinitz), Centrum (późniejsza Dymitrow) i Bytom. Od 1 IV 1957 r. przyłączono do niego kopalnie i inne przedsiębiorstwa należące uprzednio do →Rudzkiego ZPW, natomiast 1 I 1968 r. kopalnię Chorzów przejęło Katowickie ZPW. Od 1 I 1976 r. Bytomskie ZPW przejęło też kopalnie Śląsk i Miechowice, a kopalnie Julian i Andaluzja włączono do Dąbrowskiego ZPW. W 1981 r. do Bytomskiego ZPW należały kopalnie: Wawel, Pokój, Nowy Wirek, Halemba, Bobrek, Dymitrow, Rozbark, Szombierki, Powstańców Śląskich, Śląsk i Miechowice. Od 1 X 1982 r. kopalnie te weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Bytomiu.

Chorzowskie ZPW w Chorzowie, utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Prezydent, Barbara-Wyzwolenie, Michał, Siemianowice oraz (od 20 III 1945 r.) Polska, Śląsk i Matylda. Zostało zlikwidowane 1 IV 1957 r., a należące do niego kopalnie weszły w skład →Katowickiego ZPW.

Dąbrowskie ZPW w Sosnowcu, utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Jowisz, Grodziec, Paryż, Saturn, Czeladź, Milowice, Renard, Kazimierz-Juliusz, Klimontów-Mortimer, Niwka-Modrzejów i Flora. Od 1 I 1976 r. przejęło też kopalnie

Siemianowice, Andaluzja i Julian. W 1981 r. należały do niego kopalnie: Julian, Andaluzja, Jowisz, Grodziec, Generał Zawadzki, Siemianowice, Czerwona Gwardia, Sosnowiec, Czerwone Zagłębie, Kazimierz-Juliusz i Niwka-Modrzejów, które od 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Sosnowcu.

Dolnośląskie ZPW w Wałbrzychu, utworzone 1 VII 1945 r. objęło kopalnie: Wałbrzych (Bolesław Chrobry), Victoria, Julia (Biały Kamień), Melchior (Mieszko), Nowa Ruda, Rudolf (Przygórze) i Jan Baptysta (Jan). Okólnik Centralnego Zarządu Przemysłu Węglowego, tworzący zjednoczenie, został podpisany 7 VIII 1945 r. W 1981 r. do Dolnośląskiego ZPW należały kopalnie: Wałbrzych, Victoria, Thorez i Nowa Ruda, które 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Wałbrzychu.

Gliwickie ZPW w Gliwicach, utworzone 20 III 1945 r. objęło kopalnie: Zabrze-Wschód, Zabrze-Zachód, Sośnica, Makoszowy, Gliwice, Bielszowice i Knurów. Zostało zlikwidowane 1 IV 1957 r., a należące do niego kopalnie i inne przedsiębiorstwa weszły w skład →Zabrzeńskie-go ZPW.

Jaworznicko-Mikołowski ZPW w Mysłowicach, utworzone 1 I 1947 r. przejęło kopalnie i inne zakłady

należące uprzednio do→Krakowskiego ZPW i→Mikołowskiego ZPW oraz kopalnię Silesia z Rybnickiego ZPW. Od 1 I 1976 r. kopalnie Murcki i Lenin przejęło Katowickie ZPW. W 1981 r. Jaworznicko-Mikołowskie ZPW obejmowało kopalnie: Jaworzno, Komuna Paryska, Siersza, Janina, Brzeszcze, Silesia, Bolesław Śmiały, Piast, Ziemowit i Czczott (w budowie), które od 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Mysłowicach.

Katowickie ZPW w Katowicach, utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Mysłowice, Janów, Wujek, Kleofas, Katowice i (od 20 III 1945 r.) Eminencja. W 1953 r. nazwę zjednoczenia zmieniono na Stalino-rodzkie ZPW, w 1956 r. przywrócono dawną nazwę. Od 1 IV 1957 r. Katowickie ZPW przejęło kopalnie i inne przedsiębiorstwa należące uprzednio do→Chorzowskiego ZPW, ponadto 1 I 1968 r. kopalnię Chorzów z Bytomskiego ZPW, a od 1 I 1976 r. kopalnie Murcki i Lenin z Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW. W 1981 r. obejmowało kopalnie: Mysłowice, Wieczorek, Wujek, Gottwald, Katowice, Barbara-Chorzów, Murcki, Lenin, Polska i Staszic, które 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Katowicach.

Krakowskie ZPW w Krakowie, utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Jaworzno, Sobieski, Brzeszcze, Artur, Janina, Zbyszek i Krysztyna oraz Szczęść Boże (zlikwidowaną w lipcu 1945 r.), przy czym w skład kopalni Jaworzno wchodziły dawne kopalnie: Piłsudski, Kościuszko, Jan Kanty i Leopold. Zjednoczenie zlikwidowano 1 I 1947 r., a należące do niego kopalnie weszły w skład→Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW.

Mikołowskie ZPW w Mikołowie, utworzone 3 III 1945 r. (z początkową siedzibą w Katowicach) objęło kopalnie: Bolesław Śmiały, Waleska, Boże Dary, Murcki, Harcerska i Piast. Zlikwidowano je 1 I 1947 r.,

a należące do niego kopalnie weszły w skład→Jaworznicko-Mikołowskiego ZPW.

Rudzkie ZPW w Rudzie Śląskiej (następnie w Bytomiu), utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Walenty-Wawel, Wanda-Lech, Pokój, Wirek, Paweł, Karol, Bielszowie (przekazaną 20 III 1945 r. do Gliwickiego ZPW) oraz (od 20 III 1945 r.) Szombierki i Bobrek. Zostało zlikwidowane 1 IV 1957 r., a należące do niego kopalnie i inne przedsiębiorstwa przejęło→Bytomskie ZPW.

Rybnickie ZPW w Rybniku, utworzone 3 III 1945 r. (z początkową siedzibą w Katowicach) objęło kopalnie: Rydułtowy, Anna, Ignacy, Rymer, Emma, Dębieńsko, Silesia, Knurów (przekazaną 20 III 1945 r. do Gliwickiego ZPW) oraz (od 20 III 1945 r.) Chwałowice i Jankowice. Od 1 I 1947 r. kopalnię Silesia przejęło Jaworznicko-Mikołowskie ZPW, a 1 I 1976 r. kopalnię Dębieńsko włączono do Zabrzańskiego ZPW, natomiast Rybnickie ZPW otrzymało wiele nowo zbudowanych kopalń, a jego siedzibę przeniesiono 1 I 1978 r. do Jastrzębia-Zdroju. W 1981 r. należały do niego kopalnie: Rydułtowy, Anna, Marcel, Rymer, Chwałowice, Jankowice, Pierwszego Maja, Jastrzębie, Moszczenica, Manifest Lipcowy, Borynia. Trzydziestolecia PRL, Związku Młodzieży Polskiej oraz Suszec-Kaczyce-Pawłowice (w budowie), które 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Jastrzębiu Zdroju.

Stalino-rodzkie ZPW zob. Katowickie ZPW

Świętochłowickie ZPW w Świętochłowicach, utworzone 3 III 1945 r. objęło kopalnie: Polska, Śląsk, Chwałowice (Donnersmarck), Jankowice, Radzionków, Chorzów i Łągiwniki. Od 20 III 1945 r. przestało istnieć (zamiast niego powstało Bytomskie ZPW w Bytomiu), a należące do niego kopalnie przejęły zjednoczenia: Bytomskie, Katowickie i Rybnickie.

Zabrzańskie (Zabrskie) ZPW w Zabrzu, utworzone 20 III 1945 r. objęło kopalnie: Miechowice, Rokitnica, Mikulczyce, Jadwiga, Ludwik i Concordia. Od 1 IV 1957 r. przyłączono do niego kopalnie i inne przedsiębiorstwa należące uprzednio do Gliwickiego ZPW, a od 1 I 1976 r.

również kopalnię Dębieńsko z Rybnickiego ZPW. W 1981 r. do Zabrzańskiego ZPW należały kopalnie: Dębieńsko, Pstrowski, Zabrze, Sośnica, Makoszowy, Gliwice, Knurów, Szczygłowice i Budryk (w budowie), które 1 X 1982 r. weszły w skład Zrzeszenia Kopalń Węgla Kamiennego w Zabrzu.

Literatura i źródła

Jaros J., *Słownik historyczny kopalń węgla na ziemiach polskich*, Katowice 1972.

Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego (CZPW): Zarządzenia i okólniki z lat 1945—1949.

Ministerstwo Górnictwa i Energetyki: Zarządzenia i okólniki z lat 1949—1982.

Uchwała nr 164/82 Rady Ministrów z 2 VIII 1982 r. (utworzenie zrzeszeń przemysłu węgla kamiennego).

Kopalnie węgla brunatnego

Bilansowe zasoby węgla brunatnego w Polsce wynoszą około 20 mld t. Jest to przeważnie węgiel trzeciorzędowy, występujący na Niżu Polskim. Najważniejsze złoża znajdują się w rejonach Adamowa, Bełchatowa, Cybinki, Gubina, Konina, Krzywina, Legnicy, Lubstowa, Rogoźna, Ścinawy, Turosszowa i Trzcianki. Węgłe mezozoiczne występują w niewielkich ilościach koło Zawiercia (tzw. Zagłębie Blanowickie), na północnych stokach Gór Świętokrzyskich i na Podkarpaciu.

Do II wojny światowej kopalnie węgla brunatnego (oprócz kopalni Turów) były drobnymi zakładami prowadzącymi eksploatację na lokalne potrzeby. Od 1945 r. kopalnie te (z wyjątkiem drobnych zakładów w rejonie Poręby i Grudnej Dolnej) należały do Zjednoczenia Przemysłu Węgla Brunatnego. Zjednoczenie to zostało utworzone 1 IX 1945 r. i miało siedzibę w Żarach koło Żagania; od 1950 r. dyrekcja Zjednoczenia mieściła się we Wrocławiu. Od 1 IX 1982 r. miejsce Zjednoczenia zajęło Zrzeszenie Przedsiębiorstw Przemysłu Węgla Brunatnego we Wrocławiu. Kopalnia Turów do września 1946 r. podlegała radzieckiej administracji wojskowej, następnie została przejęta przez polskie władze. Kopalnia Słone do 1948 r. należała do Zjednoczenia Energetycznego Okręgu Poznańskiego. Największe kopalnie (Adamów, Konin, Turów, Bełchatów) są eksploatowane metodą odkrywkową ze względu na dużą miąższość wybieranych pokładów (przekraczającą niekiedy 50 m) przy nadkładzie grubości od kilkudziesięciu do stu kilkudziesięciu m. Przy kopalniach istnieją zwykle zakłady przemysłowe zużywające wydobyty węgiel, przede wszystkim elektrownie.

Zestawienie kopalń

Adam w Rososznicy (Ziębice), nad. 21/31 VIII 1847 r., eksploatowana do 1859 r. Należała do właścicieli majątku Rososznic. Produkcja w 1858 r. około 640 t.

Adamów w Turku — kopalnia odkrywkowa, zbudowana w latach

1959—1964, przejęta do eksploatacji 1 X 1964 r. Włączono do niej również odkrywkę Bogdałów w Brudzewie (uruchomioną w 1977 r.) i Władysławów we Władysławowie (uruchomioną w 1978 r.). Produkcja w 1975 r. 3 418 370 t, w 1979 r. 4512 tys. t.

Adela w Nieradzie (Włodowice), czynna od 1922 r. do stycznia 1924 r. Należała do Włodzimierza Modzelewskiego z Pochulanki, który w 1923 r. zorganizował dla jej eksploatacji spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością pod nazwą Nieradzkie Towarzystwo Przemysłowo-Górnictwo. Produkcja w 1923 r. (maksymalna) 17 607 t.

Adelheid w Bytomiu Odrzańskim, eksploatowana w 1853 r.

Adelheid zob. Jerka

Adelheidsfund w Drogomilu (Bytom Odrzański), nad. 11 IV 1849 r., eksploatowana z przerwami do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do księcia von Carolath, następnie do gwarectwa. W 1921 r. przeszła na własność spółki Zuckerfabrik Fraustadt A.G., później należała do Gwarectwa Emma w Zielonej Górze. Produkcja w 1876 r. 16 938 t.

Adler Hannover i Nassau w Łagówku (Łagów), nad. w 1867 r., eksploatowane razem w latach 1867—1870; produkcja w 1868 r. 3081 t. W 1873 r. włączone do→Lagower Gruben.

Adolf w Będuszu (Myszków), eksploatowana w latach 1900—1901, należała do braci Bauerertz. W 1913 r. została wydzierzawiona Karolowi Tuszyńskiemu i Stefanowi Mierzejewskiemu razem z kopalnią→Hanna w Mijaczowie. Produkcja w 1900 r. (maksymalna) 6166 t.

Adolph Reinhold w Gródku (Wobów), eksploatowana w 1873 r.; produkcja 480 t.

Albert w Czerwonej Wodzie (Węliniec), eksploatowana w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX w., należała do Hermana Pfitznera z Wrocławia. Produkcja w 1876 r. 6075 t.

Albert w Staszowicach (Wińsko), nad. 2 II 1856 r. Przyłączono do niej 29 II 1860 r. pola górnicze Rudolph Christoph i Friedrich August. Eksploatowana z przerwami do 15 V 1926 r., kiedy została ostatecznie

unieruchomiona. Należała do właścicielki dóbr rycerskich, Anny Lücke z Łapczyc koło Żmigrodu (w latach osiemdziesiątych XIX w.), a później do Gwarectwa cons. Albert. Produkcja w 1923/24 r. 4609 t.

Aleksandra w Pile (Gostycyn), eksploatowana w 1922 r. i od września 1932 r. do 1 XI 1933 r. Należała do St. Radomskiego. Produkcja w 1933 r. 3320 t.

Alexander w Ostrowie (Sulęcín), eksploatowana w latach 1861—1890. Produkcja w 1868 r. 3534 t.

Alfa w Rokitnie Szlacheckim (Łazy), eksploatowana od lutego do czerwca 1935 r. Należała do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Zakłady Górniczo-Węglowe w Łazach. Produkcja 798 t.

Allesgut w Tarnówku (Polkowice), nad. 1 VII 1857 r., eksploatowana do 1863 r. Należała do Mentego, następnie do kupca Maksa Blumenreicha z Berlina. Produkcja w 1860 r. około 660 t.

Alma zob. Vereinsglück.

Alwine w Lubrzy, nad. 28 IX 1866 r., czynna do 1903 r., należała do Gwarectwa Victoria Alwine. Produkcja w 1902 r. około 13,6 tys. t. W 1920 r. włączona do→Vereinigte Schwiebuser Kohlenwerke.

Am nassen Fleck w Gubinie, eksploatowana w latach 1874—1927 razem z kopalnią→Guben und Feller, potem unieruchomiona. Obie kopalnie należały do Gwarectwa Guben und Feller. Produkcja w 1926 r. 70 tys. t.

Amalie, Amalie Wilhelmine zob. Vereinigte Amalie Wilhelmine.

Anna w Rokitnie Szlacheckim (Łazy), eksploatowana w latach 1896—1900, należała do Landau i Eigera, a następnie do ich spadkobierców. Produkcja w 1899 r. (maksymalna) 574 t.

Anna w Dąbkach (Dąbie), istniała w 1854 r.

Anna Auguste w Łazanach (Żarów), eksploatowana w 1873 r.; produkcja 6 t.

Antonie w Cielmowie (Tuplice), eksploatowana od początków XX w. (czynna w 1901 r.) do 1913 r. Należała do spółki Kriebel et Co. w Cielmowie. Produkcja w 1912 r. 41 014 t.

Antonie w Skibicach (Nowogród Bobrzański), nad. 5 IX 1857 r., powiększona 30 III 1867 r., eksploatowana w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX w. Należała do właściciela dóbr rycerskich Jordana, a następnie do jego spadkobierców. Produkcja w 1860 r. około 1956 t.

Arthur w Trzemesznie, nad. 23 III 1868 r., eksploatowana w latach 1910—1913; należała do spółki Pommersche Ansiedlungsgesellschaft, a następnie do doktora Alfreda Berlinera. W 1923 r. włączona do kopalni → Schermeisel.

Augusta zob. Teresa w Kunicach Żarskich

Augusteglück w Klepinie (Nowogród Bobrzański), eksploatowana w latach 1899—1904 (?). Należała do gwarectwa, którego udziałowcy zmieniali się (około 1903 r. głównym udziałowcem był fabrykant A. Fleischer, w 1904 r. kopalnia należała do Gwarectwa Cons. Naumburger Gruben). Produkcja w 1902 r. około 7800 t.

Augustus zob. Martin

Babina w Łęknicy, zał. w 1922 r. Należała do spółki Babina Braunkohlenverwertung G.m.b.H w Muskau (której udziałowcami byli Braunkohlen-und Brikettindustrie A.G. w Berlinie i hrabia von Arnim). Kopalnia została przejęta 1 IX 1945 r. przez Centralny Zarząd Przemysłu Węglowego i uruchomiona w 1946 r.; w tym samym roku przyłączono do niej kopalnię → Wiktor i Pustkowie. Od 1 I 1953 r. połączona z kopalniami → Henryk i → Maria w jedno przedsiębiorstwo pod nazwą → Przyjaźń Narodów. Produkcja w 1937 r. 225 500 t.

Bach zob. Cybinka

Barbara w Miłkowie (Bodzechów), eksploatowana w latach 1940—1944. Właścicielami kopalni byli inżynierowie Stanisław Knothe i Józef Przedpełski. Produkcja w 1943 r. (maksymalna) 3199 t.

Barbara w Udaninie, eksploatowana w latach dwudziestych XX w. (pierwotna nazwa Ladysmith). Należała do spółki Ilse Bergbau A.G. i hrabiów von Donnersmarck z Bytomia. Produkcja w 1922/23 r. 10 706 t.

Barbarossa w Gubinie, eksploatowana od 1867 r. do lat siedemdziesiątych XIX w.; produkcja w 1868 roku 6166 t. W 1880 r. włączona do kopalni → Gotteshilfe.

Bergeist w Staropolu (Lubrza), eksploatowana w 1901 r. Produkcja około 170 tys. t rocznie (8 tys. hl dziennie).

Belchatów w Rogowcu (Kleszczów) — kopalnia w budowie od 1975 r. Projektowana zdolność produkcyjna 40 mln t rocznie, wydobyte w 1982 r. 2307 tys. t.

Bergmeister Förster w Nieszkowicach (Wołów), nad. 4 VIII 1921 r., eksploatowana do 17 III 1927 r. Należała początkowo do kupca Ludwika Tischlera z Jawora, w 1925 r. została sprzedana z licytacji.

Bestaendig w Kolnie (Międzychód), eksploatowana w latach 1853—1854 i 1872—1877. Produkcja w 1875 r. 1848 t.

Beust w Jędrzychowie (Zielona Góra), eksploatowana w latach 1849—1861. Należała do R. Treutlera. Produkcja w 1856 r. 19 tys. t.

Blanowice w Blanowicach (Zawiercie), w latach 1796—1807 przeprowadzał tam poszukiwania górnicze baron Drake. Kopalnia istniała około 1813 r.

Bogdałów w Bogdałowie (Brudzew) — odkrywka zbudowana w latach 1975—1980, od 1977 r. należy do kopalni → Adamów.

Bogusław (Bogeslaw) w Pyrzycach, nad. 28 IV 1863 r., eksploatowana w latach 1863—1865. Produkcja w 1864 r. 521 t.

Bold w Chełmnie, eksploatowana w latach 1873—1876. Produkcja w 1875 r. 2426 t.

Borussia w Ośnie Lubuskim, utworzona w 1875 r. przez połączenie 16 pól górniczych nadanych w latach 1855—1873. Należała do Gwarectwa Borussia, a następnie do Gwarectwa Oskarssegen (utworzonego przez połączenie gwarectw Borussia i Oskar). Zlikwidowana 31 XII 1931 r. Produkcja w 1913/14 r. 40 918 t, w 1923/24 r. 6907 t.

Braunes Gold w Osieku Łużyckim (Zgorzelec), eksploatowana od 1862 r. do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do Abrahama Scholza. Produkcja w 1867 r. 4401 t.

Briesnitz w Brzeźnicy, eksploatowana w latach 1842—1843.

Bronisław w Łazach, eksploatowana od 1930 r. do października 1931 r. Należała do Łazowskich Zakładów Ceramicznych Sp. Akc. Produkcja w 1931 r. 608 t.

Buko w Gostycynie, eksploatowana w 1893 r., należała do braci Bukofzer z Berlina. Produkcja 978 t.

Campagna zob. Compagna

Carl w Buchałowiu (Świdnica), utworzona 21 XI 1846 r. przez połączenie pól górniczych Carl Adolph (nad. 16/28 XII 1842 r.) i Carl Otto (nad. 20 V/11 XII 1843 r.), powiększona 14 XI 1866 r., eksploatowana w latach 1906—1910. Należała do Gwarectwa Consolidierte Eintracht w Zielonej Górze. Produkcja w 1908 r. (maksymalna) 22 365 t.

Carl w Trzepielinku (Krzeszyce), utworzona 1 VIII 1864 r. przez połączenie kilku pól górniczych, eksploatowana do 1938 r. lub dłużej. Należała do R. Borkensteina, następnie do Markische Braunkohlenwerke Treplin G.m.b.H. Produkcja w 1934 r. 22 623 t, w 1937 r. 8119 t.

Carl Ferdinand w Gronowie (Dąbie), eksploatowana w latach 1862—1887. Produkcja w 1868 r. 6420 t.

Carl Friedrich w Gronowie (Dąbie), istniała w 1852 r.

Caroline w Studzieńcu (Kozuchów), nad. 19 VII 1864 r., eksploatowana w latach siedemdziesiątych XIX w. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1876 r. około 2800 t.

Carolinenshoffnung w Grodziszczu (Świebodzin), w 1868 r. kopalnia w budowie.

Carlsglück w Smogórach (Ośno), utworzona 3 VIII 1865 r. przez połączenie 4 pól górniczych, eksploatowana w latach sześćdziesiątych XIX w.. w 1904 r. włączona do kopalni→Oskar. Należała do Rudolfa Bohtza. Produkcja w 1868 r. 1851 t.

Charlotte zob. Glück

Chomentów w Chomentowie (Sobków), eksploatowana w latach 1940—1944. Produkcja w 1944 r. (maksymalna) 926 t.

Christiane Sophie w Rusku (Strzegom), nad. 25 III/9 IV 1845 r., eksploatowana do 1848 r. Produkcja w 1845 r. 307 t.

Cięgowice zob. Kamila

Clemence w Lubinie (Lubiszyn), powstała w 1865 r. z połączenia 3 kopalń i pól górniczych, nad. 1853—1860, eksploatowana w latach 1865—1926 (z przerwami). Należała do miejscowych właścicieli ziemskich. Produkcja w 1868 r. 1844 t, w XX w. tylko na lokalne potrzeby (300—1500 t rocznie).

Campagna (Campagna) w Kunicach Żarskich (Żary), nad. 19 III 1866 r., eksploatowana do około 1880 r. (od 1874 r. pod nazwą Meinertsche Werke). Produkcja w 1866 r. 364 t.

Conradi w Witoszynie (Wymłarki), utworzona 10 I/18 V 1877 r. przez połączenie 7 pól górniczych. Należała do Gwarectwa Conradi. Początkowo eksploatowana jako odkrywka, w 1907 r. rozpoczęto eksploatację głę-

binową. W 1909 r. wydzierzawiono część kopalni (Conradi-Pachtfeld) właścicielowi cegielni Ottonowi Walterowi, w 1913 r. — dalsze części kupcowi Janowi Schmidtowi. Dzierżawioną część kopalni eksploatowano do 1944 r., podczas gdy eksploatację reszty pola górniczego przerwano wkrótce po 1913 r. Po 1945 r. kopalnia należała do miejscowych Zakładów Górniczo-Ceramicznych. Produkcja w 1937 r. 5433 t.

Constantia w Kunicach Żarskich (Żary), nad. 27 XI 1865 r., eksploatowana w latach 1866—1890. Produkcja w 1863 r. 3 tys. t.

Curt w Orsku (Rudna), nad. 7 VII 1855 r. na miejscu istniejącej od 1844 r. kopalni, należącej do gospodarza wiejskiego Vogta. Eksploatowana z przerwami do 1875 r., następnie włączona do kopalni → Melanie w Chobieni. Produkcja w 1860 r. około 1100 t.

Cybinka w Cybince, nad. 25 IV 1864 r. pod nazwą Bach, w 1921 r. połączona z 67 innymi polami górniczymi, należała do Gwarectwa Bach. W latach międzywojennych istniały w Cybince również kopalnie Magdalena I-II i Gotthilf, należące do tego samego Gwarectwa. Po 1945 r. eksploatacji nie wznowiono. Produkcja w 1937 r. 221 790 t.

Daniel w Biernej (Sulików), eksploatowana w 1864 r., należała do gwarectwa. Produkcja 200 t.

Długoszyn w Długoszynie (Sulęcín), istniała od drugiej połowy XIX w. (nad. 18 I 1862 r.) pod nazwą Eduard. W 1889 r. została włączona do Vereinigte Zielenziger Kohlenwerke w Sulęcín. Zniszczona w czasie działań wojennych nie wznowiła eksploatacji po 1945 r., a pole jej przyłączono do kopalni → Smogórz. Produkcja w 1868 r. 7856 t, w 1937 r. 32 tys. t. Od 1 X 1957 r. uruchomiona jako część kopalni Smogórz-Sieniawa.

Dobrzyń nad Wisłą — w latach 1803—1804 władze pruskie przeprowadziły tu poszukiwania górnicze,

wydobywając około 140 t węgla; w latach 1818 i 1836—1838 była w Dobrzyniu czynna państwową kopalnią, dostarczającą węgla dla warzelni soli w Ciechocinku. Eksploatację przerwano jako nieopłacalną. Produkcja w 1836 r. około 1600 t (100 tys. pudów).

Dołęga w Dołędze (Oborniki), utworzona 20 III 1860 r. przez połączenie pól górniczych Albert Friedrich i Kobicke (nad. 27 XI 1858 r.), eksploatowana w latach 1859 (Kobicke) — 1864. Produkcja w 1860 r. około 1200 t.

Drenziger Kohlenwerke w Drzeńsku Małym (Gubin), eksploatowana w latach 1891—1892, należała do utworzonej w tym celu spółki.

Eduard zob. Długoszyn

Eduard II w Łęknicy, uruchomiona w 1928 r., czynna do 1938 r. (lub dłużej). Należała do fabrykanta Ryszarda Köhlera. Produkcja w 1937 r. 3922 t.

Eduard Wilhelm w Bodzowie (Bytom Odrzański), nad. 22/27 VII 1846 r., eksploatowana w latach 1847—1862. Należała do hrabiego Haugwitz, następnie do spółki Zuckerfabrik Fraustadt A.G., później do Gwarectwa Emma w Zielonej Górze. Produkcja w 1859 r. około 16,6 tys. t.

Eleonore w Radowicach (Trzebiechów), eksploatowana w latach 1867—1875, produkcja w 1867 r. 2829 t.

Elisabeth w Krzydłowicach (Grębocice), czynna w latach pięćdziesiątych XIX w., unieruchomiona 14 III 1854 r. Należała do hrabiego Schmettowa, następnie do Fachesche Gewerkschaft. Produkcja w 1853 r. około 2700 t.

Elisabeth w Sieniawie Lubuskiej (Łagów), czynna od kwietnia 1853 r. z przerwami. Należała do obszarnika von Bockelberga, w 1918 r. nabyta przez Anhaltische Kohlenwerke. Produkcja w 1854 r. 3440 t.

Elisabeth w Siekierczynie, eksploatowana w latach 1840—1880, później próby wznowienia eksploatacji podejmowano w latach 1909—1910. Należała do właściciela majątku Birnbauma z Zaręby, później do kurca Emila Geislera z Lubania. W początkach XX w. należała do Geibsdorfer Braunkohlenwerke G.m.b.H. w 1911 r. sprzedana z licytacji. Produkcja w 1860 r. około 4 tys. t, w 1875 r. 1500 t.

Elka w Zawierciu, eksploatowana w latach 1908—1919, należała do K. Modzelewskiego. Produkcja w 1913 r. 24 936 t, w 1919 r. (maksymalna) 30 592 t.

Elsa-Margarethe w Jagłowicach (Tuplice), eksploatowana w latach 1927—1934, należała do braci Jeschke z Tuplic. Produkcja w 1931 r. (maksymalna?) 48 696 t.

Else w Biskupowie (Głuchołazy), należała do firmy C. Kulmiz G.m.b.H., od której prawo eksploatacji wydzierżawił Rudolf Kubuschok z Bytomia. Budowę kopalni rozpoczęto w 1921 r. i przerwano.

Elwag I zob. Konin

Emilie w Długoszynie (Sulęcín), istniała w latach 1864—1870. Produkcja w 1864 r. 4333 t.

Emilie w Dolsku (Miastko), eksploatowana w latach 1867—1868. Produkcja w 1867 r. 275 t.

Emilie w Sierakowie Wielkopolskim, eksploatowana w latach 1888—1895. Produkcja w 1888 r. 3498 t.

Emilie w Wichowie (Brzeźnica), nad. 9 IX 1862 r., eksploatowana do 1865 r. Należała do inspektora górniczego Nöggeratha, a później do rodziny Jordanów. Produkcja w 1865 r. 2742 t.

Emilie Auguste w Stróży (Wołów), eksploatowana w latach 1845—1855, należała do bankiera Prausnitzera z Legnicy. Produkcja w 1855 r. około 1800 t.

Emiliensglück zob. Sieniawa

Emma zob. Maria

Emmy w Kunicach Żarskich (Żary), istniała około 1901 r., należała do kupca Karola Hoppe z Żar.

Erdmann w Trzebielu, eksploatowana w latach 1906—1913. Należała do sędziego Feliksa Erdmanna z Berlina, a następnie do spółki Braunkohlenwerk Erdmann G.m.b.H. w Berlinie. Produkcja w 1912 r. 88 397 t.

Erdmannsseggen w Raszynie (Lubsko), eksploatowana w latach 1863—1866; produkcja w 1864 r. 6142 t.

Erdmanns Trost w Raszynie (Lubsko), eksploatowana w latach 1865—1890; produkcja w 1868 r. 7380 t.

Ernst Hermann w Witanowicach (Gaworzyce), nad. 28 IX 1855 r. Przyłączono do niej 22 II 1857 r. kopalnię → Otto Dionysius i pole górnicze Micheline (nad. 4 VI 1856 r.). Eksploatowana do 1861 r., należała do gwarectwa. Produkcja w 1857 r. około 4 tys. t.

Eugenia w Pawłoszewie (Wołów), nad. 27 II 1857 r., eksploatowana z długimi przerwami, m.in. w 1933 r. Należała do właścicieli majątku Pawłoszewo. Produkcja w 1933 r. 808 t.

Fannys Glück w Trzemesznie Lubuskim (Sulęcín), nad. 28 IV 1846 r., eksploatowana z przerwami od 1852 roku do lat trzydziestych XX w. Należała do pani von Daniel, potem Gwarectwa Fannys Glück, a 1 VII 1936 r. kupił ją dyrektor kopalni S. Hermann. Produkcja w 1868 r. 1948 t, w 1935 r. 31 200 t, w 1936 r. 27 tys. t (w 1937 r. wstrzymano wydobycie i pogłębiano szyb).

Feliska w Zawierciu, eksploatowana w latach 1923—1925, należała do Ormana, Latosa i Barynia. Produkcja w 1924 r. 3775 t.

Felix Marie w Mirostowicach Górnych (Żary), eksploatowana w 1864 r.; produkcja 923 t.

Feller zob. Guben und Feller

Ferdinand w Zaborze, utworzona 10 XI 1864 r. przez połączenie kopalń i pól górniczych: Glückauf Carl (nad. 4 III 1858 r.), → Glückauf Ferdinand i → Glückauf Friedrich. Eksploatowana do 1908 r., a następnie w latach dwudziestych. Należała do księcia zu Schönaich-Carolath, a później do księżnej Herminy. Produkcja w 1900 r. 2862 t, w 1924 r. 3650 t, w 1926 r. 2800 t.

Ferdinand zob. Kronprinz Wilhelm

Ferdinandswille w Kamienicy nad Nysą Łużycką (Trzebiel), eksploatowana od 1880 r. do 1905 r. Należała do Augusta Ihssena z Hanoweru. Produkcja w 1904 r. około 58 tys. t.

Ferdinandswille w Klepinie (Nowogród Bobrzański), nad. 23 X 1865 r., powiększona 16 XI 1866 r., eksploatowana do 1889 r. Należała do fabrykanta mydła Grossego, następnie do Gwarectwa Ferdinandswille, wreszcie do Gwarectwa Emma w Zielonej Górze. Produkcja w 1889 r. 1472 t.

Fest w Lubniewicach, eksploatowana od 1869 r. do 1904 r., należała do właściciela fabryki W. Schroedera z Berlina. Produkcja w 1903 r. około 9 tys. t.

Finis zob. Glückauf Rosco

Flora w Olszynie (Trzebiel), eksploatowana w latach 1847—1863, później przyłączona do kopalni—Heinrich w Olszynie. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1848 r. 115 t.

Florian w Spalonej (Kunice), eksploatowana w 1844 r.

Florianna w Bachorzewie (Dobrzyń nad Wisłą), w 1876 r. kopalnia w budowie; należała do Włodzimierza Kapigowskiego (Kapichowskiego?).

Fortuna w Czerńcycach (Ziębice), eksploatowana około 1880 r., należała do Leona von Neuendahl.

Fortuna w Krzelkowie (Ziębice), eksploatowana w 1740 r.

Franziska w Popowicach (Wrocław), nad. 30 XII 1845/13 I 1846 r., eksploatowana do 1855 r. Produkcja w 1853 r. około 4800 t.

Freude w Olbrachtowie (Żary), eksploatowana w 1855 r.; produkcja 337 t.

Freundschaft w Sulikowie, eksploatowana w latach 1862—1863, należała do Ludwika Mente. Produkcja w 1863 r. 45 t.

Friederike Agnes (lub Friedrich Agnes) w Kwiatkowie (Otmuchów), eksploatowana w latach 1845—1848. Produkcja w 1848 r. około 240 t.

Friederike Christiane zob. Stadt Grünberg

Friedrich Agnes zob. Friederike Agnes

Friedrich Anna w Zgorzelcu (przedmieście Moys), eksploatowana od 1896 r. do lat dwudziestych XX w. Należała początkowo do spółki Görlitzer Braunkohlenbergwerke G.m.b.H., od której w 1901 r. nabyła ją Gwarectwo Concordia. Produkcja w 1900 r. 97 084 t, w 1926 r. 27 672 t.

Friedrich Wilhelm w Bienicach (Nowogrodziec), eksploatowana w latach 1858—1902. Należała do hrabiego Stolberg-Stolberg, a następnie do spółki Siegersdorfer Werke A.G. Produkcja w 1900 r. 11 356 t.

Friedrich Wilhelm w Kruszynie (Brzeg), nad. 8/29 I 1846 r.; należała do gwarectwa. Eksploatowana w latach 1847—1848; produkcja w 1847 r. 930 t.

Friedrich Wilhelm w Mirostowicach Górnych (Żary), eksploatowana w 1855 r.; produkcja 325 t.

Friedrich Wilhelm w Zielonej Górze, eksploatowana w 1849 r., należała do R. Treutlera. Produkcja 1500 t.

Friedrich Wilhelm und Elisabeth w Słonem (Żukowice), eksploatowana w latach 1844—1860 (z przerwami). Produkcja w 1860 r. 12,2 tys. t.

Frischauf w Parzycach (Nowogrodziec), nad. 20 IX 1870 r., eksploatowana do 1876 r. Od lat dwudziestych XX w. eksploatowana razem z kopalnią → Wilhelmszeche. Należała do właściciela majątku Józefa Hersla z Odrzychowa, a później do inż. Ottona Laubera. Produkcja w 1875 r. 6933 t.

Fryderyk zob. Zygmunt w Porębie

Galba w Szczodrowie (Kościan), eksploatowana w latach 1812—1913 (budowę szybów rozpoczęto w 1908 r.). Należała do H. Dziembowskiego i spółki z Poznania.

Germania zob. Teuplitzer Kohlenwerke

Germersdorf w Gubinie, eksploatowana w latach 1868—1874; produkcja w 1868 r. 60 t.

Gertrud w Jagłowicach (Tuplice), próby eksploatacji podejmowano w latach 1900—1905. Kopalnia należała do spółki Jocksdorfer Bergbau A.G.

Gleisten w Sulęcinie, istniała w 1852 r.

Glückauf w Gubinie, eksploatowana w latach 1860—1868; produkcja w 1868 r. 12 160 t.

Glückauf w Trzebielu, eksploatowana w latach 1895—1905 i w latach dwudziestych XX w. Należała do hrabiego von Witzleben-Altdöbern, następnie (w latach dwudziestych) do Emila Richtera. Produkcja w 1902 r. około 50 tys. t, w 1922/23 r. 24 320 t.

Glückauf w Sadlnie (Ząbkowice Śląskie), eksploatowana w latach 1848—1859 i 1925—1934. Należała w połowie XIX w. do właściciela majątku Plathnera, a w latach 1925—1934 do Gwarectwa Barbara. Produkcja w 1857 r. około 2,6 tys. t, w 1930 r. 728 t.

Glückauf zob. Lubań

Glückauf Charlotte w Chrościnie (Lewin Brzeski), nad. 10/12 IX 1846 r., eksploatowana z długimi przer-

wami (m.in. w 1877 r.). Należała do Charlotty Ehrlich z Brzegu, później do jej spadkobierców (od 1924 r. do spółki Glückauf Charlotte Bergbau A.G. w Berlinie). Produkcja w 1877 r. 596 t.

Glückauf Ferdinand w Zaborze, nad. 25 VI 1858 r., eksploatowana od 1859 r., a w 1864 r. włączona do kopalni → Ferdinand w Zaborze. Należała do księcia zu Schönaich-Carolath. Produkcja w 1860 r. około 2400 t.

Glückauf Friedrich w Zaborze, nad. 21 XII 1843/8 I 1844 r., eksploatowana w latach 1844—1847 i 1853—1856, w 1864 r. włączona do kopalni → Ferdinand w Zaborze. Należała do księcia zu Schönaich-Carolath. Produkcja w 1855 r. około 1400 t.

Glückauf Heinrich w Podlegórze (Trzebiechów), istniała w latach 1860—1880. Produkcja w 1864 r. 2522 t.

Glückauf Julius w Łazanach (Żarów), eksploatowana w latach 1844—1872. Należała do gwarectwa. Została uruchomiona na miejscu innej kopalni, która uprzednio istniała w Łazanach. Produkcja w 1860 r. około 4 tys. t.

Glückauf Paul w Pieruszy i Nieszkwowicach (Wolów), czynna w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych XIX w. oraz w latach dwudziestych XX w. Należała do gwarectwa (w 1924 r. do Pawła Riegera). Produkcja w 1864 r. 1914 t, w 1922/23 r. 3200 t.

Glückauf Rosco w Rosku (Wieleń), składała się z 18 kopalń i pól górniczych połączonych w 1906 r., łącznej wielkości 37,2 km². Eksploatację rozpoczęto w 1902 r. (w kopalni Finis), przerwano w 1911 r. Kopalnia należała do Gwarectwa Glückauf Rosco w Berlinie.

Glückauf Seyffert w Żukowie (Nowe Miasteczko), nad. 24 XII 1859 r., eksploatowana w 1860 r. Należała do rady komercyjnego, Fryderyka Förstera z Zielonej Góry. Produkcja w 1860 r. około 236 t.

Glückstern zob. Jadwiga w Kunicach Żarskich

Gosławice w Gosławicach (Konin) — kopalnia odkrywkowa, zbudowana w latach 1954—1957. Od 1 I 1958 r. przejęta do eksploatacji i włączona do kopalni → Konin. W 1961 r. przyłączono do niej odkrywkę → Nieszusz. Eksploatację zakończono 12 IV 1974 r.

Gottesfügung we Wronkach, eksploatowana w 1843 r. Produkcja około 30 t.

Gottesgabe w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana z przerwami w latach 1868—1913; w początkach XX w. należała do Augusta Quosa. Produkcja w 1912 r. 15 341 t.

Gotteshilfe w Gubinie, eksploatowana w latach 1862—1902 (z przerwami), należała do Hugona Lehmann. Produkcja w 1866 r. 2146 t, w 1902 r. około 45 tys. t, w 1903 r. około 22 tys. t.

Gottessegen w Gubinie, eksploatowana w latach 1863—1870; produkcja w 1868 r. 4574 t.

Gottessegen w Żarach, eksploatowana w latach 1864—1866; produkcja w 1866 r. 6973 t.

Gottfried w Kamieniu Śląskim (Izbicko), nad. 4 XI 1858 r., eksploatowana w 1859 r. Należała do hrabiego Strachwitza. Produkcja około 27 t.

Gottgetreu w Stanicy (Sulęcín), eksploatowana w latach 1860—1876; produkcja w 1864 r. 782 t.

Goththilf zob. Cybinka

Gottmituns w Krajniku Górnym (Chojna), eksploatowana w latach 1865—1868; produkcja w 1868 r. 1515 t.

Gottmituns w Nowym Zagórzcu (Dębie), eksploatowana w latach 1865—1896; produkcja w 1868 r. 4436 t.

Graf Beust w Lubrzy, nadana 1 V 1843 r., eksploatowana do 1913 r.

(od 1905 r. razem z kopalnią Paulshoffnung w Nowej Wiosce koło Lubrzy, nad. 6 IX 1854 r., czynną od 1864 r.). Należała do gwarectwa; w początkach XX w. obie kopalnie należały do Pawła Rothesa, a następnie do spółki Bergbaugesellschaft Paulshoffnung und Graf Beust m.b.H., która uruchomiła w tym rejonie również kopalnię → Reformation. Produkcja w 1868 r. 5505 t, w 1912 r. (kopalń Graf Beust i Paulshoffnung) około 30 tys. t.

Grenzsteinfeld zob. Schwiebuser Kohlenwerke

Grudna Dolna w Grudnie Dolnej (Brzostek) — pokład węgla znaleziono w 1854 r., a w 1859 r. adwokat z Tarnowa dr Klemens Rutowski uzyskał tam nadanie na 2 miary górnicze (9 ha). W 1871 r. przejął to pole górnicze książę Sanguszko, który uruchomił tam kopalnię, a w 1874 r. otrzymał dalsze nadania (łącznie na 12 podwójnych miar górniczych). W 1875 r. kopalnia została przejęta przez spółkę francuską, a w 1902 r. po pożarze podziemnym unieruchomiono ją. Wznowienie eksploatacji nastąpiło w 1926 r., kopalnia była w tym okresie dzierżawiona od księcia Władysława Sanguszki przez spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, która prowadziła eksploatację do 1936 r. W latach 1931—1936 kopalnia miała nazwę Jan Henryk. Prawdopodobnie kontynuowano eksploatację również w latach 1939—1944. W latach 1945—1946 istniała pod nazwą Jerzyk (lub Jerzy). W latach 1956—1957 eksploatowana przez Przedsiębiorstwo Płytkich Kopalń Węgla Kamiennego, a następnie jako upadowa przy Kopalni Węgla Kamiennego Siersza (zlikwidowana w 1960 r.). Produkcja w 1874 r. 949 t, w 1931 r. 1591 t, w 1936 r. 645 t, w 1956 r. 498 t.

Grünberger Gruben zob. Słone

Gründling w Miliczu (?), eksploatowana w latach 1875—1877. Produkcja w 1876 r. 640 t.

Guben und Feller w Jaromirowicach (Gubin), eksploatowane od po-

łowy XIX w. (Guben nad. 11/17 VIII 1848 r., Feller nad. 9 IX 1855 r.), należały do gwarectwa. Od początków XX w. eksploatowana razem z kopalnią → Am nassen Fleck. Produkcja w 1868 r. (Guben und Feller) 13 873 t.

Gusta us w Sierakowie, eksploatowana w latach 1864—1903. Należała do Driesener Gewerbebank. Produkcja w 1889 r. 4531 t.

Gustaw w Zawierciu, eksploatowana w latach 1900 i 1917—1933 (do 13 II 1933 r.). Należała w 1900 r. do Oskara Preyssa, a w latach 1917—1933 do Towarzystwa Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza Sp. Akc. Produkcja w 1900 r. 1495 t, w 1929 r. 43 082 t.

Gut Glück w Kęszycy (Międzyrzecz), zał. w 1857 r., połączona w 1867 r. z drugą kopalnią w tejże miejscowości, istniała do 1918 r. Należała do Gwarectwa Consolidirte Gut Glück-Grube w Kęszycy. Następnie do 1925 r. eksploatowana pod nazwą Charlotte przez Gwarectwo Meseritzer Kohlenwerke. Produkcja w 1900 r. 12 460 t, w 1912 r. 20 835 t, w 1923/24 r. 15 852 t.

Gut Glück w Gubinie, eksploatowana w latach 1867—1870; produkcja w 1868 r. 2088 t.

Gute Hoffnung w Chmielowicach (Komprachcice), nad. 1843 r., należała do miejscowych właścicieli ziemskich. W latach pięćdziesiątych XIX w. była już nieczynna.

Gute Hoffnung w Trzebowie (Sulęcín) istniała od 1865 r. do lat dwudziestych XX w. (w 1924 r. nieczynna). W 1924 r. należała do Vereinigte Neumarkische Kohlenwerke A.G. w Sulęcínie. Produkcja w 1868 r. 877 t.

Hanna w Mijaczowie (Myszków), należała do braci Bauerertz, eksploatowana w 1870 r. (pod nazwą Mijaczew) i w latach 1915—1919. Od 5 VI 1918 r. dzierżawili ją inżynierowie Karol Tuszyński i Stefan Mierzejewski. Produkcja w 1870 r. 213 t, w 1919 r. 904 t.

Hannover zob. Adler

Hans w Trześniowie (Ośno Lubuskie), utworzona 20 III 1860 r. przez połączenie 2 pól górniczych nadanych w 1859 r. Eksploatowana w latach 1860—1875; produkcja w 1868 r. 2865 t.

Hedwig w Nowogrodzie Bobrzańskim, eksploatowana w latach 1844—1845 i 1858. Należała do kupca Leuschnera z Wałbrzycha. Produkcja w 1858 r. około 1100 t.

Hedwig zob. Jadwiga w Kunicach Żarskich

Heinrich w Olszynie Lubańskiej, eksploatowana w latach 1846—1880. Należała do spółki akcyjnej Glückauf w Lubaniu. W 1867 r. uruchomiono przy niej pierwszą na Śląsku brykietownię. Produkcja w 1861 r. 30 tys. t, w 1875 r. 75 225 t.

Heinrich Amalie w Polskiej Nowej Wsi (Komprachcice), nad. 7 X 1856 r., eksploatowana do 1860 r. Należała do miejscowych właścicieli ziemskich. W 1921 r. nabyła ją Franciszek Ebeling, w 1922 r. — Gwarectwo Oppelner Braunkohlenwerke, a w 1923 r. — spółka Schlesische Kohlen- und Ton- A.G. w Berlinie. Produkcja w 1858 r. około 260 t.

Hela w Chwaliszowie (Przewóz), eksploatowana od 1899 r. razem z kopalnią Huss. Należała do Gwarectwa Hela und Huss, następnie do Gwarectwa Quolsdorf. W latach trzydziestych obie kopalnie przeszły na własność Tschöpelner Werke A.G. i zostały przyłączone do kopalni Tschöpelner Braunkohlengruben. Produkcja w 1900 r. 68 852 t, w 1924 r. 43 711 t.

Helena w Wierzchowicach (Krośnice), istniała w 1848 r.

Helena w Zawierciu, eksploatowana w latach 1908—1913 i od 1922 r. do stycznia 1924 r. Należała w latach 1908—1913 do Towarzystwa Sosnowieckich Fabryk Rur i Żelaza Sp. Akc., w latach 1922—1924 eksploatował ją Jan Zawadzki z Zawiercia. Produkcja w 1910 r.

33 596 t (maksymalna), w 1913 r. 6124 t, w 1923 r. 4018 t.

Helena zob. Robert Segen

Helena w Żarkach Wielkich (Trzebiel), eksploatowana w latach 1901—1905 i w latach dwudziestych XX w. (do 12 VII 1925 r.). Należała do hrabiego von Witzleben-Aldöbern, następnie do spółki Sorauer Bergbaugesellschaft m.b.H. Produkcja w 1904 r. około 60 tys. t.

Henriette w Kiełkowie (Przyłek, gmina Bardo), eksploatowana z przerwami w latach 1843—1875. Należała (w 1912 r.) do Józefa Seiferta z Zabkowic Śląskich. Produkcja w 1875 r. 85 t.

Henryk w Gołuchowicach (Siewierz), eksploatowana w styczniu i lutym 1901 r., należała do Henryka Berndta. Produkcja 1094 t.

Henryk w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana od 1889 r. pod nazwą Löhser Werke, należała do gwarectwa pod tą samą nazwą. Eksploatację przerwano po 1940 r., wznowiono 15 VI 1945 r., przy czym kopalnia otrzymała nazwę Henryk od jednego z szybów. Przyłączono do niej kopalnie: →Therese, Augusta, →Jadwiga i →Ferdinand w Płonicach. Od 1 I 1953 r. kopalnię Henryk włączono do kopalni →Przyjaźń Narodów. Produkcja w 1937 r. 65 228 t.

Hermania w Radzikowie (Cybinka), nad. 25 VI 1866 r., w 1870 r. połączona z sąsiednimi polami górniczymi, eksploatowana w latach 1867—1926 (lub nieco dłużej). Należała do majora von Haslingen, potem do firmy L. Mende, od 1893 r. do firmy Reichenwalder Braunkohlenwerke, następnie do dyrektora banku Ottona Jahna z Berlina. Produkcja w 1926 r. 63 308 t.

Hermann zob. Hermann Oskar w Marianowie

Hermann Oskar w Marianowie (Sieraków), powstała z kopalń Hermann i Oskar, połączonych w 1857 r. Kopalnie eksploatowano z przer-

wami w latach 1855—1882. Produkcja w 1876 r. 2590 t.

Herschelwaldau w Borku (Bolesławiec), eksploatowana w latach dwudziestych XX w., należała do spółki Werk Herschelwaldau A.G. Produkcja w 1926 r. 45 695 t.

Heydt (von der Heydt) w Bąblinie (Oborniki), eksploatowana w latach 1855—1880 (z przerwami).

Hirschfelde zob. Turów

Hoffnung w Jankowej Żagańskiej (Iłowa), eksploatowana w latach 1860—1876, należała do kupca Ge-rechtera z Wrocławia. Produkcja w 1860 r. 234 t, w 1876 r. 4002 t.

Hofnung w Laskach (Górzycy), nad. 5 V 1865 r., eksploatowana w latach 1864—1868; produkcja w 1868 r. 4018 t. W 1869 r. włączona do kopalni →Humboldt.

Hoffnung w Trzebielu, eksploatowana od 1911 r. do 1926 r. (lub dłużej), należała do spółki Forst-Triebeler Kohlenwerke G.m.b.H. Produkcja w 1925 r. 59 553 t.

Holda w Biernatowie (Trzcianka), należała do gwarectwa. Budowę kopalni rozpoczęto w lutym 1910 r., przerwano w 1911 r.

Homann w Lubrzy, nad. 30 I 1855 r., powiększona 28 IX 1866 r., eksploatowana do 1869 r., w 1920 r. włączona do →Vereinigte Schwiebuser Kohlenwerke. Produkcja w 1861 r. 6,6 tys. t.

Horn w Zielonej Górze, budowana około 1903 r., następnie budowę kopalni przerwano. Należała do Gwarectwa Niederschlesische Kohlenwerke.

Horst w Mirostowicach Górnych (Żary), eksploatowana w latach 1904—1908, należała do gwarectwa. Roczna produkcja około 40 tys. t.

Hugo zob. Zygmunt w Porębie

Humboldt w Spudłowie (Górzycy), nad. 3 X 1861 r., w 1869 r. połączona z sąsiednimi kopalniami i polami

górnictwem, eksploatowana od 1863 r. do 1938 r. (z przerwami). Należała do gwarectwa, następnie do Stärke-Zuckerfabrik A.G. vorm. C.A. Koehlmann et Co. we Frankfurcie nad Odrą. W 1869 r. włączono do niej kopalnię→Victoria. Produkcja w 1864 r. 365 t, w 1926 r. 23 128 t, w 1937 r. 18 471 t.

Huss zob. Hela w Chwaliszowie

Immanuel w Dębach (Bobrowice), nad. 11 VII 1866 r., eksploatowana w latach 1867—1870; produkcja w 1868 r. 240 t.

Industrie zob. Schwiebuser Kohlenwerke

Irena w Gościeradzu (Koronowo), eksploatowana w 1934 r. (od lutego do czerwca); należała do inżyniera Rudolfa Szweidy. Produkcja (w 1934 r.) 396 t.

Izabella w Niegowonicach (Łazy), eksploatowana w 1919 r., należała do I. Jungstera i spółki. Produkcja w 1919 r. 1318 t.

Jadwiga w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana w latach 1890—1901, następnie od października 1906 r. do 1942 r., służyła do zaopatrywania w węgiel pobliskiej cegielni i tartaku. Należała do rentiera Hustego, a następnie do Zeipauer Dachstein- und Braunkohlenwerke A.G. w Berlinie. Początkowo miała nazwę Glückstern, następnie (do 1945 r.) Hedwig. Po 1945 r. została przyłączona do kopalni→Henryk. Produkcja w 1937 r. 19 711 t.

Jan Henryk zob. Grudna Dolna

Jan Karol zob. Zygmunt i Joanna w Porębie

Jerka w Jerce (Krzywina), eksploatowana w latach 1903—1913, początkowo pod nazwą Adelheid.

Jerzy (Jerzyk) zob. Grudna Dolna

Joanna w Porębie (Zawiercie), eksploatowana od 1829 r. (po odkryciu pokładu węgla w 1822 r.)

do 1887 r. Należała do miejscowych właścicieli ziemskich. Od 1865 r. do 1874 r. należała wraz z majątkiem do Joanny i Jana Ulryka Schaffgotschów, którzy nadali kopalni nazwę Joanna i założyli obok niej drugą kopalnię Jan Karol (czynną do 1875 r.). W 1874 r. obie kopalnie wraz z majątkami Mrzygłód i Poręba przeszły na własność Zygmunta Pringsheima, który w 1887 r. zlikwidował kopalnię Joanna, zakładając zamiast niej kopalnię→Katarzyna. Produkcja w 1829 r. około 600 t, w 1887 r. 22 850 t.

Johanna w Chełmicy (Tuplice), eksploatowana w latach 1865—1909 (z przerwami) na potrzeby miejscowej cegielni. Należała w latach 1904—1909 do właściciela cegielni Ottona Martina. Produkcja w 1866 r. około 2 tys. t.

Johanna w Fordonie (Bydgoszcz), istniała w 1854 r.

Johanna w Mirostowicach Dolnych (Żary), eksploatowana w 1868 r.; produkcja 5620 t.

Johanna I w Trzebielu — próby eksploatacji podejmowano w latach 1905—1906. Kopalnia należała do właściciela cegielni H. Najorle z Trzebielu.

Johannes Freude w Olszynie (Ostrzeszów), eksploatowana w latach 1891—1893.

Jordansmühl w Jordanowie Śląskim (Łagiewniki), eksploatowana w latach 1845—1847, należała do barona Lüttwitza i Pohla.

Joseph Hermann zob. Zapomniana

Józwin w Józwinie (Kazimierz Biskupi) — odkrywka, budowana w latach 1965—1971; od 1 VII 1971 r. przejęta do eksploatacji i włączona do kopalni→Konin.

Julek w Porębie (Zawiercie), nad. 9 X 1917 r. dla Franciszka Morkisa, Juliana i Stanisława Konkolewskich i Jana Treпки, eksploatowana w latach 1920—1921 przez Jerzego Meyera i spółkę. Produkcja w 1920 r. (maksymalna) 6450 t.

Julia (Julie) w Dębach (Bobrowice), nad. 18 I 1868 r., eksploatowana w latach 1868—1870; produkcja w 1868 r. 252 t.

Julia w Wysokiem (Rudna), nad. 20 V 1859 r., eksploatowana w latach 1859—1872. Należała do tajnego rady von Massowa. Produkcja w 1360 r. około 1600 t.

Kaiser Wilhelm w Żarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana od lat sześćdziesiątych XIX w. Należała do barona von Steinacker, a w 1899 r. została nabyta przez spółkę Glück-auf A.G., która od tego czasu eksploatowała ją razem z kopalnią →Vereinsglück. Produkcja w 1899 r. 45 899 t.

Kaławsk w Węglińcu, eksploatowana od 1904 r. (zbudowana w latach 1903—1904) pod nazwą Stadt Görlitz. Należała do miasta Zgorzelca. W 1945 r. przemianowana na Zielonki, a następnie (jeszcze w 1945 r.) na Kaławsk. Po przerwie wojennej wznowiła produkcję w 1946 r. W 1951 r. przyłączono do niej kopalnię →Lubań. Od 1 I 1972 r. została przyłączona do kopalni →Turów i zlikwidowana. Produkcja w 1937 r. 382 815 t, w 1965 r. 172 867 t, w 1970 r. 99 543 t.

Kamila (Kamilla) w Ciągowicach (Łazy), istniała w 1886 r. i należała wówczas do Kamili Rogawskiej. Występowała wówczas pod nazwą Ciegowice. W latach 1910—1927 kopalnię eksploatowano ponownie; należała początkowo do F. Morkisa, później do Izaaka Jungstera, następnie do Jana Jaworskiego i spółki. W latach 1940—1944 wznowiono eksploatację pod komisarycznym zarządem niemieckim. Produkcja w 1886 r. około 460 t, w 1913 r. 22 259 t.

Karl w Żarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana w latach 1861—1864, należała do J.G. Speera z Żaręby Górnej. Produkcja w 1861 r. 546 t.

Katarzyna w Porębie (Zawiercie), eksploatowana w latach 1888—1918, należała do Zygmunta Pringsheima,

później do jego spadkobierców, zaś od 1898 r. do Towarzystwa Akcyjnego Poręba (pełna nazwa: Towarzystwo Górnicze Odlewów Żelaznych, Emaliowanych, Warsztatów Mechanicznych i Kopalń Węgla Poręba). Produkcja w 1913 r. 83 547 t.

Kazimierz w Blanowicach (Zawiercie), eksploatowana w latach 1907—1910. Należała do Witkowskiego i Morkisa (w 1910 r. do J. Delikatnego). Produkcja w 1907 r. 14 262 t.

Kazimierz — odkrywka, zbudowana w latach 1962—1965; od 1 I 1966 r. przejęta do eksploatacji i włączona do kopalni →Konin.

Kilian w Marwicach (Lubiszyn), nad. 23 VI 1864 r., eksploatowana w latach 1863—1887; produkcja w 1868 r. 1125 t.

Klara w Sierakowie, eksploatowana od lat sześćdziesiątych XIX w. do maja 1925 r., kiedy to została zatopiona. Należała do Juliusza Karola von Mannlich-Lehmann, następnie do kupca Karola Iserta z Sierakowa (w 1912 r.), a w latach międzywojennych do Sierakowskich Kopalń Węgla Sp. Akc. w Sierakowie. Produkcja w 1889 r. 5383 t, w 1912 r. 5146 t.

Kleine Agathe w Zielonej Górze (?), eksploatowana w latach 1875—1876. Produkcja w 1875 r. 3439 t.

Kobicke zob. Dołęga

Kohlberg w Stawniku (Żary), eksploatowana w latach 1889—1909. Należała do Henryka Schulzega, następnie do Ryszarda Wendta. Produkcja w 1908 r. około 13,5 tys. t.

Konin w Kleczewie — kopalnia odkrywkowa, zbudowana w okresie okupacji hitlerowskiej przez władze niemieckie (budowę rozpoczęto w 1941 r.). Należała do spółki Braunkohlenwerke Wartheland G.m.b.H. i miała w tym okresie nazwę Elwag I. Po 1945 r. znacznie rozbudowana przez polskie władze, które włączyły do niej nowo zbudowane odkrywki: →Gośławice, →Józwin,

→Kazimierz. →Lubstów, →Morzysław, →Niesłusz, →Gosławice i →Pątnów oraz zbudowały przy niej brykietownię, elektrownie Konin i Pątnów i hutę aluminium. W 1982 r. były czynne odkrywki: Józwin i Kazimierz w Kazimierzu Biskupini. Lubstów w Sompolnie i Pątnów w Koninie, natomiast odkrywkę Morzysław zlikwidowano w 1954 r., odkrywkę Niesłusz w 1961 r., a odkrywkę Gosławice w 1974 r. Produkcja w 1975 r. 12 952 633 t, w 1979 r. 6633 tys. t.

Kenrad w Rokitnie Szlacheckim (Łazy). eksploatowana w latach 1900—1901, należała do Towarzystwa Akcyjnego Zakładów Górniczych, Hutniczych, Emalierskich, Mechanicznych i Kopalń Węgla Poręba. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 3193 t.

Kraśna w Krasnej (Stąporków) — kopalnia w Krasnej (Krasnej), istniała w 1878 r., należała do Leśniewskiego i Wielhorskiego. Produkcja około 500 t.

Kromolów — kopalnia w Kromolowie (Zawiercie), uruchomiona przez dziedzica Kromolowa po poszukiwaniach górniczych, przeprowadzonych w latach 1822—1823 w lasach Dąbrownicy koło Blanowic na granicy Kromolowa, Rokitna i Niegowonic. Czynna do lat czterdziestych XIX w.

Kronprinz Wilhelm w Mirostowicach Górnych (Żary), eksploatowana z przerwami w latach 1855—1913, później wydzierżawiona przez Gwarectwo Lohser Werke i eksploatowana razem z należącą do niego kopalnią (→Henryk w Kunicach Żarskich). Występowała do początków XX w. pod nazwą Ferdinand. Należała do właścicieli ziemskich Steinbergów, a następnie do Gwarectwa Kronprinz Wilhelm. Produkcja w 1868 r. 10 923 t, w 1912 r. 52 879 t, w 1937 r. 86 471 t.

Krucz w Kruczu (Lubasz), eksploatowana w 1899 r. Około 1903 r. książę pszczyński rozpoczął tam budowę kopalni Mathilde VII, prace

te jednak przerwano przed rozpoczęciem eksploatacji.

Kurt Frieda w Drzeczkuwie (Osieczna), należała do bankiera Ryszarda J. Franka z Berlina. Budowę kopalni rozpoczęto w 1907 r., przerwano w 1908 r.

Ladysmith zob. Barbara w Udaniu

Lagower Gruben w Łagowie, utworzona 5 V 1873 r. przez połączenie 19 pól górniczych nadanych w latach 1866—1871. Eksploatowana do 1907 r., później pole jej było dzierżawione przez spółkę akcyjną Anhaltische Kohlenwerke w Halle i eksploatowane razem z kopalnią Emiliensglück. Należała do właściciela majątku von Bockelberga, a następnie do gwarectwa. Produkcja w 1905 r. około 4 tys. t.

Laura w Cybince, nad. 13 II 1861 r., eksploatowana do około 1873 r., w 1921 r. włączona do kopalni →Bach. Produkcja w 1868 r. 12 657 t.

Lenore w Zarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana w latach 1863—1865, należała do rolnika J. C. G. Seibta z Zaręby Górnej. Produkcja w 1863 r. 371 t.

Lichtenauer Braunkohlenwerke zob. Lubań

Liebesgabe zob. Niederschlesische Kohlenwerke w Zielonej Górze

Lentsch w Łączkach (Głucholazy). eksploatowana w latach 1845—1914. Należała do katolickiego Seminarium Duchownego w Nysie; od 1900 r. współwłaścicielem i dzierżawcą kopalni była Spółka C. Kulmiz G.m.b.H., która eksploatowała węgiel na potrzeby swojej cegielni w Nysie. Produkcja w 1912 r. 38 862 t.

Leopold w Glisnie (Lubniewice), nad. 28 III 1859 r., eksploatowana w latach 1860—1883; produkcja w 1868 r. 1500 t.

Leopold w Półwiosku (Grodków), nad. w 1843 r., eksploatowana z

przerwami w latach 1853—1858. Należała do właścicieli majątku (hrabia von Buenau, później Menz). Produkcja w 1858 r. około 40 t (w 1853 r. — 52 t.).

Leopold w Zwanowicach (Brzeg), nad. 22 II/8 IX 1845 r., eksploatowana w latach 1846—1858. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1856 r. ok. 1100 t.

Lohser Werke zob. Henryk w Kunicach Żarskich

Longerius w Baworowej (Leśna), eksploatowana w 1847 r. Produkcja około 265 t.

Lord koło Spudłowa (Górzycy), nad. 30 VI 1857 r., w 1864 r. połączona z sąsiednimi polami górniczymi, czynna w latach 1862—1870. Produkcja w 1868 r. 9560 t.

Louise (Luise) w Studniskach Dolnych (Sulików), założona około 1840 r., eksploatowana w latach 1861—1910. Należała do właścicielki majątku Studniska pani von Einem, następnie do Emila Bruckscha, od którego spadkobierców nabył kopalnię jej dyrektor Pietschmann. Produkcja w 1898 r. 15 857 t.

Lubań w Zarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana od końca XIX w. (z przerwami) pod nazwą Vereinigte Lichtenauer Braunkohlenwerke, zaś od 1933 r. pod nazwą Glückauf. Należała do spółki Glückauf A.G. für Braunkohlenverwertung (istniejącej od 1871 r.). W 1945 r. przemianowana na Szczęść Boże, następnie (jeszcze w 1945 r.) na Lubań. Po przerwie wojennej wznowiła eksploatację 1 X 1945 r. W 1951 r. została przyłączona do kopalni→Kaławsk, zaś od 1 VI 1957 r. zlikwidowana po wybraniu złoża. Produkcja w 1937 r. 184 677 t.

Lubstów w Lubstowie (Sompolno) — odkrywka w budowie od 1979 r., wchodząca w skład kopalni→Konin.

Lucie w Wierzbnicach (Bytom Odrzański), nad. 23 II/28 III 1849 r., eksploatowana w 1863 r. i w latach 1888—1989. Należała do gwarectwa;

w 1909 r. przeszła na własność spółki handlowej Teodor Dschenszig z Magdeburga, a w 1921 r. — na własność spółki Zuckerfabrik Frau-stadt A.G. Produkcja w 1888 r. 3434 t.

Ludwika w Kuźnicy Masłońskiej (Łazy), eksploatowana w latach 1891—1905 i 1919—1924. Założył ją Michał Poleski, od którego dzierżawił ją później J. Meyerhold. W latach 1919—1924 należała do Jerzego Meyera i spółki. Produkcja w 1897 r. (maksymalna) 51 843 t, w 1919 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 30 592 t.

Łazy w Łośnicach (Zawiercie), eksploatowana w latach 1919—1923, należała do Franciszka Ormana i spółki. Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 9678 t.

Łośnice w Łośnicach (Zawiercie), eksploatowana od 1919 r. do kwietnia 1925 r. Należała do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Kopalnia Węgla Łośnice (właściciele: Szulc i Miciński, później Makiela i spółka, następnie: Wesołowski, M. Weitzen i Miciński). Produkcja w 1920 r. 11 859 t.

Magdalena I i II zob. Cybinka

Mai w Lutynce (Wymiarki), nad. 18 IX 1871 r., eksploatowana do 1876 r. Pierwszymi właścicielami byli Wilhelm Eisemann z Berlina i emerytowany porucznik Henryk Karol Bayer z Lutynki; w 1920 r. należała do spółki A. Riebeckische Montanwerke A.G. w Halle. Produkcja w 1875 r. 3062 t.

Maria w Niecieczu (Nowe Miasteczko), eksploatowana w latach 1920—1944 pod nazwą Emma, należała do Gwarectwa Emma w Zielonej Górze (stanowiącego własność Markisches Elektrizitätswerk A.G. w Berlinie), przejęta przez władze polskie 15 III 1946 r. Wobec poważnych zniszczeń wojennych wznowiła eksploatację dopiero w 1947 r. i w czerwcu 1947 r. otrzymała nazwę

Maria. Od 1 I 1953 r. włączona do kopalni→Przyjaźń Narodów. Produkcja w 1937 r. 52 055 t.

Marie w Gościeradzu (Koronowo), nad. 29 X 1858 r., eksploatowana od 1862 r., w latach siedemdziesiątych przyłączona do kopalni→Moltke. Produkcja w 1862 r. 6928 t.

Marie w Żarowie, nad. 21 V 1855 r., eksploatowana w początkach XX w. razem z kopalnią→Saarauer Braunkohlenwerke. Eksploatację wstrzymano 19 III 1909 r. Należała do gwarectwa.

Marie III w Żarach, eksploatowana w latach 1886—1909; należała do właściciela majątku Ernesta Hermanna, a następnie do spółki A.G. Mechanische Weberei Sohrau vormals F.A. Martin et Co. Produkcja w 1908 r. 22,5 tys. t.

Marie Louise w Stanicy (Sulęcín), eksploatowana w 1868 r.; produkcja 227 t.

Markowice w Markowicach (Koziegłowy), eksploatowana w latach 1886—1887. Należała w 1886 r. do Adolfa Jackowskiego i Berka Glikmana, w 1887 r. do Berka Glikmana i Gitla Cettina. Produkcja w 1886 r. (maksymalna) około 1690 t.

Mars w Brześciach (Bliżyn), eksploatowana podczas I wojny światowej. W pobliżu koło Gromadzie, Jacentowa, Miłkowa i Rzucowa (gminy Bodzechów, Radoszyce, Borkowice) podejmowano też próby eksploatacji w XIX w. i w latach międzywojennych (A. Sariusz-Makowski, *Węgiel brunatny w środkowej Polsce*, Warszawa 1947, s. 28—29).

Marta w Porębie (Zawiercie), uruchomiona 29 VIII 1936 r., należała do Józefa Stanisława Ingstera (w latach 1937—1938 do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Kopalnia Węgla Marta, której udziałowcem był m.in. Henryk Rechnic). Podczas okupacji hitlerowskiej przejęła Junkerswerke A.G. w Dessau, potem Oberschlesischer Werkzeug-

maschinenbau von Loessl et Kampmann K.G. i eksploatowały pod nazwą Martha razem z dawnymi kopalniami Towarzystwa Akcyjnego Poręba (→Katarzyna i→Zygmunt). Od 1945 r. do około 1959 r. kopalnię w Porębie eksploatowała Fabryka Urządzeń Mechanicznych Poręba. Produkcja w 1937 r. 10 248 t.

Martha w Nowym Drezdenku (Drezdenko), nad. 19 X 1861 r., eksploatowana w 1864 r., produkcja 9 t.

Martha zob. Marta

Martin w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana w latach 1899—1913 (w latach 1902—1906 razem z kopalnią Augustus w tej samej miejscowości). Należała do spółki akcyjnej A.G. Mechanische Weberei Sohrau vormals F.A. Martin et Co. Produkcja w 1912 r. 13 696 t.

Mathilde w Królikowicach (Bytom Odrzański), uruchomiona w 1906 r. (początkowo pod nazwą Neustädtel XII), eksploatowana do lat dwudziestych XX w. Należała początkowo do spółki Neustädteier Dampfziegelei G.m.b.H. w Nowym Miasteczku, a następnie do Cons. Emma Braunkohlengrube G.m.b.H. w Niecieczu. Produkcja w 1910 r. (maksymalna) 38 361 t.

Mathilde VII zob. Krucz

Max w Bodzowie (Bytom Odrzański), nad. 5/19 VII 1844 r., eksploatowana w latach 1844—1848. Należała do spółki handlowej Theodor Dschenszig w Magdeburgu, zaś od 1921 r. do spółki Zuckerfabrik Frau-stadt A.G. W 1945 r. pole jej przyłączono do kopalni→Wiktor. Produkcja w 1848 r. około 2480 t.

Max w Glisnie (Lubniewice), nad. 1 VIII 1862 r., eksploatowana w latach 1862—1869; produkcja w 1868 r. około 1 tys. t.

Max und Willenbücher w Bukowie (Sulechów), eksploatowana do 1904 r., należała do hrabiny Szarlotty von Itzenplitz. Produkcja w 1903 r. około 10 tys. t.

Maxfeld w Krośnie Odrzańskim, istniała w 1852 r.

Meinertsche Werke zob. Compagnan

Melanie w Chobieni (Rudna), utworzona 5 IV 1875 r. przez połączenie kopalń → Curt w Orsku, → Wilhelm w Orsku i 21 pól górniczych nadanych w latach 1872—1873. Eksploatowana do lat osiemdziesiątych XIX w. Należała do barona Koellera z Chobieni, później do innych przedsiębiorców; od 1923 r. była własnością spółki Freia Braunkohlenwerke A.G. Produkcja w 1875 roku 3304 t.

Meseritzer Kohlenwerke w Kęszycy (Międzyrzecz), eksploatowana w latach 1921—1926 przez gwarectwo tej samej nazwy (por. Gut Glück),

Mijaczew zob. Hanna

Moltke w Gościeradzu (Koronowo), zał. w 1857 r. pod nazwą Weichseltal. Przyłączono do niej 1 X 1873 r. kopalnie i pola górnicze: Burghardt (nad. 26 XI 1856 r.), → Marie, Helene (nad. 20 V 1871 r.), Adelheid (nad. 20 V 1871 r.), Editha (nad. 20 V 1871 r.) i Bertha (nad. 20 V 1871 r.), tak że dysponowała polem górniczym wielkości prawie 12 km². Po zmianie właścicieli (między 1879 a 1882 r.) nazwę kopalni zmieniono na Moltke. Została unieruchomiona z końcem kwietnia 1908 r. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1903 r. (maksymalna) 34 622 t.

Montania w Gostycynie, eksploatowana w 1922 r., należała do Wilhelma Krügera. Produkcja 8058 t.

Morgensterns Glück w Rzeczycy (Grębocice), nad. 17 II 1868 r., eksploatowana w latach 1867—1872; produkcja w 1868 r. 4867 t. W 1893 r. włączona do Schwiebuser Kohlenwerke.

Moritz w Żarowie (Stargard Szczeciński), próby eksploatacji podejmowano w 1913 r. Właścicielem kopalni był dyrektor Schües.

Moritz Gustav w Żubrowie (Sulęcín), eksploatowana w latach 1864—1868; produkcja w 1868 r. 648 t.

Morzysław — odkrywka, uruchomiona w 1949 r. jako część kopalni → Konin, zlikwidowana w 1954 r.

Mrzygłód w Mrzygłodzie (Włodowice), eksploatowana w latach 1827—1829, należała do Rokossowskiej. Produkcja w 1827 r. około 300 t (3 tys. korcy).

Nassau zob. Adler

Neuglück w Bąblinie (Oborniki), nad. 14 X 1879 r. (Neuglück I i II), eksploatowana w latach 1879—1880. Należała do spółki handlowej Erhardt und Hüppe z Wrocławia.

Neumanns Höhe w Witnicy, eksploatowana w 1868 r.; produkcja 1256 t.

Neustadt zob. Mathilde w Królikowicach

Nicolas w Lubnie (Lubiszyn), nad. 25 IV 1860 r., eksploatowana w latach 1860—1864; produkcja w 1864 r. około 180 t. W 1865 r. włączona do kopalni → Clemence.

Niederschlesische Kohlenwerke w Zielonej Górze, utworzona 21 II 1902 r. przez połączenie 25 pól górniczych łącznej wielkości 49,6 km², eksploatowana w latach 1905—1908 razem z polem górniczym Liebesgabe (nad. 29 IX 1904 r.). Należała do gwarectwa Niederschlesische Kohlenwerke. Próby eksploatacji wstrzymano 29 II 1908 r. z powodu złych warunków geologicznych. Produkcja w 1906 r. (maksymalna) 9465 t.

Nierada w Nieradzie (Włodowice), eksploatowana w latach 1900—1922. Należała do Piotra Strzeszewskiego, który 20 IX 1917 r. wydzierżawił prawo eksploatacji Zygmuntovi Szczotkowskiemu. W latach 1921—1922 eksploatowali kopalnię Cederbaum i Oppenheim. Produkcja w 1907 r. (maksymalna) 48 339 t, w 1913 r. 18 216 t, w 1920 r. 17 177 t.

Niestusz w Niestuszu (Konin) — kopalnia odkrywkowa, uruchomiona w styczniu 1953 r., w 1961 r. włączona do odkrywki → Gosławice. Wchodziła w skład kopalń Konin.

Niskowa w Niskowej (Chełmiec) — w 1872 r. znaleziono tam węgiel, a w 1873 r. Teofil Rudzki i Zajkowski uzyskali nadanie na 4 miary górnicze. Próby eksploatacji przzerwano wkrótce po założeniu kopalni. W latach 1941—1942 prowadziła tam eksploatację spółka S. Knothe i J. Przedpełski aż do wybrania złoża (informacja mgra inż. W. Michalewskiego).

Niwa zob. Paulina w Blanowicach

Nordstern w Zdrojach (Szczecin), nad. 17 XII 1858 r., eksploatowana od 1864 r. do 1903 r. (z przerwami). Należała do końca XIX w. do fabryki cementu „Stern” w Szczecinie i wydobywała węgiel tylko na potrzeby tej fabryki. Produkcja w 1902 r. około 3300 t.

Numero 9 und 12 w Zielonej Górze (?), eksploatowana w latach 1875—1876. Produkcja w 1875 r. 563 t.

Ober Lichtenau zob. Vereinsgluck w Zarębie Górnej

Ochle w Ochlach (Koło), eksploatowana w latach 1922 i 1930 (zarejestrowana jako roboty poszukiwawcze). Należała do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Kopalnia Węgla Brunatnego Ochle — udziałowcami byli inżynierowie górniczy: Z. Ajdukiewicz, Bodziński i Porczyński (informacja doc. mgra inż. S. Kossutha).

Olga w Biernatowie i Górnicy (Trzcianka), nad. 18 XI 1905 r. Należała do bankiera Ryszarda J. Franka z Berlina. Unieruchomiona z początkiem stycznia 1911 r. po ogłoszeniu upadłości.

Olga w Gostycynie, eksploatowana od 1898 do 1920 r. i w latach 1932—1934. Należała do nadsztygara Roberta Tornowa z Tucholi, następnie w 1920 r. do spółki Olga; w latach 1932—1934 prowadziła eksploatację firma Pomorski Przemysł Górniczy (właściciel Jarosław Radomski). Produkcja w 1906 r. (maksymalna) 3550 t, w 1912 r. 305 t, w 1932 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 1343 t.

malna) 3550 t, w 1912 r. 305 t, w 1932 r. (maksymalna po wznowieniu eksploatacji) 1343 t.

Olga w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana (z przerwami) w latach 1887—1915. Należała do gwarectwa Lohser Werke, a następnie do spółki Zeipauer Dachstein- und Braunkohlenwerke A.G. w Berlinie. Produkcja w 1912 r. 6872 t (w 1902 r. około 90 tys. t).

Oskar w Żarach, istniała w latach 1866—1870; produkcja w 1868 r. 2565 t.

Oskar zob. Hermann Oskar w Marianowie

Oskar zob. Smogóry

Oskarssegen w Trześniowie (Ośno Lubuskie), nad. 29 XI 1855 r., eksploatowana w latach 1864—1874; produkcja w 1868 r. 3871 t. W 1875 roku została włączona do kopalni →Borussia.

Otilie w Olbrachtowie (Żary), eksploatowana w latach 1901—1913, należała do gwarectwa. Produkcja w 1912 r. 3297 t.

Otto w Ligocie Strupińskiej (Prusice), nad. 25 V 1845 r., połączona 12 XI 1859 r. z polami górniczymi Luise (nad. 11 II 1846 r.) i Moritz (nad. 12 II 1859 r.). Eksploatowana z przerwami od 1845 r. (roboty poszukiwawcze w 1844 r.) do 1900 r. Należała do hrabiego Ottona zu Solms i barona von Richthofena, a następnie do gwarectwa. Produkcja w 1867 r. 11 223 t, w 1900 r. 5343 t.

Otto Dyonisius w Dalkowie (Gaworzyce), nad. 9 VIII 1855 r., eksploatowana w latach 1853—1856; w 1857 r. przyłączona do kopalni →Ernst Hermann. Należała do właściciela dóbr rycerskich von Liebermanna i kupca Gemershausena. Produkcja w 1856 r. około 85 t.

Otonia w Bielsku (Międzychód), eksploatowana w latach 1872—1873; produkcja w 1873 r. około 400 t.

Paul w Laskach (Górzycy), nad. 16 VII 1857 r., eksploatowana w 1864 r., produkcja 2938 t. W 1869 r. włączona do kopalni—Humboldt.

Paulina w Blanowicach (Zawiercie), eksploatowana od 1919 r. do maja 1924 r. (początkowo pod nazwą Niwa). Należała do Maurycyego Weitzena. Produkcja w 1922 r. 12 676 t.

Paulshoffnung zob. Graf Beust
Pauls Segen w Piotrkowicach (Prusice), nad. 5 III 1861 r., czynna do około 1872 r. Należała do gwarectwa.

Pątnów w Pątnowie (Konin) — odkrywka zbudowana w latach 1957—1962. Od 1 X 1962 r. przejęta do eksploatacji i włączona do kopalni—Konin.

Phönix w Sulęcinie, istniała w latach 1852—1889, należała do Fryderyka Dehmsa: produkcja w 1868 r. 6138 t. W 1889 r. została włączona do—Vereingte Zielenziger Kohlenwerke.

Polonia we Wronkach, uruchomiona w 1840 r. (nad. 9 XI 1866 r.?), zlikwidowana przed 1870 r. Założyli ją dwaj kupcy, później pole górnicze należało do właścicielki majątku, Władysławy von Götzendorf Grabowskiej. W 1942 r. uruchomiona pod tą samą nazwą jako własność spółki Braunkohlenwerke Wartheland G.m.b.H., zlikwidowana pod koniec 1944 lub z początkiem 1945 r. Produkcja w 1856 r. około 1500 t.

Poseritz w Pożarzycach (Łągiewniki), eksploatowana w latach 1875—1876. Produkcja w 1875 r. 1080 t.

Przyjaźń Narodów w Łęknicy, utworzona 1 I 1953 r. przez połączenie kopalni—Babina, —Henryk, —Maria. Do 11 VIII 1966 r. siedziba przedsiębiorstwa znajdowała się w Żarach. Produkcja w 1970 r. 478 663 t. Od 1 IV 1974 r. została włączona do kopalni—Sieniawa.

Pustkowie w Nowych Czaplach (Trzebiel), eksploatowana od 1874 r. Obejmowała kopalnie i pola górnicze: Pauline (nad. 10 X 1863 r.),

August (nad. 22 I 1867 r.), —Wilhelmine II, Friede (nad. 29 XII 1875 r.) i Friedensschluss (nad. 29 XII 1875 r.), połączone 9 II/4 VII 1877 r. pod nazwą Tschopelner Braunkohlengruben. Należała do 1945 r. do Tschopelner Werke A.G. w Nowych Czaplach. W 1944 r. eksploatację przerwano, wznowiono ją 1 XI 1945 r., a w 1946 r. kopalnia (nosząca od 1945 r. nazwę Pustkowie) została przyłączona do kopalni—Babina. Produkcja w 1936/37 r. 335 054 t.

Quos (Quos I—III) w Kunicach Żarskich (Żary) — kopalnie eksploatowane kolejno w latach 1888—1905. Należały do A. Quosa. Produkcja w 1904 r. około 17,5 tys. t.

Radmeritz (Radomierzycy) w Radomierzycach (Zgorzelec), zał. w 1822 r. jako pierwsza kopalnia węgla brunatnego na Śląsku i wkrótce zlikwidowana po wybraniu części złoża.

Radmeritz w Radomierzycach (Zgorzelec), eksploatowana z przerwami od 1838 r. do września 1908 r. Należała do fundacji dla dobrze urodzonych panien (Weltadeliges Frauleinstift) w Joachimstein w Saksonii, która wydzierżawiała kopalnię różnym przedsiębiorcom. Produkcja w 1896 r. 88 t, w 1900 r. 9 t.

Reformation w Lubrzy, nad. 25 VIII/16 IX 1854 r., eksploatowana od 1912 r. do 1920 r., następnie włączona do—Vereingte Schwiebuser Kohlenwerke. Należała do spółki Bergbaugesellschaft Paulshoffnung und Graf Beust m.b.H. w Świebodzinie, a następnie do Gwarectwa Vereingte Schwiebuser Kohlenwerke. Produkcja 30—40 tys. t rocznie.

Reichenau w Buchałowiu i okolicy (Świdnica), utworzona 1/18 IX 1891 r. przez połączenie 36 pól górniczych, nad. w latach 1869—1880, eksploatowana w latach 1906—1907. Należała do gwarectwa Consolidierte Eintracht w Zielonej Górze. Produkcja w 1907 r. (maksymalna) 3016 t.

Richard w Wilkanowie (Świdnica), eksploatowana w latach 1853—1855. Produkcja w 1853 r. 14,2 tys. t.

Rittberg w Orsku (Rudna), eksploatowana w 1872 r.; produkcja 843 t.

Robert-Gumpert w Siekierzynie — szyby wydobywcze kopalni → Ve-reinsglück, czynne w latach 1871—1936 (do maja 1936 r.).

Robert Segen w Keszycy (Międzyrzecz), nad. 5 V 1871 r., eksploatowana w latach 1906—1913. Należała do Gwarectwa Löwenberg w Gotha, które posiadało w tym rejonie również kopalnię → Zühlkes Ruh i pole górnicze Helena. W 1915 r. nieczynne kopalnie przeszły na własność przedsiębiorcy Grabora, a w 1928 r. przejęła je gmina miejska Forst. Produkcja w 1910 r. (maksymalna) 7635 t.

Roberts Glück w Glinisku (Świebodzin), nad. 22 XII 1859 r., eksploatowana w latach 1860—1872; produkcja w 1868 r. 8118 t. W 1893 r. włączona do Schwiebuser Kohlenwerke.

Rokitno w Rokitnie Szlacheckim (Łazy), eksploatowana w latach 1823—1829. Produkcja w 1829 r. około 60 t (600 korcy).

Roman w Porębie (Zawiercie), eksploatowana w 1935 r., należała do A. Wulffsona i A. Meitlisa. Produkcja 618 t.

Rothaus w Czerwonym Dworze (Brzeg), eksploatowana w latach 1920—1930. Należała do gwarectwa Rothaus, zaś od 1923 r. do Schle-sische Kohlen- und Ton — A.G. Produkcja w 1921 r. około 1500 t.

Rudolph w Rudnej, eksploatowana w latach 1849—1860, należała do księcia von Carolath, następnie do gwarectwa. Produkcja w 1849 r. około 800 t.

Rudolph w Smogórach (Ośno Lubuskie), nad. 13 II 1861 r., eksploatowana w 1864 r.; produkcja 1747 t. W 1865 r. włączona do kop. → Carls-glück.

Rudolph Maria w Trzemesznie Lubuskim (Sulęcín), istniała w 1852 r.

Ryszard w Rokitnie Szlacheckim (Łazy), eksploatowana w latach 1900—1902, należała do spadkobierców Eigera i Landaua. Produkcja w 1901 r. (maksymalna) 10 521 t.

Saarauer Braunkohlenwerke w Żarowie, utworzona 9 VI/21 IX 1904 r. przez połączenie pól górniczych Käthe, Margarethe, Eugen, Karl i Rudolph (nadanych w 1903 r.) łącznej wielkości 10,9 km². Należała do spółki C. Kulmiz G.m.b.H. w Żarowie. Była eksploatowana razem z kopalnią → Marie. Ruch kopalni wstrzymano w kwietniu 1909 r., prowadzono jednak jeszcze do 1910 r. wydobywanie przy zabezpieczeniu powierzchni. Produkcja w 1908 r. (maksymalna) 106 857 t.

Sankt Gratien w Brzykowie (Trzebnica), nad. 28 IV 1876 r., eksploatowana w latach siedemdziesiątych XIX w. Należała do kupców E. Schwenka, R. Gierschmanna i do finansisty K. Seilera. Produkcja w 1875 r. 114 t, w 1876 r. 72 t.

Schermeisel w Trzemesznie Lubuskim (Sulęcín), utworzona 8 II 1923 r. przez połączenie 17 pól górniczych nadanych w latach 1868—1869. Należała do gwarectwa Kohlenwerke Schermeisel; 1 VII 1936 r. kupił ją dyrektor kopalni, S. Hermann. Produkcja w 1935 r. 68 560 t, w 1937 r. 22 345 t.

Schulze w Białkowie (Lubsko), nad. 19 X 1859 r., eksploatowana do 1865 r., w 1921 r. włączona do kopalni → Bach. Produkcja w 1864 r. 639 t.

Schwarze Minna w Chróścicach (Męcinka), nad. 25 II 1855 r.; w latach 1856—1859 podejmowano próby eksploatacji, które nie dały pomyślnych rezultatów. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1858 r. około 43 t.

Schwiebuser Kohlenwerke w Świebodzinie, powstały 16 V 1893 r. z po-

łączenia 25 kopalń i pół górniczych nadanych w latach 1853—1872 (m.in. Carolina Hoffnung, nad. 12 VII 1853 r., Industrie, nad. 25 VIII 1854 r.). Należały do gwarectwa, które eksploatowało je do 1913 r., potem zaczęło eksploatować kopalnię → Reformation. W 1920 r. przyłączono do nich kopalnię Reformation oraz 156 innych kopalń i pół górniczych, tworząc kompleks wielkości 375,8 km² pod nazwą Vereinigte Schwiebuser Kohlenwerke, należący do Braunkohlen- und Brikkett-Industrie A.G. w Berlinie. Produkcja w początkach XX w. około 50 tys. t. rocznie.

Segen Gottes w Jerzmarkach (Zgorzelec), czynna od około 1840 r. (od 1859 r. prowadziła eksploatację podziemną) do 1897 r. Należała do gwarectwa, następnie do Franciszka Köppena. Produkcja w 1876 r. 16 251 t, w 1896 r. 12 213 t.

Segen des Herrn w Drzeńsku Małym (Gubin), eksploatowana w latach 1860—1866; produkcja w 1864 r. 8155 t.

Sieniawa w Sieniawie (Łagów), nad. 6 IV 1853 r. pod nazwą Emiliensglück, eksploatowana od 1873 r., w 1898 r. połączona z 9 innymi kopalniami (nad. 1866—1887). Należała do właściciela ziemskiego von Bockelberga, następnie od 1918 r. do spółki akcyjnej Anhaltische Kohlenwerke w Halle (por. Elisabeth w Sieniawie), która eksploatowała ją razem z kopalnią → Lagower Gruben. Zniszczona w czasie działań wojennych została ponownie uruchomiona w 1950 r. pod nazwą Sieniawa. W 1951 r. przyłączono do niej kopalnię → Smogóry i połączone przedsiębiorstwo otrzymało nazwę Smogóry-Sieniawa. Po zlikwidowaniu kopalni Smogóry, od 1 I 1962 r. kopalnia ma ponownie nazwę Sieniawa. Od 1 I 1974 r. przyłączono do niej kopalnię Przyjaźń Narodów. Produkcja w 1864 r. 1574 t, w 1937 r. 79 400 t, w 1970 r. 162 tys. t, w 1975 r. 152 311 t, w 1979 r. 191 tys. t.

Siewierz — kopalnia koło Siewierza, eksploatowana od 1828 r. (do około 1840 r.).

Silesia Louis w Przewozie, uruchomiona w 1912 r. W 1914 r. eksploatację przerwano, wznowiono ją w 1923 r., a w lutym 1925 r. przerwano ponownie. Kopalnia należała do Gwarectwa Silesia Louis, a następnie (od 1921 r.) do Priebuser Kohlenwerke A.G. w Berlinie. Produkcja w 1913 r. około 123 tys. t.

Słone w Zielonej Górze, eksploatowana w latach 1840—1944 pod nazwą Grünberger Gruben. Należała do gwarectwa o tej samej nazwie, następnie (w latach trzydziestych XX w.) przeszła na własność Gwarectwa Emma, którego udziały należały do Märkisches Elektrizitätswerk A.G. w Berlinie. Kopalnia miała pola górnicze łącznej wielkości 43,7 km². W 1945 r. została przejęta przez zakłady energetyczne. Produkcja w 1868 r. 49,7 tys. t, w 1937 r. 125 934 t. Przejściowo wznowiono eksploatację w latach 1947—1948.

Smogóry w Smogórach (Osno Lubuskie), nad. 7 VII 1866 r. pod nazwą Oskar, w 1904 r. połączona z 16 pobliskimi polami górniczymi. Należała do właściciela majątku von Bohtza, a następnie do Gwarectwa Oskar (później Oskarssegen), które przeszło na własność spółki akcyjnej Anhaltische Kohlenwerke w Halle. Po przerwie wojennej wznowiła produkcję w 1946 r. pod nazwą Smogóry. W 1951 r. została przyłączona do kopalni → Sieniawa pod nazwą Smogóry-Sieniawa, a 31 XII 1961 r. zlikwidowana. Produkcja w 1937 r. 125 015 t.

Smogóry-Sieniawa zob. Sieniawa

Sophie w Gądyczu (Dobrecz), nad. 8 IX 1858 r., eksploatowana do 1863 r. Należała do gwarectwa.

Sophie w Mirostowicach Dolnych (Żary), eksploatowana w latach 1855—1886; produkcja w 1868 r. 13 224 t.

Sperling w Radoszycach (Rudna), eksploatowana w 1873 r.; produkcja 165 t.

Stadt Görlitz zob. Kaławsk

Stadt Grünberg w Czerwieńsku, utworzona 16 IV/19 VIII 1908 r. przez połączenie 8 pól górniczych nadanych w 1907 r., łącznej wielkości 17,5 km². Należała do miasta Zielonej Góry (Grünberg). Budowę szybów rozpoczęto w 1907 r. w polu Friederike Christiane w Łęzycy (nad. 14 VII 1907 r.), jednak 23 IX 1908 r. przerwano roboty z powodu silnego napływu wody podziemnej.

Stanisław w Porębie (Zawiercie), eksploatowana od września 1926 r. do lipca 1931 r. Należała do Kazimierza Kasterskiego, a następnie do Stowarzyszenia Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Produkcja w 1929 r. 9196 t.

Stern w Rzeczy (Świebodzin), nad. 1 IV 1855 r., eksploatowana w latach 1860—1867 razem z kopalnią Industrie; łączna produkcja w 1864 r. 12 747 t.

Szczeńc Roże zob. Lubań

Szydlowiec w Szydlowcu, istniała około 1815 r. (S. Staszic: *O ziemiopłodztwie Karpatów*, atlas, nr 6 — wykaz).

Talea w Niwicy (Trzebiel), eksploatowana w latach 1877—1889, należała do Karoliny Hasenach z Berlina. Występowała także pod nazwą Theresia. Produkcja w 1877 r. 2707 t.

Tannenberg w Prusimiu (Kwilcz), eksploatowana w latach 1864—1868; produkcja w 1865 r. 1282 t.

Teodor w Gołuchowicach (Łazy), eksploatowana w latach 1908—1911 i 1919—1924. Należała w latach 1908—1911 do Henryka Berndta, zaś od 1919 r. do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Kopalnia Węgla Teodor (udziałowcy Stanisław Hólenderski i Izaak Jüngster). Produkcja w 1920 r. (maksymalna) 19 669 t.

Teresa w Gostycynie, eksploatowana w latach 1936—1937, należała do Antoniego Ostrowskiego. Produkcja w 1936 r. (maksymalna) 551 t.

Teresa w Kunicach Żarskich (Żary), eksploatowana od 1911 r. pod nazwą Augusta. Należała do spółki Grube Augusta G.m.b.H. w Żarach. W 1945 r. nazwę kopalni zmieniono na Teresa i w tym samym roku przyłączono ją do kopalni → Henryk. Produkcja w 1937 r. 56 211 t.

Teuplitz zob. Vereinigte Amalie Wilhelmine.

Theoplitzer Kohlenwerke w Tuplicach, eksploatowana od 1912 r. do lat dwudziestych XX w. Należała do spółki Teuplitzer Kohlenwerke G.m.b.H. (w latach dwudziestych miała nazwę Germania). Produkcja w 1922/23 r. 16 315 t.

Theodor w Kożuchowie, nad. 30 I 1844 r., eksploatowana do 1859 r. Należała do aptekarza Leuschnera, następnie do jego rodziny; w 1929 r. przeszła na własność kilku przedsiębiorców. Produkcja w 1858 r. około 1100 t.

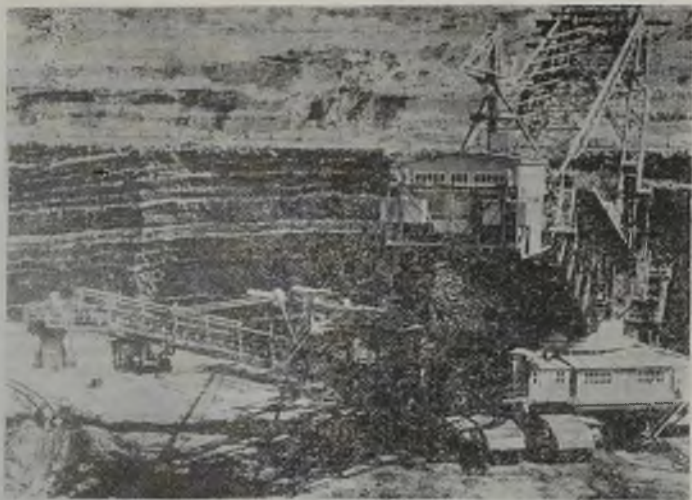
Therese w Mirostowicach Dolnych (Żary), eksploatowana w latach 1897—1940 (lub nieco dłużej). Należała do spółki Lausitzer Glashüttenwerke w Kunicach, a następnie do firmy Grube Augusta G.m.b.H. w Żarach. Po 1945 r. pole jej przyłączono do kopalni → Henryk. Produkcja w 1937 r. 28 223 t.

Theresia zob. Talea w Niwicy

Thiemes Fund w Glińsku (Świebodzin), nad. 3 I 1856 r., eksploatowana w latach 1863—1872; produkcja w 1864 r. 7555 t. W 1893 r. włączona do → Schwiebuser Kohlenwerke.

Toni w Studniskach Górnych (Sulików), eksploatowana w latach 1859—1860, należała do właścicielki majątku pani von Einem. Produkcja w 1860 r. około 4,8 tys. t.

Tschöpelner Braunkohlengruben zob. Pustkowie

Kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego (Turów?) około 1960 r.

Turów w Bogatyni — początki eksploatacji sięgają końca XVIII i początków XIX w. Na początku XX w. istniały tam kopalnie należące do Heidrichów i Posseltów. W 1904 r. powstała kopalnia Herkules, przejęta w 1916 r. przez skarbnictwo saskiego i przemianowana na Hirschfelde. Przy kopalni zbudowano w 1908 r. brykietownię, a w 1911 r. elektrownię. W 1923 r. państwa kopalnia i elektrownia zostały przekazane spółce akcyjnej A.G. Sächsische Werke w Dreźnie. W 1946 r. władze polskie przejęły wschodnią część zakładów z kopalnią, którą przemianowały na Turów. Od 1 I 1961 r. przemianowano ją na Turów I i włączono do Kombinatu Górniczo-Energetycznego Turów w budowie, obejmującego również elektrownię. Do kombinatu tego włączono 1 VII 1963 r. również kopalnię Turów II (zbudowaną w latach 1958—1963). Od 1 I 1966 r. elektrownię Turów podporządkowano Zakładom Energetycznym Okręgu Dolnośląskiego, a dawne kopal-

nie Turów I i II utworzyły odrębne przedsiębiorstwo pod nazwą Kopalnia Węgla Brunatnego Turów. Od 1 I 1972 r. przyłączono do niej kopalnię—Kaławsk. Produkcja w 1937 r. 3 034 787 t, w 1975 r. 23 341 837 t; w 1979 r. 24 748 tys. t.

Tymoteusz w Mierzęcicach, eksploatowana od 1921 r. do początków 1923 r. Należała do Polsko-Amerykańskiej Kompanii Węglowej (późniejsze Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki Spółka Akcyjna). Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 1466 t.

Union zob. Wanda

Urania w Bieszkowie (Jasień), nad. 21 X 1863 r., powiększona 14 VII 1866 r., eksploatowana do lat siedemdziesiątych XIX w. Należała do Glückauf A.G. für Braunkohlenverwertung w Nowym Miasteczku. Produkcja w 1876 r. 7281 t.

Urbanus w Olbrachtowie (Żary), eksploatowana od 1872 r. Należała

do Reinholda Schmidta, następnie około 1907 r. została nabyta z licytacji przez spółkę Lausitzer Glashüttenwerke, która połączyła ją z kopalnią → Therese w Miostowicach Dolnych. Produkcja w 1905 r. 13,5 tys. t.

Vereinigte Amalie Wilhelmine w Tuplicach, eksploatowana z przerwami w latach 1864—1938. Należała do Kuno Jeschkego, a następnie do firmy Bracia Jeschke w Tuplicach. Produkcja w 1934 r. 42 254 t, w 1937 r. 42 522 t. Eksploatację wstrzymano 11 VI 1938 r.

Vereinigte Grenze w Jankowej Żagańskiej (Iłowa), nad. 23 II 1866 r., eksploatowana około 1918 r. Należała do radcy handlowego Hugona Landau z Berlina (od którego wdzierzał ją w 1889 r. Schulze z Kunic Zarskich), a w 1918 r. przeszła na własność spółki Zeipauer Dachstein- und Braunkohlenwerke A.G.

Vereinigte Lichtenauer Braunkohlenwerke zob. Lubań

Vereinigte Schwiebuser Kohlenwerke zob. Schwiebuser Kohlenwerke

Vereinigte Zielenziger Kohlenwerke w Sulęcinie, utworzona 28 IX 1889 r. przez połączenie 41 kopalń i pól górniczych nadanych w latach 1852—1868 (łącznie 106,6 km²). Należała do gwarectwa. Eksploatowana z przerwami (w 1914 r. produkcja 35 330 t). W 1939 r. została rozdzielona na kopalnie: Langenfeld (własność dotychczasowego gwarectwa) i Wandern (własność Rzeszy Niemieckiej). Por. Długoszyn.

Vereinsglück w Zarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana od 1854 r. do 1933 r. (z przerwami), początkowo pod nazwą Alma. Należała do Sachsen-Schlesische-Braunkohlen-Abbau-Gesellschaft w Dreźnie, a następnie od 1873 r. do spółki Glückauf, A.G. für Braunkohlenverwertung w Zarębie. Od 1899 r. eksploatowana razem z kopalnią → Kaiser Wilhelm. Produkcja obu kopalń w 1912 r. 239 651 t.

Victor w Lubnie (Lubiszyn), nad. 21 XII 1855 r., eksploatowana w latach 1860—1864; produkcja w 1864 r. 1048 t. W 1865 r. włączona do kop. → Clemence.

Victor w Pieruszy (Wołów), utworzona 5 III 1860 r. przez połączenie pól górniczych Eduard i Victor, nadanych w 1859 r. Eksploatowana w latach 1901—1912. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1908 r. (maksymalna) 6422 t.

Victor (Viktor) zob. Wiktor w Buczynch

Victoria w Górzycy, nad. 29 V 1860 r., eksploatowana w latach 1862—1865; produkcja w 1864 r. 29 t. W 1869 r. włączona do kopalni → Humboldt.

Victoria w Wilkanowie (Świdnica), nad. 31 III 1877 r.(?), eksploatowana do 1889 r. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1888 r. 3356 t.

Vorwärts w Gorzowie Wielkopolskim, eksploatowana w latach 1862—1868; produkcja w 1864 r. 6070 t.

Wachtel w Radoszycach (Rudna), eksploatowana w latach 1872—1873; produkcja w 1873 r. 1825 t.

Wanda w Zatomiu Nowym (Międzychód), eksploatowana od grudnia 1931 r. do marca 1937 r. Należała początkowo do spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Wanda w Międzychodzie, następnie od 1935 r. do spółki Union-Międzychodzkie Zakłady Górniczo-Przemysłowe. W związku z tym nazwę kopalni zmieniono od 20 II 1935 r. na Union, w 1937 r. występuje ona jednak ponownie pod nazwą Wanda. Produkcja w 1933 r. (maksymalna) 7788 t.

Weichselal zob. Moltke

Weinberg w Drogomilu (Bytom Odrzański), nad. 5 I 1864 r., powiększona 11 II 1868 r., eksploatowana do lat osiemdziesiątych XIX w. Należała do miejscowych właścicieli ziemskich (von Dobschütz z Luba-

nia, C.H. Ritsch z Bytomia nad Odrą, w 1909 r. nabyła ją spółka handlowa Teodor Dschenszig z Magdeburga, a w 1921 r. — spółka Zuckerfabrik Fraustadt A.G. Produkcja w 1875 r. 1345 t.

Wełmice (Bobrowice) — 15 III 1802 r. kapitan von Beerfelde, właściciel majątku Wełmice, otrzymał tam nadanie na eksploatację węgla brunatnego (Deutsches Zentralarchiv, Merseburg: Ministerium f. Handel u. Gewerbe, Rep. 121 HK, Nr. 714, 1, k. 40—41).

Wiesenhütter w Zarębie Górnej (Siekierczyn), eksploatowana w latach 1888—1891, należała do rolnika Gustawa Wiesenhütterera z Zaręby Górnej. Produkcja około 15 t rocznie.

Wiktor w Buczynach (Trzebiel), eksploatowana w latach 1898—1941 pod nazwą Wiktor. Należała do gwarectwa, potem do spółki Victor G.m.b.H. w Trzebielu. W 1945 r. włączona do kopalni → Babina. Produkcja w 1937 r. 109 632 t.

Wilhelm w Olszynie, należała do barona von Maltzana. Próby eksploatacji podejmowano w 1857 r.

Wilhelm w Orsku (Rudna), nad. 21 XII 1843/3 VIII 1844 r., eksploatowana jako odrębny zakład w latach 1844—1875, następnie włączona do kopalni → Melanie. Należała do gwarectwa. Produkcja w 1867 r. 2287 t.

Wilhelm w Stawniku (Żary), eksploatowana w latach 1905—1909, należała do młynarza Emila Justa ze Stawnika. Produkcja w 1908 r. około 1700 t.

Wilhelmine w Gubinie, eksploatowana w 1864 r.; produkcja 455 t.

Wilhelmine II w Czaplach (Trzebiel), nad. 7 IX 1867 r., eksploatowana jako odrębna kopalnia do 1876 r., następnie w 1877 r. włączona do Tschöpelner Braunkohlen-gruben. Należała do rady handlowego Richtera z Muskau. Produkcja w 1876 r. 8614 t.

Wilhelmine zob. Vereinigte Amalie Wilhelmine

Wilhelmszeche w Zebrzydowej (Nowogrodzicek), nad. 22 XI 1921 r., eksploatowana od 1922 do 1936 r. (razem z kopalnią → Frischauf i z polem górniczym Mariensglück). Należała do inżynierów Wilhelma i Ottona Hänchenów. Produkcja w 1936 r. 76 856 t.

Władysławów we Władysławowie — odkrywka zbudowana w latach 1976—1979, wchodząca w skład kopalni → Adamów.

Wrangel w Krajniku Górnym (Chojna), istniała w latach 1852—1865. Produkcja w 1865 r. 10 t.

Wutschdorfer Kohlenwerke w Buczach (Lubrza), eksploatowana od początków XX w. (czynna w 1902 r.) do lat dwudziestych XX w. (czynna w 1926 r.). Należała do właściciela majątku Jana Krügera, następnie do spółki akcyjnej Wutschdorfer Kohlenwerke Hans Krüger A.G. Produkcja w 1925 r. 112 tys. t.

Wysoka w Wysokiej (Łazy), eksploatowana w latach 1917—1923. Należała do spółki akcyjnej Towarzystwo Fabryk Portland-Cementu Wysoka. Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 23 312 t.

Zacisz w Ciągowicach (Łazy), eksploatowana od grudnia 1933 r. do 1938 r., należała do Jana Zawadzkiego z Ciągowic. Produkcja w 1937 r. 4465 t.

Zapomniana w Trójcy (Zgorzelec), czynna od 1875 r. do lat dwudziestych XX w. pod nazwą Joseph Hermann. Należała do gwarectwa (w 1924 r. — do J. Bleichrödera). W latach trzydziestych nabyła ją spółka akcyjna Glückauf w Zarębie, która jednak nie wznowiła eksploatacji. Po 1945 r. kopalnia otrzymała nazwę Zapomniana. Od 1 VII 1957 r. uruchomiono ją i włączono do kopalni → Kaławsk. Unieruchomiona 1 X 1957 r. Produkcja w 1900 r. 16 531 t, w 1912 r. 8657 t.

Zawiercie I i II w Ciągowicach (Łazy) — kopalnie odkrywkowe, prowadzone w 1957 r. przez Przedsiębiorstwo Płytkich Kopalń Węgla Kamiennego.

Ziegel w Kościelnej Wsi (Węglińiec), eksploatowana w latach 1865—1905. Należała do miasta Zgorzelca, później do właściciela cegielni Sturma, wreszcie do spółki akcyjnej Schlesische Dachstein- und Falzziegelfabriken vormals G. Sturm w Gozdniczy. Produkcja w 1900 r. 2400 t.

Zielonki zob. Kaławsk

Zubusse w Bukowie (Sulechów), utworzona 25 VI 1862 r. przez połączenie 4 pól górniczych nadanych w latach 1855—1859, eksploatowana w latach 1862—1909. Produkcja w 1868 r. około 2 tys. t, w 1908 r. około 4,5 tys. t.

Zühlkes Ruh w Kęszycy (Międzyrzecz), nad. 29 I 1891 r., eksploatowana do 1894 r. Należała do Gwarectwa Löwenberg w Gotha (dalsze losy — por. Robert Segen). Produkcja w 1891 r. 2073 t.

Zukunft w Świdnicy, eksploatowana w latach 1876—1892; należała do gwarectwa. Produkcja w 1889 r. 1859 t.

Zur Belohnung w Żarach, eksploatowana w latach 1863—1867; produkcja w 1864 r. 1815 t.

Zur Hoffnung Marie w Żarach, eksploatowana w latach 1855—1886; produkcja w 1868 r. 20 704 t.

Zur Versöhnung w Kunicach Żarskich (Żary), nad. 30 VII 1866 r., eksploatowana w latach 1866—1875; produkcja w 1868 r. 5062 t.

Zwillingsstern w Śmierdniczy (Szczecin), nad. 23 I 1860 r., eksploatowana w latach 1864—1868; produkcja w 1864 r. 6918 t.

Zygmunt w Porębie (Zawiercie), eksploatowana w latach 1919—1935. Należała do Towarzystwa Górniczego Odlewów Żelaznych, Emaliowanych, Warsztatów Mechanicznych i Kopalń Węgla Poręba (występującego też pod nazwą: Towarzystwo Akcyjne Zakładów Górniczych, Hutniczych, Emalierskich, Mechanicznych i Kopalń Węgla Poręba) połączonego w 1927 r. ze Stowarzyszeniem Mechaników Polskich z Ameryki Sp. Akc. Towarzystwo Poręba eksploatowało ponadto kopalnie Jan Karol, Fryderyk i Hugo, połączone od 1921 r. w jeden zakład z kopalnią Zygmunt (unieruchomioną 30 III 1935 r.). Produkcja w 1921 r. (maksymalna) 76 592 t.

Rozmieszczenie kopalń węgla brunatnego według województw

Województwo bydgoskie: Aleksandra, Arthur, Buko, Irena, Johanna w Fordonie, Marie w Gościeradzu, Moltke, Montania, Olga w Gostycynie. Sophie w Gądeczu, Teresa w Gostycynie.

Województwo częstochowskie: Adela, Adolf, Hanna, Markowice, Mrzyglód, Nierada.

Województwo gorzowskie: Alexander, Bestaendig, Borussia, Carl w Trzepielinku, Carlsglück, Clemence, Długoszyn, Eduard, Emilie w Długoszynie, Fannys Glück, Fest, Gleisten, Gottgetreu, Gut Glück w Kęszycy, Gute Hoffnung. Hans, Hoffnung w Laskach, Humboldt, Kilian, Leopold w Glisnie, Lord, Marie Louise, Martha, Max w Glisnie, Meseritzer Kohlenwerke, Moritz Gustav, Neumanns Höhe, Nicolas, Oskarssegen, Ottonia, Robert Segen, Rudolph w Smogórach, Rudolph Maria, Schermeisel, Smogóry, Vereinigte Zielenziger Kohlenwerke, Victor w Lubnie, Victoria w Górzycy, Vorwärts, Wanda, Zühlkes Ruh.

Województwo jeleniogórskie: Albert w Czerwonej Wodzie, Braunes Gold, Daniel, Elisabeth w Siekierczynie, Freundschaft, Friedrich Anna, Friedrich Wilhelm w Bienicach, Heinrich, Herschelwaldau, Kaiser Wilhelm, Kaławsk, Karl, Lenore, Longorius, Louise, Lubań, Radmeritz (2 kopalnie), Robert-Gumpert, Segen Gottes, Toni, Turów, Vereinsglück, Wiesenhütter, Wilhelmszeche, Zapomniana, Ziegiel.

Województwo kaliskie: Johannes Freude.

Województwo katowickie: Alfa, Anna w Rokitnie Szlacheckim, Blanco-wice, Bronisław, Elka, Feliska, Gustaw, Helena w Zawierciu, Henryk w Gołuchowicach, Izabella, Joanna, Julek, Kamila, Katarzyna, Kazimierz w Blanowicach, Konrad, Kromołów, Ludwika, Łazy, Łońnice, Marta, Paulina, Rokitno, Roman, Ryszard, Siewierz, Stanisław, Teodor, Tymoteusz, Wysoka, Zacisze, Zawiercie I i II, Zygmunt.

Województwo kieleckie: Barbara w Milkowie, Chomentów, Kraśna, Mars.

Województwo konińskie: Adamów, Bogdanów, Gosławice, Józwin, Kazimierz, Konin, Lubstów, Morzysław, Niesłusz, Ochle, Pątnów, Władysławów.

Województwo legnickie: Allesgut, Barbara w Udaninie, Curt, Elisabeth w Krzydlowicach, Ernst Hermann, Florian, Friedrich Wilhelm und Elisabeth, Melanie, Morgensterns Glück, Otto Dyonisius, Rittberg, Rudolph w Rudnej, Schwarze Minna, Sperling, Wachtel. Wilhelm w Orsku.

- **Województwo leszczyńskie:** Galba, Jerka, Kurt Frieda.

Województwo nowosądeckie: Niskowa.

Województwo opolskie: Else, Friedericke Agnes, Friedrich Wilhelm w Kruszynie, Glückauf Charlotte. Gottfried, Heinrich Amalie, Lentsch, Leopold w Pólwiosku, Leopold w Zwanowicach, Rothaus.

Województwo piłskie: Glückauf Rosco, Gottesfügung, Holda, Krucz, Olga w Biernatowie i Górnicy, Polonia.

Województwo piotrkowskie: Bełchatów.

Województwo poznańskie: Dołęga, Emilie w Sierakowie, Gustavus, Hermann Oskar, Heydt, Klara, Neuglück, Tannenberg.

Województwo radomskie: Sztydlowiec.

Województwo słupskie: Emilie w Dolsku.

Województwo szczecińskie: Bogusław (Bogeslaw), Gottmituns w Krajiniku Górnym, Moritz, Nordstern, Wrangel, Zwillingstern.

Województwo tarnowskie: Grudna Dolna.

Województwo toruńskie: Bold.

Województwo wałbrzyskie: Adam, Anna Auguste, Christiane Sophie, Fortuna, Glückauf w Sadnie, Glückauf Julius, Henriette, Marie w Zarowie, Saarauder Braunkohlenwerke.

Województwo wrocławskie: Dobrzyń, Florianna.

Województwo wrocławskie: Adolph Reinhold, Albert w Staszowicach, Bergmeister Forster, Emilie Auguste, Eugenia, Franzisca. Glückauf Paul, Gründling, Helena w Wierzchowicach, Jordansmühl, Otto, Pauls Segen, Poseritz, Sankt Gratien, Victor w Pieruszy.

Województwo zielonogórskie: Adelheid, Adelheidsfund, Adler, Alwine, Am nassen Fleck, Anna w Dąbkach, Antonie w Cielmowie, Antonie w Skibicach, Augusts Hoffnung, Babina, Barbarossa, Berggeist, Beust, Briesnitz, Carl w Buchałowiu, Carl Ferdinand, Carl Friedrich, Caroline, Carolinenshoffnung, Compagna, Conradi, Constantia, Cybinka, Drenziger Kohlenwerke, Eduard II, Eduard Wilhelm, Eleonore, Elisabeth w Sieniawie, Elsa-Margarethe, Emilie w Wichowie, Emmy, Erdmann, Erdmannsseggen, Erdmanns Trost, Felix Marie, Ferdinand, Ferdinandswille, Flora, Freude, Friedrich Wilhelm w Mirostowicach Górnych, Friedrich Wilhelm w Zielonej Górze, Frischauf, Gemersdorf, Gertrud, Glückauf w Gubinie, Glückauf w Trzebielu, Glückauf Ferdinand, Glückauf Friedrich, Glückauf Heinrich, Glückauf Seyfert, Gotteshilfe, Gottesseggen w Gubinie, Gottesseggen w Żarach, Gottmituns w Nowym Zagórze, Graf Beust, Guben und Feller, Gut Glück w Gubinie, Hedwig, Hela, Helene, Henryk w Kunicach Żarskich, Hermania, Hoffnung w Jankowej Zagańskiej, Hoffnung w Trzebielu, Homann, Horn, Horst, Immanuel, Jadwiga, Johanna w Chełmicy, Johanna w Mirostowicach Dolnych, Johanna w Trzebielu, Julia, Kleine Agathe, Kohlberg, Kronprinz Wilhelm, Lagower Gruben, Laura, Lucie, Mai, Maria w Niecieczu, Marie III w Żarach, Martin, Mathilde, Max w Bodzowie, Max und Willenbücher, Maxfeld, Niederschlesische Kohlenwerke, Numero 9 und 12, Olga w Kunicach Żarskich, Oskar, Ottilie, Przyjaźń Narodów, Pustkowie, Quos, Reformation, Reichenau, Richard, Roberts Glück, Schulze, Schiebuser Kohlenwerke, Segen des Herrn, Sieniawa, Silesia Louis, Stone, Sophie w Mirostowicach Dolnych, Stadt Grünberg, Stern, Talea, Teresa w Kunicach Żarskich, Teuplitzer Kohlenwerke, Theodor, Therese, Thiemes Fund, Urania, Urbanus, Vereinigte Amalie Wilhelmine, Vereinigte Grenze, Victoria, Weinberg, Wełmice, Wiktor, Wilhelm w Stawniku, Wilhelmine w Gubinie, Wilhelmine II w Czaplach, Wutschdorfer Kohlenwerke, Zusbuse, Zugunft, Zur Belohnung, Zur Hoffnung Maria, Zur Versöhnung.

Literatura i źródła

Literatura i źródła dotyczące nadań górniczych

Handbuch des Statthalterei-Gebietes in Galizien für das Jahr 1863—1865, Lwów [b.r.w.].

Galizisches Provinzial-Handbuch für das Jahr 1868. Lwów [b.r.w.].

Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Kra-kowskim, Lwów 1870—1914.

WAP Katowice: OUGD (Okręgowy Urząd Górniczy w Dąbrowie Górniczej) 253—258, 327—395.

AP Wrocław: OBB 1827—1831.

AP Wałbrzych: Bergrevier Waldenburg: Verzeichnis der Bergwerke im Reviere Waldenburg, Bergwerksverzeichnis.

Zbiornicze zestawienia produkcji, zestawienia kopalń i opisy kopalń

1. Zabór austriacki (Galicja)

Der Bergwerksbetrieb im Kaiserthume Oesterreich, Wien 1864 i nast.
Die Mineralkohlen Oesterreichs, Wien 1870, 1878, 1903.

Bujak F., *Galicja*, t. II, Lwów-Warszawa 1910, s. 202—203.

Sokołowski S., Walewski J., *Badania geologiczno-górnice nad złożem węgla brunatnego w Grudnie Dolnej*, „Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1935, s. 325—344 (tu dalsza literatura przedmiotu).

Szajnocha W., *Plody kopalne Galicji*, cz. I, Lwów 1893.

2. Królestwo Polskie

Gasiorowska N., *Górnictwo i hutnictwo w Królestwie Polskim 1815—1830*, Warszawa 1922.

Jeziorański L., *Księga adresowa przemysłu fabrycznego w Królestwie Polskim na rok 1904*, Warszawa 1904.

Łabęcki H., *Górnictwo w Polsce*, t. I, Warszawa 1841.

„Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1903—1914, 1920.

„Przegląd Techniczny” 1875—1902.

Sbornik statističeskich swiedenij o gornozawodskoj promyszlenosti Rossii, S. Peterburg 1888—1914.

Centralnyj Gosudarstwennyj Istoričeskij Archiw w Leningradie: Fond 37. Opis 6, Dieło 160: Fond 37, Opis 7, Dieło 93.

WAP Katowice: AGD 2154—2166; OUGD 20—21.

3. Dawny zabór pruski i ziemie zachodnie

Borchardt K., *Handbuch der Kohlenwirtschaft*, Berlin 1926, s. 713—734.

Die Entwicklung der Anhaltischen Kohlenwerke und der Werschen-Weissenfelder Aktien-Gesellschaft, Halle 1926.

Klein G., *Handbuch für den deutschen Braunkohlenbergbau*, Halle 1915.

Łuczak C., *Górnictwo wielkopolskie w latach 1815—1918*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych” t. XX: 1958, s. 107—158.

Schlesien — Bodenschätze und Industrie, Wrocław 1936, s. 219—272.

Westphal J., *Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau*, Katowice-Wrocław-Berlin 1913.

„Jahrbuch der deutschen Braunkohlen- und Steinkohlen-Industrie”, Halle 1910—1914, 1922—1939 (od 1922 r. tytuł: „Jahrbuch der deutschen Braunkohlen-, Steinkohlen-, Kali- und Erz-Industrie”, następnie „Deutsches Bergbau-Jahrbuch”).

„Jahrbuch des Schlesischen Vereins für Berg- und Hüttenwesen” 1861, s. 165 (zestawienie produkcji za 1860 r.).

Handbuch der Provinz Schlesien, Wrocław 1866 i nast.

Die schlesischen Bergwerke. Technisches Bergwerksverzeichnis, Wrocław 1932, 1933, 1934, 1938.

Verzeichnis der im Oberbergamtsbezirk Breslau im Jahre 1892 betriebenen Bergwerke und ihrer Schächte, Katowice 1892 (i podobne wykazy za lata 1894, 1896, 1898, 1900, 1903, 1905).

Deutsches Zentralarchiv — Historische Abteilung II, Merseburg: Ministerium für Handel und Gewerbe, Rep. 121, Abt. A, Tit. V, Sect. 5, No 1; Rep. 121, Abt. A, Tit. V, Sect. 1 No 2, vol. 1; Rep. 121, Abt. A, Tit. II, Sect. 1, No 1; Rep. 121, Abt. A, Tit. XX, Sect. 1, No 102, vol. 39, 41, 44, 45, 50; Rep. 21, Abt. F, Tit. I, Sect. 6, No 102.

AP Wrocław: OBB 877—895, 907—908, 1666—1676.

Staatsarchiv Magdeburg: Oberbergamt zu Halle, Rep. F 38, Tit. XVa, XVI, XXIV.

WAP Katowice, Oddział Terenowy w Bytomiu: BRBN 86 (wykaz kopalń czynnych w 1924 r. w rejonie Wyższego Urzędu Górniczego we Wrocławiu).

4. Polska lat międzywojennych

„Przegląd Górniczo-Hutniczy” 1920—1939 (statystyki produkcji).

Sroka A. R., *Księga adresowa przemysłu, handlu i finansów*, Warszawa 1922.

Stein A., *Statystyka przemysłu węglowego w państwie polskim za rok 1926*, Dąbrowa Górnicza 1928 (odbitka z „Przeglądu Górniczo-Hutniczego”).

Ministerstwo Przemysłu i Handlu: *Statystyka przemysłu węglowego w państwie polskim za rok 1927—1937*, Warszawa 1928—1938,

5. Okres II wojny światowej i Polska Ludowa

Die Bergbehörden und die ihrer Aufsicht unterstehenden Betriebe im Oberbergamtsbezirk Breslau 1944, Bolesławiec 1944.

Markiewicz W., *Společné procesy uprzymysłowienia*, Poznań 1962 (o kopalni Konin).

Szreter T., *Gospodarka surowcowa w Generalnej Guberni w latach 1940—44*, „Studia z dziejów górnictwa i hutnictwa” t. VI, Wrocław 1963, s. 263—265.

Technisches Bergwerksverzeichnis für den Oberbergamtsbezirk Breslau, Wrocław 1941, 1943.

Wierzbowski Z., *Węgiel brunatny w Polsce*, Katowice 1947 (Prace Wydziału Ekonomicznego Centrali Zbytu Produktów Przemysłu Węglowego, z. 17).

Zjednoczenie Przemysłu Węgla Brunatnego i Elektrowni we Wrocławiu, Wrocław 1979.

Węgiel brunatny w zachodniej Polsce, oprac. J. Zwierzycki, C. Poborski i in., Katowice 1949.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce — rok 1945, Katowice 1946.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1946 i 1947, Katowice 1949.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1948—1960, Warszawa 1962.

Statystyka przemysłu węglowego w Polsce za lata 1961—1962; 1963—1964; 1965; 1966—1968; 1969—1970; 1971—1972; 1973—1975, Katowice 1963, 1965, 1966, 1969, 1971, 1973, 1976.

Ministerstwo Górnictwa i Energetyki: zarządzenia i wykazy jednostek organizacyjnych resortu górnictwa i energetyki z lat 1965—1976 i 1981—1982.

Konin: Markiewicz W., *Spoleczne procesy uprzemysłowienia*, Poznań 1962; *Monografia Konińskiego Okręgu Przemysłowego*, Katowice 1969, GIG.
Nadodrze: Żaba J., *Historia eksploatacji węgla brunatnego na terenie środkowego Nadodrza*, „Prace naukowe Uniwersytetu Śląskiego” nr 169: Geologia, Katowice 1977, s. 108—142.
Polska Środkowa: Sariusz-Makowski A., *Węgiel brunatny w środkowej Polsce*, Warszawa 1947.

Aneks statystyczny

Tabela 1

Wydobycie węgla kamiennego w tonach

(a — okręg górnośląski Zagłębia Górnośląskiego, b — okręg dąbrowski Zagłębia Górnośląskiego, c — okręg krakowski Zagłębia Górnośląskiego, d — Zagłębie Dolnośląskie)

Rok	a	b	c	d
1769	367			3 200
1770	367			8 800
1780	821			25 317
1790	9 950			71 102
1792	14 202	150	118	79 400
1800	41 140	2 300		145 404
1805	87 092	3 700	9 162	175 240
1810	93 480	3 500		167 562
1813	75 515	3 900	10 000	98 585
1820	146 782	16 500		175 170
1823	347 456	35 000	28 574	184 801
1825	360 809	69 000	50 000	187 281
1830	217 435	42 600		200 569
1839	440 864	107 000	60 000	234 407
1840	538 556	117 600		260 218
1850	975 401	135 770		378 429
1854	1 585 893	141 160	60 108	496 968
1860	2 478 276	225 000	96 049	780 926
1870	5 854 403	329 170	187 565	1 570 228
1873	7 769 010	336 000	309 496	2 294 819
1874	8 265 017	402 470	351 346	2 350 994
1880	10 016 520	1 286 050	318 505	2 640 244
1890	16 870 886	2 470 670	609 647	3 204 734
1895	18 066 401	3 684 671	760 031	3 877 139
1900	24 829 284	4 109 017	1 166 632	4 767 454

Rok	a	b	c	d
1905	29 014 708	3 588 234	1 118 201	5 304 480
1910	34 460 660	5 468 762	1 345 602	5 532 579
1912	41 543 608	6 315 430	1 910 532	5 901 562
1913	43 801 056	6 833 588	1 970 790	5 527 859
1915	38 397 420	2 791 359	1 642 653	4 460 499
1920	31 750 868	4 873 709	1 385 416	4 246 396
1925	35 632 847	5 728 842	1 692 325	5 563 010
1929	56 439 544	8 947 852	2 844 462	6 091 516
1930	46 346 444	6 923 424	2 196 635	5 743 762
1933	35 580 816	5 593 808	1 821 670	4 167 279
1935	40 174 448	5 432 851	1 980 301	4 770 230
1938	54 748 300	6 696 245	2 642 021	5 307 045
1940	59 854 909	8 402 034	3 871 704	4 948 497
1943	70 668 109	10 824 517	5 150 301	4 719 468
1945	19 871 640	3 271 897	1 475 985	2 746 530
(dalej — w tysiącach ton)				
Rok	a+b+c		d	
1946	44 353		2 935	
1950	74 310		3 691	
1955	90 587		3 704	
1960	101 347		2 961	
1965	115 633		3 198	
1970	136 684		3 417	
1975	167 802		3 823	
1979	197 092		3 913	
1980	189 536		3 585	
1981	160 401		2 558	

Źródła: Okręg górnośląski i Zagłębie Dolnośląskie do 1912 r. według: J. Westphal: *Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau*, Katowice-Wrocław-Berlin 1913, s. 686—670. Okręg górnośląski 1913—1957 według: *Statistik der oberschlesischen Berg- und Hüttenwerke 1913 i nast.; Statistik des Oberschlesischen Berg- und Huttenmännischen Vereins E.V. in Gleiwitz 1924 i nast.* i Statystyki przemysłu węglowego w państwie polskim. Okręg dąbrowski do 1937 r. według danych „Przeglądu Górniczo-Hutniczego” i Statystyki przemysłu węglowego w państwie polskim. Okręg krakowski: 1790 r. według: W. Kula, Szkice o manufakturach w Polsce XVIII wieku, Warszawa 1956, s. 584—585; 1805 r. według: S. Bredetzky, *Reisebemerkungen über Ungarn und Galizien*, t. II, Wien 1809, s. 100, 1813 i 1825 r. według E. Pietraszek, *Zagłębie Krakowskie w latach 1788—1848*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 1961, nr 4, s. 759; 1823 r. według: W. Saryusz-Zaleski, *Dzieje przemysłu w b. Galicji 1804—1928*, Kraków 1930, s. 67; 1824

i 1839 r. według: H. Łabęcki, *Górnictwo w Polsce*, t. I, Warszawa 1841, s. 491—492 (przeliczenie 1 korzec = 100 kg); lata 1854—1937 według: WAP Katowice, UPGH 206 (dane ze statystyk austriackich), S. Kamiński, *Przemysł górniczo-hutniczy Galicji w latach 1912 do 1918 na tle ostatniego pięćdziesięciolecia*, „Czasopismo Górniczo-Hutnicze 1919, „Przeglądu Górniczo-Hutniczego” i Statystyki przemysłu węglowego w państwie polskim. Zagłębie Dolnośląskie 1913—1937 według: „Zeitschrift für das Berg-, Hütten- und Salinenwesen im Preussischen Staate” (od 1935 r. „Zeitschrift für das Berg-, Hütten- und Salinenwesen im Deutschen Reich”). Od 1938 do 1981 r. wszystkie dane według Statystyki przemysłu węglowego w Polsce oraz „Roczników statystycznych Ministerstwa Górnictwa i Energetyki”.

Tabela 2

Wydobycie węgla brunatnego w tys. ton (na ziemiach polskich w granicach z 1945 r.)

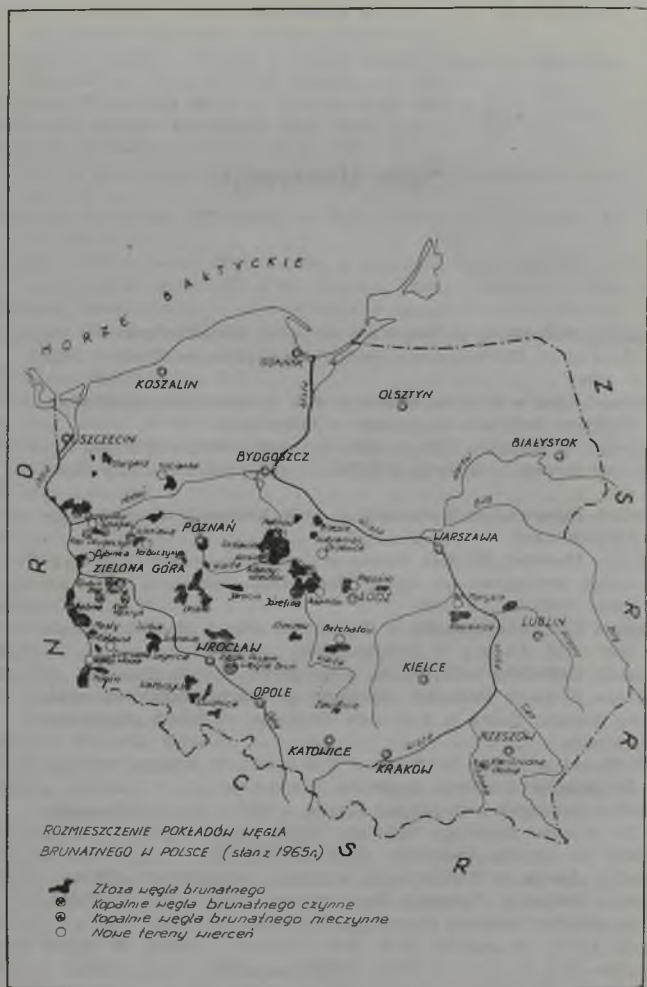
Rok	tys t.	Rok	tys. t
1937	5 236	1965	22 626
1946	1 454	1970	32 766
1947	4 766	1975	39 865
1950	4 836	1978	41 005
1955	6 045	1979	38 083
1960	9 327	1980	36 866
		1981	35 616

Źródła: Rok 1937 — podsumowanie danych z kopalń uwzględnionych w zestawieniu. Od 1946 do 1975 r. według „Statystyki przemysłu węglowego w Polsce”, dalej według „Roczników Statystycznych GUS” (bilanse materiałowe).

Polskie zagłębia węgla kamiennego

Rozmieszczenie pokładów węgla brunatnego w Polsce — stan badań z 1965 r.

Spis ilustracji

Kopalnia Aleksander w Łaziskach w latach dwudziestych XX w. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów górnictwa węglowego</i> , Kraków 1975, s. 339)	21
Kopalnia Anna w Pszowie w 1967 r. Fot. Z. Wieczorek. Ze zbiorów Śląskiego Instytutu Naukowego w Katowicach	24
Biedaszyb w Zagłębiu Dąbrowskim w latach międzywojennych	29
Kopalnia Bobrek w Bytomiu-Bohrku — szyb Gräfin Johanna około 1914 r.	30
Kopalnia Brzeszcze w Brzeszczach — szyb Andrzej I w latach mię- dzywojennych	32
Kopalnia Chorzów (Hrabina Laura) w Chorzowie — podwójne urzą- dzenie wyciągowe na szybie Hugo około 1920 r. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 176)	35
Kopalnia Czerwona Gwardia w Czeladzi — zakład przeróbczy około 1960 r. (J. Jaros, <i>Z dziejów...</i> , 459)	36
Kopalnia Dębieńsko w Dębieńsku około 1960 r. Fot. B. Gajdzik	28
Kopalnia Flora w Dąbrowie Górniczej w latach międzywojennych Brama kopalni Paryż w Dąbrowie Górniczej w latach międzywo- jennych	42
Szyb Gigant w Zabrze-Rokitnicy w 1966 r. Fot. W. Wawrzynkiewicz. Ze zbiorów Śląskiego Instytutu Naukowego	47
Kopalnia Jastrzębie w Jastrzębiu Zdroju w 1963 r. Fot. Z. Wieczorek. Ze zbiorów Śląskiego Instytutu Naukowego	57
Wejście do kopalni Jastrzębie około 1970 r.	57
Kopalnia Jowisz w Wojkowicach w latach dwudziestych XX w. Kopalnia Julian w Piekarach Śląskich około 1960 r. Fot. J. Makal. Ze zbiorów Śląskiego Instytutu Naukowego	60
Kierat konny w kopalni Król koło Chorzowa czynny w latach 1800—1814 (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 71)	61
Podwójny szyb wyciągowy kopalni Książę w Wesołej w latach dwu- dziestych XX w. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 339)	67
Kopalnia Moszczenica w Moszczenicy około 1970 r.	69
	79

Zakład przeróbczy kopalni Moszczenica w 1967 r. Fot. Z. Wieczorek.	
Ze zbiorów Śląskiego Instytutu Naukowego	79
Ładowanie węgla w zabierce w latach międzywojennych (<kopalnia Murcki?) J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 150)	80
Kopalnia Pierwszego Maja w Mszanie około 1962 r.	86
Cechownia kopalni Pierwszego Maja około 1970 r.	86
Kopalnia Porąbka w Zagórzu około 1960 r.	88
Odkrywka przy kopalni Reden w Dąbrowie Górniczej czynna w końcu XIX w.	90
Kopalnia Rydułtowy (Charlotte) w Rydułtowach — szyb Leon II w 1939 r.	93
Kopalnia Siemianowice (Huta Laura) w Siemianowicach Śląskich — szyb Ficinus około 1920 r. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 220)	95
Kopalnia Siemianowice — szyb Richter w latach międzywojennych	96
Kopalnia Waleska w Łaziskach — stare urządzenie do oczyszczania wody i wentylator w latach międzywojennych (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 312)	106
Kopalnia Wujek w Katowicach w latach międzywojennych (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 340)	110
Wiercenie otworu strzałowego wiertarką mechaniczną w latach międzywojennych (<kopalnia Wujek?) J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 306)	111
Kopalnia Zabrze (Królowa Luiza) w Zabrzu — transport węgla do spławnej sztolni w początkach XIX w. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 70)	112
Kopalnia Zabrze (Królowa Luiza) w 1874 r.	112
Królowa Luiza Wschód w 1927 r.	113
Królowa Luiza Zachód w 1923 r.	113
Kopalnia Ziemowit w Łędzinach około 1960 r.	115
Kopalnia Biały Kamień w Wałbrzychu około 1950 r. (J. Jaros, <i>Historia górnictwa węglowego w Polsce Ludowej <1945—1970></i> . Kraków 1973, s. 57)	124
Kopalnia Bolesław Chrobry w Wałbrzychu około 1950 r. (J. Jaros, <i>Historia górnictwa...</i> , s. 57)	125
Parowa maszyna wyciągowa w kopalni Segen Gottes (Chwałibóg) w Starym Źródłu koło Wałbrzycha w 1814 r. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 74)	127
Pochylnia w kopalni „ Glückhilt ” w Sobięcinie w 1825 r.	132
Kopalnia Słupiec w Słupcu — budowa szybu Nowy I około 1964 r.	139
Kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego (Turów?) około 1960 r. (J. Jaros, <i>Zarys dziejów...</i> , s. 241)	185
Mapy	
Polskie zagłębia węgla kamiennego	196
Rozmieszczenie pokładów węgla brunatnego w Polsce — stan badań z 1965 r.	197

Spis treści

OD WYDAWCY	5
WSTĘP	7
1. Zasady przyjęte przy opracowywaniu słownika kopalń	7
2. Historyczny rozwój pojęcia kopalni i własności górniczej na ziemiach polskich od XVIII w.	10
I. KOPALNIE WĘGLA KAMIENNEGO W ZAGŁĘBIU GÓRNO- ŚLĄSKIM	19
Literatura i źródła	116
II. KOPALNIE WĘGLA KAMIENNEGO W ZAGŁĘBIU DOLNO- ŚLĄSKIM	122
Literatura i źródła	143
III. KOPALNIE WĘGLA KAMIENNEGO W ZAGŁĘBIU LUBELSKIM	146
IV. WIELOZAKŁADOWE PRZEDSIĘBIORSTWA KAPITALISYCZ- NE CZYNNIE W GÓRNICTWIE WĘGLA KAMIENNEGO NA ZIEMIACH POLSKICH	147
Literatura i źródła	158
V. ZJEDNOCZENIA REJONOWE PRZEMYSŁU WĘGLA KAMIEN- NEGO	160
Literatura i źródła	162
VI. KOPALNIE WĘGLA BRUNATNEGO	163
1. Rozmieszczenie kopalń węgla brunatnego według województw	189
2. Literatura i źródła	190
ANEKS STATYSTYCZNY	193
SPIS ILUSTRACJI	198

1000071348